

বহুল-কবিতা

হজবত মোহম্মদ (দঃ) ।

বচক :—

মোলবী হাজী ফাইজ উদ্দিন আহমদ,
ভূতপূৰ্ব একষ্ট্রা এচিষ্টেন্ট কমিচনাৰ,
যোৰহাট :

প্রকাশক :—

মোলবী এন্, জেদ, আহমদ বি, এচ. চি,
যোৰহাট ।

প্রথম ভাৰণ ।

১৯২৯

বেচ খনে ১৫০ টকা মাত্ৰে

পাতনি ।

আজিলৈকে অসমীয়া ভাষাত বহুল-কবিম হজ্জবত মোহম্মদ মোস্তফাৰ (দঃ) প্ৰকৃত জীৱনী এখনিও নাই। এই অভাৱ সকলোৱে অনুভৱ কৰিছে। কেইবাজন মুছলমান সাহিত্যিকক অংশোধ কৰাতো, কেৱেঁ এই অভাৱ গুচাবলৈ আগ নবঢ়াত, ময়ে কেইজমমান বন্ধুৰ উদগনিত কাপ ধৰিবলৈ বাধ্য হলেঁ। সাহিত্য-ক্ষেত্ৰত এয়ে মোৰ প্ৰথম উদ্যোগ। গতিকে, এই পুথিত ভালেমান আসেঁৱাহ থাকিবৰ্হেই কথা। আশা-কৰেঁ। সহদয় পাঠকসকলে যেন সেটবোৰ অনুগ্ৰহ কৰি মোক আঙ্গুলিয়াই দিয়ে।

আন আন নবী-বহুলসকলৰ জীৱনী যেনে ‘মুআজ্জ’জা’ৰে (অলৌকিকতাবে) খুন্দখোৱা, হজ্জবত বহুল-কবিমৰ জীৱনীও তেনে, কিন্তু সেই অলৌকিক ঘটনাবোৰ সময় অনুপযোগী বুলি ভাবি এই পুথিত সমূলি এৰিছেঁ।

মোৰ পৰম বন্ধু শ্ৰীযুত বেণুধৰ ৰাজখোৱা ডাক্তাৰীয়াই এই পুথিখনি আদিবপৰা অন্তলৈকে চকু ফুৰাই চাই দিয়াৰ বাবে, তেওঁৰ ওচৰত মই চিৰ-ধন্যৱাদ হৈ থাকিলেঁ।

গ্ৰন্থকাৰ ।

বিষয়	পিঠি
মদিনাত ইছলামৰ ভূমিক	২৬-২৭
আকাবা-বায়আৎ—১ম বায়আৎ, ২য় বায়আৎ, বায়আতৰ	
প্রকৃত তথ্য	২৭-১০৩
মদিনাত সকলতাৰ কাৰণ	১০৩-১০৪

মদিনা কাণ্ড ।

হজ্জত—আনছাববিলাকৰ শিষ্টাচাৰ ; ছত্তৰ পৰ্বতৰ গাঁতত ;	
ছোবাকা কোবেচীৰ আত্ম-সমৰ্পণ ; বাবিলা ডকাইত	
চদাঁবৰ ইছলাম গ্ৰহণ ; কোবা-প্ৰবেশ ; কোবা-মছজিদ ;	
মদিনা প্ৰবেশ ; ১ম জুম্মা ; আজান ; কিব্লা ;	
বহুল-কনিম আৰু হজ্জত আবু'বকৰৰ পৰিয়াল	
মদিনালৈ অহা	১০৫-১২৫
আছ'তাবে ছুফা	১২৬-১২৭
আওছ আৰু খেত্ৰাজ সম্প্ৰদায়ৰ ইছলাম গ্ৰহণ	১২৭
আনছাব আৰু মোহাজ্জেবীণ	১২৮
ৰাজ-শক্তি	১২৯
কোবেচবিলাকৰ নতুন বড়যন্ত্ৰ—কোবেচবিলাকৰ হিংসা ; মদিনাৰ	
ইহুদী আৰু য়োশ্ৰিকৰ হিংসা ; মোনাফিকৰ হিংসা	১৩০-১৩২
বণৰ সূচনা	১৩২-১৩৪
প্ৰথম জেহাদ—বদৰ-বণ—ছাহাবাসকলৰ ভীষণ পৰীক্ষা	১৩৫-১৪৩
কোবেচবিলাকৰ দুনাই বড়যন্ত্ৰ	১৪৩-১৪৪
বিবি ফাতিমা জোহ্ৰাৰ বিয়া—চৈয়দ বংশৰ উৎপত্তি ; সম্প্ৰদান	১৪৪-১৪৭
ছাবিক অস্তিমান	১৪৭

বিষয়	পিঠি
হজৰত আবুলকবৰ হজ্জ-যাত্ৰা	২৪৫-২৪৬
কটকী-বছৰ—শৰ্বা-বেন-মছ্-উদৰ ইছলাম গ্ৰন্থ আৰু তেওঁৰ হাদীদ; তায়েফ বাসীৰ ইছলাম গ্ৰন্থ, তানিম খেল, হানিফা খেল, নাজৰণ খুষ্টান আদিৰ ইছলাম গ্ৰন্থ; তায় খেলৰ ইছলাম গ্ৰন্থ,	২৪৬-২৫০
বিদায়-হজ্জ—বছল-কবিমৰ বক্তৃতা ...	২৫০-২৫১
অক্সিম কাল	২৫৫-২৫৯

উভৰা কাণ্ড ।

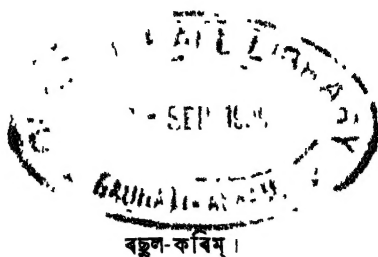
ইছলাম	৩৪-১২৪
কোৰ্আন মজিদ	১৩৪-১৭৪
বিদ্যা-শিক্ষা .. .	১৭৪-২০৪
আত্মত্যাগ	২১৪-২৩৪
নিম্ন-ব্ৰাহ্ম আৰু সাম্যভাব	২৩৪-২৭৪
তিবোতা জাতি	২৮৪-৩০৪
বাৰী-বিয়া	৩০৪-৩১৪
বহুবিয়া	৩১৪-৩৫৪
বন্দী-বেটী	৩৫৪-৩৬৪
বদান্ততা	৩৬৪-৩৮৪
ক্ষমাশীলতা	৩৯৪
সাধুতা আৰু সত্যবাদিতা	৩৯৪-৪০৪
আলহী-সেবা	৪১৪-৪২৪
ভিক্ষা-ব্ৰতী	৪৩৪-৪৭৪

বিষয়			পিঠি
অস্ত্র-ব্যৱহাৰ	৪৭ X - ৫০ X
আচাৰ-ব্যৱহাৰ	৫১ X - ৬৪ X
আকৃতি	৬৫ X
আদৰ্শ নবী	৬৬ X - ৭৫ X
শ্ৰেষ্ঠতম আদৰ্শ	৭৫ X - ৮১ X
শেষ নবী	৮১ X - ৮৭ X
বংশাবলী ৮৪ X

ভুল সংশোধন :

১৯২ পৃষ্ঠার পিছত ১০৯ ব পৰা ২২৪ লৈকে পৃষ্ঠাৰ
নম্বৰ ভুল হৈছে, অনুগ্রহ কৰি পাঠক পাঠিকা সকলে
২০৯ ব ঠাইত ১৯৩ পৃষ্ঠাৰ পৰা ১০৮ লৈকে। সংশোধন
কৰি লয় যেন।

হজৰত্ মোহম্মদ (দঃ) ।

আদিকাণ্ড—আনুস্তম্ভন ।

বিচমিল্লাহিৰ হুমানিৰ বহিম্ ।

জগতৰ আদি ধৰ্ম্ম ও বহুলসকলৰ আবিৰ্ভাৱ ।

শ্ৰীম কৰুণাময় আৰু সৰ্বশক্তিমান্ আল্লাহ্ তালাই তেওঁৰ কোনো নিগূঢ় অভিপ্ৰায় সাধন কৰিবৰ কাৰণে জগতত পোন প্ৰথমতে হজৰত্ আদম্ আলেইছেছালাম (Adam) আৰু তেওঁৰ বিবি মা হাবাব (Eve) সৃষ্টি কৰে আৰু কিৰিত্তা (স্বৰ্গীয় দূত) জিব্ৰাইলৰ (আঃ) দ্বাৰা তেওঁলোকক 'জৌহিদ' (একত্ববাদ) ধৰ্ম্মত দীক্ষিত কৰায় । তেওঁলোকৰ পৰাই অলেখ ল'হা-ছোৱালীৰ জন্ম হয় আৰু সেই ল'হা-ছোৱালীবিলাক পৃথিবীৰ চাৰিওফালে বিয়পি পৰে । হজৰত্ আদমৰ (আঃ) পাচত, লাহে লাহে প্ৰকৃত 'জৌহিদ' ধৰ্ম্ম বিকৃত হৈ পৰে । স্বৰ্গভাৱৰ কামত পৰি, কোনোৱে নিজৰ পূৰ্ব-পুৰুষৰ সৃষ্টি সাজি সৃজিবলৈ ধৰে ও কোনোৱে জ্ঞান বেদি ও ভিন্ ভিন্ ধীৰ জন্মৰ পূজা কৰে । গতিকে আকৌ আল্লাহ্ তালাই

নিজক প্ৰকাশ কৰিবলৈ পৃথিবীত নবী-বহুল-পয়গাম্বৰ (ঐশ-সংবাদ বাহকৰ) আৱশ্যকতা হৈ পৰে। এইদৰে. মাহুহক সঁচা সজ-বাট দেখুৱাবৰ কাৰণে যুগে যুগে সময়ে সময়ে অৱস্থা বুজি জগতৰ সপ্তদায়ে পতি একোজন বা ততোধিক এনে ধৰ্মগুৰু আহি আছিল। যেতিয়া মাহুহে আগৰ বহুলসকলৰ শিক্ষা ও উপদেশ তেনেই পাহৰি স্ত-বাট হেৰুৱাই কাণি-মুনি লাগি কু-বাটত পৰি মিছা, কাল্পনিক খোদাৰ উপাসনা কৰিবলৈ ধৰে, তেতিয়া আল্লাহ্-তা'লাই নিজৰ বান্দা (দাস) সকলৰ উদ্ধাৰ আৰু মুক্তিৰ কাৰণে বিশেষ কোনো মহাত্মাক নবী-বহুল-পয়গাম্বৰ কৰি পঠায়। এইদৰে আমি পৃথিবীৰ কৃষ্ণজীৱ হজৰত্ মুহ্ আঃ (Noah), হজৰত্ ইব্ৰাহিম আঃ (Abraham), হজৰত্ মুছা আঃ (Moses), হজৰত্ দাউদ আঃ (David), হজৰত্ ইছা আঃ (Jesus Christ) আদি নবীসকলৰ নাম পাওঁ আৰু তোৰাত (Torah), প্ৰকুৰ (Psalms), ইঞ্জিল (Evangeli) আদি নামেৰে ধৰ্ম-পুথি নাজিল (অৱতীৰ্ণ) হোৱাৰ উল্লেখ আছে। এইদৰে এই সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ স্বাভাৱিক একত্ববাদ ধৰ্মই আদি পুৰুষ হজৰত্ আদম (আঃ) পৰা প্ৰচাৰিত হৈ ক্ৰমান্বয়ে সকলো নবী-বহুলৰ দ্বাৰা জগতক বিয়পি পৰে। এওঁলোক প্ৰত্যেকেই এজন মাথোন অধিতীয় আল্লাহ-তা'লাৰ উপাসক আৰু পবিত্ৰ একত্ববাদ প্ৰচাৰক আছিল। আল্লাহ-তা'লাই জগতত এই একখোদাবাদ ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰিবৰ ব্যৱস্থা ভিন্ ভিন্ সময়ত ভিন্ ভিন্ ঠাইলৈ-নবী আৰু বহুলসকলক পঠিয়াইছে। এয়ে ঠিকহে ইছলাম। ই কোনো নতুন ধৰ্ম নহয়; কিন্তু এই 'ইছলাম' নামটো আদিবেপৰা নাছিল। একমাত্ৰ সত্যাকাৰ আল্লাহ আত্মাৰ বন্দেগি (উপাসনা) আৰু মানা মনৱত প্ৰেৰিত, নবী আৰু বহুল সকলৰ পৰৱৰ্তী (অৱতৰণ) কৰাই হৈছে ইছলামৰ মূল ভাৱ।

জগদগ্ৰকৰ আৱশ্যকতা।

সংসাৰৰ সকলো বস্তু ক্ৰমবিকাশশীল। আদিতো সকলো বস্তু সৰল অৱস্থাত থাকে, পাচে তাৰপৰা লাহে লাহে আগবাঢ়ি গৈ কটিলতৰ আৰু উন্নততৰ অৱস্থালৈ বিকাশ পায়—কুঁহিৰপৰাই হোলোং গছৰ আকাৰ হয় আৰু শেহত সেয়ে সম্পূৰ্ণতা লাভ কৰে। ধৰ্ম্মৰো অৱস্থা এই নিত্য-সত্যৰ বশবৰ্ত্তী।

আল্লাহ্‌ত'লাই কালৰ অৱস্থা অনুসৰি বহুলসকলক তাৰ উপ-যোগী কৰি জগতলৈ পঠিয়াইছিল। কালক্ৰমে যেতিয়া মানুহৰ জ্ঞানৰ বিকাশ হবলৈ ধৰিলে স্বৰিয়তৰ বিধানো (ধৰ্ম্ম প্ৰণালীও) সেই অনুযায়ী লবচৰ হল। আদি যুগ আৰু বৰ্ত্তমান যুগৰ মাজত আকাশ পাতাল প্ৰভেদ দেখিবলৈ পোৱা যায়।

পঢ়াশালীত তল শ্ৰেণীটো ভাগ কৰি কেইবা শাখা কৰি ছুমে ছুমে বেলেগ বেলেগ পাঠ দিব লগাত পৰে, কাৰণ, একে পুথিৰে কোনোৱে “অ—আ” পঢ়িছে, কোনোৱে ‘ক—খ’ পঢ়িছে, বা কোনোৱে ‘গ—ঘ’ পঢ়িছে। এনে অৱস্থাত, একেলগে এটা পাঠকে সকলোকে দিলে কুমলীয়া লবাই একো শিকিব নোৱাৰিব; কিন্তু পঢ়াচত অলপ টনকিয়াল হৈ ওপৰলৈ উঠিলে, গোটেই শ্ৰেণীটোত সকলো ছাত্ৰকে একেটা পাঠকে দি, এজন ওজাই পঢ়ালেহে শিক্ষাত সামঞ্জস্য থাকে। সেইদৰে, যদিওবা পূৰ্বযুগত ঠায়ে ঠায়ে কৈদে আল্লাব মহাজনসকল আহি মানুহক সন্ম ও সঁচা বৰ্ণিতাইছিল, তথাপি গোটেই জগতৰ বহুলসকল কোনো অহা নাছিল ও শিক্ষক বুলি কোনোও দাবিও কৰা নাছিল; আৰু ভেওঁলোকৰ প্ৰাৰম্ভিক ধৰ্ম্মও তেমে বিপুল আৰু সকলতা লাভ কৰা নাছিল। অধিকাংশ ধৰ্ম্মত বহুলসকল

মৰণৰ লগে লগে তেওঁলোকৰ প্ৰচাৰিত ধৰ্ম লুপ্ত হৈ গৈছে। এতিয়া 'আথেৰি জামান' অৰ্থাৎ শেষ যুগত—(ইয়াৰ পাচত আৰু যুগ নাই। এই যুগৰ অন্ততে কিয়ামত বা মহা প্ৰলয় হ'ব)—সৰ্বো জগতত সকলো বেমেজালি গুচাই একেটা পৰিপুৰ্ণ ও সম্পূৰ্ণ ধৰ্ম, একেখন পৃথি—আল্লাৰ বাণী, এজন বিশ্ব-ওজাই শিক্ষা দিয়াহে যুগুত। তাতে আকৌ পৃথি-বীৰ একালবপৰা আন ফাললৈ অহা-যোৱা কৰাত আগেয়ে যি অসুবিধা আছিল, এতিয়া এই যুগত এবোপ্লেদ, বেল আৰু মটৰ গাড়ী, জাহাজ, টেলিগ্ৰাফ আদি হোৱাত সিও নাইকিয়া হল। সেইদেখি এই কলি যুগত মাথোন এজন জগতগুৰুৰহে আৱশ্যকতা।

ইছলামৰ পূৰ্বে জগতত ধৰ্মৰ অৱস্থা।

খৃষ্টীয় ৬ষ্ঠ শতিকাৰ শেষ ছোৱাত আকৌ জগতৰ কোনো ঠাইতে একখোদাবাদ ধৰ্মৰ চিন-ছাৰ নাইকিয়া হয়—এক আল্লাৰ পূজা কোনেও নকৰে, সকলো ঠাইতে হৰেক বকমৰ পাপ, দুৰ্গীতি, অনাচাৰ, অত্যাচাৰ আৰু অন্ধবিশ্বাসে গোটেই পৃথিবীক ছাটি ধৰে। এই ঘোৰ আন্ধাৰৰ মাজত মানুহৰ জ্ঞান বিবেক আৰু সকলো প্ৰকাৰৰ জ্ঞান অজ্ঞান বিবেচনা সমূলি লোপ পায়। মুঠতে ইছলামৰ আগেয়ে নৈতিক মানসিক আৰু আধ্যাত্মিক মৰণে সৰ্বো জগতক অধিকাৰ কৰে।

হিন্দু জাতিৰ আদি ধৰ্ম-শাস্ত্ৰ বেদ। বেদত এক ঈশ্বৰৰহে উল্লেখ আছে। তাত শাকৰ দেৱ-দেবীৰ উল্লেখ বা পুৰাণৰ ভেজিণ (১) হিন্দুৰ। কোটি দেৱতাৰ বা মূৰ্তি-পূজাৰ নাম-গোন্ধো আই।

হিন্দু শাস্ত্ৰে কয় :—

“যোমাং সৰ্ব্বেষু ভূতেষু সন্তুমান্মনমিশ্ৰবং ।

হিষ্টাহি ভজতে যৌঢ়াং ভস্মানেব যুহতি সঃ” ।

সাংখ্য দৰ্শন, ৮ম অধ্যায় ৫৬ শ্লোক ।

অর্থাৎ যিজনে সকলো সৃষ্ট পদার্থত ঈশ্বরাত্মা বৰ্ত্তমান জানি।
তার অৰ্চনা আৰু ভজনা কৰে—সি মূঢ় মানুহ, ভস্মত ঘিঁউৰ আহুতি
কৰে ।

“মৃচ্ছিলা ধাতুদ্রব্যাদি মূর্ত্তাবীশ্বৰ বুদ্ধয়ঃ ।

ক্লিষ্টান্তিস্তাপসা মূঢ়পৰাং শান্তি নজ্ঞান্তিতে ॥

মনসা কল্পিতা মূৰ্ত্তিৰ্ণ্যাঞ্চং মোক্ষ সাধনি ।

স্বপ্নলক্শেন বাজেন ন বাজা মানবস্তথা ॥”

মহানিৰ্ব্বাণ তত্ত্ব ।

অর্থাৎ মাটি শিল ধাতু বা কাঠেৰে সজা প্ৰতিমাবিলাকক ঈশ্বৰ
বুলি আৰাধনা কৰি মূৰ্খ তপস্বীবিলাকে অনর্থক কষ্ট ভোগ কৰে ;
কিন্তু মুক্তি লাভৰ উৎকৃষ্ট উপায় সিহঁতে নেজানে। মনে মনে
কল্পনা কৰি মূৰ্ত্তি গঢ়ি পূজা অৰ্চনা কৰিলে, তাত মুক্তি পাব নোৱাৰে ;
সমাজিকত যেনে ৰাজ্য পালে, মানুহ ৰজা হ'ব নোৱাৰে ।

যি ভাৰতবৰ্ষ শিক্ষা, সভ্যতা আৰু মহুগ্ৰন্থৰ ঘাই কেন্দ্ৰ, তাত বেদৰ
‘একমেবাদ্বিতীয়ম’ বা “একব্ৰহ্ম দ্বিতীয় নাস্তি” শিক্ষা পাহৰি পেলাই
পূৰ্বাণৰ এক ঈশ্বৰ তিনি মূৰ্ত্তি—ব্ৰহ্মা (সৃষ্টিকৰ্ত্তা), বিষ্ণু (পালন-কৰ্ত্তা)
আৰু শিৱ (সংহাৰ-কৰ্ত্তা) ধৰি ললে । মানুহে নিজে নিজে কোটি কোটি
ঈশ্বৰ গঢ়ি লৈ ঘোৰ পৌত্তলিক ও জড়োপাসক হৈ পৰিল । জোন-বেলিৰ
পূজা, ইটা-শিলৰ পূজা, আৰু কি গুৰু-পুৰুষিতবো পূজা হৈছিল।
‘ভৌহিদ’ (একেশ্ববাদ) এৰি বিহকে মানুহে নিজন্তকৈ লক্তিশালী
দেখিছিল, তাৰেই পূজা কৰিছিল । ঋষি-মুনিসকলৰ সেই উদ্ধাৰ আৰু

মহান্ সাম্যবাদৰ ওপৰত সংহিতাকাৰসকলৰ কঠোৰ আৰু নিৰ্মম শাসন ব্যৱস্থাই অধিকাৰ কৰি ললে আৰু তেওঁলোকৰ পো-পোৱালী মহু আদি সংহিতাকাৰৰ ব্যৱস্থা অমুসৰি আল্লাৰ কোটি কোটি সন্তানক কুকুৰ গাহৰিতকৈও বেচিকৈ ঘিণাইছিল। পুৰোহিত, যাজকসকলক পৰম ব্ৰহ্মৰ আসনত বহুৱাইছিল। তেওঁলোকে নিজৰ স্বাৰ্থ-সিদ্ধিৰ কাৰণে যি নিৰ্দয় ব্যৱস্থা কৰিছিল, তাকে আল্লাৰ হুকুম আৰু বেদ-বাক্য বুলি মানি লোৱা হৈছিল। বামুণত বাজে আন কোনো জাতিৰ, বেদ বা আন কোনো শাস্ত্ৰ পঢ়াৰ আৰু স্বাধীনভাবে দেৱতাৰ পূজা-অৰ্চনা কৰাৰ, অধিকাৰ নাছিল। আন কি, শূদ্ৰিৰে আৰু তিবোতা-বিলাকে বেদ-মন্ত্ৰ শুনিলে সিহঁতৰ কাণত ধাতু গলাই তপতে তপতে ঢালি দিয়াৰ ব্যৱস্থা আছিল। বামুণক সকলোৱে দেৱতা জ্ঞান কৰিছিল আৰু দান-দক্ষিণাদি দি তেওঁৰ তৃপ্তি সাধন কৰাকে পৰম ধৰ্ম বুলি ভাবিছিল। শূদ্ৰিৰে বন্দি-বেটীতকৈও বেচি স্বণিত জীৱন কটাইছিল। বামুণে শূদ্ৰিৰক বধ কৰিলে, তেওঁৰ সাত খুন মাফ, কিন্তু শূদ্ৰিৰে বামুণক কেতিয়াবা একেৰামান অনাদৰ কৰিলেই তেওঁৰ মৃণুপাতৰ ব্যৱস্থা ! কণ্ঠা-হত্যা, নাৰী-হত্যা ইত্যাদি সামাজিক কু-সংস্কাৰ চলি আছিল।

চীন দেশত নিজৰ বজাকে বংশ পৰম্পৰাক্ৰমে স্বয়ং সৰ্বশক্তি-
(২) চীন দেশৰ ধৰ্ম। মান জৈৱ বুলি প্ৰজাবিলাকে মানি চলি আছিল।
এই বজাৰ তলত বহুত সহকাৰী জৈৱবো গঢ়ি লোৱা হৈছিল।

ইৰাণত (পাৰস্ত দেশত) "ইজ্জদা" আৰু "আহৰ্মন" নামেৰে দুজন
(৩) পাৰস্ত দেশৰ ধৰ্ম ! দুজন জৈৱ আছিল। আগৰ জন মজলৰ সৃষ্টি-
কৰ্তা আৰু পাচৰ জন অমজলৰ গৰাকী।

ইহুদী জাতিয়ে ইজৰত্ সুছাব (Moses) য়ে উপদেশ আৰু তেওঁ-

(৪) ইহুদী ধৰ্ম। লোকৰ ধৰ্ম-শাস্ত্ৰ ‘তৌৰাত’ক পাহৰি আত্মদ্রোহ, হাই-খৰিয়াল কৰিবলৈ ধৰিলে। পুৰোহিতেই তেওঁ-লোকৰ ঈশ্বৰ আৰু পুৰোহিতৰ বচনাবিলাকেই তেওঁলোকৰ শাস্ত্ৰ হৈ পৰিছিল।

বুদ্ধদেৱে দেৱ-দেৱী নেমানিছিল হয়, কিন্তু তেওঁৰ মতামতলক্ষী-
(৫) বৌদ্ধ ধৰ্ম। সকলে নিবীষৰবানী বুলি প্ৰকৃত ধৰ্মৰপৰা বহুত আঁতৰি গৈছিল।

সেই দৰে, হজৰত ইছাৰ (যীশুৰ) প্ৰকৃত শিক্ষা পাহৰি আৰু তেওঁৰ
(৬) খৃষ্টান ধৰ্ম। প্ৰচাৰিত ধৰ্ম আৰু বাইবেলক বিকৃত কৰি খৃষ্টান-বিলাকেও শাস্ত্ৰ আৰু সাধুসকলৰ দোহাই দি ত্ৰিত্ব-বাদ (Trinity) ধৰ্ম প্ৰসাৰ কৰিলে—পিতা (God the Father) এজন সম্পূৰ্ণ আৰু স্বতন্ত্ৰ ঈশ্বৰ, পুত্ৰ (God the Son) যীশু এজন সম্পূৰ্ণ আৰু স্বতন্ত্ৰ ঈশ্বৰ আৰু পবিত্ৰাত্মাও (The Holy Ghost) এক সম্পূৰ্ণ আৰু স্বতন্ত্ৰ ঈশ্বৰ। এই “ত্ৰিত্ববাদ” কথাটো হজৰত ইছাৰ পাচত ২০০ বছৰলৈকে কেৰে নেজানিছিল; কিন্তু খৃষ্টীয় ২য় শতিকাত আনটিন্‌সকৰ বিশ্বপ মিউকিলাচে এই ‘তিনি-খোদাবাদ’ মতটো উলিয়ায়। পাচত তেওঁলোকৰ মাজত লাহে লাহে পৌত্তলিকতা সোমাই যীশুৰ লগত তেওঁৰ মাক মৰিয়মৰ (Virgin Mary) প্ৰতিমূৰ্ত্তি পূজা আৰু লাহে লাহে পল (Paul), পিটাৰ (Peter) আদি সাধুসকলৰো প্ৰতিমূৰ্ত্তি পূজা হেলাবান্ধে হবলৈ ধৰিলে। পোপক (Pope) ঈশ্বৰ অৱতাৰ বা স্বয়ং ঈশ্বৰ সৰ্বময় কৰ্ত্তা বুলি মানি লোৱা হয়। ধৰ্মৰ নামত যিবোৰ নৰহত্যা আদি হৃদয়বিদায়ক ঘটনা হৈছিল, তাক শুনিবো গাৰ নোম শিয়ৰি উঠে। ইহকালত কি পছন্দাজত কৰ্মৰক্ষা বুলি একো নাই, পাপ পুণ্যৰ বন্ধ বা বঁটা

নাই। বীজৰে সকলোৰে বৰ্ত্তমান অতীত আৰু ভবিষ্যত্ পাপৰ ভাৰ লৈ জীবনোৎসৰ্গ কৰিছে যেতিয়া, সকলো পাপৰ পৰাচিত হৈ গৈছে। ত্ৰিঈশ্বৰবাদক বিশ্বাস কৰিলেই সকলো মহাপাতকীৰ কাৰণে স্বৰ্গৰ বাট মুকলি। এনেবোৰ বিশ্বাস লৈ খৃষ্টানবিলাকে জগতময় অজ্ঞানতাৰ ঘোৰ আন্ধাৰক ঘোৰতৰ কৰিছিল। যি বাইবেল বৰ্ত্তমান আছে, তাক খৃষ্টানবিলাকেই নিৰ্ভাজ নিযুগী বুলি বিশ্বাস নকৰে; ইয়াত নানা বকমৰ গল্প সুমাই ভাঁজ দিয়াত ইয়াৰ মৌলিকতা একেবাৰেই লোপ পালে। প্ৰত্যেক তাদ্ধৰণতে বাইবেলক পৰিবৰ্ত্তিত আৰু পৰিবৰ্ত্তিত আকাৰত দেখিবলৈ পোৱা যায়।

আববৰ অৱস্থা সকলোতকৈ ঘৃণনীয় আছিল। ইচ্ছামৰ বহুত দিনৰ (৭) আবব দেশৰ আগৰেপৰা সদৌ আববে ধৰ্ম্ম-হীনতাত আৰু হৰেক ধৰ্ম্ম। বকমৰ অনাচাৰ অত্যাচাৰত জগতৰ সকলো দেশকে চেৰ পেলাইছিল। পুতলা-পূজা, জড়-পূজা, গ্ৰহ-পূজা আদি বহুত দিনৰেপৰা তেওঁলোকৰ মাজত চলি আছিল; মৰাৰ পাচতো যে, জীৱনৰ কৰ্ম্মফলজনিত সুখ-দুখ ভোগ কৰিব লাগে, পৰকাল বুলি যে কিবা এটা আছে, পাশ্ৰবিক বৃত্তিবোৰৰ চৰিতাৰ্থ কৰাত বাজে মানুহৰ নিমিত্তে যে নীতি আৰু ধৰ্ম্ম-শাসন আছে, এইবিলাক কথা তেওঁলোকে নেজানিছিল। তেতিয়া কেতবোৰ আবব নাস্তিক আৰু কেতবোৰ পৌত্তলিক আছিল। আন কি, পাচত পৌত্তলিকতাৰ ঘাই শত্ৰু হজৰত ইব্ৰাহিমৰ শিলৰ মূৰ্ত্তিও 'তৌহিদ'ৰ আদি কেন্দ্ৰ কা'বা মহ'জিদত তেওঁলোকে পূজা কৰিছিল। সেই সময়ত কা'বা স্বৰিক ৩৬০ টা মূৰ্ত্তিৰে পূৰ্ব আছিল। তাৰে ভিতৰত 'ছোবল,' 'ওজ্জা,' 'লাট' আৰু 'মনাট' মূৰ্ত্তিয়েই প্ৰধান। সেই কালৰ আববৰ ধৰ্ম্মৰ লগত পৰকালৰ, আধ্যাত্মিকতাৰ আৰু মূক্তিৰ বা নীতিৰ কোনো সম্বন্ধ নাছিল।

নাই। বীভুয়ে সকলোৰে বৰ্ত্তমান অতীত আৰু ভৱিষ্যত্ পাপৰ ভাৰ লৈ জীবনোৎসৰ্গ কৰিছে যেতিয়া, সকলো পাপৰ পৰাচিত হৈ গৈছে। ত্ৰিঈশ্বৰবাদক বিশ্বাস কৰিলেই সকলো মহাপাতকীৰ কাৰণে স্বৰ্গৰ বাট মুকলি। এনেবোৰ বিশ্বাস লৈ খৃষ্টানবিলাকে জগতময় অজ্ঞানতাৰ ঘোৰ আন্ধাৰক ঘোৰতৰ কৰিছিল। যি বাইবেল বৰ্ত্তমান আছে, তাক খৃষ্টানবিলাকেই নিৰ্ভাজ নিঘূণী বুলি বিশ্বাস নকৰে; ইয়াত নানা বকমৰ গল্প সূমাই ভাঁজ দিয়াত ইয়াৰ মৌলিকতা একেবাৰেই লোপ পালে। প্ৰত্যেক তাদ্ধৰণতে বাইবেলক পৰিবৰ্ত্তিত আৰু পৰিবৰ্ত্তিত আকাৰত দেখিবলৈ পোৱা যায়।

আববৰ অৱস্থা সকলোতকৈ ঘৃণনীয় আছিল। ইচ্ছামৰ বহুত দিনৰ (৭) আবব দেশৰ আগৰেপৰা সদৌ আববে ধৰ্ম্ম-হীনতাত আৰু হৰেক ধৰ্ম্ম। বকমৰ অনাচাৰ অত্যাচাৰত জগতৰ সকলো দেশকে চেৰ পেলাইছিল। পুতলা-পূজা, জড়-পূজা, গ্ৰহ-পূজা আদি বহুত দিনৰেপৰা তেওঁলোকৰ মাজত চলি আছিল। মৰাৰ পাচতো যে, জীৱনৰ কৰ্ম্মফলজনিত সুখ-দুখ ভোগ কৰিব লাগে, পৰকাল বুলি যে কিবা এটা আছে, পাশৱিক ব্যক্তিবোৰৰ চৰিতাৰ্থ কৰাত বাজে মানুহৰ নিমিত্তে যে নীতি আৰু ধৰ্ম্ম-শাসন আছে, এইবিলাক কথা তেওঁলোকে নেজানিছিল। তেতিয়া কেতবোৰ আবব নাস্তিক আৰু কেতবোৰ পৌত্তলিক আছিল। আন কি, পাচত পৌত্তলিকতাৰ ঘাই শত্ৰু হজ্জবত ইব্ৰাহিমৰ শিলৰ মূৰ্ত্তিও 'তৌহিদ'ৰ আদি কেন্দ্ৰ কা'বা মহ'জিদত তেওঁলোকে পূজা কৰিছিল। সেই সময়ত কা'বা খৰিফ ৩৬০ টা মূৰ্ত্তিৰে পূৰ্ব আছিল। তাৰে ভিতৰত 'হোবল,' 'ওজ্জা,' 'লাট' আৰু 'মনাট' মূৰ্ত্তিয়েই প্ৰধান। সেই কালৰ আববৰ ধৰ্ম্মৰ লগত পৰকালৰ, আধ্যাত্মিকতাৰ আৰু মূৰ্ত্তিৰ বা নীতিৰ কোনো সম্বন্ধ নাছিল।

এজন পুৰুষে ভেড়া ছাগলীৰ দৰে অলেখ তিবোতা বাখিব পাৰিছিল বা তেওঁলোকক বলেৰে বান্ধী কৰি নিজৰ পাশৰ বৃত্তি চৰিত্তাৰ্থ কৰিছিল। বহুত তিবোতা বখাটো এটা বৰ গৌৰৱৰ বিষয়—ডাঙৰীয়াৰ চিন আছিল। এজনী তিবোতাই একে সময়তে বহু পুৰুষেৰে সম্বন্ধ পাতিব পাৰিছিল। নিজৰ গৰ্ভধাৰিনী মাকত বাজে আন সকলো তিবোতাতে, আন কি, আপোন বাই ভনী আৰু মাহীমাকতো গমন কৰিব পাৰিছিল। বাপেক মৰাৰ পাচত পুতেকহতে মাহীমাকক আৰু বাই-ভনীহঁতক উত্তৰাধিকাৰী সূত্ৰে পাই হেলাবান্ধে ভোগ কৰিছিল। কোনোৱে নিজৰ তিবোতাক এৰিলে বা কোনো তিবোতা বাঁৱী হলে কোনেও তাইক ঠাই নিদিয়ে, সকলোৱে ছেই-ছেই কৰি খেদাই দিছিল। বপুৰী এনেদৰে লাক্ষিতা হৈ পাবলৈ নেপাই শুকাই-খীনাই কপৰীয়া কুকুৰৰ দৰে বাগৰি ফুৰিব লগীয়াত পৰিছিল। সেই কালত আনু আনু দেশৰ দৰে আৰবতো বন্দী-বেটীৰ আলৈ-বিলৈ কুলাই পাচিয়ে নখৰা আছিল। এই বন্দী-বেটীবোৰে, গিৰিহঁতৰ পাশৰ বৃত্তি চৰিত্তাৰ্থ কৰিবলৈ যি আদেশ দিয়া যায়, তাক পালন কৰিবলৈ বাধ্য। বন্দী-বেটীক প্ৰতিমূৰ্ত্তিৰ আগত বলিদান দিয়াটো ৰজা-খেমালি হৈ পৰিছিল; ঠাট-বজাৰত পশুৰ দৰে বেচা-কিনা হৈছিল। পোহ-পালৰ দায় এৰাবলৈ বহুতে ছোৱালীবিলাকক মাকৰ বুকুৰপকা কাঢ়ি নি জীয়াই জীয়াই গাঁতত পুতি মাৰি পেলাইছিল। চেনেহ-মমতাৰ ঠাইত আৰ্থান্ধতাই গজ্জ-গজীয়াইক ৰাজত্ব কৰিছিল।

ফটিকা-পান, জুৱা-খেলা আৰম্ভৰ আমোদৰ অঙ্গ। চুৰি, ডকাইটি, কটা-কটি, খুনা-খুনি আদি গৰ্হিত কামবোৰ তেওঁলোকৰ নিত্য নৈমিত্তিক ব্যৱসায় আৰু ধৰ্ম্ম। এইবোৰৰ কাৰণে যক্ৰা-ৰণ তেওঁলোকৰ মাজত চলিয়েই আছিল। আৰব জাতিয়ে তেতিয়া কোনো ৰজাৰ

শালন নেমানিছিল। তেওঁলোক সকলোৱেই বীৰ, কোনেও কাকো
 গ্ৰাহ নকৰিছিল। এদলৰ ছাগলীয়ে, আন এদলৰ পানী খালে—লাগিল
 দুই দলৰে বণ; এদিন দুদিন নহয়, গোটেই জীৱনেই বণ। আকৌ
 ডাৱ ল'ৰা, ভাষ ল'ৰা—এইদৰে পুৰুষে পুৰুষে বণ চলিবলৈ ধৰিছিল। এনে
 একোটা অতি সামান্য কাৰণতে হেজ-নৈ বোৱাই দিছিল। আৰব-
 বিলাকে পূজা কৰোঁতে জুমে জুমে মতা-মাইকীয়ে একে লগে মদ খাই
 নাজু হৈ মূৰ্ত্তিৰ কেউকালে মণিপুৰৰ 'লাৱ-হাৰাওবা'ত কৰাৰ দৰে
 নাচি নাচি লাজ-গুৰুতৰ গাত গাই ফুৰিব লাগে। মুঠতে কৰলৈ
 গ'লে, এনে কোনো নিকট পাপ আৰু জঘণ্য দোষ নাই, যি তেতিয়া
 আৰবত চলিত নাছিল।

অৱতাৰ ।

নবী-বহুলসকল মাহুৰৰ উহ-পৰকালৰ ধৰ্ম-জীৱনৰ আৰু কৰ্ম-জীৱনৰ
 স্বৰ্গীয় আৰ্হি। জগতৰ যুগপতি আৰু দেশপতি তেওঁলোক আবিৰ্ভূত
 হৈছে। ইছলামে তেওঁলোকক 'সৎ' আৰু 'মহৎ' বুলি স্বীকাৰ
 কৰে; কিন্তু ঈশ্বৰাৱতাৰ, অৰ্থাৎ ঈশ্বৰে স্তিন্ ভিন্ যুষ্টি ধৰি
 মানুহক সমৰোপযোগী শিক্ষা দিয়ে বুলি নেমানে। সেইহে
 বহুল-কৰিম মোহম্মদে (ঃ) কেতিয়াও নিজক আল্লাৰ পুতেক বা
 অৱতাৰ বুলি দাবি কৰা নাই আৰু কোৰআন খবিকে ডেখেডক
 সন্মোখন কৰি বেলিয়ে পতি কৈছে—“কুল্-ইয়াযা আনা ব'শ্বক'ম
 মিচ্-লুকুয্” (কোৱাঁ, মই নিশ্চয় তোমালোকৰ নিচিনা এজন মানুহ
 নোহোঁ—ইয়াৰ অজিৱিত্ত নই আৰু একো নহওঁ)। ওপৰত উল্-
 লিখাই অহা কু-সংস্কাৰ, অন্ধবিশ্বাস আদিৰ প্ৰতিবাদ আৰু কণ-কঠোৰ

মবাই হৈছে, পাক কোৰআন মজিদৰ ঘাই আৰু প্ৰথম কৰ্ত্তব্য । এই সত্য সনাতন ইচ্ছামেই জগতৰ আদি ধৰ্ম । পাক কোৰআনেই সকলো ধৰ্ম্মৰে মূল 'তৌহিদ'ক (একত্ববাদক) নিভাঁজ নিযুনী, অটুট ৰাখিছে আৰু সৰ্ব্বাঙ্গসম্পন্ন কৰি থৈছে । যীশু বা আন আন ধৰ্ম্ম গুৰুসকলো আল্লাৰ তত্ত্বাত্মক দাস মাথোন আছিল । ঐশ্বৰিক গুণ বা ক্ষমতা কাৰো নাছিল ।

খুষ্টানসকলৰ বিশ্বাস যে ঈশ্বৰ কুমাৰী মৰিয়মৰ গৰ্ভত সোমাই বীণুৰূপে উপজিছিল । সেইগুণে তেওঁলোকে বীণুক ঈশ্বৰাৱতাৰ বুলি মানে । যদি বীণুৰ অৱতাৰ স্বীকাৰ কৰা যায়, তেনেহলে ঈশ্বৰে দৈৱকীৰ গৰ্ভত সোমাই কৃষ্ণৰূপে জন্ম গ্ৰহণ কৰাটোও অস্বীকাৰ কৰিব নোৱাৰি । কিন্তু বীণুৰ নিজে কেতিয়াও ঈশ্বৰত্ব দাবী কৰা নাই । কৃষ্ণই যে নিজক ঈশ্বৰ বুলি কৈছে, তাৰো কোনো প্ৰমাণ নাই । যদিও গীতাত, কৃষ্ণই নিজক ঈশ্বৰ বুলি উক্তি কৰিছে, এনে দেখা যায়, গীতা কৃষ্ণৰ বচনা নহয় । কৃষ্ণক্ষেত্ৰত কৃষ্ণ আৰু অৰ্জুনে যিবোৰ কথা-কৰা হৈছিল, তাকে সঞ্জয়ে প্ৰথমে ধৃতবাস্তৱ ওচৰত বৰ্ণনা কৰে; বহুত দিনৰ পাচে মহৰ্ষি কৃষ্ণদৈপায়ন বেদব্যাসে সেই বৰ্ণনাবলাক গোটাই গীতা নাম দি প্ৰকাশ কৰে আৰু সেই গীতাৰ নিভাঁজ হৈ থকা নাই (১) । সেই দেখি গীতাৰ উক্তি কৃষ্ণাৰ্জুনৰ ছবছ উক্তি বুলি ধৰিব নোৱাৰি ।

অৱশ্যে, ঈশ্বৰ সৰ্বগতিমান । তেওঁ একে সময়তে ভিন্ ভিন্ ৰূপে, বা ভিন্ ভিন্ সময়ত ভিন্ ভিন্ ৰূপে, জগতলৈ অহাত কোনো হকা-ৰাধা হব নোৱাৰে, কিন্তু ভিন্ ভিন্ কাৰ্য কৰিবলৈ ভিন্ ভিন্ ৰূপে

(১) শ্ৰীমদ্ কব্ৰ বহিঃচক্ৰ লাহিড়ী বি-এল প্ৰণীত "মহাভাৰত মঞ্জৰী"ৰ ১৭৭ পৃঃ আৰু ১১ নং টীকা চাওক ।

আক' ভিন্ ভিন্ নাম লৈ জগতত ফুৰিলে তেওঁ সৰ্বশক্তিমান্ হ'ব পাৰে কেনেকৈ ? কৰ্মভোগী ঈশ্বৰনো কেনেকৈ মানুহৰ আদৰ্শ হ'ব পাৰে ?

ঈশ্বৰবাদী সকলোৱেই স্বীকাৰ কৰিব লাগিব যে, ঈশ্বৰ অনাদি আৰু অনন্ত । বীশু, জন্ম লোৱাৰ আগেয়ে, কেতিয়াও নাছিল ; তেনেহলে তেওঁক ঈশ্বৰাৱতাৰ বুলিলে তেওঁৰ অনাদিত্ব কেনেকৈ থাকে ? যেতিয়া তেওঁ এই জগতৰপৰা চলিল, তেতিয়াই তেওঁৰ অনন্তত্ব লুপ্ত হল । এতেকে, কোনো “অৱতাৰেই” অনাদি আৰু অনন্ত হ'ব নোৱাৰে ।

যদি শ্ৰীৰামচন্দ্ৰ, শ্ৰীকৃষ্ণ, যীশু আদি ঈশ্বৰাৱতাৰ হয়, তেনেহলে তেওঁলোক মানুহ নহয়, মানুহ জাতিৰ লগত তেওঁলোকৰ একো সম্পৰ্ক নাই । মানুহে যেতিয়া তেওঁলোকৰ ক্ষতকৰণ আৰু অহুসৰণ কৰিব নোৱাৰে, তেওঁলোকনো মানুহ হ'ব আৰু কেনেকৈ হ'ব পাৰে ? সিংহ বা হাতী আমাৰ চানেকি হ'ব নোৱাৰে, কাৰণ আমি সিংহ বা হাতী হোৱা অসম্ভৱ, আমি মানুহ জাতিৰ সীমা ডেই যাবলৈ অক্ষম । আমাৰ যি সুবিধা-অসুবিধা, সুখ-দুখ কাম-কাজ আঁলৈ-আছকাল আৰু ভাব-শক্তি, গুৰুৰো তেনে হ'ব লাগে, সেইবোৰৰ মাজেদি গৈহে কৰ্ম-ক্ষেত্ৰত কাৰ্য্যেৰে নিজৰ গুণ গৰিমা আৰু চৰিত্ৰৰ প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰি আদৰ্শ হ'ব লাগিব । এই যুগত ঈশ্বৰাৱতাৰ বুলিলেই নহয় । আজি আৰু সেই ঈশ্বৰাৱতাৰ আৰু অন্ধবিশ্বাসৰ দিন নাই । মাথোন মুখৰ উপদেশ, অভিশাপ বা বাজীকৰৰ দৰে গোটাচেৰেক অলৌকিক দৃশ্য দেখুৱালেই “নবী” হ'ব নোৱাৰে । এতিয়া যুক্তিৰ দিন, প্ৰমাণৰ দিন—ইচ্ছামেই প্ৰথমে ইয়াৰ শিক্ষা দিছে । নবীসকলৰ আবিৰ্ভাৱৰ উদ্দেশ্য—সকলো মানুহকে সংসাৰৰ সকলো লাগতিয়াল বিষয়ত কাৰ্য্যকৰী শিক্ষা দিয়া । উপদেশ কামত পৰিণত কৰি দেখুৱাব নোৱাৰা শিক্ষাত একো লাভ নাই ।

জগদগুরুৰ শুভাগমনৰ আৱশ্যকতা।

হজৰত্ আদমৰপৰা হজৰত্ ইছালৈকে যিমান নবী ৰছুলৰ আবিৰ্ভাৱ হৈছে, তেওঁলোক সকলোৱেই একেশ্বৰবাদী, অৰ্থাৎ মাথোন এজন আল্লাহ্ তা'লাৰ পূজক। সকলোৱে অদ্বিতীয় আল্লাৰ বন্দেগি (উপাসনা) কৰিবলৈ শিক্ষা দিছে আৰু সকলোৱে তেওঁৰেই মহিমা প্ৰচাৰ কৰিছে। এই সকলোৱেই একে স্বৰেৰে মানুহৰ এজন মহান্ ত্ৰাণ-কৰ্ত্তাৰ শুভাগমনৰ ভাবিষ্যদ্বাণী ঘোষণা কৰি গৈছে।

যেনেকৈ জ্বহকালি টকা-কটা ব'দৰ কোবত, যেতিয়া গোটেই পৃথিবী দন্ধ হৈ পথাৰ শস্যহীন হয় আৰু শুকান বতাহ বলিবলৈ ধৰে, তেতিয়া মানুহে ওপৰত মেৰে আৰি থকা নীলা আকাশ দেখি এই আশাত সকলো কষ্ট সহে যে, সোনকালে পানী আহি ধৰলী চৈচা কৰিব; তেনেকৈ যেতিয়া সকলো ৰকমৰ পাপে পৃথিবী ছাটি ধৰিলে, যেতিয়া মিছা আহি সঁচাৰ, অন্ধবিশ্বাস আৰু কু-সংস্কাৰ আহি জ্ঞানৰ, পুৰোহিত আৰু যাজকৰ বাক্য আহি শাস্ত্ৰৰ, পাপ আহি পুণ্যৰ আৰু ব্যতিচাৰ আহি প্ৰেমৰ আসন অধিকাৰ কৰিলেহি, দুৰ্দাস্ত আৰু বিলাকৰ পাশৱিক জীৱনৰ বিভীষিকা দেখি খয়তানেও নিতন্ত্ৰ আৰু লজ্জিত হৈছিল, তেতিয়া এচিয়া, আফ্ৰিকা আৰু ইউৰোপে সেই ভবিষ্যদ্বাণীৰ ওপৰত বিশ্বাস কৰি একে সময়তে সেই ত্ৰাণ-কৰ্ত্তালৈ বাট চাই একেদৰে স্বৰ্গৰ ফালে চাই আছিল। সেই সময়ত খৃষ্টীয় ৬ষ্ঠ শতিকাৰ শেষ ছোৱাত, মানুহৰ এই শোচনীয় বিলাই দেখি, আল্লাৰ আৰণ্ (স্বৰ্গৰ সিংহাসন) কঁপিবলৈ ধৰিলে। কাজেই এই গোটেই জগতত সকলো জাতি আৰু সম্প্ৰদায়ৰ মাজত দুনাই প্ৰেম আৰু পুণ্যৰ

সাম্ৰাজ্য স্থাপন কৰিবৰ নিমিত্তে, পাপৰ বিভীষিকা খেদিবৰ নিমিত্তে, এজন ত্ৰাণকৰ্ত্তা—আদৰ্শ জগদগুৰুৰ আবিৰ্ভাবৰ আবশ্যকতা হৈ পৰিল।

সেইজন বিশ্ব-গুৰুনো কোন? জব্বুৰ (Psalm), তৌৰাত (Torah) ইঞ্জিল (Evangeli), কোৰআন (Quran) আদি ধৰ্মশাস্ত্ৰ ভালকৈ ফঁহিয়াই চালি-জাৰি মথি চালেই ফটুকটীয়াকৈ বুদ্ধিব পাৰিব যে, তেখেত জনাব আফ্ তাবেৰেছালং স্বাৰ্থৰে কা'য়েনাত আহ্‌মদ মোজ্জ-তবা মোহম্মদ মোস্তফাত (দঃ) বাজে আন কোনো হব নোৱাৰে।

হজৰত্ মোহম্মদ মোস্তফা (দঃ) জগতৰ শেষ আৰু শ্ৰেষ্ঠতম নবী। তেখেতক কোনো দেশ বিশেষৰ বা ফৈদ বিশেষৰ নিমিত্তে বা কোনো নিৰ্দিষ্ট সময়ৰ নিমিত্তে পঠোৱা তোৱা নাই। তেখেতক সকলো জাতিৰ সকলো দেশৰ আৰু সকলো যুগৰ সাৰ্বভৌমিক, সাৰ্ব-জ্ঞানিক আৰু সাৰ্বযৌগিক ভাবে, সদৌ জগতৰ নিমিত্তে আল্লাৰ বহমত্ (কৰুণা) স্বৰূপে জগতলৈ পঠোৱা হৈছিল। আৰ্ধ্য ইহুদী, বৌদ্ধ, খৃষ্টান, সকলো তেখেতৰ “উম্মত” আৰু সকলোৰে নিমিত্তে তেখেত স্বৰ্গৰ সংবাদবাহক। তেখেতৰ ঘাই সংবাদ দুটি—: (১) আল্লাহ্ এক, তেওঁ নিৰ্দোষ, নিলিপ্ত; তেওঁ কাৰো ঔৰষৰ পৰা জন্ম গ্ৰহণ কৰা নাই আৰু তেওঁৰ ঔৰষৰ পৰাও কোনোও জন্ম গ্ৰহণ কৰা নাই, আৰু তেওঁৰ দ্বিতীয় বা সমনীয়াও কোনো নাই; (২) আমি ইহকালত আৰু পৰকালত নিজৰ সং অসং কামবোৰৰ সূ বা ফল ভোগ কৰিবলৈ বাধ্য। তেখেতৰ ‘আইন’ হৈছে—আল্লাৰ কালাম, (জব্বুৰৰ বাণী)—পাক কোৰআন মাজিদ, যাৰ এটি আখৰো কেতিয়াও লৰচৰ হব নোৱাৰে আৰু যি নিৰ্ভাজ হৈ পৃথিবীৰ অন্তলৈকে থাকিব। একমুখবাদ ধৰ্মবিলাক বিকৃত হৈ পৰাত তেখেতে সেই ধৰ্মৰ উচ্চাৰ, বকা, আখৌ প্ৰচাৰ আৰু প্ৰতিষ্ঠা কৰি ইছলাম নাম দি গৈছে।

আৰবত জগদগুৰুৰ আবিৰ্ভাৱৰ কাৰণ।

সদৌ জগতৰ মাজত আৰবৰ অৱস্থাই সকলোতকৈ শোচনীয় হৈ পৰিছিল দেখি. আৰ্নাহ'তালাৰ শুভদৃষ্টি আৰবৰ ওপৰত পৰিল, আৰু তাতে জগতৰ ভাবী ভাণকৰ্ত্তা, মুক্তিদাতা আৰু শান্তিদাতা মোহম্মদ মোস্তফাৰ (দঃ) আবিৰ্ভাৱ হল।

আৰব দেশৰপৰা যিমান সহস্ৰক আৰু যেনেকৈ অলপ সময়তে পানীয়ে আৰু বামেদি পৃথিবীৰ সকলো ঠাইলৈ অহা যোৱা কৰা যায়. আন কোনো দেশৰপৰা তেনে হোৱা টান। সেই বাবে জগতৰ স্বকীয় (মুক্তিদাতাৰ) পক্ষে ভূমণ্ডলৰ মাজ থলত, আৰব দেশত, বিশেষকৈ মক্কা নগৰত আবিৰ্ভূত হোৱাই যুক্ত।

যি সময়ত (খৃষ্টীয় ৬ষ্ঠ শতিকাত) এজন সংস্কাৰক আৰু ভাণকৰ্ত্তাৰ আৱশ্যকতা হৈ পৰিছিল. তেওঁলোকে আৰবত বাজে জগতৰ প্ৰত্যেক জাতিয়েই মানুহে কৰা একোটা ধৰ্ম-পদ্ধতি বা ধৰ্ম-শাস্ত্ৰ অনুসৰি চলিছিল; কিন্তু 'আৰববিলাকে কোনো কালেই ভেনে ধৰ্ম-শাস্ত্ৰ বিশেষৰ ব্যৱস্থা আনি চলা নাছিল। তেওঁলোকে প্ৰকৃতিৰ বৈচিত্ৰ্যবোধক দেখি ভৱ্য লাগি চাই নিজৰ নিজৰ সামান্য সীমাবদ্ধ জ্ঞানেৰে যিমান চুৰি পাখ পাৰিছিল, তাকে বিশ্বাস কৰিছিল, আন আন দেশৰ মানুহৰ দৰে তেওঁলোকে গুৰু, পুৰোহিত, ব্যৱস্থাপক, ধৰ্ম-বাজক আৰু জ্ঞান-কাৰবিলাকৰ মতেৰে নচলি, নিজ স্বাধীনভাৱে চিন্তা কৰিছিল।

পৃথিবীৰ সকলো জনাচাৰ অকিতাৰৰ প্ৰতিফলন কৰিবলৈ যিজন আহিব, তেওঁ এনে দেশত আবিৰ্ভূত হোৱাই যুক্ত।

আৰব দেশ।

ভাৰতবৰ্ষৰ পশ্চিম ফালে আৰব দেশ। আৰব কথাটো হিব্ৰু জাৰাৰ 'আৰাব' (মক্কাভূমি) শব্দৰপৰা ওলাইছে। গোটেই দেশখন প্ৰায় মক-

জুমিৰে ভৰা । যেই কালে চকু দিয়া যায়, সেই কালেই গছ-গছনি নোহোৱা টকলা পৰ্কত আৰু বালিৰ পথাৰ । পানীৰ বৰ অভাৱ । আৰবৰ হেজাজ প্ৰদেশত লোহিত সাগৰ (Red Sea)ৰ জিদ্দা বন্দৰৰপৰা অলপ পূবলৈ ৫০ মাইলমান দূৰৈত এখন সমথলত মহা পুণ্যধাম মক্কা নগৰ আছে ।

মক্কা এখনি অতি পুৰণি-কলীয়া নগৰ । এই নগৰৰ কেইবাটিও নাম আছে, কিন্তু মক্কা নামটিয়েই গোটেই জগতত মক্কা । জনাজাত । ‘মক্কা’ শব্দৰ অৰ্থ শোষণকাৰী । ইয়াত

তীৰ্থ কৰিলে পানীৰ পাপ ই শুহি লয় বুলি কয় ।

এই মক্কা নগৰতে কা’বা—বয়তুল্লা (খোদাৰ ঘৰ) শ্বৰিক বিৰাজমান । ‘কা’ব্’ খাতুৰপৰা ‘কা’বা’ শব্দ হৈছে । ‘কা’ব্’ মানে ওখ আঁঠু চাৰিচুকীয়া । আদিতে ‘কা’বা’ শ্বৰিকতকৈ ওখ কোনো ঘৰ তাত নাছিল । হজৰত্ ইছাৰ (যীশু খ্ৰীষ্টৰ) জন্মৰ ১৮০০ বছৰৰ পূৰ্বে হজৰত্ ইব্ৰাহিমে তেওঁৰ পুতেক হজৰত্ ইস্মাইলেৰে সৈতে মক্কা শ্বৰিকত সৰ্কশক্তিমান আক্কাহ্’তা’লাৰ বন্দেগি (উপাসনা) কৰিবৰ মনেৰে যি মছজিদ্ সজায়, সেয়ে পাচত পৰিত্ৰ ‘কা’বা’ শ্বৰিক’ নামেৰে বিখ্যাত হয় । বহুল কবিমৰ (দঃ) জন্মৰ সময়ত তেখেতৰ ককাক আক্কাহ্’তা’লাৰ হাতত, কাবাব তদ্বাস্থানৰ ভাব আছিল । আক্কাহ্’তা’লাৰ পুতেক কেইবাজনো আছিল ; তাৰে ভিতৰত :—(১) আবুতালেব, (২) আক্কাহ্’ (৩) আমিৰ হামজা, (৪) হাবেছ, (৫) আবুলাছাৰ, (৬) আবুজ্জেহেল, (৭) জোবেৰ আক্কাহ্’ (৮) আক্কাহ্’ নামেই বুজীত সুপৰিচিত ।

অন্ধা কাণ্ড-পৰীক্ষা :

বছুল-কৰিমৰ (দঃ) আবিৰ্ভাব ।

প্ৰবাদ আছে যে, এহিরা (আঃ) পয়গাম্বৰক (St. John) বিধম্মী-বিলাকে বধ কৰি তেওঁৰ গাত পিঙ্কি থকা নোমাল চোলাটি ধৰলৈ নি, অতি যতনেৰে থৈ দিছিল। কাৰণ, তেওঁলোকে তেওঁলোকৰ ধৰ্মশাস্ত্ৰ 'তৌৰাত'ত পঢ়িছিল যে, যেতিয়া শেষ পয়গাম্বৰ হজৰত মোহম্মদৰ (দঃ) জন্ম দিন চমু চাপি আহিব, তেতিয়া সেই চোলাটিৰ পৰা টোপাটোপে তেজ পৰিব।

সময় কাৰো.মুখলৈ চাই বৈ নেথাকে, কাৰো স্তম্ভ-স্তম্ভলৈ কাণ নকৰে। কোনেও তাৰ গতিবোধ কৰিব নোৱাৰে। দিন গৈছে বাতি আহিছে, বাতি গৈছে দিন আহিছে, এইদৰে অনেক কালৰ পিচত যি দিনা আকুলমোস্তালিবৰ পুতেক আকুল্লাহ ওপজে, ঠিক সেই নিশাই সেই নোমাল চোলাটিৰ পৰা এটোপা তেজ পৰিল। তেতিয়াই ইহুদীবিলাকৰ গা বাজিল। তেওঁলোকে বুজ পালে যে, আকুল-মোস্তালিবৰ ঘৰত এটি মতা-লৰাৰ জন্ম হৈছে, তেওঁৰ নাম আকুল্লাহ থৈছে। তেওঁলোকে তেতিয়া বুজিব পাবিলে যে, সেই আকুল্লাহ পৰাই তেওঁলোকৰ ধৰ্ম-বিধ্বংসকাৰী শেষ পয়গাম্বৰ জন্ম হব। এই ভাৱেই ইহুদীবিলাকে আকুল্লাহ শত্ৰু হৈ পৰিল আৰু তেওঁক কষিবলৈ চেলু বিচাৰিবলৈ ধৰিলে।

মক্কাৰ বিবিলাক দল আছিল, তাৰ মাজত 'কোৰেচে'ই মুখা-ফুটা ; তেওঁলোকো পোস্তলিক আছিল। তেওঁলোকৰ মাজতেই ১৫০০ দেৱতা আছিল। বহুল-কৰিমৰ (দঃ) দহ পুৰুষৰ উপৰি পুৰুষ জনৰ নাম 'ফেহৰ' আছিল, তেওঁৰ আন এটা নাম 'কোৰেচ'। 'কোৰেচ' মানে সাউদ। ফেহৰৰ দ্বাৰা মক্কাৰ বেপাৰ-বাণিজ্যৰ বিশেষ উন্নতি হোৱা বাবেই তেওঁ 'কোৰেচ' নামে জনাজাত। এই 'কোৰেচ' দলটো-য়েই কা'বা মছজিদৰ সেবাইং বাবে তেওঁলোকক ধৰ্ম কৰ্ম সকলো কথাত সকলো দলেই মান কৰিছিল। আব্দুল মোস্তালিবৰ বাপেকৰ নাম 'হাশিম' থকা শুনে তেওঁৰ পো-পোৱালীসকলক 'বনি-হাশিম' বংশ বোলে। এই 'বনি-হাশিম' কৈদত আব্দুল্লাৰ জন্ম হয়। আব্দুল্লাৰ কপ-গুণৰ কথা আৰবৰ কেউচুকে বিয়পি গল। গতিকে সকলোৱে তেওঁৰ ওপৰত চকু পেলাবলৈ ধৰিলে। অৱশেষত গৈ গৈ 'জোচেৰি' কৈদৰ 'ওহাব' নামে ভদ্ৰলোক এজনৰ জীয়েক পৰমাহম্মদী বিবি আমিনা খাতুনৰে সৈতে আব্দুল্লাৰ বধাসময়ত বিয়া হৈ গ'ল। তাৰ পিচত বিবি আমিনাই প্ৰায় ৬ মাহ মানলৈকে তেওঁ যে, গৰ্ভৱতী চৈছে, তাৰ একো গমকে নেগাইছিল। যিমানেই দিন হৈ আহিছিল, সিমানেই তেওঁ আচৰিত আচৰিত ঘটনাবোৰ দেখিছিল আৰু শুনিছিল। তেওঁক কোনোবাই এই দৰে কোৱা কেন তেওঁ শুনিছিল—'হে আমিনা! তুমি সৎ চৰিত্ৰা দেৱী, তিৰোতাৰ মাজত তুমি এটি তৰা, তোমাৰ তুলনা অগতত অতি দিবল, তুমি স্বীকৃত্তি ওপৰত বাণী, তোমাৰ গৰ্ভত 'চৈয়েদে মোৰচেগিন, বহুলে-নব্বিক-আলমীন, আক্‌তাযে-বেহালং, স্বাৰ্বে কা'শ্বেনাড, মোহাম্মদ মোহাম্মদ চক্ৰমাহ আলোইছে বহুলাম'ৰ সোনকালে জন্ম হব আৰু তেওঁৰ নাম 'আহম্মদ' থবা। এনে দৰে এইবিলাক কথা যাত্ৰে সময়ে হক্কত

সপোনতো দেখিছিল। তেতিয়াহে তেওঁ গম পালে যে, তেওঁ গৰ্ভৱতী
হৈছে। চাওঁতে চাওঁতে ৯ মাহ উকলি গল। সেই সময়ত বিবি
আমিনাৰ প্ৰিয়তম স্বামী আব্দুল্লাই বিদেশত বেহা বেপাৰ কৰিছিলগৈ।

যেতেকতে শেষ পৰগাছৰ (তক্তবাহক) হজৰত মোহাম্মদৰ (দঃ)
জন্ম দিন ওচৰ চাপি আহিল, তেতেকতে দিনে দিনে নোহোৱা-নোপোজা
• জন্ম—১২ ৰবিউল ষটনাবিলাক ঘটিবলৈ ধৰিলে। নবী-কৰিমে (দঃ)
আউবল, সোমবাৰ— মাকৰ গৰ্ভত ৬ মাহ থাকোতেই, পিতাক আব্দুল্লাব,
১৯ আগষ্ট ৫৭০ খৃঃ। ২৫ বছৰ বয়সত, মদিনাত মৃত্যু হয়। লাহে
লাহে গৰ্ভকাল পূৰ্ণ হ'ল। ৫৭০ খৃষ্টাব্দত, হজৰত ইম্মাইলব
(আঃ) জন্মৰ ২৪৭৬ বছৰ পাচত, 'আছহাবে-ফিল'ৰ ঘটনাৰ ৫৫ দিনৰ
পাচত, ৰবিউল-আউবল মাহৰ ১২ তাৰিখে (২৯ আগষ্ট) সোমবাৰৰ
দোকমোকালিতে এ'ন অলভ্য, অজ্ঞান, অনাদৃত আৰু দেশত ঘোৰ
প্ৰতিবাদ আৰু হিংসা-বিদ্বেষৰ মাজত, অধৰ্ম আৰু কু-সংস্কাৰৰ মূৰত
কুঠাৰ মাৰি মানুহ জাতিক ধৰ্ম অৰু সত্যৰ বাট আন্সুলিয়াই দি
'চৈয়দে মোব্‌চেলিয, খাতেমাস্বীন, শ্বফিউল-মোজ্‌নেবিন, বহুলে-
বকিল-আলমীন মোহাম্মদ মোস্তফা' (দঃ), মাক্‌ গৰ্ভতে ছমহীয়া কালত
পিতৃহীন হৈ, পাপ-তাপময় সদৌ ধৰণীত স্বৰ্গৰ নিৰ্মল জ্যোতি সিঁচিবলৈ
বিশ্বমণ্ডলৰ মক্কা কেন্দ্ৰত আবিভূত হ'ল। পাক বকিল আ'লেমীনে
আঁগৰ সময়োপযোগী অসম্পূৰ্ণ দীনক (ধৰ্মক) বহিত কৰি এই যুগৰ
উপযোগী কৰি সম্পূৰ্ণ দীন—ইছলাম, আমাক দিলে।

আববৰ প্ৰথা অনুসৰি জন্মৰ ৭ম দিনৰ দিনা আব্দুল মোত্তালিবে
জোক খুজাই, লকায় নাম 'মোহাম্মদ' ৰাখিলে। ইতিপূৰ্বে এই নামৰ
কোনো মানুহ বুৰঞ্জীত পোজা, নেবন্ধ। আৰু বিবি আমিনাৰ সমাধিক
ঘৰে 'আব্দুল্লা'ৰ নাম দিলে। এই দুই নামেই বহুল-কৰিমৰ (দঃ)

ল'ৰা-কালবেপৰা চলি আহিছিল। কোৰআন খৰিকতো এই দুই নামৰ উল্লেখ আছে। এই দুই নামেই একে ধাতু 'হম্দ'ৰ পৰা ওলাইছে আৰু অৰ্থ একে।

আল্লাৰ মহব্ব (বন্ধু) জগতত আবিৰ্ভূত হল। পাপেৰে ভৰা জগতৰ চাৰিওফালে এটা খলকনি লাগি পৰিল। প্ৰবাদ আছে— কা'বাত থকা ৩৬০ পুতলা নিজে নিজেই হলি পৰিল। ইৰাণত (পাৰস্যত) বহুত দিনৰে পৰা আতশ-পৰ্বতি (জুই-পূজা) চলি আছিল — জ্বৰদস্ত-আতশ-ই বেহৰাম' নামেৰে যি এটা ভয়ানক অগ্নি-কুণ্ড দিনে ৰাতিয়ে সদায় জ্বলি আছিল, হঠাৎ সেই কুণ্ড হুমাই গ'ল আৰু ইৰাণৰ অতি পৰাক্ৰমী 'আতশ-পৰস্ত' বাদশ্বাহ নওচেৰৌৱাৰ প্ৰকাণ্ড সিংহ দুৱাৰ হঠাৎ ভাগি পৰিল। আৰবত তেতিয়া ভয়ানক আকাল; ধাবলৈ নেপাই মানুহৰ হাঁ হাঁ-কা-কা লাগি গৈছিল। দীনৰ বাদশ্বাহ জ্ঞানৰ গুৰু শাস্তিকৰ্তা শেষ নবী যেতিয়াই জগতত আহিব হল, সেই ৰাতিয়েই বৰষুণৰ পানীৰে নদ-নদী, ধাল-বিল আদি উপচি পৰিল আৰু খেতি ৰাতিয়ে হাঁহিবলৈ ধৰিলে। তেতিয়াবেপৰা আকাল আৰবৰপৰা পলাই ফাট মাৰিলে।

কৈচুৱা-কাল ।

আৰবত এটি নিয়ম চলি আহিছিল যে, জগতৰ ডাকৰ মানুহক বৰঙ কোনো ল'ৰা উপজিলে সেই ল'ৰাই নিজৰ মাক-বাপেকৰ বৰঙ পোহ-পাল নেপায়। গাৰ্ভগীয়া বন্ধু খাইখিলাক জ্বাকৈ আৰু

নগৰলৈ আহি বছৰেপতি কেচুৱা ল'ৰা-ছোৱালীবিলাক নি নিজৰ ঘৰত পোহ-পাল দিয়ে। তাৰ বাবে ভেঁওলোকে সেই ল'ৰাৰ মাক-বাপেকৰ পৰা বানচ বা বঁটা পায়।

এক সপ্তাহমানৰ পাচত আবুলাহেবৰ ছোৱায়বা নামেৰে এজনী বান্দীয়ে পোনতে নবী-কৰিমক (দঃ) দিনাচেৰেক নিজৰ গাৰীষ খুৱাই-ছিল। সেইবাবে পাচত তেখেতে সদায় ভেঁওক ছোৱায়বা ধাই। বৰকৈ মান আৰু ভক্তি কৰিছিল। মদিনালৈ 'হিজৰত' (প্ৰস্থান) কৰাৰ আগেয়ে তেখেতে ছোৱায়বাক মুক্ত কৰিবলৈ অহোপুৰুষাৰ্থ কৰিছিল আৰু পাচেও মাজে মাজে মদিনাৰ পৰা কাপোৰ-কানি আদি পঠিয়াই ভেঁওৰ শলাগ লৈছিল। কোনোৱে উপকাৰ কৰিলে তেখেতে তাক কেতিয়াও নেপাহৰিছিল—এহি তেখেতৰ বিশেষত্ব।

ৰছুল-কৰিমৰ (দঃ) জন্ম হোৱাৰ পাচতেই কেচুৱা ল'ৰা-ছোৱালী নিবলৈ বুলি জাকে জাকে বদ্‌ খাইবলাক মক্কালৈ আহি, জোখাৰে বানচ, নেপাওঁ বুলি, এই মাউৰাক এৰি আন হেলিমা খাতুন আন ল'ৰা লৈ উভতি গ'ল, কিন্তু সেই জনা খাইব ঘৰত, বহুমানুৰাত্মকৰ অপাৰ মহিমাৰ নিগূঢ় তত্ত্ব কোনো ৭০-৭৫ খঃ। বুজিব পাৰে! পাচত হেলিমা খাতুন নামেৰে এগৰাকী অতি দুখীয়া ধাই নগদত্ত ওলালি। এই খাইব ভাগ্যত এই মাউৰাত বাজে কোনো ল'ৰা নঘটিল।

'হবিবে-খোদা' হেলিমাৰ ঘৰত লহ-লহকৈ বাঢ়িবলৈ ধৰিলে। খাইবোৱে ত্ৰৈভুতি দিনক-দিনে চৰি আহিল আৰু বস্ত্ৰ-বেগানিয়ে ভেঁওৰ ঘৰত উঠেনদী হল। দুবছৰৰ পাচত তেখেতে আধাৰ পিবলৈ এৰিলে। তেতিয়া হেলিমাটো তেখেতক মক্কালৈ নি মাকৰ হাতত

গতাই দিলেগৈ। মাকে তেওঁৰ চকুৰ মণি, বুকুৰ-জুৰণি নবী-কৰিমক (দঃ) পাই অতি আমজিত হল, কিন্তু সেই সময়ত মক্কাৰ হাৱা-পানী বৰ বেয়া হোৱাত, তেওঁ ল'ৰাফৈৰাক আকৌ হেলিমাক গতাই দিলে।

হজৰত্ বহুলৰ (দঃ) অস্বাভাৱিক গুণবাশিৰ কণিকাবোৰ এটি এটাকৈ ফুটি ওলাবলৈ ধৰিলে। হেলিমাৰ এটি ল'ৰা আছিল, সেই ল'ৰাটিয়ে সদায় মাকৰ বাওঁফালৰ স্তনটি চুহিছিল। বহুল-কৰিমক (দঃ) সেই স্তনটি দিয়াত তেখেতে মুখ অঁতৰাই আনিলে, কিন্তু সোঁফালৰটি দিয়া মাত্ৰকে হেপাতেৰে চপ-চপকৈ পিবলৈ ধৰিলে আৰু কেতিয়াও বাওঁ ফালৰটিত মুখ নলগালে। তেখেতৰ এনে কেচুৱা-কালতে দেৱ-জ্ঞানৰ সঞ্চাৰ হৈছিল—পৰৰ বস্তুলৈ লোভ কৰিব নোপায়!

৫ বছৰ হেলিমাৰ ঘৰতে কাটি গ'ল। বহুল-কৰিমে (দঃ) হেলিমাৰ ল'ৰাবিলাকৰ লগত কেতিয়াবা পথাৰত ছাগলী চৰাই ফুৰে আৰু কেতিয়াবা পৰ্বতৰ ওপৰত উঠি তবধ লাগি একেফালে ব'লগি চাই থাকে। খাওঁতে, শোঁতে, উঠোতে, বহোঁতে, কথা-বত্ৰবা পাঠোতে, মনে মনে থাকোঁতে, সদায় যেন তেখেতৰ মনত এটা কিবা মহৎ ভাব খেলিব লাগিছে। হেলিমাৰ ল'ৰা-ছোৱালীবিলাকক ভেখেতে আপোন সহোদৰ বাই-ভনী, ককাই-ভাইৰ দৰে মৰম-বেথা কৰিছিল আৰু তেওঁলোকেও সেইদৰে তেখেতলৈ একান্ত অম্লবন্ত হৈছিল।

ল'ৰা-কাল—বিপদৰ ওপৰত বিপদ।

মাকৰ গৰ্ভত থাকোঁতেই নবী-কৰিমৰ (দঃ) বাপেকৰ 'ওকাত'

(মৃত্যু) হয় । ৬ বছরীয়া হোয়াত, মাক স্বামীৰ কবৰ ‘জিয়াবৎ’
(দৰ্শন) কবিস্বৰ কাৰণ তেখেতক লৈ মদিনালৈ

(১) যায় । আহা, আল্লাৰ কি বিচিত্ৰ লীলা ! মদিনাৰ
মাতৃ-বিয়োগ । পৰা উভতি আহোঁতে বাটতে আব্বা বোলা গাওঁত

৫৭৬ খঃ । বিৰি আমিনাই তেওঁৰ চেনেহৰ-ধন, প্ৰাণৰ-পুতলা
হজৰত বহুলক (দঃ) কন্দুৱাই হৈ-লীলা সামৰি

চিৰকাললৈ চকু মুদিলে । এই নিঃসহায় ঘাট-মাউৰাক উশ্বে-আয়মন
নামেৰে এজনী বহুৱাই মক্কালৈ আনি তেখেতৰ ককাক আদুল
মোস্তালিবক দিয়েহি । ককাকে বৰ মৰমেৰে আক যতনেৰে তেখেতক
পোহ-পাল দিবলৈ ধৰিলে ।

মাতৃ-বিয়োগৰ শোক পাহৰিবলৈ নো পাওঁতেই ছ’ বছৰৰ ভিতৰতে
তেখেতৰ একমাত্ৰ পৃথিবীৰ সহায় মৰমৰ ককাক আদুল মোস্তালিবকো
আল্লাহ্-তা’লাই কাঢ়ি নিলে । তেতিয়া তেখেতৰ

(২) বয়স ৮ বছৰ আৰু ককাকৰ ৮১ বছৰ বয়স হৈছিল ।
ককাক আদুল পাক কোৰআনত আল্লাহ্-তা’লাই কৈছে :—“হে
মোস্তালিব বিয়োগ মোহম্মদ ! মই তোমাক এতীম (মাউৰা)
৫৭৮ খঃ । কৰি দুনিয়ালৈ পঠাইছোঁ—কাৰণ, তেহে তুমি

জগতৰ সকলো মাউৰাৰ দুখ-বেদনা ভালকৈ অনু-
ভৱ কৰিব পাৰিবা । হে মোহম্মদ ! মই তোমাক নিৰাশ্ৰয়
কৰাল কৰি জগতলৈ পঠাইছোঁ—কাৰণ, তেহে তুমি জগতৰ
সকলো নিৰাশ্ৰয় দুখীয়া আৰু কৰালৰ সকলো দুখ-কষ্ট বুকুত পাত
লব পাৰিবা ।

“চিৰ-সুখী জন

শ্ৰমে কি কখন

ব্যথিত বেদন বুখিতে পাৰে ?

কি বাতনা বিধে বুঝিবে সে কিসে
কভু আলী-বিধে দংশেনি যাবে ।”

এইদৰে দুখৰ ওপৰত দুখ, কষ্টৰ ওপৰত কষ্ট, বেদনাৰ ওপৰত বেদনা দি বহমানুৰ্হিমে পৰ-দুখ-কাতৰতা আৰু বিশ্ব-প্ৰেমৰ ভাব বহুল-কৰিমৰ (দঃ) হিয়াৰ তৰপে তৰপে স্মাই দিলে।

আব্দুল মোতালিবৰ অন্তিম-কাল উপস্থিত হোৱাত তেওঁ তেওঁৰ পুতেক আবুতালেবক মাতি আনি কলে - “চা, মোহাম্মদ ষাট-মাউৰা, এওঁৰ ছনিয়াত আৰু কোনো নাই। এই ল’ৰা আমাৰ বংশৰ মাজত এটি উজ্জল তৰা হ’ব। এওঁক বৰ পুতৌ কৰিবি, যাতে কোনো দুখ নেপায়, মই এতিয়া বিদায় ল’লোঁ। আবুতালেবেও ভতিজাকক নিজৰ ল’ৰাৰ দৰে চেনেহ কৰিছিল।

মাকৰ গৰ্ভত থাকোঁতেই বহুল-কৰিমৰ (দঃ) বাপেক গ’ল, ৬ বছৰিয়া কালত মাক গ’ল, আৰু ৮ বছৰীয়া কালত একমাত্ৰ ছনিয়াৰ সহায় আৰু মুখ-জুবোৱা ঠাই ককায়েক গ’ল। দুখৰ ওপৰত দুখ, শোকৰ ওপৰত শোক! ল’ৰা কালটো দদায়েক আবুতালেবৰ ছাগলী চৰাওঁতেই গ’ল। লিখা-পঢ়া এটা কি বস্তু, পঢ়াশালী “কি বস্তু, ভাৰ সন্মুখি গোন্ধ-ভাপ নেপালে। এনে কি আনৰ ওচৰত শিক্ষা লাভ কৰিবলৈ সময়ো তেখেতৰ নাছিল। তেখেতক সেই দেখিছে পাক কোৰআনত ঠায়ে ঠায়ে “উম্মি” (অনক্ষৰ) বুলি উল্লেখ কৰা হৈছে। কিন্তু এই দুখীয়া কৰ্ণাল, উপায়হীন, ষাট-মাউৰা নিষ্ঠৰা “উম্মিয়ে” ছদিনৰ পাচতে পৃথিবীৰ গোটেই জ্ঞানৰ আকৰ হৈ পৰিল। ল’ৰা-কালৰে পৰা তেখেত গভীৰ চিন্তাশীল আছিল। অকলশৰীয়া হৈ অকলৈ অকলৈ আৰব মকছুমিত গছ-লতা, পাহাৰ-পৰ্বত, আকাশ-পাতাল আদিৰ বিষয়ে চিন্তা কৰি তেখেতৰ মনত যি মহা সত্যক

ভাব উদয় হৈছিল, সেয়ে লাহে লাহে বাটি গৈ কালত সম্পূৰ্ণৰূপে
বিকাশ পালে ।

ল'ৰা-কাল ।

বহুল-কৰিমৰ (দঃ) বয়স যেতিয়া ১২ বছৰ হল, আবৃত্তালেকে
বেপাৰ কৰিবলৈ খাম (চিৰিয়া) দেশলৈ ওলাল । তেওঁৰ লগত বহুল-
কৰিমো (দঃ) গ'ল । বাটিত এঠাইত এটা গিৰ্জাত

চিৰিয়া—যাত্ৰা “জৰ্জিচ্” ওৰফে “বাহিৰা” নামেৰে এজন খৃষ্টান

—বাহিৰা বৈবাগী পাছৰী আছিল । তেওঁ তেওঁৰ ধৰ্মশাস্ত্ৰ

সন্মাসী । ইঞ্জিলত (Evangel) পাইছিল—পাৰণ (হেৰা)

৮২ খৃঃ পৰ্বতৰ ওচৰত শেষ নবী আবিভূত হব । এই পাৰণ

পৰ্বত মক্কাত । নানা বকমৰ অলৌকিক ঘটনা আৰু বহুল-

কৰিমৰ (দঃ) গাত শাস্ত্ৰত উল্লিখিত থোৱা লক্ষণবিলাক দেখি, এই

পাছৰীজনে তেখেতক বহুত ধৰ্ম-কথা শুধিলে । তেখেতে কথাই পঢ়ি

সন্তোষজনক উত্তৰ দিয়াত, পাছৰীজনে মনে মনে আবৃত্তালেবক ক'লে—

“আপোনাৰ এই ল'ৰাটি যেনে তেনে ল'ৰা নহয়—শেষ নবী । এওঁক

বহুত শত্ৰু আছে, এওঁক খুব সাবধানেৰে ৰাখিব ; নতুবা খাম দেশক

ইহুদীবিলাকে জ্বানিব পাৰিলে মাৰি পেলাব ।” তাকে শুনি আৰু-

তালেবে ল'ৰালিকৈ নিজৰ কাম শেন কৰি বহুল-কৰিমক (দঃ) লৈ

মক্কাটলৈ উভতি আহিল ।

বয়সৰ লগে লগে বহুল-কৰিমে (দঃ) খাম আবৃত্তালেবৰ লগত

এমন্ আদি দেশলৈ গৈ বেহা-বেপাৰ ব্যৱসায় লিকে । সাধুতা আৰু

বেহা-বেপাৰত পাৰ্জতালিৰ ফলত লাহে লাহে মক্কাৰ সকলো ঠাইতে

তেখেতৰ নাম ফুটি উঠিল ।

ডেকা-কাল।

তায়েক আৰু নখলাৰ মাজত বছৰে পতি জিল্কাদ মাহৰ প্ৰথম
২০ দিনত এখন বৰ ডালৰ মেলা বহে। নেই মেলাৰ নাম 'ওকাজ'।

লামাণ্ডা কথাতেই এই মেলাৰ পৰা চাৰিখন ভয়ানক
ওকাজ-মেলা— বণ লাগে। তাৰ চতুৰ্থ খনক 'ফেজাৰ-বণ' বোলে।
ফেজাৰ-বণ। তেতিয়া বহুল-কৰিমৰ (দ:) বয়স ১৪ বছৰ।

এই বণ ছ-বছৰ চলিছিল। তেখেতৰ দদায়েক
জোবেৰ' এট বণত 'আলম-বৰ্দাৰ' (নিচানধাৰী) আছিল। বণত
কটা-কটি কৰা আৰববিলাকৰ কাম। শ্ৰাম-অশ্ৰাম কি তেওঁবিলাকে
নাভানিছিল। বহুল-কৰিমৰো (দ:) এই বেলি এই বণত যাব
লগীয়াত পৰিছিল। ইয়াত বহুত মাছুহ মৰা পৰে। তেখেতে বণত
লিপ্ত নহৈ, ধীৰ গহীন নিমাত নিতাল মাৰি বণৰ আও-ভাও চাই
দদায়েকৰ কাষতে ঠিয় দি আছিল। অবাৰতে এনে ভয়ঙ্কৰ বণ
লগাত তেখেত বৰ চিন্তিত হ'ল। পাচত তেখেতৰ 'লগত তাৰ
আদান-প্ৰদান কৰাত জোবেৰৰ মন সমূলি লবি গ'ল; তেওঁৰ পাখৰ
ভাৰ লুপ্ত খালে। বণৰ পৰা উত্ততি আহি তেওঁ ঘোষণা কৰি দিলে
যে, অত্যাচাৰীৰ বিৰুদ্ধে বণ কৰিলেহে তেওঁ যোগ দিব। তাকে দেখি

হাখম, জোহৰা, তেইম্ আদি কৈদৰ মাছুহেও
হিল্-উল-কহুল, তেখেতেৰে গোটি বান্ধি প্ৰতিজ্ঞা কৰিলে যে, শ্ৰামক
৫১৫ ৭ঃ। তেওঁলোকে সমৰ্থন কৰিব আৰু অত্যাচাৰীক দমন

কৰিবলৈ পুৰ্বাৰ্থ কাৰ্যব। এই সমিতিৰ নাম হিল্-
'উল-কহুল। বহুল-কৰিম (দ:) ইয়াৰ এজন ঘাই সভ্য। এয়ে হৈছে

ভেদেত্তব জীৱনব মহান্ আহি । এই সমিতি গঠন হোৱাত বাটকৰা সাউদ, ধনী, দুখীয়া সকলোৰে আশৰা দূৰ হয় আৰু মজ্জাত সকলো প্ৰকাৰৰ শাস্তি স্থাপিত হয় ।

অনেকে ভাবে—মাথোন নামাজ বোজা আদি কেইটামান “কৰজ” (অবশ্য কৰ্ত্তব্য) কাম কৰি চলাব নামেই হৈছে ইছলাম । ইয়াত বাজে মানুহৰ মানুহলৈ আন যিবোৰ কৰ্ত্তব্য আছে, সেইবোৰক তেওঁলোকে সাংসাৰিক ও ৰাজনৈতিক বুলি ভাবে আৰু তাৰপৰা আঁতৰত থাকিবলৈ চেষ্টা কৰে ; কিন্তু ই ইছলামৰ সম্পূৰ্ণ বিপৰীত শিক্ষা । বংশ পৰিয়ালৰ, ওচৰচুবুৱীয়াৰ, স্বদেশবাসীৰ আৰু বিশ্বমানৱৰ প্ৰতি মানুহৰ যে কৰ্ত্তব্য আছে, তাক নিয়মমতে পালন কৰাই হৈছে ইছলাম । সেইহে কম্বীসকলক গোটেখুৱাই একেলগ কৰি, সেই শাক্তৰে অত্যাচাৰ দমন কৰিবলৈ চেষ্টাই হৈছে হজৰত বহুলৰ (দঃ) প্ৰথম ‘চুলত’ (বীতি-নীতি) । আগেয়ে যে চাওঁতে চাওঁতেই পৃথিবীৰ ইমূৰৰ পৰা সিমূৰলৈকে ইছলামৰ জয়ধ্বনি উঠিছিল, ইয়াৰ কাৰণ কি ? সেই কালৰ মুছলমানবিলাকৰ সংকীৰ্ণতা নাছিল, ধৰ্ম্মা-ক্লতা নাছিল ; বৰং তেতিয়া তেওঁলোকে দেখুৱাইছিল যে, সত্যৰ সেৱা, জ্ঞানৰ মৰ্যাদা ৰক্ষাই হৈছে তেওঁলোকৰ বাই কৰ্ত্তব্য । মোছলেম জাতীয় চৰিত্ৰৰ এই অল্পম বিশেষত্বই তেতিয়া জগতক আকৃষ্ট আৰু মুগ্ধ কৰিছিল আৰু সেই কাৰণে কোটি কোটি মানুহে নিজে ‘ভৌহিদ’ মন্ত্ৰ গ্ৰহণ কৰি খন্ত হৈছিল । কিন্তু এতিয়া তেনে আৰ্হিৰ একান্ত অভাৱ ।

মবী-কৰিম (দঃ) ৯ বছৰ বয়সৰ পৰা ২৫ বছৰলৈকে আবৃত্তালে-বৰ আশ্ৰয়ত আছিল । তেখেতে জ’ৰাকালত যেতিয়া আবৃত্তালে-খব ছাগলী আদি চৰাই ফুৰিছিল, তেতিয়া তেখেতে প্ৰাৰ্হত

আবুতালেবৰ এঠাইত বহি অনেক সময়ত তবধ লাগি, ভাবত
আশ্ৰয়ত। বিভোৰ হৈ, একেফালে চাই থাকে, যেন কোনো

৫৭৯—৫৯৫ খৃ. এটা অজ্ঞাত অনন্তৰ পৰিচয় পাবলৈ তেনে কৰিছে ;

যেতিয়া দেখে যে, পথাৰত ছাগলী-পোৱালীবিলাকে
জপিয়াই নাচি খেমালি কৰি ফুৰিছে, কিন্তু মাকৰ মাত শুনা মাত্ৰকে
হাবাথৰি খাই চপলিয়াই আহি মাকৰ বুকুত সোমাইছেহি, তেতিয়া
ভাবে—কোনে এই অবোধ ছাগলী আৰু ছাগলী-পোৱালীবিলাকক এই
প্ৰেম আৰু চেনেহ শিকালে। যেতিয়া কোনো সুন্দৰ ফুল এপাহ
দেখে, তেতিয়া ভাবে—কোনে এই সৌন্দৰ্য্যটো দিলে আৰু দাতাজন বা
কিমান সুন্দৰ! যেতিয়া কোনো এটা মিঠা ফল খায়, তেতিয়া
ভাবে—যি জনে এই ফলটি এনে সোৱাদ কৰিছে, তেওঁত বা কিমান
মধুৰতা আছে। এনেবিলাক প্ৰশ্ন সত্ততে তেখেতৰ মনত এইদৰে
খেলাবলৈ ধৰে। নগৰলৈ আহিলে ক'ত কোন মাউৰাই ভোকত
হাঁ-হাঁ-কা-কা কৰিছে, কোন নিৰাশ্ৰয় বাঁৰীয়ে শোকত বিলাপ কৰি
চকুলো মচিছে, তাৰ ওচৰলৈ গৈ প্ৰতিকাৰৰ চেষ্টা কৰিছিল—এয়ে
আছিল তেখেতৰ তেতিয়াৰ বৃত্তি আৰু ব্ৰত। এইদৰে তেখেতৰ
জীৱনৰ ২৪ বছৰ উকলি গ'ল।

বিবি খদিজা, মক্কাৰ এগৰাকী বাৰী মানুহ। তেওঁৰ অগাধ ধন-
সম্পত্তি আছিল। ভিবোতাৰ মাজত কপ-শুণ ও বংশ-মৰ্যাদাত তেওঁ

হেজাজৰ ভিতৰত অধিতীয়া আছিল। তেওঁৰ চৰিত্ৰ

তাৰেবা ও ইমান পবিত্ৰ আছিল যে, কালক্ৰমে সকলোৱে

আল আমীন। তেওঁক 'খদিজা' হুবুলি 'তাৰেবা' (শুদ্ধচাৰিণী)

বুলিহে মাতিছিল। বহুল-কৰিম (দঃ) ল'ৰাকালবে-

পৰা সত্যবাদী। পাচে ডাকৰ হোৱাৰ লগে লগে তেওঁৰ সাধুজ্ঞা

আক আন আন স্বাভাবিক গুণ দেখি সকলোৱে তেখেতকে ‘মোহ-
শ্বদৰ’ ঠাইত “আমীন” (সাধু) বুলিহে মাতিছিল। তেতিয়া মজাত
‘আমীন’ত বাজে তেখেতৰ আন কোনো নাম নাছিল।

আবুতালেবৰ অৱস্থা বৰ ভাল নাছিল। সেই কাৰণে বিবি
খদিজাৰ ওচৰলৈ গৈ বহুল-কৰিমে (দঃ) ছাগলী-বখীয়া কামত সোমালগৈ।

আল্লাৰ কি বিচিত্র লীলা! যিজন ইহ-পৰকালৰ
তাহেবাব স্বত বাদশ্বাহ, বিশ্ব-মানৱৰ শিক্ষা-গুৰু, যিজন আল্লাৰ
ছাগলী বখীয়া। ‘হাবিব’ (বন্ধু)—তেখেতে আজ নিজৰ পেট পালি-
বৰ কাৰণ ছাগলী বাখিছে! জগৎগুৰুৰ জগদ্বাসীক শিক্ষা দিলে—
নিজে খাটি নিজৰ সংসাৰ চলাব লাগে, কোনো কামকে ঘিণাব
নেলাগে, আনৰ দয়াৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি জীৱন-ধাৰণ কৰাটো অধ-
মৰ কাম!

বহুল-কৰিমে (দঃ) কামত সোমাবৰেপৰা দিনকদিনে বিবি খদিজাৰ
ছাগলী পালৰ উন্নতি হবলৈ ধৰিলে। ওপৰত যুকলি আকাশ
—তলত মকভূমিৰ তপত বালি। সেই বালি-পথাৰত
তাহেবাব প্রধান এদিন বহুল-কৰিমে (দঃ) অকলৈ অকলৈ টিকাকটা
বিবৰা। ভৱানক ব’দত ছাগলী চৰাই আছে, তাকে বিবি
খদিজাই দেখি ভাবিলে—এই ডেকাজন সামান্য
মামুহ নহয়। তাৰ দিনচেৰেকৰ পাচতে মজাৰ সাউদবিলাকৰ
বেহা-বেপাৰ কৰিবলৈ বিদেশলৈ যোৱাৰ সময় আহি পৰিল। সকলো
সাউদে নিজৰ বয়-বস্তু লৈ যাবলৈ যো-যা কৰিছে। বিবি খদিজাৰ
কাৰখাৰ বৰ ডাঙ্গৰ। তেওঁৰো বিশ্বাসকলে বহুত বয়-বস্তু গোটাই
লৈছে। এই বিশ্বাসকলৰ ওপৰত এজন বৰ বিশ্বাসী চৰ্দ্দাৰ স্মিয়ুত
কৰিব লগীয়াও পৰিল। পাচে বিবি খদিজাই বহুল-কৰিমৰ (দঃ)

সাধুতা ও বেহা-বেপাৰত পাৰ্গতালিৰ বিষয় শুনি এই কৰ্ত্ত্ব ভাব দিবলৈ তেখেততকৈ বিশ্বাসী আৰু দক্ষ মানুহ নেপালে। ‘কাফিলা’ (সাউদ দল) শুচি গ’ল। বিবি খদিজাই তেওঁৰ বিশ্বাসী চাকৰ মায়াছাৰাক তেখেতৰ লগত দিলে। ওপৰত কৈ অহা “বাহিৰা” পাছৰী যি ঠাইত আছিল, এই বেলিও তেখেতে সেই ঠাইতে আশ্ৰয় ললেগৈ। ইয়াৰ আগেয়ে ‘বাহিৰা’ৰ মৃত্যু হয়। তেওঁৰ ঠাইত নছতুৰা নামেৰে আন এজন সন্ধ্যাসী সেই গিজাঁও আছিল। এই পাছৰী-জনে তেখেতৰ গাৰ লক্ষণ দেখি ও কথা-বতৰা পাতি মায়াছাৰাক কলে যে, বীণ্ডয়ে যি শেষ নবীৰ আবিৰ্ভাবৰ (১) কথা কৈ গৈছিল, এয়েই সেই মহাপুৰুষ। পাচত তেখেতে স্বাম, এমন আদি দেশলৈ গৈ বেপাৰত ভালেমান লাভ কৰি উন্নতি আহিল। এইদৰে তেখেতে প্ৰায় তিনি বছৰ বিবি খদিজাৰ বেহা-বেপাৰ চলালে।

দেশ-দস্তৰ মতে বেহা-বেপাৰ কৰি বহুল-কৰিম (দঃ) নিজৰ জীৱিকা আৰ্জিছিল। মাতৃহৰ সাধুতা বা অসাধুতাৰ পৰীক্ষা কৰিবলৈ বেহা-বেপাৰৰ নিচিনা উপযুক্ত থল আৰু একো হব নোৱাৰে। বহুত দিনলৈকে বহুল-খোলাই (দঃ) ভিন্ ভিন্ দেশৰ ভিন্ ভিন্ কৈদৰ ভিন্ ভিন্ কচিৰ অনেক মানুহৰ লগত বেপাৰ-বানিজ্য কৰিছিল, কিন্তু তেখেতৰ জীৱনৰ ভিতৰত এদিনলৈকে কাবো লগত ঠোটা-মোজা লগা নাছিল।

যি কামতে বহুল-কৰিমক (দঃ) লগায়, তাতেই আশাতীত উন্নতি। তেখেতৰ ৰূপ-গুণ, আচাৰ-ব্যৱহাৰ, ধৰ্ম্মভাব দেখি আৰু চৰিত্ৰৰ বিষয় ভালকৈ জানি আৰু বহুত আচৰিত লক্ষণ দেখি, ভাৱেৰে লগত বিবি খদিজাৰ আগৰে পৰা তেখেতলৈ অলুপাৰ টৈ দিয়া হৈছে: পৰিছিল। কামত তেখেতৰ অসাধাৰণ বৃত্তি আৰু

অনুপম চৰিত্ৰ দেখি, তেওঁৰ হিয়াত ভক্তি আৰু শ্ৰদ্ধাৰ উদ্ৰেক হ'ল আৰু সেই অনুৰাগ লাহে লাহে পবিত্ৰ প্ৰেমত পৰিণত হ'ল আৰু তেওঁ তেখেতৰ সহধৰ্ম্মিণী হবলৈ উত্ৰাবল হৈ পৰিল। কিন্তু তেখেত তেতিয়া ২৫ বছৰীয়া ন-ডেকা আৰু বিবি খদিজা কেইটামান ল'ৰা-ছোৱালীৰ মাক—৪০ বছৰীয়া বাৰী বিবি খদিজাৰ কপ-গুণ আৰু ধন-সম্পত্তি দেখি কোষেচৰ বহুত ডাঙ্গৰ ডাঙ্গৰ মানুহে তেওঁলৈ বিয়াৰ প্ৰস্তাৱ পঠিয়াইছিল, কিন্তু সেইবোৰলৈ তেওঁ ভেনেই আওকাণ কৰিলে। তেওঁ এতিয়া নফিচা নামেৰে এজনী তেওঁৰ আপোন মাইকী মানুহক তেখেতৰ মনৰ ভাব বুজিবলৈ তেখেতৰ ওচৰলৈ পঠিয়াই দিলে। তেখেতে পোন প্ৰথমতে নফিচাই ধেমালি কৰিছে বুলি ভাবিছিল। পাচত ই সঁচা কথা বুলি জানিব পাৰি কলে—“মোৰ কোনো অমত নাই, কিন্তু দদাইক এবাৰ স্তুতি চাব লাগিব।” আবৃত্তালেবে সকলো কথা বুজি বিবি খদিজাৰ দদায়েক ওমৰ-বেন-অুছাদৰ ওচৰলৈ ভতিজাকৰ বিয়াৰ “পায়গাম” (প্ৰস্তাৱ) পঠিয়ালে; কাৰণ বিবিৰ বাপেক ইয়াৰ কেবাবছৰৰ পূৰ্বেই ঢুকাল। পাচত মোহৰণা ৪০০ মিচ্‌কাল (সোণৰ মোহৰ) নিৰ্দ্ধাৰিত হ'ল আৰু বখা সময়ত বিয়া হৈ গ'ল। বিবিৰ দদায়েকে কত্ৰা সম্ভাৱন কৰিলে। ‘আহা! আল্লাহতা’লাই জানিবা নিজৰ হাতৰে জগজ্জননী তাহেবাক জগদগুৰু “আলআমীন”ৰ সহধৰ্ম্মিণীৰ বোণ্য কৰি গঢ়ি তুলিছিল।

ইচ্ছা কৰাহেতেন বহুল-কৰিমে (দঃ) বহুত কুমাৰী ছোৱালী বিয়া কৰিব পাবিলেহেতেন, কিন্তু এই বিয়াৰপৰা তেখেতে ভাবী ঈশ্বৰ (অনুগামীৰ) কাৰণ এটা আদৰ্শ থৈ গ'ল। তেখেতে বাৰী-বিয়া নকৰাহেতেন মুছলমান সমাজত এই প্ৰথা কি জানি প্ৰচলিত নহৈলহেতেন। এই বিধবা-বিয়া প্ৰচলিত থকাত সমাজ আৰু ধৰ্ম্ম দুয়ো

ৰক্ষা পাইছে । সুখৰ বিষয়, ইছলামৰ এই পুণ্যাৰ্শ জগতৰ আন আন লংঘ্যৰকসকলেও নিজ নিজ সমাজত বৰণ কৰিছে ।

বহুল-কৰিমৰ (দঃ) ইব্রাহিম নামেৰে এজন ল'ৰাত বাজে সকলো ল'ৰা-ছোৱালী বিবি খদিজাৰ ফালৰ পৰাই হৈছিল । পুতেক তিনি-গুটি (তাহেব ওৰফে আব্দুল্লাহ, তৈয়ব ওৰফে কাচিম, ইব্রাহিম) ল'ৰা-কালতে মৰে । বিবি ফাতিমাত বাজে বাকী তিনিওটি জীয়েক (জয়নব, বোকেয়া, উম্মেকুলচুম) বহুল-কৰিমৰ (দঃ) জীৱিত কালতে মৰে । অজি কালি ভদ্ৰ পৰিয়ালৰ মাজত বাঁৰী-ছোৱালী-বিলাকৰ বিয়া দিয়াটো নিন্দাৰ কথা বুলি গণ্য হয়, কিন্তু কোনেও ভাবি নেচায় যে, চৈয়দ বংশটো বাঁৰী-বিয়াৰেই ফল । বহুল-কৰিম (দঃ) বাঁৰী-বিয়াৰ একান্ত পক্ষপাতী আছিল । তেখেতৰ যিমান বিবি আছিল মানে আয়েশ্ব চিদ্দিকাত বাজে সকলোৰে বাঁৰী অৱস্থাতে তেখেতৰ লগত বিয়া হয় । নিজৰ জীৱনৰ দৃষ্টান্তেৰে তেখেতে বুজাই দি গৈছে যে, এনে সন্নিগন অন্তত নহয়, শুভ ।

২৫ বছৰীয়া এজন ন-ভেকাই যৌৱনৰ প্ৰথম প্ৰবৃত্তিবোৰলৈ আগ-কাণ কৰি ইমান দিনলৈকে সম্পূৰ্ণকৈ আত্ম-সংযম কৰি পাচত

বিয়া কৰিলে কাক ? এগৰাকী ল'ৰা-ছোৱালী-পোছা

অসাধাৰণ ৪০ বছৰীয়া বুঢ়ী বাঁৰীক । পূৰ্ণ যৌৱনৰ পূৰ্বা ২৫

সংযম । বছৰ কাল একমাত্র এই বুঢ়ীকে সহধৰ্মিণীৰূপে

লৈ গৃহবাস কৰি তেখেত পৰিতুষ্ট আছিল । এনে

লংঘনী মহাপুৰুষৰ আৰ্হি অতি বিৰল । বিবি খদিজা ৬৫ বছৰ বয়সত ইজ্জাকাল পায় (পৰলোক গমন কৰে) । তেওঁ বিয়াৰ পাচতে নিজৰ সমস্ত ধন-দৌলত বহুল-কৰিমক (দঃ) দি নিজেও আত্মীয় অধীৰ' হল । তেওঁ বহুল-কৰিমক প্ৰাণেৰে ভাল পাইছিল আৰু বৰ ভক্তি কৰি-

ছিল। তেখেতেও তেওঁক সেই বকমে চেনেহ কৰিছিল। পৰম দাম্পত্য সুখ-শান্তিত দুই জনে কাল কটাইছিল। বিবি খদিজা যিমান দিন জীয়াই আছিল, বহুল-কৰিমে (দঃ) আৰু আন দিয়া কৰা নাছিল আৰু তেখেতৰ গোটেই জীৱনত এই বিবিৰ প্ৰণয় পাহৰিব পৰা নাছিল। তেওঁৰ ওকাতৰ (মৃত্যুৰ) পাচত বিবি আৱেশ্বক বহুল কৰিমে (দঃ) এদিন কৈছিল—“মই যেতিয়া জুখীয়া আছিলোঁ, ধন-কুবেৰ খদিজাই মোক পতিত্বত নৰণ কৰিছিল। মোৰ ‘নব্বুত’ত (অৰ্থাৎ মোক ঈশ্বৰৰ প্ৰেৰিত পুৰুষ বুলি) তেওঁবেই প্ৰথমে বিশ্বাস কৰিছিল। তেওঁৰ তুলনা নাই।” ৰাজনৈতিক আৰু আন আন বিশেষ কাৰণত বহুল-কৰিমে (দঃ) পাচত আৰু কেটটামান নিকাহ কৰে হয়, কিন্তু বহু-বিবাহ প্ৰথা তেখেতে ভাল নেপাইছিল।

বিবি খদিজাৰ লগত বিয়া হোৱাত-বহুল কৰিমৰ (দঃ) ধন-বিতৰ অভাৱ গুচিল যদিও, সেই ধন-দৌলত পাই তাতে তেখেত ভোল যোৱা নাছিল। আল্লাৰ বন্ধু, আল্লাৰ চিন্তাই তেখেতৰ আধ্যাত্মিক জীৱনৰ শান্তি। আধ্যাত্মিক জীৱনৰ পূৰ্ণতৰ বিকাশ এতিয়াৰ বিকাশ। পৰাই হুবলৈ ধৰিলে। মিবোৰ স্বৰ্গীয় স্তুতি লৰাকালত তেখেতৰ মনৰ তৰপে-তৰপে খাপ খাই আছিল, সেইবোৰ লাহে লাহে বিকশিত হুবলৈ ধৰিলে। এতিয়া কাম-কাজ এৰি ধোদাৰ চিন্তা আৰু বেচি হল। তেখেতে ভাবে—ইমান ডালৰ জগতৰ সকলো বস্তু ঠিক নিয়ম মতে চলি আছে, কোন শক্তিয়ে এইবিলাক চলায়? কোনে এইবোৰ কাম কৰে? সুখ দুখ কেনেই হয়? বাস্তি-দিন কেনেকৈ হয়? প্ৰাণীবোৰ মৰি যায়, তাৰ পাচত কি হয়? সৃষ্টিকৰ্ত্তাৰ কিমান শক্তি? ক’ত তেওঁক পোৱা যায়? ইত্যাদি নানা বকম নতুন নতুন চিন্তাত তেখেত অধীৰ হৈ উঠিল। চিন্তা

আৰু চিন্তা ! ক্ৰমেই ধ্যান গভীৰ হবলৈ ধৰিলে, এনেকৈ আৰু
১৫ বছৰ কাল গ'ল।

যেতিয়া নিজৰ মাহুহবিলাকক পুতলা-পূজা, কুসংস্কাৰ, অন্ধবিশ্বাস
আৰু আন আন পাপত লিপ্ত হোৱা দেখে, তেতিয়া তেখেতক নানা
বন্ধনৰ চিন্তাই জুৰি দি ধৰে। তেতিয়া তেখেতে এইবোৰ পূজা
কেলেই কৰে, ইয়াৰ কাৰণ কি—এনে চিন্তা কৰি আঁতৰলৈ গুচি যায়।
গৰা আৰু ডেকাকালত তেখেতৰ এই অৱস্থা আছিল।

ৰছুল-কৰিমে (দঃ) ইছলামৰ আগেয়েও মূৰ্ত্তিৰ আগত দিয়া বলিৰ
ছাগলী আদি কোনো বস্তুকে নেখাইছিল।

“আন দেৱী দেৱ, নকৰিবা সেৱ,

মূৰ্ত্তিকো নচাইবা, প্ৰসাদো নখাইবা

ভক্তি হ'ব ব্যভিচাৰ,”

“এক দেৱ, এক সেৱ, এক বিনে নাই কেৱ”।

—শ্ৰীশঙ্কৰদেৱ।

বান-পানীয়ে এবেলি কাবাৰ দেৱালৰ একাংশ ভাঙি পেলাইছিল,
কিন্তু সেই দেৱাল ভাঙি দুনাই নটক সাজিবলৈ কোনেও সাহ নকৰিলে।

এনে গোলমালতে ২৫ বছৰ উকলি গ'ল পাচত
কাবা পুনৰ্গঠন। কোৰেচবিলাকে গোটেখাই আকৌ কেউটো দেৱাল
৬০৫ ৭ঃ। সাজিবলৈ ধৰে। এনেতে এটা প্ৰশ্ন উঠিল যে,

তেওঁলোকৰ কোন কৈদে ‘হজ্ৰে-আছৱাদ’
(ক'লা পাথৰ) খন কা'বাৰ বেৰৰ নিৰ্দিষ্ট ঠাইত বহুবাৰলৈ দাঙি
নিব; কাৰণ, এয়ে হৈছে আচল প্ৰাধাত্যৰ চিন। কেউকৈদে দাবি
কৰিবলৈ ধৰিলে যে আমিহে এই কামৰ অধিকাৰী। এই কথা লৈ
মহা হাই-উকমি লাগি কেউকালে ভয়ানক কোৰ্হাল লাগি পৰিল।

ভয়ত মক্কাবাসী সকলোৱে কঁপি উঠিল। সামান্য সামান্য কথাতে বা অকাৰণতেই, যুগে যুগে বংশপৰম্পৰা ক্ৰমে বণত লিপ্ত হৈ মাহুদৰ তেজৰে দেশ ৰাজলি কৰিও যাৰ প্ৰতিহিংসা আৰু খং মাৰ নেযায়, তেনে মাহুদে নিজ নিজ ফৈদৰ প্ৰাধান্য ও গোবৰ আৰু বোপা-ককাৰ মান-মৰ্যাদা ৰাখিবলৈ বণত লাগি পৰিছে যেতিয়া, নাজানো হেজাজৰ ভাগ্যত কি আছে !

এই তৰ্ক ৪ দিন চলিল, তেও কোনো মীমাংসাৰ চিনকে দেখা নগল। পাচত তেওঁলোকে দেশৰ প্ৰথা অনুসৰি ‘আকদোদম’ (বক্তৃতাৰ পাত্ৰত হাত ভৰাই মৃত্যুৰ প্ৰতিজ্ঞা) কৰিলে—এই হৈছে আৰবৰ ভয়ানক প্ৰতিজ্ঞা। এয়ে স্থিৰ হল যে, তৰোৱালেবেহে ইয়াৰ মীমাংসা হব লাগে, মিছাকৈ মুখ-চুপতি কৰি সমস কটোৱাৰ সকাম নাই। চাই থাকোতেই চাৰিওফালে তৰোৱালৰ জন্ম জন্ম শব্দ উঠিবলৈ ধৰিলে। “থিৰ হোৱাঁ, থিৰ হোৱাঁ”—এনে শব্দ এটা এনেতে উঠিল। দেখিলে বুঢ়া অলিদ-বেন-মগিৰা ওৰফে আবুউমাইয়াই দুই হাত ওপৰলৈ তুলি ফোপাই-জোপাই চিঞৰি চিঞৰি আহিছে—“থিৰ হোৱাঁ, থিৰ হোৱাঁ, মোৰ কথাটো মন কৰা।” তেওঁৰ মাত শুনি সকলোৱে থিয় হৈ ব’ল। তেওঁ সকলোকে বুজাই ক’লে যে, “এটা স্ম-কাম কৰিবলৈ যাওঁতে, এনে গৰ্হিত কামৰ আৰম্ভ কৰা অযুক্ত। বোৱাঁ, যি মাহুদে সকলোতকৈ আগেয়ে কা’বাৰ ভিতৰত সোমায়, এই কথাৰ মীমাংসাৰ ভাৰ তেওঁৰ ওপৰতে দি তোমালোক শান্ত হোৱাঁ।”

এই প্ৰস্তাৱত সকলোৱে মান্তি হল আৰু উদ্বিগ্নচিত্তে কা’বাৰ দুৱাৰৰ ফালে চাবলৈ ধৰিলে। এনে সময়ত হঠাৎ এটা চিঞৰ উঠিল—“এই আমাৰ আদীন আহিছে, আমি সকলোৱে তেওঁৰ মীমাংসাত সন্মত আছোঁ।”

যি মূলা বাঢ়ে তাৰ দুপাততে চিন । বহুল-কৰিমৰ (৭ঃ) বয়স তেতিয়া ৩৫ বছৰ আছিল । তেখেতে সকলো কথাৰ সম্বন্ধ লৈ ক'লে—“যি যি কৈদে এই পাথৰখন তুলি আনিবৰ দাবি কৰিছে, তেওঁলোকৰ কৈদেপতি একোজন একোজন প্ৰতিনিধি বাছি দিয়ক ।” প্ৰতিনিধি বাছি দিয়াৰ পাচত, তেখেতে নিজৰ গাৰ চাদৰ এখনৰ ওপৰত পাথৰখন থলে আৰু তেখেতৰ উপদেশ মতে সেই প্ৰতিনিধিসকলে সেই কাপোৰখন কেউফালে ধৰি ওপৰলৈ তুলি, য'ত বহুৱাব লাগে, তাৰ ওপৰলৈ নিয়াত, তেখেতে তেতিয়া চাদৰ-খনৰ ওপৰৰপৰা পাথৰখন হাতেৰে তুলি নি সেই ঠাইতে বহুৱাই দিলে । তেখেতে এইদৰে এই আসন্ন ভয়ানক বিপদৰ পৰা মক্কাৰ লোককে বৰ্দ্ধা কৰিলে । সকলোৱে সন্তুষ্ট হৈ “মহাঁবা, মহাঁবা” বুলি তেখেতক শলাগিবলৈ ধৰিলে ।

কা'বাই হৈছে আশ্বৰ মাজত ঘাই দৌল । ইয়াত ৩৬০ টা মূৰ্ত্তি আছিল । কোৰেচবিলাক এই দৌলৰ দলৈ বাবে তেওঁলোকৰ মান সকলোতকৈ বেচি আছিল । কা'বা ন-কৈ সজোৱাৰ পাচত তেওঁলোকৰ ‘মই-বৰ’ ভাৱটো অতপাকৈ চৰি, তেওঁলোক গজাটোপৰ দৰে ওফন্দ পৰিল । তেওঁলোকে ভাবিলে যে, তেওঁলোকৰ এটা সম্মান-সূচক বিশেষত্ব থাকিব লাগে । সেইদেখি তেওঁলোকে ঘোষণা কৰি দিলে যে, আন হাজীৰ দৰে তেওঁলোক আৰ্ক্ষাতলৈ যাব নেলাগে আৰু পোছাকো সলাব নেলাগে, কিন্তু আন হাজীসকলে হলে নিজৰ শিদ্দা কাপোৰ-কাৰ্ণি এৰি কোৰেচবিলাকৰ সাজ-পাৰ শিদ্দিব লাগিব ; জাকে নকৰিলে তেওঁলোকে নাভৰ্ত্ত হৈ কা'বাৰ ‘তোৰাক’ (প্ৰদক্ষিণ) কৰিব লাগিব আৰু মক্কাৰ থকা কেইদিন বাহিৰৰ পোছাক আৰু বস্ত্ৰ-বেহানি একো ব্যবহাৰ কৰিব নোৱাৰিব । ইচ্ছাম ভালকৈ প্ৰচাৰ

হোৱাৰ আগটোকে এনে ব্যৱস্থা অনুসৰি কাৰ চলি আছিল; কিন্তু বহুল-কৰিমে (দঃ) এইবোৰ অন্ত্যৰ বিৰুদ্ধে থিয় হৈ ঘোষণা কৰি দিলে যে, সকলো মানুহৰ অধিকাৰ আৰু দায়িত্ব সমান, তেখেতে নিজেই আৰ্হীতলৈ গৈ সকলো স্বাক্ষৰ লগত মিলি ক্ৰয় আৰু সামৰ চানেকি দেখুৱালে।

আৰবত আকাল।

এই সময়ত আৰবত ভয়ানক আকাল হোৱাত, সকলো মানুহে হাঁ হাঁ কা-কা কৰিবলৈ ধৰিলে। বহুত মানুহ খাবলৈ নেপাই সিফলীয়া হ'ল। এই বিলাই দেখি বহুল-কৰিমৰ (দঃ) হিয়া পৰি গ'ল। তেখেতে নিজৰ বিবি খদিজাৰ সাঁচি খোৱা ধন অকাতৰে দুখীয়া-বিলাকক বাঁটি দিবলৈ ধৰিলে আৰু বিবিয়েও নিজে এই দুখীয়া-বিলাকৰ বিশেষ যত্ন লবলৈ ধৰিলে। তেওঁলোক দুইৰো চেষ্টাতহে এই মানুহবিলাক বৰ্দ্ধা পৰিল।

বাইবেলৰ সাক্ষ্য।

আগৰ ঈশ্বৰাদিষ্ট ধৰ্ম-পুথিবিলাকে অনেক ঠাইত বহুল-কৰিমৰ (দঃ) আৰিষ্ঠাবৰ বিষয় উল্লেখ কৰি গৈছে। এই সম্বন্ধে যীশুৰ ভবিষ্য-বাণী এই—“মই সঁচাকৈ কৈছোঁ, মোৰ যোৱাত তোমালোকৰ উপকাৰ আছে, কাৰণ যি নগলে শান্তিদাতা (Comforter) তোমা-

লোকৰ ওচৰলৈ নাহিব, কিন্তু যদি যাওঁ, তেন্তে তোমালোকৰ ওচৰলৈ পঠিয়াই 'দম ।' —(যোহন ১৬ অধ্যায় ৭ শ্লোক)

যীশু চলাৰ পুচুত তেওঁৰ প্ৰধান শিষ্য যোহনক (John) তেওঁ সমাজিকত ভাবী নবীৰ পৰিচয় বেনে দৰে দিছিল, তাক আৰবী বাইবেলৰপৰা তলত তুলি দিয়া হৈছে :—

' পাচত মই দেখিলোঁ। স্বৰ্গ মুকলি হৈ গল, আৰু চোৱাঁ' বগা বৰণৰ এটি ঘোঁৰা, যিজন তাৰ ওপৰত বহি আছে, তেখেতৰ 'আমীন আৰু 'চিদ্দক' (বিশ্বাস্য আৰু সত্যবাদী) নাম হ'ব আৰু তেখেতে ধৰ্ম্মশীলতাবে বিচাৰ আৰু ৰণ কৰিব আৰু তেখেতৰ এটি লিখা নাম আছে, তেখেতত বাজে সেহিটি আন কেৰে নেজানে ।'

আৰবীত আজিলৈকে ঠিক এই "আল আমীন আৰু আচ্ছাদিক" শব্দই বৰ্ত্তমান আছে। সেই লিখা নামটি—"মোহম্মদ" তেখেতৰ আগেয়ে এই নাম আৰবত কাৰো নাছিল। তবোৱালৰ সহায় নহলে ন্যায়ক জগতত প্ৰতিষ্ঠিত কৰা অসম্ভৱ। বহুল কৰিমেই (দঃ) সেই জ্ঞান বিচাৰ আৰু জ্ঞান যুদ্ধৰ কৰ্ত্তা আৰু তেখেতই সেই বগা ঘোঁৰাৰ আৰোহী।

যীশুয়ে বনি ইয়াহুদীক (Israelite) সাক্ষাধন কৰি কৈছিল :—
"মই (আল্লাৰ ফালৰপৰা) তোমালোকৰ কাৰণ আহিছোঁ, মোৰ পাচতে 'আহমদ' নামেৰে বহুল আহিব, তেওঁৰ (আগমনৰ) সুসংবাদ দিছোঁ ।' বাইবেল ভাষাতে হিব্ৰু ভাষাত আছিল। মূল হিব্ৰু বাইবেলত "মোহম্মদীম" (মহিমাশিত মোহম্মদ) নামটি এতিয়ালৈকে আছে। পাচত গ্ৰীক ভাষাত বাইবেলৰ ভাঙ্গনী হোৱাত শব্দটি Periclytos বুলি উল্লেখ হল। চেষ্টা জনৰ গ্ৰীক বাইবেলত অলপ লৰচৰ, কৰি Periclytos ৰ ঠাইত Paracletos লিখা হল। কোনো কোনো

মতন হিব্রু বাইবেলতো Periclytos নামটি পোরা যায়। মূল হিব্রু বাইবেলের এটা ইংৰাজী ভাৰ্জনীত আছে “..... and the Himda of all the nations will come ..and in this place I will give Shalom, says the Lord of hosts (Haggai. ii. 7—9)। হিব্রু ‘Himda,’ আৰবী ‘মোহম্মদ’ ‘আহমদ’ ‘শৰহমদ’ (প্ৰশংসা আৰু স্তুতি) ধাতুৰ পৰা ওলাইছে। Periclytos, ‘মোহম্মদ’ আৰু ‘আহমদ’ দুইবো অৰ্থ একে—শলাগৰ পাত্ৰ। Paracletos শব্দৰ একো অৰ্থ নাই, কিন্তু ইয়াক ইংৰাজীত কোনোৱে কোনোৱে শান্তিদাতা (Comforter) বুলি ভাবিছে। চাৰ উইলিয়ম মুন্সৰৰ নিচিনা খৃষ্টান লিখকেও স্বীকাৰ কৰিবলৈ বাধ্য হৈছে যে, Paracletos শব্দটো ‘আহমদ’ শব্দৰ অৰ্থত ব্যৱহৃত হৈছিল। ‘Shalom’ আৰু ‘ইছলাম’ শব্দ ‘চলম্’ ধাতুৰ পৰা ওলাইছে, অৰ্থ একে।

বাইবেলৰ এঠাইত আছে—“Behold I will send my messenger, suddenly he will come to his temple (of Jerusalem). He is the Messenger of the (covenant with whom you are pleased)” —The last book of Old Testament called Mallachai or Malachi (Chap. iii. 1). জেকজেলামৰ মহ জিদ ‘মহ জিদ আক্চাক’ বুলিছে। তালৈ হঠাৎ বহুল-কৰিমমেহ (দঃ) মে’ৰাজ খৰিকলৈ যাওঁতে এনেকৈ গৈছিল।

জায়েদ-বেন-মোহম্মদ ।

ইছলামৰ বহুত দিন আগৰে পৰা পৃথিবীত বন্দী-বেচী বেচা-কিনা প্ৰেমা চলি আছিল আৰু প্ৰত্যেক খনৌ মাফুছৰে বন্দী-বেচী আছিল।

বহুল-কৰিমৰ (দঃ) আগেয়ে এই উপায়হীন নিবীহ বন্দী-বেটীবিলাকৰ শোচনীয় অৱস্থাতলৈ কোনো মহাপুৰুষে মনকাণ দিয়া নাছিল। বুৰঞ্জীয়ে সাক্ষ্য দিছে যে, জায়েদ নামেৰে এটি লৰাক, ডেওৰ বংশৰ শত্ৰু পক্ষই কেনেবাকৈ ধৰি নি মক্কাত বিৰি খদিজাৰ উত্তীৰ্ণা হাকিমক ৰেচে। ডেতিয়াৰ নিয়ম অনুসৰি এনেকৈ ধৰি নিয়া মানুহটোৰ শো-পোহালী সকলোবোৰ ধৃতকাৰীৰ বন্দী-বেটী হৈ পৰে। গিৰিহঁতে যিহকে ইচ্ছা কৰে, সেই বন্দী-বেটীক তাকে কৰিব পাৰে। এই নিয়ম যে অকল আৰবতে আছিল এনে নহয়। জগতৰ সকলো ঠাইতে ডেতিয়া এনে অত্যাচাৰ আছিল। বহুল-কৰিমৰ (দঃ) বিয়াৰ পাচত বিৰি খদিজাই তেখেতৰ আল-পৈচানৰ নিমিত্তে জায়েদক তেখেতক পতাই দিলে। তেখেতৰ জীৱনত বন্দীৰ গিৰিহঁত হোৱাটো এয়ে প্ৰথম। “মানুহ আল্লাৰহে বন্দী-বেটী আৰু আল্লাইহে মানুহৰ একমাত্ৰ গিৰিহঁত”—এই মন্তব্যৰ, তেখেতৰ আগত বন্দী-বেটীৰ কিবা পাৰ্থক্য থাকিব পাৰেনে? তেখেতে জায়েদক ডেতিয়াই খালাচ কৰি দিলে। জায়েদে তেখেতৰ মৰম-বেথা পাই কেইদিন মান থাকিয়েই একেবাৰেই ভোল গ’ল। মানুহে জায়েদক “জায়েদ-বেন্ মোহম্মদ” (মোহম্মদৰ পো জায়েদ) বুলিহে মাতিছিল।

বহুত দিনৰ পাচত জায়েদৰ বাপেক হাৰেছে জায়েদক মুক্ত কৰি নিবলৈ মক্কাটলৈ আহি বহুল-কৰিমৰ (দঃ) ওচৰত বহুত কাণ্ড-বাণ্ড কৰিলে। তেখেতে ক’লে “জায়েদ মুক্ত স্বাধীন, য’লৈকে যাবলৈ ইচ্ছা কৰে যাব পাৰে। মই টকা-পয়চা একো নবিচাৰোঁ”। বাপেকে জায়েদক ঘৰলৈ নিবলৈ খোজাত, জায়েদে ক’লে “হ্যা বহুলুজ্জাহ! মোৰ বোপাই-ককাই, বধাসৰ্জন আপুনিহেই। মই জীয়াই থাকোঁ-মানে আপোনাৰ পদ-সেৱা কৰি থাকিম।” মুঠতে জায়েদে বহুল-

কবিমক (দঃ) এৰি যাবলৈ একোপধ্যে মান্তি নহল। জায়েদক পৰম ভক্ত হৈ পৰিল, বাব ক'ত! বাপেকেও অৱস্থা বুজি আঁতৰি মনেৰে জায়েদক বহুল-কবিমক গভাই দিলে। তাৰ পাচত বাপেকে ক'লে—“য়া বহুলুলাহ! জায়েদক মানুহে গোলাম বুলিব, এই অপমান বংশানুক্ৰমে সহিব লাগিব। ইয়াৰ দিহা কি?” এই কথা শুনি মাত্ৰকে বহুল-কবিমে (দঃ) জায়েদক ক'বালৈ লৈ গ'ল। তাত বহুত মানুহ গোট খাই আছিল। তেখেতে সেই মানুহবিলাকৰ ওচৰলৈ গৈ চিঞৰি ঘোষণা কৰি দিলে—“আপোনালোক সাক্ষী থাকিব, এই জায়েদ মোৰ পো, তেওঁ মোৰ আৰু মই তেওঁৰ উত্তৰাধিকাৰী।” তাৰ পাচত জায়েদে অনেকবাৰ সেনাপতিৰ পদ পাইছিল। ইছলামৰ আৰম্ভণিৰ আগতেই এই ঘৃণিত বন্দীক বহুল-কবিমে (দঃ) পোৰ আশ্রিত বহুৱাইছিল। গ্ৰেমৰ আৰু মহত্বৰ এনে স্বৰ্গীয় চিত্ৰ দেখা পাবলৈ আৰু আছেনে? ই কাৰ্য্যক্ষেত্ৰত ধৰ্মৰ মহান আৰ্হি।

হেৰা পৰ্বত—জবল নুৰ।

বহুল-কবিম (দঃ) নিচেই কুমলীয়া কালৰেপৰা অনেক সময়ত খান বোশ। ফানা (নখৰ) ছনিদ্ধাৰ সকলো বজা-ধেমালিৰ পৰা আঁতৰত থাকি নিজজাল ঠাইত গৈ আশ্ৰয় খানত মগ্ন হৈ থাকে। পটিমে লোহিত সাগৰ, দক্ষিণে আৰব সাগৰ, পূবে পাৰস্ত উপসাগৰ, ইউক্ৰেটিচ আৰু তাইগ্রিচৰ আৰু উত্তৰে প্যাণ্টেইন প্ৰদেশ, এই চাৰি সীমাৰ ভিতৰৰ সকলো ঠাইতে পাণৰ সোঁত অতি প্ৰবল বেগেৰে বৈ আছিল। ইয়াৰ সমাজৰ এনে দুৰ্দশা দেখি কোনো বজাৰ বা শাসকৰ মনত আঘাত লগা নাছিল। কিন্তু ‘উদ্দি’

(নিবন্ধ) নবী-কবিমেহে (দঃ) ব্যথিত, বিচলিত আৰু চিন্তিত হৈছিল, এই বিষয়ত তেখেতৰ লগৰীয়া 'কোনো নাছিল। দিনে ৰাতিয়ে তেখেতে ইয়াকে ভাবিছিল যে, এই পৃথিবী এখন কৰ্ম-ক্ষেত্ৰ মাথোন—এলাহ আৰু অযত্নত ছদিনীয়া 'জীৱনটো এনেই কটোৱা অন্তায়। মই কোন ? কেলেই এই পৃথিবীলৈ আহিছো ? মোৰ ইয়াত কি কৰিব লাগিব ? আকৌ মই ক'লৈ বা কাৰ ওচৰলৈ গৈ মোৰ 'আমল-নামা' (কাৰ্য্য-কলাপৰ বিবৰণী) দিব লাগিব ? এইবোৰ চিন্তাই আৰু ভাবে তেখেতক অধীৰ কৰি তুলিছিল আৰু কন্দুৱাইছিল।

৩৫ বছৰ বয়সৰেপৰা তেখেতক এই ভাব আৰু চিন্তাই ব্যাকুল কৰিলে আৰু তেখেতৰ চকু দুইটিত এক অপূৰ্ণ ছব (জেউতি) দেখা গৈছিল। মাজে মাজে তেখেতে কাণেৰে শুনিবলৈ পায় যেন কোনো-লোকে কৈছে—“য়া মোহাম্মদ ! আস্তা ৰছুল্লাহ” (হে মোহাম্মদ ! তুমি আল্লাৰ ৰছুল)। কিন্তু কাকো দেখা পোৱা নেযায়। পোনতে তেখেতে সমাজিকৃত মাজে মাজে 'অহী' (ভাব-বাণী) পাঠিছিল আৰু দোকুমোকা-লিত যেনে দেখা পোৱা যায়, তেনে এটা বগা ছব (জেউতি) অনেক সময়ত দেখিছিল। লাহে লাহে মাহুৰ হাই-উকমি গোল-মাল ভাল নলগা হল। নিজজাল ঠাইহে ভাল লগা হল। এই সময়ত তেখেতে যি ৰাজ্যত সোমাইছিল, সেই ৰাজ্য আমাৰ অপৰিচিত। তাৰ কথা বেলেগ. কাণ্ড-কাৰখানা বেলেগ। যি ভালৈ গৈছে, তেওঁহে মাথোন বুজিব—সেই ৰাজ্য নো কি ? আজি কালি অনেকে হুই এটা জ্ঞান-বিজ্ঞানৰ পুথিৰ পাত লুটিয়ায়েই নানা প্ৰকাৰৰ জটিল আকৰ্ষণকীয়া কুট প্ৰশ্ন কৰে। আৰু ধৰ্ম্ম-শাস্ত্ৰৰ কথাবিলাক টিলিঙ্ক-মাৰি উৰাই দিব খোজে। তেওঁলোকে যেন থিয়চকি আৰু প্লিবি-চুয়েলিজ্‌মৰ খনচোৰেক পুথি পঢ়ি চায়। তেতিয়াহে তেওঁলোকে

জানিব পাৰিব যে. ইয়াত কি বৈজ্ঞানিক সত্য লুকাই আছে ।

এই সময়ত (বম্জান মাহ ৩০২ খৃঃ) বহুল-কৰিমে (দঃ) মক্কাৰ পৰা তিনি মাইল আঁতৰত থকা গছ-গছনি শূন্য হেৰা নামেৰে পৰ্ব্বতৰ গাঁত এটাত দিন বাতি বহি আল্লাৰ ধ্যানত মগ্ন হৈ থাকে । এই গাঁতটি দীঘে ৮ হাত আৰু বহলে প্ৰায় ২ হাত বান হ'ব । তাত কোনো ফালে মাহুত নাই, তাত জাই-উক্মি নাই—নিতাল নিমাত নিমজ্জাল । কেউফালে মক্কাভূমি । তেখেতৰ তাত জ্ঞান নাই ধ্যান আছে । ভাষা নাই, আশা আছে । আহাৰৰ কথা তেখেতৰ মনতেই নপৰে, আল্লাৰ নামেই আহাৰ । কেতিয়াবা মনত পৰিলে বিবি খদিজাৰ ওচৰলৈ আহি কিবা-কিবি লৈ যায়, পাহৰি গলে বিবিয়ে নিজে নি' দি আহেগৈ । ধ্যানত মগ্ন, কিন্তু ভিতৰত কঁপনিৰ ওপ-ৰত কঁপনি—কঁপনিহে কঁপনি । কেতিয়াবা হাঁহে, কেতিয়াবা কান্ধে । তেখেতৰ বাজে ভিতৰে কেৱল 'মূব'—কেৱল জ্যোতি । সেই দেখি, এই পৰ্ব্বতৰ নাম 'জবল-মূব' (জেউতিৰ পৰ্ব্বত) হ'ল ।

এনেকৈ থাকোতে থাকোতে ৬ মাহৰ পাচত যেই দিনাখন তেখে-
তৰ বয়সে চল্লিশৰ ডেওনা ডেইছে, সেইদিনা, এই সাধনাৰ সিদ্ধি,
ধ্যান-যোগৰ অন্ত পৰিল আৰু কৰ্ম্ম-যোগৰ আৰম্ভ হ'ল ।

নব্বয়্যৎ (ভাববাদীত্ব) লাভ ।

বম্জান মাহৰ ২৭ তাৰিখ—'স্বৰ-কদৰ' (সন্মানৰ বাতি)—এই
শুভ বাতি হজৰত বহুল-কৰিমে (দঃ) 'হেৰা' গাঁতত সোমাই বহি আছে—
ধ্যান-মগ্ন যোগী, যোগ-মগ্ন সাধক । নিশা ভৰ-দুপৰ,
জিহাইল (আঃ) ব জগত নিমাত নিতাল,—এনেতে অকস্মাৎ এটি শব্দ
আগমন ।
হল । তেখেতৰ ধ্যান ভাগি গ'ল, গাৰ নোম
শিৰ'ৰি উঠিল । কেইদিনমান আগৰেপৰা "হ্যামো"
হয়দ ! আস্তা বহুল্লাহ"—এই কুখাৰাৰ আকৌ তেখেতৰ কাণত

পৰিল ; দেখিলে ‘হুব’ৰ মাজৰপৰা এটি অলৌকিক বিৰাট যুষ্টি ওলাল । যি জনে এই কথাষাৰ কৈছিল, আজি তেওঁ দেখা দিলেহি । সেই জনাই হৈছে আল্লাৰ ‘কিবিত্তা’ (স্বৰ্গীয় দূত) কহল আতীন জিব্ৰাইল আ: (Archangel Gabriel) । সেই ‘কিবিত্তাই’ ওচৰলৈ আহি বহুল-কবিমক (দঃ) সাৰটি ধৰি ক’লে—“এক্বা” (পঢ়’) । তেখেতে কলে—“হা আনা বেকাবীণ” (মই পঢ়িব নেজানো) । তেতিয়া ‘কিবিত্তা’ই নিজৰ বুকু তেখেতৰ বুকুত লগাই তেখেতক গালৈ চপাই আলিজন কৰি, এৰি দি আকৌ কলে—“এক্বা” । এইদৰে তিনি বেলি ধৰি কৰাৰ পাচত হঠাৎ তেখেতৰ পবিত্ৰ মুখেদি সেই শব্দ উচ্চাৰিত হল আৰু পাচত ‘কিবিত্তাই’ মাতিবলৈ ধৰিলে—

এক্বা ; যেএহ্মে বককাল্লাজি
খালাকা ;—

(হে মোহম্মদ) পঢ়’ ! তোমাৰ সেই
প্ৰভুৰ নাম লৈ—যি জনে (সকলো
বস্তু) সৃষ্টি কৰিছে—

খালাকাল্ এন্‌ছানা মেন্
আলাক্ ;—

যি জনে “আলাক” (জমাতেজ,
কীটাত্ম বা প্ৰেমৰ)ৰ পৰা মানুহক
সৃষ্টি কৰিছে—

এক্বা (১) ; হাবাক্বোকাল্
আক্বামোজাজি ; আল্লামা বেল্
কলাথে :—

পঢ়’ (বা বিশ্বমানবক আহ্বান
কৰ’)—তোমাৰ সেই মহিমা-মগ্ন
(প্ৰভু তেওঁৰ নাম লৈ)—যি জনে
(সাধাৰণতঃ) কলমৰ সাহায্যে
(জ্ঞান) শিক্ষা দিছে—

(২) কোবআন যবিকব ফেন্নো ব্যাখ্যাকাৰীয়ে “এক্বা” শব্দৰ অৰ্থ অহ্বান কৰা কৈছে।

অল্লামাল এন্থান্না :—

মাছুচক (কলমৰ সহায়তাত বাজে)
শিক্ষা দিছে (এনে ভক্তবোধ)

মালাম্ ইয়ালাম্ :—

যি সি নেজানিছিল ।

(কোবআগ-চুৰা আন্ আলকৰ প্ৰথমার্ধেক)

বহুল-কৰিমে (দঃ) তেওঁৰ লগে লগে এই কেই ফাকি মাতিলে ।

হজৰত জিভাইল (আঃ) গুচি গ'ল, কিন্তু বহুল-কৰিমৰ (দঃ) হিয়া ধৰ্ফাবলৈ ধৰিলে । তেখেতে বিবি খদিজাৰ ওচৰলৈ আহি বিচুৰ্ত্তি খাই কঁপি কঁপি কলে—“মোক কাপোৰ দি ঢাকাঁ, মোৰ গা কঁপিছে । বিবিয়ে তাকে কৰিলে । পাচত ভয়টো মাৰ গ'লত, বহুল-কৰিমে (দঃ) তেওঁক ‘হেৰা’ৰ সদৌ কথা এটা এটাকৈ কৈ ক’লে—মোৰ নিজৰ সম্বন্ধে ভয় হৈছে ।” বিবিয়ে তেখেতক সান্ত্বনা দি কলে—“আপুনি কেলৈ নাহকতে ভয় খাইছে ? আল্লাই আপোনাক কেতিয়াও বেয়া নকৰে । আপুনি দেখোন সদায় আপোন মাছুহবিলাকক মৰম-বেথা কৰে, বিপন্ন আৰু নিঃসহায়ৰ বন্ধু, ককাল দুখীয়াৰ সাবধি, মাউৰাৰ প্ৰতিপালক, আলহীৰ আশ্ৰয়দাতা ।” তাৰ পাচত বিবিয়ে তেখেতক লগত লৈ তেওঁৰ দদায়কৰ পুতেক অ’ৰ্কা-বেন্ নওফেলৰ ওচৰলৈ নিলে । অ’ৰ্কা এজন ডাঙ্গৰ বুঢ়া আধৰুৱা পণ্ডিত । তৌবাত আৰু ইঞ্জিল শাস্ত্ৰ তেওঁ ভালকৈ পঢ়িছিল, কিন্তু কণা আছিল । তেওঁ ওৰবেপৰা মূৰলৈকে সকলো কথা শুনি চিঞৰি উঠিল—“কুদ্‌চু, কুদ্‌চু” (পবিত্ৰ, পবিত্ৰ) । এওঁ নিশ্চয় সেইজন মহাপুৰুষ, যাৰ কথা তৌবাত আৰু ইঞ্জিলে উল্লিখিত আছে ।” যদি মই জীয়াই থাকোঁ, মই আপোনাক সহায় কৰিম ।” কিন্তু দুখৰ বিষয় অলপ দিনৰ পাচতে অ’ৰ্কাৰ মৃত্যু হয় ।

এই ‘মহী’ (ঐশ্বৰ্য্য) দ্বাৰা এইটো শিক্ষা দিলে যে, হে মোহম্মদ (দঃ) কেবল পৰ্ব্বতৰ গাঁতত সোমাই সমাজৰ কাৰণ, সমাজ-মঙ্গলৰ কাৰণ চিন্তা কৰিলেই নহব, সমাজক আল্লাৰ নামলৈ আহ্বান কৰিব লাগিব। হে বহমানুৰ্হিম ! তুমি অসীম, তোমাৰ নামৰ মহিমাও অসীম, সেইবাবে অসীম মানুহেও তোমাৰ নামৰ মহিমাত অপৌকিক আৰু অসাধ্য কাম কৰিব পাৰে ! ধন্য তোমাৰ নামৰ মহিমা ! ধন্য তোমাৰ নামৰ গৰিমা

মৰুভূমিৰ এই “উম্মি” (নিৰক্ষৰ) বচুলকৰিমে (দঃ) দুদিনৰ পাচত জ্ঞানৰ এনে তথ্য প্ৰচাৰ কৰিলে—আগেয়ে নজনা-সুশুনা এনে সত্য জগতৰ আগত দাঙি ধৰিলে, যাক দেখি সদৌ জগত তদা লাগিল। যুগে যুগে জ্ঞানৰ চৰ্চ্চা যেতেকতে বাঢ়িব, সেইবিলাক তথ্যৰ সত্যতা আৰু গুৰুত্ব তেতেকতে বেচিকৈ মানুহে বুজিব পাৰিব। আহা ! এনে অজ্ঞান, অসত্য, অনাদৃত, কুসংস্কাৰেৰে পৰিপূৰ্ণ মৰ্থ জাতিৰ মাজত এই “উম্মি-ঐতীমৰ” জনম—যি জনে ৰাজ-নীতি, সমাজ-নীতি, ধৰ্ম্ম-নীতি, অধ্যাত্মিক-ভক্ত, দেশ-শাসন, প্ৰজা-পালন, যুদ্ধ-বিগ্ৰহ ও সন্ধি, দৰ্শন বিজ্ঞান, কৃষি-শিল্প আৰু বেহা-বেপাৰ আদি জ্ঞানৰ বিভাগে পতি এনে স্তৰলৈকে নিজৰ মহিমা দেখুৱাই গৈছে যে, সদৌ জগতে আজিলৈকে তাৰ অকণমানো খুঁত উলিয়াব পৰা নাই আৰু কেতিয়াও নোৱাৰে।

এই “উম্মিৰ” হিছাপে ক’বপৰা এই জ্ঞানৰ আকৰ আছিল ? অনন্ত জ্ঞানৰ সেই মহীয়ান মহাকেন্দ্ৰৰ পৰা জ্ঞানৰ পূৰ্ণ জ্যোতি অৰ্হি তেখেতৰ মোৰাবক (পবিত্ৰ) হিছাত বিকাশ পালেহি ? ইয়াৰেই নাম ‘নবুয়্য’ (ভাববাদী)।

সেই ‘তৌহিদ’ৰ (একত্ববাদৰ) মহান ধ্বনি অলেখ বাধা-বিঘিনিটলৈ

আওকাণ কৰি বিপুল মৰুভূমি আৰু পৰ্বত-পাহাৰ ভেদ কৰি আৰু
'বিশাল সাগৰৰ বুকুৰ মাজেদি গৈ সদৌ জগতত বিয়পি পৰিছে।
সেই তৌহিদৰ মধুৰ ধ্বনিয়ে টোপনিত লাল-কাল হৈ থকা জগতৰ
অসংখ্য মতা-তিবোতাৰ কাণত সোমাই মোহনিত্ৰৰ পৰা জগাই দি
অসাধ্য আৰু কল্পনাভীত কামৰ দ্বাৰা জগতৰ বুৰঞ্জীক তথা লগাই দিছে।

হেৰা গাঁওতে পোন প্ৰথমে কোৰ্'আন খৰীফৰ "আল আলক"
চুৰাৰ আগছোৱা 'নাজিল' (অৱতীৰ্ণ) হয়। আজি মিছাৰ বিকল্পে
সত্যৰ, পাপৰ বিকল্পে পুণ্যৰ আৰু শয়তানৰ বিকল্পে স্বৰ্গৰ বণ-শাস্তা
বাক্য উঠিল।

এই ঘটনাৰ পাচতো বহুল-কৰিম (দ:) প্ৰায় বাতি হেৰাত
সোমাই আল্লাৰ ধ্যানত মগ্ন হৈ থাকে আৰু সময়ে সময়ে হক্কৰত
জিতাইল (আ:) আল্লাৰ হুকুম নতে, অৱস্থা আৰু আৱশ্যক বুজি, তেখেতৰ
ওপৰত কোৰ্'আনৰ ভিন্ ভিন্ আয়ত (প্লোক) 'নাজিল' কৰি যায়।
অকল হেৰাতেই যে "অজী" (ভাব বাণী) 'নাজিল' হৈছিল এনে
নহয়। শে'মতে, সপোনত, খাওতে, বহোঁতে, কুৰোঁতে আৰু বণত ভিন্
ভিন্ 'আয়ত' নাজিল হৈছে। ২৩ বছৰে গোটেই কোৰ্'আন মজিদ
সম্পূৰ্ণ হয়। 'আয়ত' বোৰ বহুল-কৰিমৰ (দ:) পৱিত্ৰ মুখৰ পৰা
ওলোৱা মাত্ৰকে ছাহাবাসকলে কণ্ঠস্থ কৰি ক্লোনোৱে, শিলিত ৰা
কোনোৱে তেড়া ছাগলীৰ ছালত লিখি থয়। এই ঠাই-ঠাই হৈ থকা
লিখি-খোৱা আটাইবোৰ 'আয়ত' গোটাই পাচে হক্কৰত আৱৰকৰ
বিলাফতৰ সময়ত বৰ্ত্তমান কোৰ্'আন মজিদৰ আকাৰত উলিওৱা হয়।

বহুল-কৰিমৰ (দ:) আগেয়ে হৈ ৰোৱা নবীসকলৰ ওপৰত অৱতীৰ্ণ
হোৱা ধৰ্মশাস্ত্ৰৰ বিধানবোৰ বিশেষ বিশেষ কৈদ, দেশ আৰু কালৰ
নিৰ্বিশেষে নিৰ্দিষ্ট আছিল বুলি সেই বিধানবোৰ সদৌ জগতৰ ক্ৰমোন্নত

মানব জাতিৰ অল্পযোগী হৈ পৰিল। আৰু আগৰ শাস্ত্ৰবিলাকত যি অসম্পূৰ্ণতা আছিল, তাক পূৰা কৰি আশ্ৰাহুতলাই পাক কোৰ-আনক সকলো জাতি দেশ আৰু কালৰ উপযোগী কৰি বহুল-কৰিম (দ:) ওপৰত অৱতীৰ্ণ কৰিলে।

বহুল-কৰিম (দ:) যে ক'লৈ গৈছে, ক'লৈ আহিছে, কি কৰিছে, তেখেতে একো বুজিব পৰা নাই। পূৰ্ণজ্যোতি দেখি পোনতে অলপমান খিচুৰ্তি হৈ পৰিছিল। যি কৰ্তব্য পালন কৰিবলৈ তেখেতক তৈয়াৰ কৰা হৈছে, সেইটো উলমুলা কাম নহয়। পৃথিবীৰ সকলো মানুহৰ মুক্তি বাণী লৈ তেখেতে সদৌ জগতৰ কৰ্মক্ষেত্ৰত নামি মুক্তিৰ ঘোষণা কৰিব লাগিব—অকল সেয়েই নহয়, তেখেত কৰ্মযোগৰো মহা লাভক। ভক্তি, জ্ঞান আৰু কৰ্ম তিনিওৰো একেলগে সাধনা কৰিব লাগিব। গতিকে, এই কঠোৰ কৰ্তব্যৰ বোজা পাই, প্ৰথম অবস্থাত বিচলিত হোৱাবেই কথা।

নবুয়্যৰ আগবপৰাই বহুল-কৰিমে (দ:) বশ পৰিয়ালৰ উপকাৰ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল, আনৰ দুখ-কষ্টৰ ভাৰ লৈছিল, কদালক সহায় আৰু উপায়হীনক উপায় দিছিল। এই প্ৰেম আৰু সেৱা বৃত্তি-য়েই তেখেতৰ জীৱনৰ এটা বিশেষত্ব আছিল। এইবোৰেই হৈছে তেখেতে সদায় কৰি থকা 'চুন্নত' (বীতি-নীতি)। এয়ে হৈছে তেখেতৰ ৬৩ বছৰ পূৰ্ণ জীৱনৰ বাহি আদৰ্শ, ইছলামৰ সকলো শিক্ষাৰ আৰু ব্যৱহাৰ মূল। কিন্তু দুখৰ বিষয়, আমাৰ মাজত আজি কালি এই স্বৰ্গীয় চৰিত্ৰৰ আভাস দেখিবলৈ পোৱা নেযায়।

জড় জগতৰ যি অলপ শক্তি, যি অলপ সৌন্দৰ্য দেখিবলৈ পোৱা যায়, সেই শক্তি বা সৌন্দৰ্যৰ অনন্ত কেন্দ্ৰ আশ্ৰাৱ পৰাই শুলাইছে। সেইবোৰ নিজেই নিজবপৰা ওলোৱা নাই। পৃথিবীত ধৰ্মৰ ৰাস লৈ

যিমান অনাচাৰ অবিচাৰ হৈছে, তাৰ কাৰণ এই—‘ধম্মাক’ক (সৃষ্টি-কৰ্ত্তাক) তেওঁৰ আসনৰপৰা নমাই আনি, তেওঁৰ সৃষ্টিক নি সেই আসনত বহুৱাই দিবৰ চেষ্টা কৰা হৈছে। সেই দেখি, পাক কোৰ্-আনে চিঞৰি চিঞৰি দটাই দটাই কৈছে যে, পৃথিৱীৰ সকলো বস্তুৰ এজন মাথোন সৃষ্টিকৰ্ত্তা—আল্লাহ। পৃথিৱীত যি যি বস্তু আছে, সকলোবোৰেই তেওঁৰ সৃষ্টি। গতিকে, সৃষ্টিৰ কোনো বস্তুত বা মানুহত কোনো অবস্থাতেই জৈৱৰত আছে বুলি ভবা অগ্ৰাৰ।

আল্লাহ-তা’লাই মানুহক বিছা আৰু জ্ঞানেৰে বিভূষিত কৰি ‘আশ্ব-ফুল-মখলুকাত’ (সকলো সৃষ্ট বস্তুৰ মাজত শ্ৰেষ্ঠ) কৈ সৃষ্টি কৰিছে।

বিছা উপলক্ষ আৰু জ্ঞান তাৰ লক্ষ্য। লেখনীৰ স্বাধীন চিন্তা। (পৃথিৱী) সহায় লৈ বিছা আৰ্জ্জন কৰিব লাগে আৰু বিছাৰ সহায় লৈ জ্ঞান আৰ্জ্জিব লাগে।

এই জ্ঞানৰ সহায় লৈ মানুহে আগেয়ে নজনা হুগুনা সত্যবিলাক জানিব পাৰে। স্বাধীন-চিন্তা বহুল-কৰিমৰ (দঃ) এটা উজ্জল বিশেষত্ব।

মানুহে যেই দৈৰ্ঘ্য পুথিত কিবা এটা দেখিলেই তাক হুবুজি চকু মুদি মানি লয়। ধম্ম বা আন বকমৰ জ্ঞানৰ সকলো বিভাগৰে এই অবস্থা। জ্ঞান আৰু স্বাধীন চিন্তাৰ এই অৱস্থাই হৈছে মানুহৰ সকলো সৰ্বনাশৰ মূল কাৰণ। সেই বাবে, পাক কোৰ্-আনে পোন প্ৰথমতেই এই বিষয়টো ভালকৈ বুজাই দিছে যে, পৃথিৱীত বিছাই জ্ঞান মহত্ব, ই জ্ঞান আৰ্জ্জিবলৈ উপলক্ষ হব পাৰে, যদি তাত বা তাৰ ব্যৱহাৰত কোনো বকমৰ বিকাৰ নেথাকে। ‘উম্ম’ বহুল-কৰিমে (দঃ) অজ্ঞানতাৰ বিখৰাপী আন্ধাৰৰ মাজত কেবল সেই আত্মাৰ পোহৰকে আৰ্জ্জন লৈয়েই সাধনাৰ বাটত গৈ সত্যক পাইছিল।

— * —

ইছলাম প্রচাৰৰ আদেশ।

দিনচেৰেকৰ পাচত আকৌ এদিন আগৰ দৰে সেই আগেয়ে
 শুনা শব্দ বহুল-কৰিমে (দ:) শুনিবলৈ পালে। আকাশৰ কালে মূৰ
 দান্ধি দেখিলে, হেৰা পৰ্বতত আগেয়ে যি জনা ফিৰিস্তাক (স্বপ্নীয়
 দূতক) দেখিছিল তেৱেঁই। তেতিয়া তেখেতে ভয় খাই বৰত আগৰ দৰে
 গাত কাপোৰ লৈ শুই থাকিল। তেতিয়া এই আয়ত (শ্লোক)
 নাজিল (অৱতীৰ্ণ) হয়:—“হে কৰ্মলেবে ঢাকি থোৱা পুৰুষ (হজ্জবত
 মোহম্মদ দ:)! থিয় (সাজু) হোৱা! আক (মাছুহবিলাকক সিহঁতৰ
 পাপৰ অৱশ্যস্তাবী কুফল সন্দ্বন্ধে) সতৰ্ক কৰি দিয়া; আক নিজৰ
 প্ৰভুৰ মহত্ব ঘোষণা কৰা”—চুৰা মোদাছেৰ, কোৰ-আন।

জানযোগ সিদ্ধিৰ পাচত, সেই দিনাৰেপৰা বহুল-কৰিমৰ (দ:)

কৰ্মযোগ আৰম্ভ হল। “আল্লাহো আকবৰ”

(একমাত্ৰ আল্লাই ডালৰ)—ইছলামৰ এই বীজ
 মন্ত্ৰটি প্ৰচাৰ কৰিবলৈ হুকুম হল। ইয়াকে ল’ৰা* ওপজা মাত্ৰকে
 ল’ৰাৰ কাণত শুনোৱা যায়। তাৰ পাচত ৰাতিপুৱা, দুপৰীয়া,
 আবেলি, গধূলি আৰু নিশা ইয়াকেই তাৰ কাণত শুনোৱা যায়।
 ইদত, উৎসৱত, হজত গৰিবৰ সময়ত সদায় এই “আল্লাহো আকবৰ”—
 এয়ে হৈছে ইছলামৰ কৰ্মযোগৰ আদি মন্ত্ৰ।

এই মহা মন্ত্ৰৰ অৰ্থ, আল্লাহ সকলোতকৈ ডালৰ আৰু সকলোতকৈ
 মহৎ। গতিকে, তেওঁত বাঞ্ছা সকলোৱেই সৰু আৰু বীৰ। জগতৰ
 সকলো সম্পদ, সকলো বিপদ, সকলো ভয় তেওঁৰ আগত নগণ্য।
 ব’ত বৃহত্তমৰ সন্মুখ তাত নগণ্যক এৰিব লাগে। পৃথিবীৰ কোনো
 বীৰ স্বাৰ্থ লোভত বা কোনো বিপদৰ ভয়ত, তেওঁক বা তেওঁৰ

কোনো হুকুমক এবিধ নোহাৰি । কাৰণ, ভেতিয়াহলে আল্লাহ বা তেওঁৰ হুকুমক তুমি আৰু সকলোৱাকৈ ডাঙ্গৰ বুলি নেমানিল।। এইদৰে আল্লাত ভোল নগলে “আল্লাহো আক্বব” মন্ত্ৰৰ সাধনা সকল হব নোহাবে ।

বিবোৰ প্ৰাকৃতিক শক্তিক অত দিনে মাছুহে দেৱতা জ্ঞান কৰি পুজিছিল, সেইবোৰ মাছুহেই দাস আৰু আল্লাৰ দ্বাৰা তেওঁৰ সেৱাত নিযুক্ত আছে । জ্ঞান, বেগি, শুৰা, জুই, বতাহ, নৈ, পৰ্ব্বত, গছ-গছনি, পিল আদি আল্লাৰ সৃষ্ট বস্তু আৰু সেইবোৰৰ ঠাই মানৱ জাতিৰ বহুত তলত, কাজেই সেইবোৰে মাছুহৰ পূজা পোৱা সম্পূৰ্ণ আৰোগ্য । হিন্দুৰ দৰে মুছলমান ঘৰৰপৰা বাহিৰ হলে ভাবিব নেগাণে—কিজানি কোন দেৱতাৰ কোপানলত পৰিব লাগে বা কোন শাস্ত্ৰীয় বিধি লঙ্ঘন কৰিব লাগে । আজি তেওঁ মুক্ত প্ৰাণ, স্বাধীন জীৱ, জগতত য’তে ইচ্ছা অবাধে অহা-যোৱা, ফুৰা-চকা কৰিব পাৰে । পৰাচিতকপ অৰ্থদণ্ড বা অবমাননাৰ ভয় নাই ।

সত্যসেৱক সমাজ-সংস্কাৰকৰ কৰ্ত্তব্য-বাটত অলেখ কাঁইট আৰু জেং আছে । নিজৰ কৰ্ত্তব্য জ্ঞানেৰে আল্লাৰ নামত বল বান্ধি, হিমালয়ৰ নিচিনা অটল, আকাশৰ নিচিনা মুকলি হিয়া লৈ, সেই বাধা ৰিষিনি-পূৰ্ণ কৰ্ম্মক্ষেত্ৰত সোমাব লাগিব । ইয়াৰ পূৰ্বা নিৰ্ভীক নিযুগী আৰ্হি হজৰত বহুল-কৰিমৰ (দঃ) জীৱনত ফট ফটীয়াকৈ দেখিবলৈ পোৱা যায় ।

বহুল-কৰিমে (দঃ) মানৱ সমাজক আল্লাৰ বাটলৈ আহ্বান কৰিবলৈ সাজু হল কিন্তু কামটো বে বৰ টান । দেশ জুৰি সকলোৱে বহুত দিনৰপৰা পুতলা-পূজা কৰি আহিছে ; হঠাৎ তাৰ বিৰুদ্ধে অকলৈ থিয় হব লাগিব । এজন হুজুৰ বিৰুদ্ধে নহয়—গোটাই আৱৰ দেশৰ বিৰুদ্ধে ! বিবি খদিজাই সাহ দি কলে—“প্ৰচাৰ আবন্ত কৰক ; নিশ্চয় আল্লাহ আপোনাৰ সহায় হব ।”

জনাব বেছালত্মাবে পোনতে বাছি বাছি আপোন মাহুহৰ ঘৰে ঘৰে মনে মনে সেই সত্য সনাতন ইছলাম-শিলা সজাবলৈ ধৰিলে।

তেখেতে কলে—“আহাঁ ভাই ! আল্লাৰ ওস্তাবাহৰ প্ৰথম মোছলিম দল। মই, আল্লাৰ বাণী তোমালোকক শুনাবলৈ আহিছোঁ।

কাণ পাতি মন দি শুনা—“লা ইলাহা ইল্লাল্লাহ, মোহাম্মদৰ বচুলুলাহ” (আল্লাত বাঞ্ছ উপাস্ত মাই, মোহাম্মদ তেওঁৰ বচুল)

কোনোৱে ছুশুনিলে, কোনোৱে ছুবুজিলে, সকলোৱে হাঁহি উঠাই দিলে। তেখেতে নিৰাশ হৈ ঘৰলৈ উভতিিলে। কিন্তু আল্লাৰ কাম কেণেনেও ভেটা দি বাধিৰ নোৱাৰে। বিবি খদিজাই পোম প্ৰথমেই আগ বাঢ়ি কলে—“মই নিমন্ত্ৰণ গ্ৰহণ কৰিলোঁ; মোক আল্লাৰ বাট দেখুৱাই দিয়ক।” বচুল-কৰিমে (দঃ) নিজৰ কাম কৰি গৈ আছে—শুনা, ছুশুনা সিহঁতৰ ইচ্ছা। দিনচেৰেকৰ পাচতে তেখেতৰ দদায়কৰ পুতেক হজৰত আলীয়ে, বাপেকে নজআতকৈ, মুছলমান হয়। তেওঁৰ বয়স তেতিয়া ৯ বছৰ মাথোন। তাৰ পাচত তেখেতৰ আলখবা উম্ম-আন্নামান, ল'ৰাকালৰ বন্ধু হজৰত আবুবকৰ চিচ্চিক, আৰু তেখেতে মুক্ত কৰি দিয়া জাবদে উছলাম গ্ৰহণ কৰে। কাৰণ, এওঁলোকে নবুয়তৰ আগবেপৰা বচুল-কৰিমক (দঃ) ভালকৈ জানিছিল। তাৰ অলপ দিনৰ পাচত হজৰত বিলাল, হজৰত আযব-বেন্-আছাছা, হজৰত খালেদ-বেন্-ছাৰাদে ইছলামত দীক্ষিত হয়। তিবোতাৰ মাজত বিবি খদিজাৰ পাচত, হজৰত আছাছাৰ বিবি উম্মফজ্জ, হজৰত আযিছৰ জীয়ক আছমা, হজৰত ওমৰৰ জনীয়ক কাতিমা পোহৰত মুছলমান হয়।

বচুল-কৰিমৰ (দঃ) বাই ভক্ত হজৰত আবুবকৰ চিচ্চিক প্ৰজন ধনী, মানী, ধীৰ, জ্ঞানী, সাধু আৰু নাবী সাতউক আছিল। তেওঁৰ নাম

আছিল আব্দুল্লাহ-বেন্-ওছ্‌মান ওৰফে আব্দুকোছাফা । তেওঁ বহুল-কৰিমভকৈ ২ বছৰকৈ সৰু । তেওঁৰেই ইছলাম প্ৰচাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে । হজৰত বিলালক এয়েই ফিনি আনি মুক্ত কৰি দিছে ।

নব্বয়ত্তম পাচত ৩ বছৰলৈকে এইদৰে মনে মনে ইছলাম প্ৰচাৰ হয় । সত্য আৰু স্তায়ক প্ৰত্যাবৃত্তি বাজে আৰু কোনো প্ৰলোভন নাছিল, কোনো আকৰ্ষণ নাছিল । হজৰত ওছ্‌মান, জোবেদ, আব্দুৰৰ্হমান-বেন্-আওক, তাল্‌হা, ছয়াদ-বেন্-আক্কাছ, আবুওবায়দা, ওছ্‌মান-বেন্-মাজ্জউন, ছোহেব কমী, আব্দুল্লাহ-বেন্-মাহ্‌উদ আদি ৪০ জন মাজ্জহ জাৰী বিপদলৈ ভয় নকৰি, ককাই-ভাই, বাই-ভনী, মিতিব-কুটুম, বন্ধু-বান্ধবৰ পৰা বিচ্ছেদ হৈ আৰু দোপা-ককাৰ ধৰ্ম এৰি ইছলামত দীক্ষিত হল । এই সময়ত বহুল-কৰিমে (দঃ) মাজে মাজে মুছলমান-বিলাকক দূৰৈৰ পৰ্বতলৈ নি, তাত মনৰ হেপাহেৰে সেই নিৰাকাৰ “হাইদাহ্ লা-খবিক”ৰ (এক অদ্বিতীয় অংশবিহীনৰ) এবাদতত (উপাসনাত) লিপ্ত থাকে । এই তিনি বছৰৰ পাচত, আল্লাহতালাই দেখা দেখিকৈ ইছলাম আৰি কৰিবলৈ হজৰত বেছালৎমাৰক হুকুম দিলে ।

কোবেচবিলাকৰ শত্ৰুতা ।

যেতিয়া কোবেচবিলাকে জানিব পাবিলে যে, পৌত্তলিকতাৰ সঁচ মৰাই হৈছে ইছলামৰ বাই উদ্দেশ্য, যেতিয়া সিহঁত ঘোৰ শত্ৰু হৈ পৰিল ! সিহঁতৰ মাজত আবুছফিয়ান, আবুলাহাব, আবুজোহেল, অলিন, আহ, ওকাইয়া, মজব-বেন্-হাইদ আদিয়েই মুখ্য আছিল ।

দেখা-দেখিটক ইছলাম জাৰি কৰাৰ হুকুম পোৱাত বহুল-কৰিমে (দঃ) পোন প্ৰথমতে এবাতি আপোন মাহুহ (হাশিম বংশৰ) ৪০ জনমান মাহুহক নিমন্ত্ৰণ কৰি নিজৰ ঘৰলৈ আনে। আবুলাহাবে ইয়াৰ কাৰণ উমানতে ধৰি, বহুল-কৰিমে (দঃ) কথা কবলৈ নো পাক্তভেই এটা গোলমাল লগাই দি তেখেতক ক'লে—“তোৰ নিমিত্তে গোটেই আববৰ লগত শক্ততা কৰাৰ আমাৰ শক্তি নাই, তোক ফাটকত বন্দী কৰি পোৱাহে বৃত্তত।” সেই দিনা বহুল-কৰিমে (দঃ) একো কৰিব নোৱাৰি, আকৌ এদিন এইদৰে আপোন মাহুহ বিলাকক নিমন্ত্ৰণ কৰি ঘৰলৈ আনে। থোৱা-বোৱা শেষ হোৱাৰ পাচত আবুলাহাবক কথা কবলৈ চল নিদি তেখেতে ক'লে—“মই আপোনালোকলৈ ইহকাল আৰু পৰকালৰ নিমিত্তে এনে নিয়ামত (মজল) আনিছোঁ যে, ইয়াৰ আগেয়ে আববৰ কোনেও তেওঁৰ স্বজাতিৰ নিমিত্তে কেতিয়াও অনা নাই। মই আল্লাৰ হুকুম মতে সেই নিয়ামতৰ ফালে আপোনালোকক দাৱাত (আহ্বান) কৰিছোঁ।। কৰ্ত্তব্যৰ এই কঠোৰ পৰীক্ষাত আপোনালোকৰ মাজত কোৱে মোক সহায় কৰিব, কোন মোৰ লগবীয়া হব? যি আল্লাৰ বহুল, তেওঁ আল্লাত বাজে কাকো ভয় নকৰে।” তেতিয়া হজৰত আলীয়ে মাত লগালে—“মই সাজু আছোঁ।।” হজৰত আলীৰ কথা শুনি সকলোৱে তেওঁৰ বাপেক আবুতালেবক ইতিকিঃ কৰিবলৈ ধৰিলে। বহুল-কৰিম (দঃ) সত্যৰ মহা সেৱক আৰু কৰ্ত্তব্যৰ মহা সাধক। ল'ৰাকালবেপৰা তেখেত সকলোৰে চেনেহৰ পাত্ৰ আছিল। তেখেতৰ সত্যবাদিতা আৰু কৰ্ত্তব্যপৰায়ণতাত মুগ্ধ হৈ মজ্জাৰ ল'ৰাৰ পৰা বুঢ়ালৈকে সকলোৱে তেখেতক অন্তঃকৰণেৰে ভক্তি কৰিছিল, কিন্তু “চোৱে হুজ্জতৰ ধৰ্মৰ কাহিনী”—যেতিয়াবেপৰা তেখেতে ইছলাম জাৰি কৰি-

বটল ধৰিলে, ভেতিয়াৰে পৰা তেখেত সিহঁতৰ চকুৰ কুটা, দাঁতৰ শাল হৈ পৰিল। ঘৰে পৰে চুবুৰীয়ে চুবুৰীয়ে শব্দ। লবাকালৰ বন্ধ-বিলাকে বাটত দেখা পালেই ঠাট্টা কৰি কয়—“কি হে তুমি বোলে স্বৰ্গৰ বাতৰি জানা ?” মানুহবিলাকৰ দুৰ্ভাগ্যহাৰত তেখেত অলপো বিতৰ্ক নহল, বৰং তেখেতৰ উত্তম আঁক চৰিহে গল।

আনেকদিনা বাতিপুৰা ছাফা পৰ্কতত উঠি বহুল-কৰিমে (দঃ) যিদিয়াই নগৰৰ প্ৰত্যেক কৈদৰ নাম লৈ মানুহবিলাকক মাতিবলৈ ধৰিলে। সকলো মানুহ গোট খালত, তেওঁলোকক তেখেতে সুধিলে—“মই যদি তোমালোকক কণ্ঠ পৰ্কতৰ সিকালে এদল শব্দ সৈন্ম হুঁতাং তোমালোকৰ সকলো বস্ত-বেহানি লুটি নিবলৈ বৈ আছে, তোমালোকে মোৰ কথা পতিয়াবানে ?” সকলোৱে একেধাৰ মাতেৰে উত্তৰ দিলে—“নিশ্চয়, তোমাক কেতিয়াও মিছা কথা কোৱা দেখা নাই।” ভেতিয়া হজৰত বহুলে ক’লে—“ভেসে শুনা, তোমালোকৰ ইহ-পৰকালৰ কল্যাণ নহব, যেতিয়ালৈকে তোমালোকে মহামন্ত্ৰ “লা-ইলাহা ইল্লাল্লাহ্” (তেওঁত বাজে আন ঈশ্বৰ নাই, আল্লাই একমাত্ৰ ঈশ্বৰ) গ্ৰহণ নকৰা। আবুলাহাবে এই কথা শুনি জ্বলি পকি উঠি কলে—“ভাৱানুলাকা” (তোৰ সৰ্কনাশ হওক), এই বাবেই আমাক মাতিছিলেনে ?” সকলোৱে দিহা দিহি শুচি গলত, আবুলাহাবে বহুল-কৰিমক (দঃ) অকলৈ পাই মাৰি পেলাবলৈ দুই হাতে দুডোখৰ শিল তুলি লৈছিল। এনেতে “ভাৱাত ইয়াদা” চুবা নাজিল হল। “ভাৱাত ইয়াদা আবিলাতাবিওঁ অতাকা” (আবুলাহাবৰ হাত দুই খনি নষ্ট হওক)—বহুল-কৰিমে (দঃ) এই কাকি ‘চুবা’ মন্ত্ৰা মাত্ৰকে তাৰ হাত দুইখন অৱশ হৈ গল, মাৰিবৰ শক্তি আঁক নাইকিয়া হল। এই সময়ত বহুল-কৰিমৰ (দঃ) বয়স ৪৩ আছিল।

অগতঃ এই সনাতন মহা মন্ত্ৰটি সকলোৱে পাহৰি গৈছিল, আঁক

বহুদিনৰ মূৰত নতৈ ছাফা পৰ্বতৰ টিলাৰ ওপৰত প্ৰতিধ্বনিত হ'ল। জগতৰ সকলো জাতিয়ে “এফম্” (মহম্মদ) ক স্বীকাৰ কৰে, কিন্তু দৰাচলতে তাত বিশ্বাস অনেকে নকৰে। ঈশ্বৰককৈ কোনো বক্শৰ গুণ আলীও বাজে আৰু কাৰো নাই। এই বিশ্বাসৰ নামেই হৈছে প্ৰকৃত “তোহিদ” (একেশ্বৰবাদ)। ইহ-পৰ্বকালৰ সকলো কল্যাণ এই মহা মন্ত্ৰৰ ভিতৰতে আছে। কাৰণ, মানুহৰ সকলো বকমৰ কল্যাণৰ মূল হৈছে, মুক্তি আৰু স্বাধীনতা। এই মুক্তি বা স্বাধীনতা আত্মাৰ মুক্তি আৰু বিবেকৰ স্বাধীনতাৰ ওপৰত ভেৰেই নিৰ্ভৰ কৰিছে। কিন্তু যেতিয়ালৈকে মানুহে প্ৰত্যেক নগণ্য আৰু কল্লিত শক্তিৰ দাসত্ববপৰা মুক্তি লাভ কৰিব নোৱাৰে, যেতিয়ালৈকে সকলো শক্তিৰ এক মাথোন মহাকেশ্বৰ লগত নিজক সংশ্লিষ্ট কৰিব নোৱাৰে, তেতিয়ালৈকে সি ওপৰলৈ উঠাব নোৱাৰে। বহুল-কৰিমৰ (ঃ) এই বক্তৃতাৰ তেতিয়া বিশেষ কোনো গুটি নথৰিলে হয়, কিন্তু তেখেতৰ শিক্ষা আৰু উপদেশ লৈ মক্তাৰ ঘৰে ঘৰে সকলোৱে কোৱামেলা কৰিবলৈ ধৰিলে। এই সময়ত এদিন তেখেতে কেইজনমান ভক্তক লৈ কা’ৰাত এই একেশ্বৰ-বাদ প্ৰচাৰ কৰিব খোজাত, কেউফালবপৰা মাৰ-মাবকৈ সকলোৱে খেদি আহিল। এই সময়ত যিবি খাদিজাৰ আগৰ স্বামীৰ কামৰ পুডেক হাৰেছে প্ৰতিবাদ কৰাত, কোৰেচিলাকে ভেওক বধি কাৰাৰ চোতালখন ওভেৰে বলা কৰি পেলালে। এয়ে ইছলামৰ প্ৰথম ‘মহীদ’ (martyr)।

আবুলাহাবৰ ঘৈণীয়েক উম্মে জমিলাই (আবুহুছিফাৰ ভনীয়েক) বহুল-কৰিমৰ (ঃ) ওপৰত শক্ততা কৰাত, তাইৰ গিৰীয়েককো চেৰ পেলাইছিল। এই পানীয়াসীয়ে যেনে তেনেকৈ তেখেতক, ষড় দিবলৈ সদায় ব্যস্ত আছিল। এনেকি, স্বাতি জেখেতৰ অহা-যোৱা

বাটত কাঁইট জেং আদি পেলাই থৈছিল, যাতে তেখেতৰ ভবিঙ কাঁইটে ফুটে। আশুক, লেবিন আদি নামজলা কবিসকলে তেখেতক নিন্দা কবি কবিতা লিখি আবৰ দেশৰ সকলো ঠাইতে প্ৰচাৰ কৰিছিল।

পৃথিৱীত যেনে যেতিয়া সত্য প্ৰচাৰ কৰিবলৈ আহিছে, সেয়ে জনা-কলা হৈছে। এইদৰে নুহ (Noah), মুছা (Moses), ইব্ৰাহিম (Abraham) আলোহেচ্ছালাম আদি পয়গাম্বৰসকলে ভয়ানক কষ্ট ভুগি গৈছে। এইদৰে ইছা (যীশু) আলোহেচ্ছালাম পয়গাম্বৰেও শেবেলনি (Crass) ৰ ওপৰত মৃত্যুৰ 'ভয়ত "জীলী জীলী লামাচব্-গতবী ?" (হে মোৰ প্ৰভু হে মোৰ প্ৰভু ! তুমি মোক কেলেই এৰিলা ?) কৈ কৈ ভুটি গৈছিল। দেখা গৈছে, পুৰোহিত আৰু ৰাজক শ্ৰেণীৰ মানুহেই স্বাৰ্থ সকলো সংৰক্ষণৰ দায় শক্ত।

সদৌ স্বাজিৰতুল আববৰ (Arabian Peninsula) ৰাজত তেতিয়া কাশাই আছিল এটা মাথোন দৌল। ইয়াতে ৫৬০ চা প্ৰতিমূৰ্ত্তি আছিল। হিন্দুতে শিৱ মূৰ্ত্তি ইয়াৰে ৰাজত এটা। এই দেৱালমাৰ পূজাৰী আৰু পুৰোহিত—কোৰেচ। এই দেৱ-দেৱীৰ অল্পবয়সতে তেওঁলোকে আববত বন্ধাৰ আসন পাইছিল। যেতিয়া বহুল-কবিনে (দঃ) ঘোষণা কৰি দিলে যে, মানুহে নিজে গঢ়ি-লোৱা এই দেৱ-দেৱীৰ পূজা কৰা কেৱল মুৰ্খতা খাখোন—এই পুতলাকোৰৰ ভাল-বেয়া কৰিবৰ এখান-খানো কমতা নাই—তেতিয়াই কোৰেচবিলাক তেখেতৰ শত্ৰু হৈ পৰিল।

বহুল-কবিনে (দঃ) আৰু ঘোষণা কৰি দিলে যে, সকলো মানুহ অজ্ঞানৰ সন্তান; সকলো লৱান; সকলো ইটো-পিটোৰ ভাই-ককাই; ইয়াত ডাকৰ সৰু নাই আৰু এটাই আন এটাক সৰু বুজি শুবা

মহা পাপ। শুদ্ধচিত্ত পবিত্রাত্মা হলে এমন অস্পৃহ আত্মা মায়াহো আল্লাহর আগন্ত এমন অপবিত্রচিত্ত রাজাধিবাজ্ঞতকৈও বেচি প্রিয়; মোহেলিয সমাক্তত জন্মগত কোনো ইত্তব ভেদ নাই; আল্লাহ দ্বত শাহানবাহ (বাজাধিবাজ) আক কদাল ফকির একে শাবীতে থিয় হৈ প্রকৃত ভ্রাতৃত্বাবে অহুপ্রানিত হৈ একে পিতার ককণা তিক্কা মাগিব পাবে। ইহ্লাযব এই নীতিবিলাক শুনি কোবেচবিলাকে গজ্জি উঠিল।

যুগে যুগে মুক্তি পূজা চলি আহিছে। চঠাং তেওঁলোকে ইয়াব বিকছে প্রভিবাদধ্বনি শুনিবলৈ পালে। “সাত্তামপুৰখীয়া বোপা-ককার ধৰ্ম্ম আক মুনি-খবির ব্যৱহা আজি মিছা হলনে কি? ই কি কম! ইয়াব ধৰ্ম্মহে স’চা হল নে কি? কি আমাব দেব-দেবী এনে অদম হলনে? এনে দেব নিন্দা। ইমান স্পৰ্দ্ধা! আমাব বোপা-ককা লকলোবাব গক আহিল নে কি? তেওঁলোক মহা পাতকী নে কি? ই বলিয়া। বলিয়া! ই নিশ্চয় বলিয়া!!” এই বুলি কোবেচবিলাক থকত উজাবল হৈ উঠিল।

আকৌ ডাতে বহুল-কবিরে (দঃ) কস্তা-হত্যা, নব-বলি, কটিকা-পান জুয়া-খেলা, স্তূত-লোভা, ডকাইতি, চুৰি, ব্যভিচার, বন্দী-বেচিব ওপবত পাশৰ অভ্যাচাৰ আদিক—যি বোবক আবববিলাকে ধৰ্ম্ম আক কৰ্ত্তব্য কাম বুলি ইমান দিন ভাবি আহিছিল—উঠাবলৈ চেষ্টা কৰা দেখি আবববিলাকৰ মাজত এটা মহা ধলকনি লাগি পৰিল। সেই ধলকনি আববব ইমুববপবা সিমুবলৈকে আক ভৈয়ামবপবা পৰ্বতলৈকে প্ৰভি-প্ৰনিভ হল। আবববিলাক থকত অধিব হৈ ইহ্লাযব বিকছে, থিয় .কবলৈ ধৰিলে। বহুল-কবিরে (দঃ) উপায়হীন! তেখেতে আক তেখেতৰ ভক্তসকলে নীমবে অত্যাচাৰ সহ্য কৰিবলৈ ধৰিলে; কিন্তু নিজৰ

কর্তব্য কেতিয়াও নেপাহৰিছে । হাবেছক অক্লান্তকৈ সকলোৰে আগতে 'খহীদ' কথা হ'ল, কিন্তু মুছলমানসকল তাত অকণমানো হিচাপ নহ'ল ।

বহুল-কৰিমৰ (দঃ) মনৰ বল, চৰিত্ৰৰ বল, আৰু অৱস্থা উল্লেখ যেতিয়া দেখিলে, তেতিয়া কোবেচবিলাকে কেনেকৈ তেখেতক তেখেতৰ কর্তব্যৰ পৰা পিছলায়, তাৰ উপায় মিচাবিনলৈ আবৃত্তালেবৰ ওচৰত ধৰিলে । সিহঁতে গোট খাই আলচ কৰি তুহিন বহুল কৰিমৰ বিৰুদ্ধে আবৃত্তালেবৰ ওচৰলৈ বহুল-কৰিমৰ (দঃ) বিৰুদ্ধে কোবেচবিলাকৰ কবলৈ গৈ চল নেপাই উভতি আহে । তাৰ পাচত গোচৰ । এদিন তেওঁলোক আকৌ গ'ল আৰু বহুল-কৰিমৰ (দঃ)

বিৰুদ্ধে বহুলত আপত্তি কৰি, আবৃত্তালেবক সতৰ্ক হবলৈ কলে । আবৃত্তালেবে বহুল-কৰিমক (দঃ) মাতি আনি কলে, "বাবা ! তুমি অজ্ঞপ বিবেচনা কৰি কাম কৰিব", যি তাৰ লবলৈ মোৰ শক্তি নাই, তেনে তাৰ মোৰ গাভ 'নিদিৰা' ।" তেখেতে উত্তৰ দিলে, "এওঁলোকে মোৰ কথা মানি ললেই লেঠা মৰে, তেনেহলে গোটেই আৰব স্বৰ্গীয় ধৰ্ম্মৰ ৰাজ্যনিৰে একেলগে বান্ধ খাব. আৰু সকলো দেশ আবৰব ভৱিত পৰিবহি ।" তেতিয়া আবুলাহাব আৰু আন আৰবোৰে হুঁচিৰে, "কি কথা ভাঙিপাতি কোৱা ।" তেখেতে গহীন মাত্ৰেৰে ক'লে, "লা ইলাহা ইল্লাল্লাহ পতা, তাত বিদ্ৱাস কৰা ।" তাৰ পাচত আবৃত্তালেবক কলে, "ইহঁতে যদি মোৰ সোঁ-হাতত বেলিটো আৰু বাও-হাতত জোন্টো আনি দিয়ে, তথাপি এই মহা সত্যৰ লেহা আৰু কর্তব্যৰ পৰা অলপো বিচাৰি নহওঁ । হয় আজ্ঞাই মোক জয়ী কৰিব, নহয় ধ্বংস কৰিব । কিন্তু মই কেতিয়াও নিজৰ কর্তব্য এবিধ মোছাবোঁ ।"

কোবেচবিলাকে যেতিয়া দেখিলে যে, ভয় দেখুৱালোঁতা আবৃত্তালে-

বক দুখাৰ মোহাবিলে, ভেতিয়া তেওঁক লোভ দেখুৱাই হাতলৈ আকিৰিলে-চেষ্টা কৰিলে। দিনচেৰেকৰ পাচত কোৰেচবিজাৰে এদিন ওয়াৰা-বেন-অলিদ নামেৰে এজন অতি সুবানি, ধনী, সুবোধ, সচ্চকিত ডেকাক লগত আনি আবুতালেবক কলে—“আমি এই ডেকাজনক আপোনাক দিছোঁ, আপুনি তেওঁক পো বুলি লওক আৰু তেওঁৰ সৰানি মোহাম্মদক আমাৰ হাতত দিয়ক, আমি তাক এফলীয়া কৰি বিবাপদ হয়। আপুনি মাহুৰৰ সলনি মাহুৰ পালে যেতিয়া আপোনাৰ একো হানি নাই।”

আবুতালেবে এই প্ৰস্তাৱ শুনি শুসধ মানিলে। তেওঁ ভেতিয়াই বাতিলে—“হাখেম আৰু মোস্তালেব বংশৰ কোন ক’ত আছা আছা। চোৰাঁ, এওঁলোকে এই এভীম মোহাম্মদক বধ কৰিবলৈ আগাচছে। তোমালোকে মোক সহায় কৰিবানে?” আবুলাহাবত বাজে সকলোৰে উত্তৰ দিলে—“নিশ্চয় আমি সাজু আছোঁ।”

সেইদিনা বাতি বহুল-কৰিমক (৮ঃ) ঘৰত নেদেখি, আশকা কৰি আবুতালেবে খজত হাখেম আৰু আকুল মোস্তালেব বংশৰ ডেকাসকলক তৰোৱাল লুকাই লৈ তেওঁৰ লগত কা’বালৈ যাবলৈ হুকুম দিলে। হুকুম পোৱা মাত্ৰকে সকলো সাজু হল। আবুতালেবে ক’লে—“এজন এজন টৈ কোৰেচবিজাৰৰ প্ৰত্যেকৰ গুৰিত বহি যাব। দেখিবা, এবহুলহান্জলিয়া (আবুজেহেল) যেন বাদ নপৰে। মোহাম্মদক (৯ঃ) যদি মাৰি পেলাইছে, তেন্তেহলে—” সেই সময়ত হঠাৎ আৱেদ-বেন-হাবেছা আহি ক’লে—“সকলোৰে মজল। মই তেওঁৰ লগতে আছিলোঁ। তেওঁ ভালে আছে।” আবুতালেবক সকেহ ভেতিয়াও হুণ্ডিল দেখি, ভেতিয়াই আৱেদ গৈ বহুল-কৰিমক (৯ঃ) আবু-তালেবক ওচৰলৈ আনিব। তেতিয়া আবুতালেবে লুকাই থোৱা

ভৰোৱালবোৰ উলিয়াই ধোকাৰি দেখুৱাই ক'লে—“খনি তইতে মোহনন্দক (নং, হত্যা কৰিলিহেতেন, আজি তইতৰ কাকো কেঁচিলে নহেতেন। তাৰ পাচত আমালোক সকলোৱে ধ্বংস পালোহেতেন।” এই কথা শুনি আবুজ্জৈহেল আদি সকলোৱে হতাশ হৈ মনে মনে দিহাদিহি গুচি গ'ল।

আবুতালেবক একোপধ্যে বলে নোৱাৰি কোবেচবিলাকে ভাৰিলে যে,
১। কঠোৰ পৰীক্ষা। ন-মোছলিমবিলাকক এপালী ভালকৈ দিব পাৰিলে
সিহঁতে ইছলাম আঁববলৈ বাধ্য হব।

ভক্তকুল-চূড়ামণি হজৰত বিলালৰ নাম সকলো মুছলমানে জানে। তেওঁ উমাইয়াৰ এজন কদাকাৰ, কুন্তচ হাকচী গোলাম আছিল। এনে গোলামৰ ক'তো ঠাই নাই। তেওঁৰ বং কলা আছিল হয়, কিন্তু বহুল-কাৰমৰ (নং) সংসৰ্গত কেইদিনমান থকাত হজৰত জ্যোতিয়ে তেওঁৰ অন্তৰ পোহৰ কৰি তুলিলে। যেতিয়া উমাইয়াই শুনিলে যে, তাৰ গোলাম বিলালে ইছলামত দীক্ষিত তে “বহদাছ ল'ববিলাক” (একমেবাবিতীয়) পঢ়িছে, তাৰ ক্ষেত্ৰে মূৰৰ চুলি পালেগৈ আৰু সি নানাকপে তেওঁক বৰ হাৰাশাস্তি কৰিবলৈ ধৰিলে।

সি গৰুৱা দৰে হজৰত বিলালৰ ডিঙিত জবী মেৰিয়াই বজাবল লৰাবিলাকক দিয়ে। ল'ৰাবিলাকে জবীডাল ধৰি টানি টানি আলিবাটে আলিবাটে হুই হুই শব্দ কৰি মাৰি মাৰি লৈ লুবে আৰু আধা ঘৰা কৰি উমাইয়াক দি যায়। উমাইয়াই তেতিয়া হজৰত বিলালক কয়—“এতিয়াও মোহনন্দৰ (নং) পৰ্য্য এব।” হজৰত বিলালে উত্তৰ দিয়ে—“স্বাহদ, স্বাহদ” (একম্ একম্)!! উমাইয়াই তেতিয়া ডব দুপৰ বেগিকা হজৰত বিলালক মকতুমৰ ‘বাখা’ হোলা ঠাইখনলৈ নি কুই ঘেৰ তপত বালিৰ ওপৰত, ওপৰলৈ মুখকৈ শুৱাই, তেওঁৰ বুকুৰ ওপৰত

খবৰ শুধুৰ শিল এডোখৰ আনি হেঁচা দিয়ে আৰু কয়—“এতিয়াও মোহাম্মদৰ (দ:) ধৰ্ম এৰ, নহলে আৰু বেচি শাস্তি পাবি।” হজৰত বিলালক ভেতিয়াও আধামৰা, আধা অচেতন অৱস্থাত কয়—“হাছদ, হাছদ।” যেতিয়া উমাইয়াই দেখিলে যে, হজৰত বিলালক একোপধ্যে তাৰ ফাললৈ ঘূৰাব নোৱাৰি, তেতিয়া তেওঁৰ আহাৰ বন্ধ কৰি দিয়ে আৰু ভোকত ছটফট কৰিবলৈ ধৰা দেখি, চমতাবে মাৰি মাৰি গাৰ ছাল ছিঁৰি তেওঁ উলিয়াই দিয়ে। হজৰত বিলালে যত্নগাত চেঙালুটি পাৰিবলৈ ধৰে; কিন্তু তথাপি তেওঁৰ মুখত সেই “হাছদ হাছদ”। কোনোমতে একো কৰিব নোৱাৰি উমাইয়াই বাতি এটা সৰু খোঁটালিত বন্ধ কৰি আগৰ দৰে শান্তি দিবলৈ ধৰে। কিন্তু ভেতিয়াও তেওঁ সেই “একম”ৰ নামৰ জয় ঘোষণা কৰে। ধন্ত ভোম্বাৰ সহিষ্ণুতা! ধন্ত ভোম্বাৰ সংযম!! এনে কষ্ট আৰু বাতনা সহ্য কৰিও তেওঁ “ইমান” (ধৰ্ম বিশ্বাস) আৰু কৰ্তব্যবশৰা এতিলমানো বিচলিত নহল। এদিন হজৰত আবুবকৰে শেষ নিশা সেই কালেদি বাওঁতে বাজৰ পৰা এই অত্যাচাৰৰ কথা শুনি বাতিপুৰা উমাইয়াৰ ওচৰলৈ আহি তিনিটা গোলামৰ বেচ দি হজৰত বিলালক কিনি লৈ বহুল-কৰিমৰ (দ:) আগলৈ নি মুকু কৰি দিলে। হজৰত বিলালৰ ধৰ্মভাৱ দেখি বহুল-কৰিমে (দ:) তেওঁক বৰ চেনেহ কৰিছিল। তেওঁৰ দ্বান্ত বৰ ডাকৰ আৰু মিঠা আছিল বুলি তেওঁক ‘মোৱাজ্জন’ (আজান দিয়া মানুহ) পাকি ললে। হজৰত বিলালৰ আজানৰ সুখ্যাতি আজিলৈকে মানুহৰ মুখত শুনা যায়।

এই সময়ত হজৰত আবুবকৰে বহুত টকা দি আশুথ, মাহুদিয়া আদি ৭ জন নটক দীক্ষিত হোৱা বন্দী-বেটাক তেওঁলোকৰ গিৰীস্থিত পৰা আনি খালাচ কৰি দিয়ে।

আত্মারব ওপৰতো এইদৰে মানা বন্ধৰ অত্যাচাৰ হৈছিল । মাৰব কোবত আত্মাৰ (বাঃ) কেতিয়াবা মুচ্‌চ্‌গৈ বাগৰি পৰে, তথাপি তেওঁ কেতিয়াও কৰ্ত্ত্বা-ভ্ৰষ্ট নহল । তেওঁৰ বুঢ়া বাপেক স্নাছেবে (বাঃ) কোবেচৰ অত্যাচাৰত প্ৰাণকে হেৰুৱালে ।

আত্মাৰব (বাঃ) বুঢ়ীমাক ছোমাইয়াই স্বামী স্নাছেবৰ মৰা শ আৰু পুতেকৰ গোটেই গা তেজ্জৰে বন্ধা হৈ যোৱা দেখিও 'ইমান' নেবিলে । তিবোতাৰ মাজত অৱশেষত নবাধম আবুজ্জহেলে এদিন খজত জলি প্ৰথম খহীদ । এই বুঢ়ীৰ স্ত্ৰী-অজত বাঠা মাৰি 'খহীদ' কৰিলে । মুছলমান তিবোতাৰ মাজত বিবি ছোমাইয়ায়ে প্ৰথম 'খহীদ' (martyr) ।

কোবেচ্‌বিলাকে যেতিয়া দেখিলে যে, হজ্জৰত খাৰ্কাৰে অনেক কষ্ট পায়ো ইছলাম নেবিলে, তেতিয়া এদিন তেওঁলোকে ভেওঁক দকদকীয়া জুইৰ ওপৰত পেলাই বুকুৰ ওপৰত ভৰি দি হেঁচা মাৰি ৰাখিছিল । জুই দুমাই গ'ল ; কিন্তু তেও নবাধমইতে ভেওঁক এৰি নিদিলে । হজ্জৰত খাৰ্কাৰৰ পিঠিত এই পোৰা দাগ মৰিবৰ সময়লৈকে আছিল ।

হজ্জৰত ওছমান এজন মানী আৰু খনী মানুহ আছিল । তেওঁ ইছলাম গ্ৰহণ কৰাত, কোবেচবিলাক বন্ধত অধীৰ হৈ ভেওঁৰ দদায়েকক লগাই দি তেওঁৰ হাতভৰি ৰাখি তেওঁক বৰ নিষ্ঠুৰ ভাবে মৰায় । কোবেচবিলাকে হজ্জৰত ছোহাএবক ধৰি দগৰি-পিটা দিয়ে, তেওঁ মাৰব কোবত অজান হৈ পৰে ; পাঁচত অত্যাচাৰ আৰু সহিব নোৱাৰি যদিলাইল পলাই যায় । উমাইয়া আৰু তাৰ ভায়েক ওবাই হজ্জৰত অকুলাহৰ হুইখন ভৰি ৰাখি, টানি পথাৰলৈ নি তেওঁৰ ডিঙ্গি টিপি হেঁচা মাৰি ধৰাত তেওঁ অচেতন হৈ পৰিল । শয়তানইতে বুজিলে

যে, তেওঁ যিহাৰ; তেতিয়া সিহঁতে তেওঁক তাতে পেলাই শুচি গ'ল। হজৰত আবুবকৰে এই ঘটনাৰ কথা শুনি, বহুত টকা দি তেওঁক বক্ষা কৰে।

এইদৰে বিবি লাৰিনা (বাঃ), বিবি জেনিমা (বাঃ) আদি অনেক তিবোতাক কোৰেচিলাকে অভিযাচাৰ কৰিও সত্য ধৰ্ম্মৰ পৰা তেওঁলোকক এখোজ পিছুৱাৰ নোৱাৰিলে।

কেই বছৰমান ন-মুছলমানবিলাকৰ দুৰ্গন্ধিৰ সীমা নাইকিয়া হৈছিল। কোৰেচিলাকে কাৰবাৰ চকু ফুটুৱাইছিল, কাৰবাক পানীত বুৰাইছিল, কাৰবাক জুইত পুৰিছিল, কাৰবাক লো তপত কৰি পুৰি দাগ দিছিল। ইমান কষ্ট পায়ো মুছলমানবিলাক সত্যভাট নহল। এনে চানেকি জগতত নাই বুলিলেই হয়। যীশুৰ ঘাই শিষ্য পিটাৰে (Peter) সামান্য কাৰণতে যীশুৰ কঠোৰ পৰীক্ষাৰ সময়ত তেওঁক পৰিহাৰ কৰি নিজৰ প্ৰাণ বক্ষা কৰিলে। যিহুদাট শত্ৰুৰ ফলীয়া হৈ যীশুক ধৰাই দিলে।

বহুল-কৰিমক (দঃ) লোভ দেখুৱায়ো হাত কৰিক নোৱাৰিলত, অভিযাচাৰ আৰু উৎপীড়নৰ পালি দোপত দোপে চৰিবলৈ ধৰিলে।

তেতিয়া ভক্তসকলক কেনেকৈ বক্ষা কৰিব পৰা

আবিচিনিমানে যায়, তাৰ বিষয় জাৰি বহুল-কৰিমৰ (দঃ) মন হিছাপ। বজৰ, জখিৰ অধিৰ হৈ পৰিল। কোৰেচিলাকৰ তাপত নবুহতৰ মন বহুত। তেওঁলোকে দেখাদেখিকৈ উপাসনা আদি কাম

৬১০ খৃ।

কৰিব যে নোণাবোহী, কোৰআনৰ এটা 'আয়ত' (কোৰকো) মুখেৰে মাতিব নোৱাৰে। এদিন কা'বাত তেওঁলোকে কোৰআন পঢ়োতে কোৰেচিলাকে তেওঁলোকক মাৰি মৰি পেলালে। ভক্তসকলৰ পৰা কষ্টতকৈ এইবোৰহে বেচিকৈ কষ্টকৰ হৈ উঠিল।

মক্কাৰ পৰা আন ঠাইলৈ যোৱাটোৱেই খিব হ'ল । আবিচিনিয়া (Abyssinia)ৰ নাজ্জাচী (Negus) সুবিচাৰক বুলি জনাজাত আছিল । নাজ্জাচীৰ অৰ্থ ৰজা । নাজ্জাচীৰ নাম আছিল আছমাহা । সেই দেখি, নব্বুতৰ ৫ম বছৰৰ (বছল-কৰিমৰ ৪৫ বছৰ বয়সত) ৰজাৰ মাহত সকলোৰে পৰামৰ্শ অনুসৰি স্বৰ্গীয় ৰক্ষাৰ কাৰণ ন-মুছলমান-বিলাকৰ মাজৰ ১৫ জন মতা আৰু ৪ জনী তিবোতাই, জননী জনম ভূমিৰ মায়া আৰু যথা সৰ্বস্ব এৰি আবিচিনিয়াৰ ৰজাৰ দৰবাৰত আশ্ৰয় ললেগৈ । এই বতৰা পায়ৈ কোৰেচ-বিলাকে তেওঁলোকক বাটৰ পৰা ধৰি আনিবলৈ খেদা ধৰিলে । কিন্তু ইয়াৰ আগেয়েই জাহাজ বন্দৰ এৰি গ'ল ।

নাজ্জাচী ধাৰ্ম্মিক খুষ্ঠান আছিল । তেওঁ সকলোকে আদৰেৰে গ্ৰহণ কৰিলে । সকলোৰে সুখেৰে থাকিবলৈ ধৰিলে । তাৰ পাচত তিবোতা আৰু লৰা-ছোৱালীক বাদ দি আবুতালেবৰ পুতেক হজ্জৰত জা'ফৰতইয়াৰ, আব্দুল্লাহ-বেন-মছ'উদ, আবুমুছা-আশ্ববী আদি প্ৰায় ৮৩ জন মুছলমানে 'হিজৰত' কৰিলে (পলালে) ।

এই মুছলমানবিলাকক আবিচিনিয়াৰপৰা ওলোটাৰ্থি আনিবৰ কাৰণ, কোৰেচ-বিলাকে চাউৰাল মাহত মাহুহ পঠাই দি তেওঁলোকক বতৰা দিলে যে, মক্কাৰ মুখীয়াল মাহুহ সকলোখিনি মুছলমান হ'ল । তাকে পতিয়াই আব্দুল্লাহ-বেন-মছ'উদে কেইজনমান মাহুহ লৈ মক্কালৈ উভতি আহে । বতৰাটো তেনেই মিছা বুলি জানি কেইজনমান মাহুহ আবিচিনিয়ালৈ উলটি গ'ল । যি কেইজন মক্কালৈ আহিল, তেওঁলোকৰ ওপৰত কোৰেচবিলাকৰ অত্যাচাৰৰ সীমা নাইকিয়া হ'ল । তাৰ অলপ দিনৰ পাচত নবী-কৰিমৰ (স :) উপদেশ অনুসৰি আকৌ প্ৰায় এশমান মুছলমান মতা তিবোতা চল বজ্জি আবি-

চিনিয়াটল যায়। কিন্তু হজৰত বিলাল, আশ্বাৰ, আৰু খাৰাবৰ পক্ষে নবী-কৰিমৰ বিচ্ছেদ-যাতনা অসহনীয়। সেইবাবে, তেওঁলোকে ভেথেক এৰি আন দেশলৈ যাবলৈ মান্তি নহল। চাৰ মুয়ৰ চাহাবে লিখিছে—
“ইয়াৰ দ্বাৰা আল্লাৰ কামত আত্ম-ত্যাগৰ এটা ফট্‌ফটীয়া আদৰ্শ সকলো মুছলমানৰ আগত দাঙ্গি ধৰা গৈছে। তেওঁলোকে বিশ্বাস কৰিছিল যে, আল্লাৰ কামত বিপদ সহ কৰা আৰু দেশান্তৰ হোৱা এটা বিশেষত্ব আৰু গোৱৰৰ বিষয়।”

মুছলমানবিলাকে আবিচিনিয়াত গৈ অময়া সূত্ৰেৰে আছে বুলি
কোৰেচাবলাকৰ বাতৰি পাই কোৰেচবিলাকৰ চকুত টোপনি
ন যডযন্ত —নজ্জাটীৰ নোহোৱা হ’ল। সিহঁতে বজ্জাৰ ওচৰলৈ কটকী
দৰবাৰত মোহম্মদ পঠিয়াই ‘ফেৰাৰী আচামী’ বুলি তেওঁলোকক ধৰি
মোহাম্মেদীয়া।
আনিবৰ কাৰণ বজ্জালৈ বহুত ভাৰ ভেঁটা দি আৰু,
জাহ-বেন-ৰাবিয়া আৰু আমব-বেন-আছ নামেৰে দুজন উপযুক্ত মানুহক
বাছি আবিচিনিয়াটল পঠিয়াই দিলে।

কটকী দুজনে প্ৰথমতে ডাঙ্গৰ ডাঙ্গৰ বিষয়াসকলক ভাৰ-ভেঁটা
দি হাত কৰি এদিন ৰাফ-দৰবাৰত বহুত ‘নজৰ’ দি কলে—“জাহাপানা !
মকাৰ জ্ঞানী-মানী সকলো মানুহে আমাক এই দৰবাৰত এটা কথা
আবজ্ঞ কৰিবলৈ পঠিয়াই দিছে। আমাৰ কেইজনমান নিৰ্বোধ
ডেকাই নিজৰ বোণা ককাৰ ধৰ্ম এৰি, এটা ধৰ্ম নকৈ উলিয়াই
লৈছে। সেইটো আমাৰ ধৰ্মও নহয়, জাহাপানাৰ ধৰ্মও নহয়।
এওঁলোকৰ ৰাপেক দদায়েক আৰু মুৰব্বিসকলে এওঁলোকক ওলো-
টাই পাবৰ নিমিত্তে আৰজ্ঞ কৰিবলৈ আমাক পঠিয়াইছে। এওঁ-
লোকৰ বিচাৰ তেওঁলোকেই ভালকৈ কৰিব পাৰিব।”

এইকথা শেষ হোৱাৰ লগে লগে বিষয়াসকলে, একেলগে মাত

লগালে—“ভাল হৈছে, ভাল হৈছে।”

নাজ্জাচীয়ে কলে—“এই মাহুহ কেইজনে মোৰ ৰাজ্যত আশ্ৰয় লৈছেহি। মই নিজে বিচাৰ নকৰি এতিয়া একো হুকুম দিব নোৱাৰোঁ।”

ৰজাৰ আদেশ মতে মুছলমান আৰু কোৰেচ কটকীসকলক ৰাজ সভালৈ অনা হল। মুছলমানবিলাক বৰ চিন্তিত হৈ আজাক কবলৈ ধৰিলে—“হে ৰহমানুৰ্ৰহিম! তোমাৰ এই জগতত এনে এধানমান ঠাই নাইনে, য’ত গৈ এই মোশ্বিক (অংশীবাদী) বিলাকৰ আক্ৰমণৰ পৰা ৰক্ষা পাব পাৰোঁ।” কটকীসকলে দুবৈৰ পৰা ৰজাক ‘চিজ্‌দাহ’ (সাপ্তাহিক প্ৰণাম) কৰিলে। কিন্তু মুছলমানবিলাকে ইচ্ছামৰ নিয়ম অনুসৰি ৰজাক হাত তুলি “আচ্ছা-লামো আনা মনিওবা আল্‌হুদা” (সেই মাহুহৰ ওপৰত শাস্তি হওক যি সংঘাটৰ অনুগামী) বুলি চালাম কৰিলে। তেতিয়া কটকীহঁতে কলে—“বাদশাহ চালামৎ! ভাবি চাওক, ইহঁত কিমান অহঙ্কাৰী, জাহাপানাক ‘চিজ্‌দাহ’ নকৰিলে।” ৰজাই তোতয়া মুছলমানবিলাকক এই দৰ্‌বাৰৰ ৰীতি-বহিৰ্ভূত ব্যৱহাৰৰ কাৰণ সোধিলে। তেওঁলোকে উত্তৰ দিলে—“আজাত ৰাজে মাহুহৰ আগত মূৰ দোৱোঁৱাটো আমাৰ ধৰ্ম্মত নিষিদ্ধ।” এনে উত্তৰত মুছলমানবিলাকৰ ওপৰত ৰজাৰ ভক্তি বেচিহে হল। তেওঁ তেতিয়া সোধিলে—“তোমালোকে এতিয়া যি ধৰ্ম্ম লৈছা তাৰ বিষয় মই জানিব খোজোঁ।”

হজৰত আলীৰ ভায়েক ভা’কৰে উত্তৰ দিলে—“জাহাপান! আগৈয়ে আমি, গৰু আৰু অসভ্য আছিলোঁ। এই কাৰণে আমি পুতলা, জোন-বেলি, গছ-গছনি, ফুল-গ্ৰেণ্ড আৰু আন আন বহুত জড পদাৰ্থৰ পূজা

কৰিছিলোঁ।। মৰা জন্তুৰ মঙ্গল খাইছিলোঁ।। কত্ৰা হত্যা, পুত্ৰ-বলি ইত্যাদি অতি ঘিণলগা কামবোৰ আমাৰ ধৰ্মৰ অঙ্গ বুলি ভাবিছিলোঁ।। ‘বাৰে বল তাৰে চল’—এই নীতি অনুসৰি ওচৰ চুবুৰীয়াৰ হানি কৰা, দুখীয়া মগনিয়াৰক অত্যাচাৰ কৰা আমাৰ কৰ্ত্তব্য কাম বুলি ভাবিছিলোঁ।। এনে সময়ত আল্লাই উচ্চবংশত ওপজা বৰ বিশ্বাসী আৰু সত্যবাদী, নিৰ্মল চৰিত্ৰৰ এজনক আমালৈ “বছুল” কৰি পঠিয়াইছে। তেখেতে আমাক আল্লাৰ ফাললৈ যাবলৈ মাতিছে; এক আৰু অদ্বিতীয় আল্লাৰ উপাসনা কৰিবলৈ হুকুম দিছে আৰু দেৱ-দেবী, জোন-বেলি, গছ-গছনি আদিৰ পূজা এৰি দিবলৈ, সত্যবাদী, বিশ্বাসী হবলৈ, ওচৰ চুবুৰীয়াৰ লগত ভাল ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ উপদেশ দিছে। মিছা কথা কোৱা, ব্যভিচাৰ, ‘এতীম’ লৰাৰ সম্পত্তি আত্মসাৎ কৰা, সতী তিৰোতাৰ চৰিত্ৰৰ অপবাদ দিয়া ইত্যাদি নিষেধ কৰিছে। তেখেতৰ উপদেশৰ পৰাই আমি নবহত্যা আদি নানা ৰকমৰ জঘন্য পাপৰপৰা আঁতৰি আছোঁ।। তেখেতে আল্লাৰ লগত আন কাৰো ষ্টেৰিক (অংশী) কৰিবলৈ হাক দিছে; নামাজ পঢ়িবলৈ, বোজা ৰাখিবলৈ আৰু জাকাত (বাৎসৰিক আয়ৰ এক অংশ দান) দিবলৈ আমাক শিক্ষা দিছে। আমি তেখেতৰ ওপৰত - ‘ইমান’ (বিশ্বাস) আনি তেখেতৰ শিক্ষা অনুসৰি সেই ‘একমেবাদ্বিতীয়’ৰ মহিমা বুজিব পাৰি তেওঁৰেই পূজা কৰিছোঁ।। বাদখাহ চালাওঁ। সেই কাৰণে, আমাৰ স্বজাতিৰ মানুহবিলাকে আমাৰ শত্ৰু হৈ আকৌ আমাক নি বলেৰে পাপত পেলাব ধোজে। আমি তেওঁলোকৰ অত্যাচাৰত জলাকলা আৰু নিকপায় হৈ, জননী জন্মভূমিৰ মাত্ৰা এৰি জহাশানাৰ দুখ্যাতি শুনি, জাহাশানাৰ সিংহাসনৰ হাঁত আঁজ্জৰ লৈছোঁহি।”

নাজ্জাচীয়ে এইবোৰ কথা শুনি দুখ হৈ অলপ বৈ হুখিলে—“তুমি

কৈছা, তোমালোকৰ বহুলে আল্লাৰ পৰা 'অহী' (বাধী) পাইছে। সেই 'অহী'ৰ অলপমান মোক শুনাব পাবানে ?”

জা'ফৰে ভেতিয়া চুৰা 'মৰিয়ম'ৰ “কাকুলি দাশৰথি ব কাৰি আই-না”ৰ পৰা আৰম্ভ কৰি কেইটামান ‘আয়ত’ মাতিলে। কোৰ্আনৰ সূৰ্য্যধৰ, সূৰ্য্যজীৱ তাৰা, হজৰত ইছা (বীণ) আৰু হজৰত এছ্যা (St. John)ৰ জন্ম বৃদ্ধান্ত আৰু মহত্ব বৰ্ণনা, যাক তৰ্কৰে ইছদী আৰু খৃষ্টানে-মনে পতা কথাৰ প্ৰতিবাদ, ইছলামৰ উদাৰ সত্য-প্ৰিয়তা—এইবোৰে সভাত এটা নতুন ভাৱৰ উদয় কৰি দিলে। নাজ্জাচীৰ ছই গালেদি চকুলো ধাবেৰে ববলৈ ধৰিলে। কটকীবিলাকে কলে—“বাদশ্বাহ চালামৎ ! ইহঁতে হজৰত ইছাক নানাবন্ধুৰ গালি শপনি পাৰে।” তেতিয়া নাজ্জাচীয়ে সুধিলে—“মৰিয়মৰ পুতেক বীণৰ সন্মুখে তোমালোকে কি কোৱা ?” জা'ফৰে উত্তৰ দিলে—“বীণক মানুহ, আল্লাৰ দাস, সতী মৰিয়মৰ পুতেক, আল্লাৰ বহুল, সাধু মহাপুৰুষ বুলি বিশ্বাস কৰোঁ।” জা'ফৰৰ কথাৰ অন্ত পৰা মাত্ৰকে নাজ্জাচীয়ে মোহিত হৈ চিঞৰি উঠিলে—“আল্লাৰ শপত ! নিশ্চয় এইবোৰ কথা আৰু বীণয়ে কোৱা কথা একে জ্যোতিকেদৰ পৰা আৰিভূত। মুছলমান সকল ! তোমালোকৰ ধৰ্ম আৰু নবীক ধন্য ; মই সাক্ষ্য দিছো যে, মোহাম্মদ (সঃ) সেই মহাপুৰুষ, যাৰ প্ৰশংসা আৰু আগমন বাতৰি, মই ইঞ্জিলত পঢ়িছোঁ। মোৰ কাণত এই ৰাজ্যত্যাৰ নথকাহেভেন, মতো তেখেতৰ খেদমতত হাজিৰ হৈ তেখেতৰ ‘কদম বৃচি’ কৰি (ভৰিত চুমা দি) ধন্য হ'লোঁহেভেন। তোমালোক সকলো ঘোৰা, স্বাধীনভাৱে মোৰ ৰাজ্যত থাক।” তাৰ পাচত ভেট্ট আমৰ-বেন্দ্ৰ মাজৰ, গালত এনে জোৰেৰে চব এটা মাৰিলে যে, তাৰ নাফেদি ভেজ ববলৈ ধৰিলে আৰু কটকীহঁতৰ ভাৰ-ভেট্ট ভেতিয়াই ওলোটাই দি সিহঁতক

খেদাই দিলে। নাজ্জাটীয়ে তেতিয়াই ইছলাম গ্রহণ কৰিলে। এয়ে হৈছে মুছলমানৰ প্ৰথম বিজয় আৰু এই বিজয়ৰ পৰাই ইছলামৰ গোবৰ-বৰিষ উদয় হৈছিল। অলপ দিন থাকিয়েই নাজ্জাটীৰ মৃত্যু হয়, এই বাতৰি শুনি নবী-কৰিমে (দঃ) সকলো মুছলমানক লৈ ভেওঁব কাৰণ দোৱা মাগিছিল (মঙ্গল প্ৰাৰ্থনা কৰিছিল)।

সত্যই নিজেই নিজৰ বাট মোকোলাই লয়। শত্ৰুবিলাকেই সত্যৰ জয়লাভৰ সহায়। মুছলমান বিলাকক আবিচিনিয়াতৈ পঠিয়াই বহুল-কৰিমে (দঃ) নানাবকমৰ কষ্ট আৰু লাঞ্ছনা ভুগিও কোবেচ বিলাকক ‘ব্ৰহ্মানিয়ৎ’ (একত্ব) আৰু সুনীতিৰ পোহৰলৈ আনিবলৈ চেষ্টাৰ ক্ৰটি কৰা নাছিল। কোবেচ বিলাকে ইতিকিং কৰি নবা-কৰিমক কয়—“মোহাম্মদ (দঃ) যদি তুমি সঁচাকৈয়ে আল্লাৰ ‘নবী’ হোৱা, তেন্তে আমাক এটি ‘মুআজ্জা’ (অলৌকিক দৃশ্য) দেখুওৱা-চোন।” বেচালৎমাবে উত্তৰ দিয়ে—“আল্লাহতা’লাই মোক ‘মুআজ্জা’ দেখুৱাবলৈ পঠোৱা নাই, তেওঁ মোক মানুহৰ শিক্ষাৰ কাৰণ পঠিয়াইছে মাথোন। মই ‘নবী’ হৈ আহি মানব প্ৰকৃতিৰ সীমাৰ বাহিৰলৈ আহিছোঁনে কি? ‘আনা ব’শ্ব’কম্ মিচ্‌লুকুম্” (মই তোমালোকৰ নিচিনা এজন মানুহ মাথোন) আৰু কেতিয়াবা কয়—“তোমালোকে চাৰিওফালে চোৱাচোন। এই আচৰিত পৃথিৱী, এই জোন-বেলি-তৰা দ্বাৰা বিভূষিত মুকলি নীলা আকাশ, এই শুকান মাটিক পুনজ্জাৱন দিবলৈ বৰষুণ, মানুহৰ দৰকাৰা বস্ত্ৰ-বেহাৰিৰে ভৰা সাগৰৰ বহুত টুলুং-ভুলুংকৈ ৰোৱা জাহাজ, ফল ফুলেৰে উপচি থকা গছ-গছনিবোৰ, প্ৰকৃতিৰ এইবোৰ নিয়ম আৰু ৰীতি, ই কি কাত পাথৰেৰে সজা পুতলাৰ কাম?” আৰু কেতিয়াবা মনতে সিহঁতক নিৰ্বোধ বুজি, প্ৰকাশ্যে কয়—“তোমালোকে আকনো কি ‘মুআজ্জা’ দেখিবলৈ

বিচাৰাঁ! সদৌ সৃষ্টিয়েই দেখোন তেওঁৰ চিনেবেই ভৰপূৰ! কি বিচিহ্ন
কৌশলেৰে সজা তোমাৰ এই স্তম্ভৰ দেহা! ৰাতি-দিনৰ গতি,
জীৱন-মৰণৰ নিয়ম—, এই সকলোবোৰ কোনো শ্ৰবণ শক্তিৰ অধীন
নহয়নে?” কিন্তু অজ্ঞান কোৰেচবিলাকে এই কথাৰ মৰ্ম বুজিব নোৱাৰিলে
আৰু আল্লাহৰ তালাব অস্তিত্বৰ নিদৰ্শন বিলাক তেওঁলোকৰ চকুৰ
আগত নপৰিল। বৰং তেওঁলোকৰ হিংসা হৃগুণে বাঢ়িল।

ওপৰত উল্লেখ কৰা কটকী হুজ্জন অপমানিত হৈ উভতি অহাত,
কোৰেচবিলাকে লাজত মুখ উলিয়াব নোৱাৰা হৈ,
হুজ্জত হামজাৰ ইছ- আকৌ হৃল চাচিবলৈ ধৰিলে। আবুজেহেল ৰছুল-
লাম এহণ। নগ্নতৰ কৰিমৰ (দঃ) ঘোৰ শত্ৰু আছিল। এদিন
৬ষ্ঠ বছৰ। ৰছুল-কৰিমে (দঃ) চাফা পৰ্ৱতৰ ওপৰত অকলৈ

নিজজ্ঞাল ঠাই এডোখৰত বহি আল্লাৰ ধ্যানত মগ্ন হৈ আছে, এনেতে
আবুজেহেল তাতে ওলাল। তেখেতৰ খং তোলাবলৈ সি নেয়া
মাতেৰে ইতিকিং আৰু ইছলামৰ নিন্দা কৰিবলৈ ধৰিলে। নবী-
কৰিমে (দঃ) তালৈ আগুৱাবলৈ দেখি, সি এডোখৰ শিল লৈ
তেখেতৰ মূৰত মাৰি দিলে। মৰৰ পৰা চোঁচোৱাই তেজ ওলাবলৈ
ধৰিলে; কিন্তু তেখেতে একেৰিও খন্দৰ চিন নেদেখুৱালে। বৰং তেখেতে
এই বুলি দোহা কৰিলে—“হে ৰব্বিল্ আলেমিন! তুমি এই ভ্ৰান্ত
মাৰুহবিলাকক বাট দেখুওৱাঁ, সিহঁত অবুজ্জন। প্ৰভু! সিহঁতক ক্ষমা
কৰাঁ।”

ৰছুল-কৰিমে (দঃ) ঘৰলৈ আহি এই ঘটনাৰ বিষয় কাকো
নকলে। কিন্তু এজনী বান্দীয়ে দূতৰ পৰা এই ঘটনা দেখি
আছিল। ৰছুল-কৰিমৰ (দঃ) ঘৰ বাপেক হুজ্জত হামজা চিকাৰৰ
পৰা উলটি অহা দেখি, তাই সকলো কথা তেওঁক কলে। হুজ্জত

হামজা আৰবৰ এজন নামী বীৰ, খজ্জত তেওঁৰ গোটেই গা ধক-
 ধক কৰে কঁপিবলৈ ধৰিলে। “মোহম্মদে (দ:) একো বেয়া কথা কোৱা
 নাই, মাথোন এক সৰ্বশক্তিমান আল্লাক পূজিবলৈ কৈছে। তাৰ
 সলনি যেতিয়াই তেতিয়াই আবুজ্জেহলে এনে অত্যাচাৰ কৰি আছে!
 মোহম্মদৰ (দ:) বাপেক নাই, ময়ে আছোঁ—মই এইটো মনে মনে
 সহ কৰি থাকিমনে? নহয়, কেতিয়াও হব নোৱাৰে! মোহম্মদে
 (দ:) সহ কৰে, কৰক, তেওঁ সকলো সহিব পাৰে; তেওঁৰ ধাতু-
 ৰেই বেলেগ। কিন্তু অকল্লাৰ ককায়েক হামজাই কেতিয়াও সহিব
 নোৱাৰে, কেতিয়াও সহিব নোৱাৰে”—এই বুলিয়েই জাপ মাৰি
 তেওঁৰ হাতত যি ধেমু আছিল, তাকে লৈ লৰ মাৰিলে। দেখিলে,
 আবুজ্জেহল ক’বাত বহুসকলৰ লগত বহি আলচ কৰি আছে।
 “পাৰণ্ড! তই মোহম্মদৰ (দ:) ওপৰত আৰু অত্যাচাৰ কৰিবিনে?
 এই ল”—এই বুলি হামজাই ধেমুৰে আবুজ্জেহলৰ মূৰত এনে
 মাৰ এটা মাৰিলে যে, তাৰ মূৰ ফাটি তেজ বৰলৈ ধৰিলে। তাৰ
 পাচত হজৰত হামজাই কলে, “বাক, ময়ো মোহম্মদৰ (দ:) ধৰ্ম
 ললোঁ। তোৰ যি ক্ষমতা কৰ”।

আবুজ্জেহলৰ এই দশা দেখি, তাৰ কেইজনমান ৰাছুহে মাৰ,
 মাৰ বুলি চিঞৰি উঠিল, হামজায়েও ধেমু লৈ তৈয়াৰ হল। আবুজ্জেহলে
 দেখিলে যে, আৰবৰ এজন প্ৰধান বীৰ সিহঁতৰ দলৰ পৰা একলীয়া
 হব। এইটো ভাবি নৰাখমে সিহঁতক শাস্ত কৰিলে।

হজৰত হামজাই ঘৰলৈ আহি, হজৰত ৰচুল-কৰিমক (দ:) কলে,
 “মই আবুজ্জেহলক আজি ভালকৈ এপালী দি আহিছোঁ। তাৰ মূৰ
 ভাজি দিছোঁ। কেনে, এতিয়া ৰং পাইছানে?” তেখেতে উত্তৰ
 দিলে:—“ৰব বাৰাজান! সিহঁত ব্ৰাহ্ম আবুজন, সেইবাবে এনে

ব্যৱহাৰ কৰিছে, আপুনি এনে মানুহৰ প্ৰতি অত্যাচাৰ কৰাত মোৰ
হিন্দাৰ বেদনা আৰু বাঢ়িল। যদি মই জনিলোঁহেঁতেন যে, আপুনি
ইছলাম গ্ৰহণ কৰিছে, তেনেহলে বৰ আনন্দৰ কথা হ'লহেঁতেন।”
হজ্জবত হামজাই এই কথা শুনি, “লা ইলাহা ইল্লাহ মোহম্মদৰ
বছলুৰ্ৰাহ” পঢ়ি ‘ইমান’ আনিলে (ইছলামত দীক্ষিত হল)।

এদিন কোৰেচ্বিলাকে আলচ কৰিলে যে, মোহম্মদক (নঃ)

এনেকৈ ঘূৰাৰ নোহোৱাঁ, কিছু লোভ দেখুৱাব
থলোভন।

লাগিব। এই ভাবি তেওঁলোকে ওংবাই নামেৰে
এজন বৰ ধনী আৰু নামী মানুহক বহুল-কৰিমৰ (নঃ) ওচৰলৈ
পঠিয়াই দিলে। ওংবাই গৈ তেখেতক নমোদন কৰি কলে—“বাহা!
তুমি আমাৰ পৰ মানুহ নোহোৱাঁ, তুমি কলেই আমাৰ বোপা-
ককাৰ ধৰ্ম নিন্দা কৰি, সকলোৰে লগত শত্ৰুতা কৰিছা, তোমাৰ
উদ্দেশ্য কি? যদি তুমি মান বিচাৰিছাঁ, আমি তোমাক মক্কাৰ
ৰাজপাটত বহুৱাম—সকলোকেই তোমাক মান কৰিব। যদি ধন
লাগে, তোমাক কুবেৰ কৰি দিম আৰু আমি তোমাৰ ভলত থাকিম।
তোমাৰ সুখৰ কাৰণে আমি সকলোৰে পুৰুষাৰ্থ কৰিম। যদি
তোমাক তিবোতা লাগে, বহুত কপছী তিবোতা আনি দিম।
তুমি নিজৰ মত এৰি দিয়াঁ। আমাৰ ধৰ্মক নিন্দা নকৰিবাঁ।
আৰু যদি তোমাৰ মগজৰ কিবা বিকাৰ হৈছে, আমি তাকে
ঔষধপাটি দিবলৈ গাত লৈছোঁ”।

বহুল-কৰিমে (নঃ) ধীৰ আৰু গহীন ভাৱে ভেটিয়া কোৰআনৰ
“হা-মীম ছাজ্জনা” চুৰা পঢ়িবলৈ ধৰিলে। ওংবাই শুনি তেখেতৰ
কালে ব'লাগি চাই থাকিল। তাৰ পাচত, নবী-কৰিমে কলে—“মই
খোদাৰ হুকুম পাইছোঁ। ধন-মান, সুখ-সম্পদ আৰু ৰাজ্য এফুৰা মই

বিচৰা নাই। দেৱ-দেৱী একো নহয়, খোদা এক, তেওঁৰ অংশী কোনো নাই। তেওঁৰেই তোমালোকে পূজা কৰাঁ—এয়ে হৈছে মোৰ উদ্দেশ্য। ওংবা! মৰাৰ পাচত খোদাৰ ওচৰলৈ যাবই লাগিব। পাপ পুণ্যৰ শোধ অৱশ্যই হব। খোদাক মানাঁ, পুণ্য কাম কৰাঁ; খোদায়ে তাৰ এটা বঁটা দিব। পৰকালত বিহিস্তলৈ (স্বৰ্গ) যাবাঁ। যদি তাকে নকৰাঁ—পাপী হৈ ভুগিবাঁ। এয়ে মোৰ কথা।”

এনে সম্পদ, এনে মান, এনে মূল্যবান ৰাজপাট এৰি দিয়া মুখৰ কথা নে? ওংবা ভেবা লাগি উঠি গ’ল। বাটে বাটে ভাবি গছে আহা! কি কথা আজি শুনিলোঁ, এনে কথা আৰু কেতিয়াও শুনা নাছিলোঁ। আহা! ভাবাৰ কি লালিত্য—ই কেতিয়াও কবিৰ ৰচনা নহয়। আহা! ইয়াৰ ভাব কিমান ওখ। ই কেতিয়াও যাহু’ মন্ত্ৰ হব নোৱাৰে।

কোৰেচৰ মজ্জলিচত আহি ওংবাই কবলৈ ধৰিলে—“সেই মানুহ জনে যিহকে কৰে কবক। আমাৰ হতা-ওপৰা কৰাৰ সকাম নাই।” ওংবাৰ নিচিনা মানুহৰ মুখত এনে কথা শুনি, কোৰেচবিলাকে জাঙ্গুল খাই উঠি কলে—“তোমাৰ ওপৰতো তাৰ যাহু লাগিল।” কোৰেচবিলাক বৰ অধীৰ হৈ পৰিল—এতিয়া কি কৰা হব! লিকালে কোৰেচবিলাকৰ অত্যাচাৰৰ লগে লগে আৰবৰ ভিন্ ভিন্ ফৈদত ইচ্ছা-লাম লাহে লাহে মিম্বৰ বাট মোকোলাই আগ বাঢ়িবলৈ ধৰিছে। তৎ নেপাই কোৰেচবিলাকে এখন মেল চপালে। তালৈ হজৰত নবী-কৰিমক (৭ঃ) মতাই অনাই, আগৰ দৰে তেখেতক নানা ৰকমৰ প্ৰলোভন দেখুৱাবলৈ ধৰিলে। কিন্তু একোপধ্যে তেখেতে মান্তি নহৈ ক’লে—“মাল্লাই সত্য আৰু জ্ঞানৰ পেহৰ দি ইহ-পৰকালৰ মুক্তিৰ বাট দেখুৱাবলৈ, মোক আপোনালোকৰ ওচৰলৈ পঠিয়াইছে। যদি

আপোনাগোকে আল্লাব বাণী নেমানে—মোৰ গাত একো কথো নাই ।
আল্লাব যি ইচ্ছা সেয়ে হব ।”

একোপাখ্যে সৈমান নোহোৱাত, কোৰেচ্বিলাকে নানা ৰকমে
বছুল-কৰিমক (দঃ) ঠাট্টা মস্কৰা কৰিবলৈ ধৰিলে । তাৰ পাচত তেওঁ-
লোকে কলে—“আমাৰ যিকব লগীয়া আজি ভোমাক জনালোঁ ।
কিন্তু সাবধান ! ভোমাক এই অধৰ্ম্মৰ কথাবোৰ আৰু প্ৰচাৰ কৰিবলৈ
কেতিয়াও নিদিওঁ । ইয়াত হয় আমি ধ্বংস পাম, নহয় তুমি !
এই শেষ ! !”

বছুল-কৰিমে (দঃ) কলে—“কৰ্ত্তব্য পালন কৰাই হৈছে মোৰ কাম ।
ফলাফল মোৰ আল্লাৰ হাতত ।” এই কথা কৈ তেখেতে জাবৰা
গুচি গ’ল ।

হজ্জৰত ওমৰ-বেন্-খাত্তাব আৰবৰ এজন প্ৰতাপী বীৰ আৰু
বছুল-কৰিমৰ (দঃ) ঘোৰ শত্ৰু । তাতে আবুভেহ্লে ঘোষণা কৰি
দিলে যে, যেয়ে মোহম্মদৰ (দঃ) মূৰটো কাটি আনিব পাৰিব, তাক
তেওঁ এশটা উট আৰু ৫০০ শ সোণৰ মোহৰ বটা

হজ্জৰত ওমৰৰ দিব । হজ্জৰত ওমৰে তবোৱাল জোকাৰি জাপ মাৰি
ইছলাম গ্ৰহণ । উঠি কলে—“মই আনিম, মই আনিম” । তেতি-
নুমতৰ বঠ বহব । যাবে পৰা কেনেকৈ বছুল-কৰিমক (দঃ) বধ কৰি
যশস্তা লব, তেওঁ তাৰ চিন্তাত থাকে । তেওঁ নিজেই

কৈছে—“এদিন গহীন নিশাত বছুল-কৰিমক (দঃ) বিচাৰি বিচাৰি
মই ক’বালৈ গৈ দেখোঁ যে, তেখেতে নামাজত থিয় হৈ ‘আলহাক্বা’
চুবা পঢ়িছে । মই কাণ পাতি শুনি মনে মনে ভাবিলোঁ, কোৰেচ
বিলাকে যি কয় সেইটো সঁচা, এওঁ এজন গুৰু খাপৰ কবি । আহা,
ভাৰা কেনে সুললিত ! তাৰ পাচতে মই শুনিবলৈ তেখেতে পঢ়িছে—

“কলা উক্চিমু যিমা তুবচি- তোমালোকে যিহকে দেখিছাঁ আক
কণ ব-মা লা তুবচিকণ।” যি তোমালোকে দেখিবলৈ পোৱাঁ,
—এই সকলোৰে শপত,

“ইয়াহ ল'কাউলু বহুলিন্ নিশ্চয় ই (কোৰ'আন) মোৰ জ্যেষ্ঠ
কৰিম ব-মা হুবা বিকাউলে বহুলৰ (প্রচাৰিত) বাণী—ই কবিব
খায়েব কলিলম্মা হু মেহুন।” কল্পনা নহয়, কিন্তু তোমালোকে ইয়াক
অলপহে বিশ্বাস কৰি থাকাঁ।

এইটো দেখোন মোৰ মনৰ কথা ; এওঁ এইটো কেনেকৈ নো
জানিলে। এওঁ নিশ্চয় এজন মন্ত্ৰ-জনা গণক। মোৰ মনত এই
ভাব খেলাওঁতেই, মই শুনিলোঁ। তেখেতে তাৰ পাচত মাতিছে—

“ব-লা বিকাউলে কাহেন- আক ই গণকৰ কথা নহয়।
কলিলম্মা তজাককণ—তন্জি- তোমালোকে অলপহে চিন্তা কৰি বুজি
লুগ্মিৰ'কিল্ আলেমীন” থাকা, ই জগৎপালনকাৰীৰ পৰা
অন্তৰ্গীৰ্ণ হৈছে।

ভেতিয়াৰে পৰা মোৰ মনটো ইছলামৰ ফালে অলপ ঢাল খাবলৈ
ধৰিলে।”

হজৰত ওমৰে কেনেবাকৈ জানিব পাৰিলে যে, নাইম-বেন-
আব্দুল্লাহ নামেৰে তেওঁৰ এজন আত্মীয়ই মনে মনে ইছলাম গ্ৰহণ
কৰিলে। এদিন তেওঁ তহোৱাল হাতত লৈ বহুল-কৰিমক (দঃ)
বন্ধিত বুলি তেখেতৰ ঘৰৰ ফালে কাড়টো যোৱা দৰে গ'ল। বাওঁতে
বাঁটতে নাইমক পাই হুছিলে—“যোপা-ককাৰ ধৰ্ম্ম এৰি মোহাম্মদৰ

(নঃ) ধৰ্ম লৈছেনে কি ?” নাইমে কলে—“মোক যে কথা কৈছা, তোমাৰ কাতিমা ভনীয়েৰা আৰু তেওঁৰ স্বামী ছইবৰ কথা মোলোৱা কিয় ?” হজৰত ওমৰে খলত ততালিকে ভনীয়েকৰ ঘৰলৈ গৈ বাজৰ পৰা শুনিলে ভিতৰত এটা ভূম্ ভূম্‌কৈ শব্দ হৈছে আৰু ভিতৰলৈ সোমাই গৈ ভনীয়েকক সুধিলে—“কিহৰ শব্দ হৈছিল ?” কাতিমাই ক’লে—“একো নহয়।” ছইবো মুখ চুপতি হল। হজৰত ওমৰে খলত কাতিমাক চুলিভ ধৰি পাবেমানে মাৰিলে। কাতিমাই তেতিয়া উত্তেজিত হৈ কৈ পেলালে—“হয়, আমি মুছলমান হৈছোঁ। মোহম্মদ (নঃ) সঁচা পৰ-গাৰুৰ।” ওমৰে তেওঁলোকৰ এনে অচলা ভক্তি দেখি বিচুৰ্ত্তি খালে। কাতিমাৰ গাৰ পৰা তেজ ববলৈ ধৰা দেখি, তেওঁ দুখ আৰু লাজ পাই কলে—“বাৰু, তোমালোকে যি পঢ়িছিল, তাক মোক এবেলি চাবলৈ দিয়া।” কাতিমাই কলে—“আপোনালোক মোশ্বিক (অংশীবাৰী), আপুনি-নাপাক (অশুচি) আছে, সেইটো ছুৰ নোৱাৰে।”

হজৰত ওমৰে তেতিয়াই গা-পা ধুই পাক-চাক (শুচি) হৈ ভনীয়েকৰ পৰা নিকা কাপোৰ লৈ পিন্ধি চামৰাৰ খাতাটো পঢ়িবলৈ ধৰিলে। ‘তা—হা’ আৰু ‘হাদিদ’ এই দুই কোৰআনৰ ‘চুৰা’ চামৰা এডোখৰত লিখা আছিল। এই দুটা চুৰা পঢ়ি ভাষা আৰু ভাবৰ ফালি মন কৰি হজৰত ওমৰ মুগ্ধ আৰু ব্যাকুল হৈ গ’ল। আল্লাৰ কি মহিমা ! তেতিয়াই পঢ়িবলৈ ধৰিলে—‘কলমা খাতানত’ : “মই ঘোষণা কৰিছোঁ, এজন আল্লাত বাজে আন কোনো উপাস্ত নাই, তেওঁ এক, তেওঁৰ কোনো অংশী নাই আৰু মই দাবী দিছোঁ যে, মোহম্মদ (নঃ) তেওঁৰ দাস আৰু প্ৰেৰিত।”

খাক্বাৰ নামে এজন জাহাৰীয়ে কাতিমাক কোৰআন পঢ়াইছিল। হজৰত ওমৰক অহা দেখি ভয়ত তেওঁ লুকাই আছিল। এতিয়া

বাহিৰলৈ আহি কলে—“যোৱাৰক বাদ, ওমৰ! আল্লাই তোমাকে বাহিৰ লৈছে। যোৱা বাতি বহুল-কৰিমে (দঃ) আল্লাৰ ওচৰত এই স্থান দোৱা (প্রার্থনা) কৰা মই শুনিছিলোঁ—“হে বৰিলা আলমীন (বিশ্ব জগতৰ খোদা)! ওমৰ-এৱনে খাতাব, ওমৰ-এৱনে-হেখাম বা আবুজেহেল—এওঁলোকৰ মাজৰ এজনৰ দ্বাৰা ইছলামৰ বল নতোৱা।”

ওমৰে বাতি ভনীয়েকৰ ঘৰতে থাকিল। বাতি পুতাই থাকোৱাক লৈ বহুল-কৰিমৰ (দঃ) ওচৰলৈ গ'ল। সেই সময়ত শত্ৰুৰ ভয়ত বেছালং পানাত্ৰে কেইজন মান ভক্ত লৈ চাকী পৰ্বতত আবকম ভক্তৰ ঘৰত বহি মনে মনে ধৰ্ম শিক্ষা দিছিল। হজৰত ওমৰে উদং তৰোৱাল হাতত লৈ আব কমৰ দুৱাৰ মুখত থিয় হল। শিশু-বিলাকে এই কথা জানি বিচলিত হল। হজৰত হামজাই উত্তেজিত হৈ ক'লে—“আহিৰলৈ দে, যদি ভাল ভাবেৰে আহিছে, ভাল, নহলে তাৰ তৰোৱালেবেই তাৰ মূৰ ছিঁজিম।” কিন্তু বহুল-কৰিমে (দঃ) ধীৰ ভাবে ক'লে—“ভয় নাই, দুৱাৰ মেলি দিয়া, আহক”।

হজৰত ওমৰ ভিতৰ সোমালতে বহুল-কৰিমে (দঃ) তেওঁৰ কাপোৰৰ অঁচল আজোৰ মাৰি কলে—“আক কিমান দিন, ওমৰ?” ওমৰৰ বল বিক্ৰম নাটকিয়া হল। তেওঁৰ হিয়া ধৰুকাৰলৈ ধৰিলে, তেওঁ তেতিয়া তৰোৱালখন বহুল-কৰিমৰ (দঃ) পাক কদমৰ (ভৰিৰ) ওচৰত থৈ, পটিলৈ ধৰিলে—“গা ইলাহা ইমাল্লাহো মোহাম্মদ বহুলোম্মাহ”। হজৰত ওমৰৰ মুখত ‘কলমা’ পঢ়া শুনি বহুল-কৰিমে (দঃ) উলাহত “আম্বাহো আকবৰ” (আল্লাহ মহান) বুলি জয়ধ্বনি কৰি উঠিল। লগে লগে ছাহাবাসকলেও “আম্বাহো আকবৰ” বুলি জয়ধ্বনি কৰিলে। তাৰোৰে দেৱালক কঁপাই সেই ধ্বনিৰ প্ৰতিধ্বনি বাজি উঠিল।

“আল্লাহো আকবব” । এয়ে ইছলামৰ প্ৰথম জয়ধ্বনি ।

হজৰত ওমৰ মুছলমান হল—এইকথা সদৌ মক্কাত প্ৰচাৰ হল আৰু তেওঁ নিজেই পিচ দিনা পুৱাই বৰমুৰীয়া কোবেচ কেইজনৰ ঘৰেপতি গৈ কৈ আছিল—“মই মুছলমান হৈছোঁ” । আববৰ ডাঙ্গৰ ডাঙ্গৰ সকলো বীৰ এজন এজনকৈ সিফলীয়া হবলৈ ধৰিলে । তাকে দেখি, কোবেচবিলাকৰ মন ধব্ফৰাবলৈ ধৰিলে । সিহঁতৰ টোপনি নাইকিয়া হল ।

ওমৰক এথেকেচা ভালকৈ নিদিলে নহব, এই ভাবি কোবেচ-বিলাকে গোটখাহ এদিন ক’বাব ওচৰত হজৰত ওমৰক পাই মাৰি আধামৰা কৰিলে । হজৰত ওমৰ প্ৰায় বেছ’চ, কিন্তু মুখত এই কথা মাজ ওলাইছিল—“সত্য কেতিয়াও নোৰোঁ ।”

ভাল হোৱাৰ কেহাদিন মানব পাচত, হজৰত ওমৰ আব্‌কমৰ ঘৰলৈ গৈ নবা-কাবমৰ (দঃ) খেদমতত আবজ কৰিলে—“মুছ-বছ-লোৱা হৈ ! কোবেচে মিছা ধৰ্ম আৰু মিছা খোদাক কা’বাত দেখিকৈ উপাশনা কৰিব, আৰু আমি সঁচা ধৰ্ম আৰু সঁচা আল্লাৰ সেৱা কৰিও এহদবে সত্যক লুপ্ত হাই থম নে ? বহুল কৰিমে (দঃ)” অতি উলাহেৰে এই প্ৰস্তাৱ গ্ৰহণ কৰিলে । তেতিয়াই চাফাৰ পুৰা ওলাই ৪০ জন ছাহাবা দুভাগ হৈ, হজৰত হামজা আৰু হজৰত ওমৰ ফাককক আগত লৈ আৰু বহুল কৰিমক (দঃ) তাৰ মাজত লৈ, নগৰৰ মাজেদি কা’বাত সোমালগৈ । তাত আল্লাৰ নাম লৈ দুই ‘বেকআং’ নামাজ পঢ়ি নিজ নিজ ঘৰলৈ দিহা দিহি আছিল । কোবেচবিলাকে জনাব বহুলক (দঃ) কটা মূৰ হজৰত ওমৰৰ হাতত দেখিম বুলি আশা কৰি অতি বং মনেৰে কা’বালৈ গৈ, অৱস্থা দেখি, বিচুৰ্ত্তি খালে । আহা, ইছলামৰ কি মোহিনী শক্তি !

উদঃ তবোবাজ হাজত লৈ বহুল-কবিমৰ (দঃ) মূৰ ছিৰিবলৈ গৈছিল, তেৱেঁই আকৌ মূৰ ধোৱাই ইছলামত দীক্ষিত চল! হজৰত আবু-বকৰৰ ওফাতৰ (মৃত্যুৰ) পাচত, এৱেঁই খলিফা হৈ ইউৰোপ আৰু আফ্ৰিকা মহাদেশত ইছলামৰ বিজয় নিচান উল্হায়। এওঁ ইছলামত দীক্ষিত হোৱাত বহুল-কবিমৰ (দঃ) শিষ্য সংখ্যা পূৰ্বা ৪০ জন হল।

কোবেচ্বিলাকে যেতিয়া দেখিলে যে, মুছলমানবিলাকে আশিচি-

নিয়াত হেলাবাজে নিজৰ ধৰ্ম চলাই আছে,

কঠোৰতৰ পৰীক্ষা। হজৰত ওমৰ আৰু হজৰত হামজাৰ নিচিনা ধনী

মানী প্ৰতাপশালী বীৰে অলপ দিনতে ইছলাম

গ্ৰহণ কৰিলে, আকৌ তাতে মুছলমানবিলাকে টিগিকি মাৰি দেখা-

দেখিকৈ আমাৰ দেৱ-দেৱীৰ ধান—ক'বাত, নামাজ পঢ়ি গল, তেতিয়া

মুছলমানবিলাকেৰে দৈতে বেচা-কিনা, বিয়া-বাক সকলো প্ৰকাৰৰ

পেন-দেন বন্ধ কৰি দিলে আৰু প্ৰতিজ্ঞা কৰিলে—যেতিয়ালৈকে বধ

কৰিবলৈ সিঁতৈ নজেই মোহম্মদক (দঃ) আমাৰ হাতত পেলাই

নিদিয়ে, তেতিয়ালৈকে এই প্ৰতিজ্ঞা বলবৎ থাকিব। 'এই প্ৰতিজ্ঞা-

কাকতত মুখাল মুখাল ৪০ জন মানুহে চিহ্ন দিলে। মুছলমান

বিলাকৰ মহা বিলাই। কি ভয়ানক অভ্যাচাৰ! জীয়াই থাকে

কেনেকৈ—খাব কি? ধন্ত সন্তকুতা! ধন্ত 'ইমানব' (ধৰ্মবিশ্বাসৰ) বল ॥

দেৱ-দেৱীক সাক্ষী থৈ এই প্ৰতিজ্ঞা-কাকতত লিখি ক'বাত

আঁৰি দিলে। যেতিয়া মুছলমানবিলাকে দেখিলে

আবুতালেবত আশ্ৰয় দে, কেউকালে ষষ্ঠ-পানী বন্ধ হোৱাত খাবলৈ

(নব্বতৰ ৭ম বছৰৰ পৰা ৯ম বছৰৰ শেষ

লৈকে।)

নেপাই মৰিব লাগিব, তেতিয়া তেওঁলোকে আবু-

তালেব নামেৰে পৰ্বতত এটা কোঠ আছিল,

৪১৬—৪১৯ খৃঃ)।

ভালৈ গৈ অস্থায়ীকপে তাত আশ্ৰয় ললেগৈ।

তালৈকে বাহিৰৰপৰা বচন-গানী ঘোৱাটো কোষেচ্ছিয়াকে বন্ধ কৰি দিলে। তাত খাবলৈ নেপাই লৰা-ছোৱালী সকলোবোৰে হাঁ-হাঁ-কা-কা কৰিবলৈ ধৰিলে। দেহিঐ, এই কেঁচুৱা পোনাইঁতৰ কান্দোনত পৰ্কতো কঁপি উঠিছিল! কিন্তু কাঠ-বুকুৱা মক্কাবাসীবিলাকৰ তিলমানো মৰম নেলাগিল। এদিন নহয়, দুদিন নহয়, দুবছৰ এনেকৈয়ে গ'ল। মুছলমানবিলাকে গছপাত আদি খাই কোনোমতে ভোকৰ কলমণি মাৰ নিয়াইছিল। ধন্ত ধৈৰ্য্য! ধন্ত বহুল-কৰিমৰ (দঃ) শিক্ষাৰ প্ৰভাৱ! আগত মৃত্যুৰ ভীষণ বিভীষিকা—এনে বিপদতো এটি মানুহৰো ভৰি নিপিছলিল। এনে ধৈৰ্য্যৰ তুলনা, এনে মহিমাৰ তুলনা এই সংসাৰত অস্তি বিৰল। এমুঠি আৰবে দুদিনতে পৃথিবীক ঠমৰৰ পৰা সিমুনলৈকে কোন শক্তিৰ বলত বশ কৰিব পাৰিছিল?

আববৰ নিয়ম আছিল যে, হজ্জৰ সময়ত চাৱাল জেলুকদ জেলুক্জ আৰু মহৰ'ম, এই চাৰি মাহত নব-হত্যা আদি গৰ্হিত; কামবোৰ কেৱে কৰিব নোৱাৰে। বহুল-কৰিমে (দঃ) এই চলতে পৰ্কতৰ পৰা নামি আহি সকলোকে আল্লাৰ বাণী শুনাই আল্লাৰ ফালে দাৱাত (আহ্বান) কৰে।

দুষ্টৰ মাজতো সাধু থাকে। মুছলমান কেইজনৰ ওপৰত বেলিয়ে পতি ইমান অত্যাচাৰ আৰু উৎপীড়ন দেখি, পাঁচ জন মানুহৰ পুতৌ লাগিল। আমি পেটভৰি খাম, হাঁহিমাতি বন্ধেৰে বমলিয়াই ফুৰিম আৰু আমাবেই বন্ধু-বান্ধৱ, ভাই-ককাই—বনি-হাখেম—পেটৰ পোৰণিত হাঁ-হাঁ-কা-কা কৰিছে। ই কি বিচাৰ! এই বুলি তাৰে এফনে জাপ মাৰি কাব'ত আঁৰি থোৱা প্ৰতিজ্ঞা-কাকতখন আনি ডোখৰ-ডোখৰকৈ ফালি পেলালে। আৰু মহৰ'ম মাহত কেউজনে উদং তবোৱাল হাতত লৈ পৰ্কতত বন্ধ হৈ থকা মুছলমানবিলাকক মক্কাটলৈ আনি যেলি

দিলেহি। এই ঘটনা ৬১২ খৃঃ অব্দত ঘটিছিল। কিন্তু হুথ তেওঁলোকৰ কপালত নাছিল। আকৌ কোৰেচ্বিলাকে অভিযাচাৰ উৎপীড়ন কৰিবলৈ ধৰিলে।

বিপদ আল্লাৰ দান, আঘাত আৰু বেদনা স্বৰ্গৰ নিয়ামত (মজল)। সেই দেখি, মহাপুৰুষসকলৰ জীৱনত হুথৰ ওপৰত হুথ, বিলাইৰ ওপৰত বিলাই। ইয়াৰ ভিতৰত বহুল-কৰিমৰ (দঃ) পৰীক্ষা আকৌ সকলোতকৈ টান। কাৰণ—প্ৰেম পুণ্যত, দৈৰ্ঘ্য-বীৰ্য্যত তেখেতক জগতৰ শ্ৰেষ্ঠতম মানুহ কৰি আৰু মানুহৰ পূৰ্ণতম আৰ্হিকপে গঢ়াই আল্লাৰ ইচ্ছা। সেই কাৰণে, জন্মৰ পৰা আজিলৈকে বহুল-কৰিমৰ (দঃ) কঠোৰ জুট পৰীক্ষা হল। এই দুখীয়া 'এতীম,' উপায়হীন, 'উশ্বিব' নিমিত্তে তিনি বছৰ এই মুছলমান কেইজনে কেলেই ইমান কঠোৰ ক্ৰেশ সহ্য কৰিলে?

নতুন বিপদ।

কোৰেচ্বিলাকে যেতিয়া দেখিলে যে, তেওঁলোকৰ সকলো চেষ্টা আকাশত চাংপতাৰ দৰে হল, তেতিয়া বহুল-কৰিমক (দঃ) বধ কৰি একে দিনাই সকলো আপদৰ ওৰ পেলাবলৈ বিচাৰিলে। দেখাদেখিকৈ বণ নকৰিলে আৰু একো উপায় নাই। এইবোৰ চিন্তাত তেওঁলোকৰ মন ধৰ্ষণাবলৈ ধৰিলে।

পৰ্বতৰ পৰা অহাৰ কেইমাহমানৰ পাচতেই নবীয়ে-আল্‌ৰম্বৰ বিবি খদিজাতুল (দঃ) অতি চেনেহৰ বিবি খদিজাতুল কোব্বা কোব্বা আৰু আবু-৬৫ বছৰ বয়সত ইস্তকাল পায় (মৃত্যু হয়।) জালেবৰ ওফাত বহুল-কৰিমৰ (দঃ) চকু-লো শুকাবলৈ নো পাওঁ- (মৃত্যু)। নব্বুতৰ ১০ম তেই অৰ্থাৎ ইয়াৰ এমাহ পাঁচ দিনৰ মূৰতে তেখেতৰ বছৰ। ৬১২ খৃঃ। ঘাই সহায় দদায়ক আবুতালেবেও ৮৭ বছৰ বয়সত এই ফানা (নশ্ব) হুনিয়াই এৰে।

আবুতালেবৰ সময় যেতিয়া ওচৰ চাপিলহি, আবুজেহেল, আব্দুল্লা-
বেন-উমাইয়া আৰু জনচেবেক কোবেচ্ চৰ্দাৰ আহি তেওঁক কলেহি—
“আপুনি জীয়াই থাকোঁতেই মোহম্মদৰ (দঃ) লগত আমাৰ এটা
বফা কৰি দিয়ক। আমাৰ ধৰ্ম্মৰ নিন্দা নকৰিবলৈ তেওঁ প্ৰতিজ্ঞা
কৰক।” বচুল-কৰিমক (দঃ) মতাই অনাই এই প্ৰস্তাৱৰ কথা।
কোৱাত, তেখেতে উত্তৰ দিলে—“খ্বেক (অংশীবাদ) আৰু তোহিদৰ
(একত্ববাদ) লগত বফা কোনোমতেই হ'ব নোৱাৰে। তেওঁলোকে
এক আল্লাক মানি ললে মোৰ আৰু কোনো কথাই নেথাকে।”

আবুতালেবৰ আসন্ন কাল আহি পালত বচুল-কৰিমে (দঃ) ব্যাকুল
হৈ ভুখেৰে তেওঁক কলে—“এতিয়াও সময় আছে, এবাৰ পঢ়ক ‘লা-ই-
লাহা ইল্লাল্লাহ।’ আবুজেহেলে কবলৈ ধৰিলে—“আপুনি অন্তিম
সময়ত আব্দুল মোস্তালেবৰ ধৰ্ম্ম নেবিব।” আবুতালেব গ'ল, কিন্তু
ইছলাম গ্ৰহণ কৰিবলৈ নহল।

বিবি খদিজা আৰু আবুতালেবৰ মৃত্যু হোৱাত কোবেচ্‌বিলাকৰ
অত্যাচাৰৰ বাট মুকলি হৈ পৰিল। এতিয়া তেওঁলোকে পাবেমানে
বচুল-কৰিমক (দঃ) উৎপীড়িত কৰিবলৈ ধৰিলে। তেওঁলোকে
তেখেতৰ ছুৱাৰ মুখত কাঁইট পেলাই থয়, বাতে তেওঁ বাজলৈ আহিব
নোৱাৰে। সেইবোৰ আঁতৰাই দি তেওঁলোকক তেখেতে সন্তোষন
কৰি কয়—“ওচৰ চুবুৰীয়াৰ এয়েনে ধৰ্ম্ম ?” তেখেত যেতিয়া কা'বাত
‘চিচ্‌দা'ত পৰি আল্লাৰ ধ্যানত তন্ময় হৈ থাকে, কোবেচ্‌বিলাকে
উটৰ নাড়ী-ভুক বা পোৱালী-পোৱা-ছাগলীৰ ‘ফুল’ আনি, এই অৱস্থাতেই
তেখেতৰ মূৰৰ ওপৰত পেলাই দিয়ে। এদিন বেছালং মাৰে নাৰাজত
ময় হৈ থাকোঁতে, ওক্‌বাই নিজৰ চাদৰখন তেখেতৰ ডিঙ্গিত মেৰিয়াই
দি পকাবলৈ ধৰাত, তেখেতৰ উশাহ বন্ধ হবলৈ ধৰিলে। এনেতে,

হজ্জবত্ অববকৰে এই ঘটনা দেখি ওকুবাক ঠেলা মাৰি আঁতৰ কৰি দিলে। এদিন আল্লাৰ ধ্যানত মগ্ন হৈ থাকোঁতে এটা স্বৰ্গতানে কেতবোৰ জাবৰ-জোখৰ, ধূলি-মাটি আনি তেখেতৰ মূৰতে পেলাই দিলে। তেখেতে তেনেকৈয়ে ঘৰলৈ গ'ল। তেখেতৰ জীয়েক বিবি কতিমাই মূৰ ধুৱাই দি কান্দিবলৈ ধৰিলে। তেখেতে সান্ধুনা দি কলে—
 “আই! নেকান্দিবি, আল্লাই তোৰ বাপেৰক ৰক্ষা কৰিব, সি অৰোধ।”
 পাৰ্শ্ববিলাকে তেখেতৰ খোৱা বস্তুত নানা বৰকমৰ বেয়া বস্তু মনে মনে মিহলাই দিয়ে। বাটে পথে ওভট মাত মতা আৰু ইতিকিং কৰাৰ কথা কবই নেলাগে। তেখেতে বাটেদি গ'লে বদমাছ মানুহবোৰে তেখেতৰ পাচে পাচে হৈ দি ফুৰে।

দাদায়েকৰ বিয়োগ-শোক, নিজৰ বিবিৰ বিয়োগ-শোক, মাউৰী

বহুল কৰিমৰ (দঃ)

তায়ফলৈ যোৱা আৰু

তাত ইছলাম জাৰি

কৰাৰ ফল নবুতৰ

১০ম বছৰ, ৬২০ খৃঃ।

ছোৱালীবিলাকৰ মৰামুৱা শুকান মুখ, আকৌ তাতে

এই অধৰ্ম্মাইতৰ এনে অত্যাচাৰ! এফালে ইমানবোৰ

বিপদ আৰু আনফালে কৰ্ত্তব্যৰ আহ্বান। এহ

সময়ত ধন মান ৰাজ-পাট আৰু আম আন প্ৰলো-

ভনেৰে বহুল-কৰিমক (দঃ) হাতলৈ অনাৰ চেষ্টা

কম হোৱা নাছিল। ইয়াত বহুল-কৰিমৰ (দঃ) মহান হৃদয় এফেৰিও

বিচলিত নহল হয়, কিন্তু মকাত দীনজাৰি (ধৰ্ম্মপ্ৰচাৰ) কৰা অসম্ভৱ

হৈ পৰিল। তায়ফত হজ্জবত আকাছৰ ভালেমান ৰায়ত থকা দেখি

ভাবি চিন্তি তেখেতে জায়েদৰে সৈতে তায়ফলৈ ওলাল। মক্কাৰ পৰা

তায়ফ ৭০ মাইল দূৰ। মক্কা হৈছে তায়ফবাসীসকলৰ বাই তীৰ্থ

স্থান। জয়জয়তে তেখেতে কহতান কৈদৰ ওচৰত আগ্ৰহ, সয়।

সিহঁতৰ আগত 'তৌহিদ' ধৰ্ম্মৰ কথা কোৱাত সিহঁতে ক্ষেপেতক

খেদাই দিয়ে। পাচত তেখেতে ছকিফ ফৈয়দৰ মুখাল মানুহবিলাকক

ইহুলামৰ ফালে আহ্বান কৰে, কিন্তু তেওঁলোকেও তেখেতৰ কথা উপলব্ধি কৰি টিলিকি মাৰি উৰাই দিয়ে। বাটেদি গলেই দুই মানুহবোৰে তেখেতক হৈ দি ভৰিৰে শিলগুটি দলিয়ায়। কেতিয়াবা তেখেতৰ ভৰি দুইখনি ঘা-লাগি তেজোৰে বন্ধা হৈ যায়। বাট বুজিব নোৱাৰিলে সিহঁতে তেখেতৰ দুই হাত ধৰি চোচোৰাই টানি নিয়ে আৰু আকৌ ভৰিত শিলগুটি মাৰিবলৈ ধৰে, পাচত নাচি-বাগি কিৰিলি মাৰি হাঁহিবলৈ ধৰে। কিন্তু তেখেতে কৰ্তব্য পালন কৰিবলৈ কেতিয়াও নেৰিলে। দহ দিনলৈকে তায়েফৰ নগৰে গাৱঁ ভূঁয়ে আল্লাৰ বাণী প্ৰচাৰ কৰিলে। তাৰ পাচত তৎ নেপাই জায়েদক লৈ মক্কালৈ উভতিবলৈ মন কৰিলে। এনে সময়তে নবধামহঁতে শিল-গুটিৰে তেখেত আৰু জায়েদ, দুইকো এনেদৰে ঘাইল কৰিলে যে, গোটেই গা তেজোৰে বন্ধা হৈ পৰিল। তেখেত অজ্ঞান হৈ পৰি-গ'ল। জায়েদে তেখেতক কান্ধত লৈ লৰালৰিকৈ নগৰৰ বাহিৰলৈ নি এখন আন্ধুৰ-বাৰীত থৈ সেৱা শুশ্ৰূষা কৰিবলৈ ধৰিলে। হুঁচ পাই তাতে তেখেতে নামাজ পঢ়িলে। ভাৰত তেজ গোটমাৰি ধৰাত অজু কৰাত বৰ কষ্ট পাইছিল। নামাজৰ পাচত, উৎপীড়িত বহুল-কৰিমে (দঃ) তেজোৰে ৰঞ্জিত গাৰে আল্লাহ-বেনিয়াজৰ আগত এইবুলি 'মুনাজাত' (প্ৰাৰ্থনা) কৰিলে—“হে মোৰ আল্লাহ্! মই নিকপায়, মই অধম, মই নিঃকীন। হে পৰম দয়াময়! তুমিয়েই পতিতপাবন, দুৰ্বলৰ বল, তোমাত বাজে মোৰ আৰু কোনো নাই। প্ৰভু! তুমি মোক কাৰ হাতত গভাবাঁ? তুমি এনে মানুহৰ হাতত এৰি দিবাঁনে, যি মোৰ সাধনাক বাৰ্থ কৰি দিব? কিন্তু প্ৰভু! মোক তোমাৰ সন্তোষত বাজে একো নেলাগে, তাক পালেই সকলো আপদ-বিপদলৈ আশ্ৰয় কৰিম। তোমাৰ গম্ভৰ (অভিশাপ) যেন মোৰ ওপৰত

নপৰে। মই তোমাৰ দৰ্ৱাৰত কান্দিছোঁ। যাতে মই তোমাৰ সন্তোষ লাভ কৰিব পাৰোঁ। প্রভু! তুমিয়েই মোৰ একমাত্ৰ বল, তুমিয়েই মোৰ একমাত্ৰ সঞ্চল।”

অলপ জিৰাই বহুল-কৰিমে (দঃ) মক্কাৰ ফাললৈ খোজ ললে জায়েদে ক’লে—“য়্যা বহুলুলাহ! এই অত্যাচাৰীৰ ধ্বংসৰ কাৰণ আল্লাৰ আগত দোৱা মাগক (প্ৰাৰ্থনা কৰক)।
তাকৈওপৰা মক্কালৈ
উভতি অহা।

তেখেতে উত্তৰ দিলে—“নহয়, নহয়, ইহঁত জীয়াই থাকক। ইহঁতে অত্যাৱ কৰিছে যদিও, ইহঁতৰ পো-পাৱালিবিলাকৰ মাজত বহুত সং আৰু মহৎ মানুহৰ সৃষ্টি হব, তেওঁলোকে সত্য গ্ৰহণ কৰিব পাৰে। হে মোৰ প্রভু! ইহঁতক ক্ষমতি দিবাঁ, ইহঁত অৰোধ!”

৬০ মাইল খোজ কাঢ়ি আহি বহুল-কৰিমে (দঃ) আলেক্সে আলেক্সে মক্কাৰ মানুহবোৰৰ ভাব বুজিবৰ কাৰণে “নাখলা” নামেৰে ওচৰৰ গাওঁ এখনত দিনচেৰেক জিৰালেতি। কাৰণ, মানুহবিলাকে তেখেতক খেদাইছিল আৰু প্ৰাণ বধ কৰিব খুজিছিল। জায়েদে বৰ ভয় খোৱা দেখি তেখেতে তেওঁক সাস্থনা দি কয়—“বাছা! ভয় নেখাবা। বিপদৰ যি ধুমুহা দেখি ভয় খাইছা, সেইটো জনম-যুগীয়া নহয়। আল্লাই নিশ্চয় সত্যৰ সত্য কৰিব, ইচ্ছাৰ নিশ্চয় জয় হব।”

মোৎএম-বেন্-আদিয়ে বহুল-কৰিমেৰ (দঃ) অৱস্থাৰ বিষয় জানি তেখেতক নগৰত সোমাবলৈ ক’লে, আৰু নিজৰ যিমান মানুহ আছিল সকলোৱে অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ লৈ তেখেতৰ লগত গ’ল। মোৎএমে সকলোৰে আগত গৈ ওপৰলৈ হাত দাঙি ঘোষণা কৰি দিলে—“মোহম্মদক মই অভয়দান দিছোঁ, সাৱধান!” কোৰেচবিলাকে ভেৰা লাগি চাই থাকিল। বদৰ বগৰ আগেয়ে মোশ্বৰিক (অংশীবাদী) অৱস্থাতে মোৎ-

এমৰ যুত্ৰা হয়। মোৎএমৰ এই উপকাৰ বহুলে-আক্ৰমে (দঃ) কেতিয়াও পাহৰা নাছিল। বদৰ ষণৰ পাচত তেখেতে কৈছিল—
“আজি মোৎএম যদি জীয়াই থাকিলেহেতেন আৰু যদি সকলো বন্দীক এৰি দিবলৈ মোক খাটিলেহেতেন, মই তেতিয়াই তেওঁৰ অহুৰোধ বক্ষা কৰিলোঁহেতেন”।

কেউফালে নিৰাশাৰ আন্ধাৰে আবৰি ধৰিছে, কেউফালে হৰেক বকমৰ বিপদে ভুমুকিয়াইছে, সকলতাৰ কোনো চিনকে দেখিবলৈ নাই; কিন্তু বহুল-কৰিম (দঃ) অটল আৰু ধীৰ। এনে দৃঢ়তা, এনে অদ্বনিৰ্ভৰতা, এনে বিখাসৰ জগতৰ বুৰঞ্জীত তুলনা নাই; এয়ে হৈছে আদৰ্শ মহাপুৰুষৰ চিন।

Sir William Muir এ তেওঁৰ Life of Mohamet ত লিখিছে—“তায়েকত ধৰ্মপ্ৰচাৰ কামত মোহম্মদৰ (দঃ) বিশেষ সাহসিকতা আৰু বৰ ওখ ভাব বিद्यমান আছিল। আত্মীয়-স্বজন-বিবৰ্জিত আৰু সমাজত ঘৃণিত মানুহৰ পক্ষে কেৱল খোদা-তা’লাৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি, পৌত্তলিক নগৰক, সত্যধৰ্ম্ৰ গ্ৰহণৰ কাৰণ, আহ্বান কৰা কিমান দূৰ দুঃসাহসিকৰ কাম, তাক সকলোৱে সহজে অনুমান কৰিব পাৰে। এইবোৰ কামত তেখেতৰ বিখাসৰ গুৰিত যে স্বৰ্গীয় সত্য লুকাই আছিল, তাৰ বহুত প্ৰমাণ পোৱা গৈছে।”

কোৰেচবিলাকৰ অত্যাচাৰ দিনক দিনে যেতিয়া চৰিবলৈ ধৰিলে, থাকোঁ-বেন্-আতে (বাঃ) নবী-কৰিমক (দঃ) ক’লে—আপুনি ঠাইতক ‘বদ্ দোৱা’ কৰক (শাও দিয়ক)।” ৰেছালৎমাৰে উত্তৰ দিলে—“তোমা-লোকৰ আগৰ অনেক সাধু মানুহৰ গোটেই গাটো লোৰ ফণিৰে ছিৰা-ছিৰ কৰি পেলাইছিল আৰু কৰতেৰে মূৰ দুফাল কৰি পেলাইছিল। কিন্তু তথাপি তেওঁলোকে কৰ্ত্তব্য এৰা নাছিল। নিশ্চয় .

সেই শান্তিৰ দিন আহিছে, যেতিয়া অকলৈ এজন আবোহী ছন্ডাব-পৰা হজ্ৰামোতলৈকে ফুৰিব পাৰিব। এজন খোদাত বাঞ্চে তেওঁলোকে আৰু কাকো ভয় নকৰে।” নবী-কৰিমৰ (দঃ) এই ভবিষ্য-দ্বাণীটো আথৰে আথৰে ফলিয়াইছে।

বিবি আয়েশ্বা চিদ্দিকাৰ লগত নিকাহ।

নবুয়তৰ ১০ম বছৰৰ শেষত, বিবি খদিজাৰ ওফাতৰ ২২ মাহ মানৰ পাচত, বহুল-কৰিমৰ (দঃ) লগত বন্ধুতা ঘনিষ্ঠ কৰিবৰ কাৰণ হজৰত আবুকাৰে নিজৰ জীয়েক ‘উম্মেল মোমেনীন’ (মোমিনসকলৰ-মাক) বিবি আয়েশ্বাক তেখেতৰ লগত বিয়া দিবলৈ হেপাহ কৰে। বিবি আয়েশ্বাৰ তেতিয়া ৭ বছৰ বয়স হৈছিল। নবী-কৰিমে (দঃ) হজৰত আবুকাৰক সন্তুষ্ট কৰিবৰ কাৰণ, বিশেষকৈ মক্কা নগৰৰ মুখাল মুখাল মাহুহক আত্মীয়তাৰ ডোলেৰে বান্ধিবৰ নিমিত্তে, এই প্ৰস্তাৱত সন্মত হল আৰু অতি সোনকালে নিকাহ হৈ গ’ল। নবী-কৰিমৰ (দঃ) ওফাত (মৃত্যু)ৰ পাচত তেওঁ বহুত দিন জীয়াই আছিল। ৫৮ হিজৰীত (৬৭৮ খৃঃ) ৬৭ বছৰ বয়সত তেওঁৰ ওফাত (মৃত্যু) হয়। বহুলকৰিমৰ (দঃ) বিবিৰ মাজত এওঁহে মাথোন কুমাৰী আছিল।

বিবি ছত্ৰদাৰ লগত নিকাহ।

ছওদা নামেৰে এগৰাকী বৃদ্ধি বাঁৰী আছিল। তেওঁৰ স্বামী ছকৰাণে ইছলাম গ্ৰহণ কৰাত তেওঁৰ আত্মীয় মাহুহবিলাকে এনে

অত্যাচাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে যে, তেওঁ ৩৭ নেপাই আবিচিনিয়ালৈ পলাই যায়। তাৰ অলপ দিনৰ পাচত তেওঁৰ মৃত্যু হয়। ইছলাম গ্ৰহণ কৰাত তেওঁলোক বিধৰ্ম্মবিলাকৰ চকুৰ কুটা হৈ পৰিছিল; গতিকে স্বামীৰ মৃত্যু হোৱাত বাঁৰী নিকপায় হৈ পৰিল আৰু তেওঁৰ দুখ কুলাই পাচিয়ে নধৰা হল, আৰু ন'কৈ নিকাহ কৰাৰ বয়সো উকলি গ'ল। অৱস্থাও বৰ শোচনীয়! বিবি খদিজাৰ মৃত্যুৰ কেইদিনমানৰ পাচত এদিন নবীয়ে-আববীৰ (দঃ) খেদমতত হাজিৰ হৈ তেওঁ আৰজ কৰিলে—“ম্যা বছুল্লাহ! নিকাহৰ হেপাত মোৰ নাই, কিন্তু কিয়ামতৰ (মহা প্ৰলয়ৰ) দিনা আপোনাৰ বিবি হৈ উঠিবৰ মোৰ ইচ্ছা।” বছুল-কৰিমে (দঃ) তেতিয়া এই বৃদ্ধি বাঁৰীক স্ত্ৰীৰূপে গ্ৰহণ কৰি, মক্কাৰ নৰ-পিশাচৰ জাতৰ পৰা বক্ষা কৰিলে। তেওঁ মাথোন নামতহে বিবি হৈ আছিল। তেওঁ কেৱল বছুল-কৰিমৰ (দঃ) সেৱা কৰি আৰু তেখেতেৰে সৈতে কথা বতৰা পাতি তেখেতক বঙ্গ লগাই ৰাখিছিল।

তীৰ্থ-মেলাত ইছলাম প্ৰচাৰ।

হজৰ সময়ত কেউফালৰ পৰা গামুহ আতি মক্কাত গোট খায়। বছুল-কৰিমে (দঃ) ছেগ চাই সেই গামুহবিলাকৰ ওচৰলৈ গৈ কোৰ-আন পঢ়ি শুনাই, অধিত্য আত্মাৰ ফাললৈ অহ্বান কৰে আৰু তেওঁলোকৰ মাজত চলি থকা কুসংস্কাৰ আৰু অন্ধবিশ্বাসৰ পৰা কি অনিষ্ট হৈছে তাক বুজাই দিয়ে। এইদৰে আববৰ গাৱঁ ফুৰে সকলো ঠাইতে বছুল-কৰিমৰ (দঃ) উপদেশ বিয়পি পৰিল। কোৰেচ-

বিলাকে ইয়াকে দেখি সিহঁতৰ ওপৰত আকাশী চৰগ ভাগি পৰা যেন পালে। তেখেতৰ চেষ্ঠা বিফল কৰিবলৈ সিহঁতে য'তে ত'তে কৈ ফুৰিবলৈ ধৰিলে যে, মোহম্মদ (দঃ) বৰ বাজীকৰ তাৰ ওচৰলৈ ঘেয়ে যায় তাকে মুহি পেলায়, ই ভয়ানক মানুহ, তাৰ গুৰিলৈ কোনো নেযাবি। বিশেষকৈ আবুলাহাবে * সদায় বচুল-কৰিমলৈ (দঃ) শিল দলিয়াই দলিয়াই পাচে পাচে ফুৰিবলৈ ধৰে আৰু সত্যধৰ্ম প্ৰচাৰত হকা-বাধা দি ফুৰে। কোনোৱে বচুল-কৰিমৰ (দঃ) কথাবোৰ ভালকৈ কাণপাতি শুনে, কোনোৱে তেনেই আওকাণ কৰে, কোনোৱে বা ইতিকিং কৰি গালি খপনি পাৰি তেখেতক খেদাই দিয়ে। এই সময়ত ব্যৱহাৰ নামেৰে এটা লাঠুৱা মানুহে তেখেতৰ ভাষাৰ তেজ আৰু মধুৰতা আৰু উপদেশৰ প্ৰভাৱ দেখি মুগ্ধ হ'ল। সি ভাবিলে যে, এই মানুহ জনক হাত কৰি লব পাৰিলে গোটেই আৰবক বশ কৰিব পাৰিব। সি তেখেতৰ ওচৰলৈ গৈ কলে যে, সি তেখেতক সহায় কৰিব; কিন্তু তেখেতে জয়ী হলে আৰবৰ ৰাজত্বটো তাক দিব লাগিব। তেখেতে উত্তৰ দিলে—“ৰাজ্য, ৰাজত্ব আদি দিয়া আৰু সলনি কৰা আল্লাৰ কাম”। তাৰ পাচত তেখেতে আন এফৈদৰ ওচৰলৈ গৈ সেই ফৈদৰ মাফ্ৰক নামেৰে মুখিয়াল মানুহ জনক কলে যে, আল্লাত বাজে আন কোনো উপাস্ত নাই, তেওঁ এক অদ্বিতীয় আৰু তেওঁৰ অংশী নাই। তাৰ পাচত তেখেতে ‘আনুআম’ চুৰাৰ ১৬ ককুৰ এটি আয়ত পঢ়ি শুনাগে। মাফ্ৰকে মুগ্ধ হৈ কলে—“ই মানুহৰ ৰচনা নহয়। বাক. আপুনিহে কি কি উপদেশ দিয়ে?” তেখেতে তেতিয়া ‘নাহল’ চুৰাৰ ৯ ককুৰ আয়ত এটি পঢ়িলে। শুনি মাফ্ৰক আৰু তেওঁৰ লগৰীয়া দুয়োজনে

* আবুলাহাবৰ অৰ্থ জুইৰ বালেক। সি বৰ খজাল আছিল।

কলে—“আপুনি যিবোৰ কথা কৈছে আটাইবোৰেই সচা। কোবেচ-বিলাকে অকাৰণত আপোনাক দুখ দিছে। আপুনি নিজৰ কাম কৰি থাকক, আমিও ভাবি চিন্তি চাওঁ।”

এই দুৰে জুমেপতি গৈ বচুল-কৰিমে (দ:) হজীবিলাকক আল্লাৰ কালাম (বাণী) আৰু তেওঁৰ মহিমা শুনাই গৈ আছে আৰু তেখেতৰ পাচে পাচে কোবেচৰ মুখিয়াল মাহুহবিলাকে নানা বকমে তেখেতক গালি খপনি পাৰি শিল-গুটি দলিয়াই গা ঘূৰীয়া কৰি ফুৰিছে। কিন্তু তেখেতে সেইবোৰ অত্যাচাৰ নিৰবে সহি আপোনাৰ কাম কৰি গৈ আছে। তেখেতে কৈছে—“যদি মোৰ কথাবোৰ ভাল লাগে লবী, যদি ভাল নেলাগে, মই তাক মানিবলৈ নকওঁ। মই মাথোন ইয়াকে বিচাৰিছোঁ যে, আল্লাৰ বাণী যেতিয়ালৈকে মই তোমালোকক শুনাই নেটোওঁ, তেতিয়ালৈকে কোনেও যেন মোক বধ নকৰে। কাৰণ, তেতিয়া হলে, মোৰ কৰ্ত্তব্য অসম্পূৰ্ণ হৈ থাকিব।”

তোফেল-বেন-আমৰ (বা:) দাওছ কৈদৰ চৰ্দাৰ। তেওঁ মক্কালৈ অহাত কোবেচৰ জনচেৰেক ডাক্তৰ মানুহ তেওঁৰ গুচৰলৈ গৈ কলে—“আপোনালোক আলহী, সেইদেখি সাৱধান কৰি দিছোঁ—মোহম্মদ (দ:) বৰ বাজীকৰ, তাৰ কথা শুনিলেই মানুহ অজ্ঞান হৈ পৰে। সি মানুহক গোম্বাহ (পথ ভ্ৰষ্ট) কৰি দিয়ে।” এই কথা শুনি তোফেলৰ ভয় হ’ল, জানোচা তেখেতৰ কথা কেনেবাকৈ কাণত পৰে আৰু কাণত সোপা দি বৰ সাৱধানেৰে ফুৰিবলৈ ধৰিলে। এদিন তেওঁ কাবালৈ গৈ দেখে যে, বচুল-কৰিমে (দ:) থিয় দি নামাজ পঢ়িছে। তেখেতে যি কোৰআনৰ ‘আয়ত’ (শ্লোক) পঢ়িছিল, সেইটি হঠাৎ তোফেলৰ কাণত পৰিল। তোফেল একজন নামজলা কৰি আছিল। তেওঁ শুনি বৰ মুগ্ধ হ’ল। নামাজ শেষ হ’লত বচুল-কৰিম (দ:) থৰলৈ

গ'ল। তোফেল তেখেতৰ পাচে পাচে গ'ল। ঘৰত তোফেলে সোধাত, তেওঁক তেখেতে ইছলামৰ শিক্ষা আৰু কৰ্ত্তব্য বুজাই দিলে আৰু কোৰআনৰ কেইটামান 'আয়ত' পঢ়ি শুনালে। তোফেলে ইছলামৰ মহিমাত মজি ভেতিয়াই ইছলামত দীক্ষিত হ'ল।

তোফেলে ঘৰলৈ গৈ পোন চাটেই নিজৰ বাপেক আৰু বিবিৰ ইছলামৰ মহিমা বুজাই দি মুছলমান কৰে। তাৰ পাচত নিজৰ ফৈদত ইছলাম প্ৰচাৰ কৰিবলৈ ধৰে। বিখ্যাত ছাহাবী আবুজোৰে-বাও এই দাওছ ফৈদৰ। তেওঁ এদিন বহুল-কৰিমক (দঃ) কৈছিল—“দাওছ ফৈদে ইছলামৰ শত্ৰুতা কৰিছে। আপুনি ইহঁতক 'বদ্ দোৱা' কৰক (শাও দিয়ক)। তেখেতে ছহীহাত তুলি 'দোৱা' (প্ৰাৰ্থনা) কৰিলে—“য়া গক্কৰে'হিম! তুমি দাওছৰ মঙ্গল কৰাঁ। তেওঁলোকক স্মৃতি দিয়াঁ আৰু সঁচা বাট দেখুৱাই দিয়াঁ।”

বহুল-কৰিম (দঃ) মদিনালৈ যোৱাৰ দিনচৰেৰেকৰ পাচত তোফেলে নিজৰ খেলৰ ৩০টা মুছলমান পৰিয়াল লগত লৈ মদিনাত ওলায়গৈ। তেওঁ সদায় নবী-কৰিমৰ (দঃ) লগত 'আছিল আৰু খায়বৰ বণত বীৰত্বৰ বিশেষ পৰিচয় দিছিল।

এই সময়ত বহুল-কৰিমৰ (দঃ) আৰু ইছলামৰ চৰ্চা আৰবৰ ঘৰে ঘৰে হবলৈ ধৰিলে আৰু তেখেতৰ নাম যশ দেশ বিদেশে ফুটি-ফাটি গ'ল। কোৰেচ্বিলাকে বাধা দিয়াত এই চৰ্চা আৰু বেচিকৈ বিয়পিবলৈ ধৰিলে। হজৰত আবুজৰ গেফাৰীৰ নাম মুছলমান মাত্ৰেই জানে। তেওঁ তেওঁৰ নিজা ভায়েক ওনায়ছক বহুল-কৰিমৰ (দঃ) প্ৰকৃত অৱস্থা জানিবলৈ মক্কালৈ পঠাই দিয়ে। ওনায়ছৰ মুখত বহুল-কৰিমৰ (দঃ) প্ৰশংসা শুনি, আবুজৰ নিজেই মক্কালৈ গ'ল। 'তালৈ গৈ ভয়ত কাকো কোনো কথা মুখি, ইফালে সিফালে 'মুৰি

ফুৰিছে। এবাতি হজৰত আলীয়ে, তেওঁক জম্জম নাদৰ ওচৰত পৰি থকা দেখি আলহী বুলি জানি, নিজৰ ঘৰলৈ মাতি আনিলে। পুৱাই উঠি বহুল-কৰিমক (দঃ) বিচাৰি তেওঁ আগৰ দৰে ঘূৰি ফুৰিছে। হজৰত আলীয়ে তেওঁৰ অৱস্থা দেখি তৃতীয় দিন তেওঁক সোধাত, তেওঁ কাকো নকবলৈ বুলি শপত দি কলে—“শুনিছোঁ। বোলে এই নগৰত এজন আল্লাৰ ‘নবী’ ওলাইছে, মই তাৰ সন্তোদ লবলৈকে ইয়ালৈ আহিছোঁ।” যাতে কোৰেচ্বিলাকে আবুজৰক ধৰিব নোৱাৰে, বৰ সাৱধানেৰে হজৰত আলীয়ে তেওঁক বহুল-কৰিমক (দঃ) ওচৰলৈ নিলে। আবুজৰে বহুলে-আকৰমক (দঃ) মুখত ধৰ্ম্মৰ সকলো কথা শুনি ইছলাম গ্ৰহণ কৰিলে। মক্কাৰ ঘৰে ঘৰে আল্লাৰ নামৰ জয়ধ্বনি হুঠিলে আবুজৰ ক্লান্ত নহয়—এইবুলি আবুজৰে পোন চাটেই কা’বালৈ গৈ কোৰেচ্বিলাকৰ আগতে চিঞৰি চিঞৰি তাত ‘তৌহিদ’ ঘোষণা কৰিলে। তেতিয়াই কেউফালৰ পৰা মাৰ-মাৰ, ধৰ-ধৰ, কৈ মাহুহ আহি পাৰেমানে আবুজৰক দগৰিলেহি। আবুজৰ আধামৰা হৈ মাটিত পৰি গল। কিন্তু তেওঁৰ মুখত সেই ‘কলমা শ্বাহাদত’ৰ ধ্বনি দোপঙ-দোপে বেচি জোৰেৰেহে ওলাবলৈ ধৰিলে। এই সময়ত বহুল-কৰিমক (দঃ) দদায়েক হজৰত আব্বাছে এই ঘটনা দেখি কলে—“তহঁতে কি সৰ্বনাশ কৰিছ ? ই যে গেফাৰ ফৈদৰ মাহুহ। ইহতৰ গাঁৱেদিয়েই তহঁতে শ্বামলৈ বেহা-বেপাৰ কৰিবলৈ যাব, তহঁতে কি কৰিছ ?” এই কথা শুনি আবুজৰক সিহঁতে এৰি দিলে। আবুজৰে নিজৰ দেশলৈ গৈ অলপ দিনতে তেওঁৰ ফৈদৰ আধা মাহুহক ইছলামৰ ফালে আনিলে।

আবিচিনিয়াটলৈ যোৱা মুছলমানবিলাকৰ মুখত বহুল-কৰিমক (দঃ) কথা শুনি ২০ জন খুষ্টান মক্কাটলৈ আহে। এই খুষ্টান কেইজনো ইছলামৰ সকলো কথা বুজি জানিব পাৰিলে যে, তেওঁলোকৰ ইঞ্জিল

শাস্ত্ৰত বি ভাবী 'নবী'ৰ উল্লেখ আছে তেঁৱেই এওঁ । তেতিয়া তেওঁ-
লোক কেউজনে ইচ্ছাম গ্ৰহণ কৰিলে । আবুভেহেলে এওঁলোকক
ঘূৰাবলৈ অহো-পুৰুষাৰ্থ কৰাতো কোনো ফল নহল ।

জেমাদ-বেন্-ছাশাৰ আজদ খেলৰ এজন বৰ নামী যাতুমন্ত্ৰ জনা
'জা' । তেওঁ মক্কালৈ আহি শুনিলে—“মোহম্মদৰ (দঃ) গাট এটা
বৰ ভয়ঙ্কৰ ভূত লজ্জিছে ।” কোবেচ্-বিলাকৰ পৰামৰ্শ মতে সেই ওজাই
ভূত একঘাবলৈ বহুল-কৰিমৰ (দঃ) তালৈ গৈ কলে—“মই তোমাৰ
ভূত গুচাবলৈ আহিছোঁ । মই মন্ত্ৰ পঢ়োঁ, তুমি থিৰ হৈ থাক ।”

বহুল-কৰিমে (দঃ) মিচিকিয়াই হাঁহি কলে—“ভাল কথা, আগেয়ে
মোৰ কথা তলপ শুনি লোৱা ।” এইবুলি তেখেতে “আল্হাম্দো
লিল্লাহে, নাহ্-মাদহ্ ব্-নাস্তাইল্লহ্” এই আধাৰ হাম্দ-নাআৎ পঢ়িলে ।
ওজাৰ যাত্ৰ মন্ত্ৰ কৰাবলৈ গ'ল । ওজাই তেখেতক দুনাই সেই ফাঁকি
পঢ়িবলৈ অহুৰোধ কৰাত, তেখেতে উৰাই-ঘূৰাই তাক পঢ়িলে ।
জেমাদে ব্যাকুল হৈ উঠি কলে—“আববৰ বৰ বৰ ডাক্তৰ অনেক কৰিব
ৰচণা শুনিছোঁ, কিন্তু এনে আক কেতিয়াও শুনা নাই ; মই মুছলমান !”

মে'ৰাজ শ্বৰিফ ।

তায়েকৰ পৰা উভতি অহাৰ পাচত, নবয়ন্তৰ ১২শ বছৰত
(৬২১খৃঃ), ২৭ ৰজব মাহৰ বুধবাৰে মাজ নিশা আল্লাৰ হুকুম মতে
হজৰত জিব্ৰাইল আঃ (আল্লাৰ প্ৰধান বাৰ্ত্তাবহদ্দত্ Gabriel) আহি
ধৰ্ম্মৰ সকলো সাৰ-স্বৰূপ জনাবৰ নিমিত্তে বহুল-কৰিমে (দঃ) বৈতুল-
খোকাফ্চ (Jerusalem)ৰ মহজিহুল-আক্ছাইদি বোৰাকত (এৰিথ অ'ৰ্গান
পাখীলগা জীৱত) তুলি নিৱে আক আল্লাহ জিল্লেশ্বানহুয়ে তেওঁৰ বন্ধুক

জ্যোতিষ্মান ৰূপে দেখা দি কথা-বতৰা হয়, ইয়াকে ‘মে’ৰাজ’ বোলে ।
মে’ৰাজৰ অৰ্থ ওপৰলৈ উঠা (Ascension) অৰ্থাৎ স্বৰ্গাৰোহণ ।

পাচদিনা পুৱাতে বহুল-কৰিমে (দঃ) এই ফুৰা-চকাৰ কথা মুছল-
মানবিলাকক ক’লে । পোনপ্ৰথমে হজ্জৰত আবুবকৰেই এই ঘটনা
সঁচা বুলি মানি ললে, তেতিয়াৰে পৰা তেওঁ ‘চিদ্দিক’ (সঁচা) উপাধি
পালে । পাচত আন আন মুছলমানবিলাকেও পতিয়ালে, কিন্তু শত্ৰু-
বিলাকে উপলুকা কৰি হাঁহি উৰাই দিলে । শত্ৰুবিলাকে প্ৰশ্ন কৰিলে—
“বাক, কোৰাচোন, বৈতুল মোক্কাদ্দচৰ ‘আক্ছা’ মহ্জিদটিনো কেনে ?”
বহুল-কৰিমে (দঃ) হাঁহি হাঁহি এই মহ্জিদৰ সকলো বিবৰণ ক’লে ।
কোৰেচবিলাকে শুনি টভক মাৰি ব’ল । সিহঁতে আকৌ প্ৰশ্ন কৰিলে—
“মক্কাৰপৰা স্বাম দেশলৈ কালি সাউদ এদল গৈছে, সিহঁতৰ বিষয়
কিবা জানানে ?” তেখেতে উত্তৰ দিলে—“মই তেওঁলোকক ‘কহা’
নামেৰে এডোখৰ ঠাইত লগ পাইছিলোঁ । তাতে তেওঁলোকক
এবাটি পানী খুজি খালেঁ । তেওঁলোকৰ এটা উট হেৰাইছিল, তাকে
মই বিচৰা দৈখিছিলোঁ । আৰু আন এটা উটত দুজন মানুহ বহি
গৈছিল, মোৰ বোৰাকটিক দেখি উটটোৱে ভয় খাই লৰ মাৰিছিল,
তাৰে আৰোহী এজন মাটিত বাগৰি পৰিল । আৰু ‘চইয়’ নামেৰে
এঠাইত বি দল সাউদক লগ পাইছিলোঁ, সেই দলটো কাইলৈমানে
মক্কা পাবহি ।” কোৰেচবিলাকে তেখেতৰ কথা নশতিয়াই সাউদৰ
দলটোলৈ বাট চাই ব’ল । পাচত সাউদৰ দলটো আহি পালভ,
তেখেতৰ সকলো কথা সঁচা বুলি জানি কোৰেচবিলাকে কলে—“মোহম্মদ
(দঃ) বৰ বাজীকৰ” ।

মদিনাত ইছলামৰ ডুমুকি

মদিনাৰ খাজ্ৰাজ্ খেল আৰু মক্কাৰ আওছ খেল, এই দুই খেলৰ
ভিতৰত বৰ শক্ততা চলি আহিছিল। দুয়ো
নব্বুতৰ ১১শ বছৰশেষ
ও ১২শ বছৰৰ আৰম্ভ
৬২১ খৃঃ। মলৰে মাজত ভয়ানক ৰণ লাগিবৰ উপক্ৰম
হৈছিল। এনেতে খাজ্ৰাজ্ খেলৰ আনাছ-বেন-

ৰাফে জনচেৰেক মানুহেৰে সৈতে আওছ খেলৰ
লগত সন্ধি কৰিবলৈ আহিছিল। বহুল-আববীয়ে (দঃ) এই কথা শুনি
তেওঁলোকৰ ওচৰলৈ গৈ কোৰ্আনৰ কেইটামান 'আয়ত' মাতি
তেওঁলোকক ইছলামৰ ফালে আহ্বান কৰিলে আৰু কলে মানুহ
মাজেই এজন ৰজাৰ প্ৰজা আৰু এজন বাপেকৰ পো-পোৱালি,
সকলোৱে তেওঁকেই পূজা কৰক, তেনেহলেই আৰু ৰণ কৰিবৰ
প্ৰয়োজন নাই।" দুইদলে তেখেতৰ এই উপদেশ শুনি মোহিত হৈ
তেতিয়াই ইছলাম গ্ৰহণ কৰে।

হজ্জৰ সময়ত মক্কাৰ 'আকাবা' নামেৰে ঠাইখনত মদিনাৰ ছজন মানুহে
কথা-বতৰা পাতি থকা দেখি বহুল-কৰিমে (দঃ) তেওঁলোকৰ ওচৰলৈ
গৈ কোৰ্আনৰ কেইটামান আয়ত মাতি ইছলামৰ ফালে আহ্বান
কৰিলে আৰু ইছলামৰ শিক্ষা আৰু সত্যতাৰ কথা বুজাই দিলে।
তেওঁলোক যদিও মোশৰিক (অংশীবাদী) আছিল, মদিনাৰ ইহুদি পণ্ডিত
সকলৰপৰা 'তোহিদ'ৰ কথা শুনি আহিছিল আৰু তেওঁলোকে শুনিছিল
যে, বনি-ইছমাইলৰ মাজত হজ্জৰত মুছাৰ নিচিনা এজন নবী আবিভূত
হৈ পৌত্তলিকতাৰ সঁচ মাৰিব। বহুল-কৰিমৰ (দঃ) মুখত এইবোৰ
'সকলো কথা শুনি তেখেতৰ প্ৰচাৰৰ মাহাত্ম্য আকৃষ্ট হৈ, তেওঁলোকে
খিতাতে তেখেতক 'নবী বুলি মানি ইছলাম গ্ৰহণ কৰিলে।

এই ছত্ৰন মাগুহে মদিনাটলৈ উভতি গৈ, জাত ইছলাম প্ৰচাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। এবছৰৰ ভিতৰতে মদিনাত আৰু তাৰ দাঁতি-কাষৰীয়া গাওঁবিলাকত বহুল-কৰিমৰ (দঃ) আৰু ইছলামৰ চৰ্চ্চা হবলৈ ধৰিলে। কেইজনমান মাগুহ ইছলামত দীক্ষিত হ'ল। তাৰ মাজত আছ-আদ-বেন্-জোৰাবো (বাঃ) আছিল। জিন্নতলবাকীত প্ৰথমতে এওঁকে দফন (সমাধি) কৰা হয়।

আকাবা-বায়আৎ (প্ৰতিজ্ঞা)

পাচ বছৰত আৰু ১২ জন মদিনাৰ মাগুহ আকাবাত আহি বহুল-কৰিমৰ (দঃ) লগত মনে মনে দেখা কৰি ইছলামত দীক্ষিত হয়।

এয়ে প্ৰথম আকাবাব 'বায়আৎ'। কেইদিনমান থাকি
১ম বায়আৎ, তেওঁলোক উভতি যোৱাত, তেওঁলোকক কোৰ্'আন
নব্বতৰ ১২শ. বছৰ।

পঢ়াবলৈ তেওঁলোকৰ লগত মোছ্-আব-বেন্-ওমা-
য়ৰক পঠাই দিলে।

মোছ্-আবৰ বাপেক ধনকুৰেৰ আছিল বাবেই তেওঁ বৰ আটক-
ধুনীয়া হৈ পৰিছিল। বাহিৰলৈ গলে বহুত দামী সাজ-পাৰেৰে বমক-
জমককৈহে গৈছিল আৰু আগে পাচে আৰ্দ্দলী আছিল। মুছল-
শন হোৱাৰ পাচত তেওঁৰ গাত মাথোন এখন ফটা কবল। তেওঁৰ
এই অৱস্থা দেখি বহুল-কৰিমে (দঃ) এবাৰ কান্দি পেলাইছিল।
যেতিয়া তেওঁ ওহোদ বণত 'ঋহীদ' (মৃত্যু) হয়, তেওঁৰ এখনি মাথোন-
কাপোৰ আছিল, সেই কাপোৰ খনেৰেই তেওঁৰ 'কফন' দিলে
(তেওঁৰ শৱটি ঢাকিলে)। কাপোৰখন ইমান চুটি যে, মূৰৰ স্ফালে

টানি দিয়াত ভৰি ওলাই পৰিছিল। পাচে ভৰিত ঘাঁহ দি চাকি 'দফন' (সমাধি) কৰা হ'ল। মদিনাত তেওঁৰ নাম হৈছিল "আলমুকৰী" (অধ্যাপক)।

উপদেশৰ লগে লগে আৰ্হিৰ দৰকাৰ। ধৰ্মৰ শিক্ষাবিলাক নিজৰ জীৱনৰ উদাহৰণেৰে সমাজৰ আগত আদৰ্শস্বৰূপে দেখুৱালেহে সফলতা লাভ কৰিব পাৰি। সেইদেখি, এজন এজন আদৰ্শ শিক্ষক না শুকৰ প্ৰয়োজন। বহুল-কৰিম (দঃ) সম্পূৰ্ণ জগতৰ নিমিত্তে ধৰ্মৰ পূৰ্ণতম আদৰ্শ আছিল বুলিয়েই অলপ দিনতে হাজাৰ হাজাৰ মৰা মানুহে অনন্ত জীৱন লাভিছিল।

যেতিয়া মোছ্‌আবে আন মুছলমানবিলাকক শিক্ষা দিছিল, ঠিক সেই সময়ত ছাআদ আৰু ওছায়দ, এই দুইজনে মিলি ইচ্ছামক উৰাই দিবলৈ অহো-পুৰ্বাৰ্থ কৰিছিল। ওছায়দে অগ্নিমূৰ্তি ধৰি মোছ্‌আবক কৈছিল—“তই এতিয়াই ইয়াৰপৰা দূৰ হ। তই আমাৰ দেশৰ অজলা-চহা হজুৰাবিলাকক 'গোম্‌ৰাহ' (পথভ্ৰষ্ট) কৰিবলৈ আহিছ”।

নৰিয়াৰ গালি শপনিলৈ ভাল বেজে মনকাণ নিদিয়, বৰং তেওঁৰ আবৰি-বাবৰিত মৰমৰাহে উদ্বেক হয়। মোছ্‌আবে ক'লে—“চৈয়দী অলপ থিৰঠৈ বহক। আমাৰ কথালৈচোন অলপ কাণ দিয়ক।”

এনে কোমল উত্তৰ পাই, ওছায়দে মনে মনে অলপ লাজ পালে। মহাত্মা মোছ্‌আবে তেতিয়া ধীৰ গম্ভীৰ ভাষাৰে ইচ্ছামক কি আৰু তাৰ শিক্ষা কি. ওছায়দক ভালকৈ বুজাই দিলে। আৰু কোৰ্‌আনৰ কেইটামান 'আয়ত' মাতি শুনালে। ওছায়দে ভোল গৈ কৈ, উঠিল—“আহা, কি সুন্দৰ!” তেতিয়াই তেওঁ গা-পা ধুই পাক-চাফ হৈ ইচ্ছামক দীক্ষিত হ'ল।

.ওছায়দে তাৰপৰা পোনছাতেই ছায়াদৰ ওচৰলৈ গৈ তেওঁক

ভূবা দি মোছ্‌আবৰ ভাটল পঠাই দিলে । ছাআদে খন্দত জ্বলি পকি
হাতত উদং তৰোৱাল লৈ গালি পাৰি পাৰি মোছ্‌আবৰ আগত ওলালগৈ ।
মোছ্‌আবে সোৱাদ কোমল মাতেৰে আৰু যুক্তিৰে ছাআদক কোমল
কৰি পেলালে । কিছুমান পৰলৈ, উপদেশ আৰু কোৰ্‌আন শুনি
তেও অতি হেপাহেৰে ইচ্ছাম গ্ৰহণ কৰিলে ।

ইচ্ছামৰ বিষয় লৈ মদিনাৰ মানুহবিলাকে ঘৰে ঘৰে কোৱামেলা
কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে । তাত এটা নতুন জাগৰণৰ ঢৌ উঠিল ।
কেইমাহ মানতে মদিনাৰ প্ৰায় প্ৰত্যেক খেলৰে মাজত ইচ্ছামে
একৰকম খুটি পুটি ললে ।

নব্বতৰ ১৩শ বছৰত, হজ্জৰ সময়ত, মদিনাৰপৰা প্ৰায় ৫০০

মানুহে হজ আৰু বেতা-বেপাৰ কৰিবলৈ বুলি মক্কালৈ

২য় বাৰজাণ, নব্বতৰ
১৩শ বছৰ । ৬২৩খঃ ।

আহে । তেওঁলোকৰ লগত ৭০ জন প্ৰধান প্ৰধান

মুছলমান মতা আৰু দুগৰাকী তিবোতাও আহে ।

এই তিবোতা দুগৰাকীৰ মাজত নোছোৱা ওৰফে
উম্মে-আমাৰাও আছিল । ওহোদ-ৰণত এৰেই অতি সাহেৰে বহুল-
কৰিমৰ (দঃ) গা বক্ষা কৰি জগতত অক্ষয় কীৰ্ত্তি ৰাখিলে ।

মুছলমানবিলাকে কোৰেচৰ উৎপীড়নৰ ভয়ত অতি সতৰ্কভাৱে
লুকাই থাকিবলৈ বাধ্য হৈছিল । বহুল-কৰিমৰ (দঃ) উপদেশ মতে
জেলতাজ্জ মাহৰ ১২ তাৰিখে তেওঁলোক আকাবাত গোট খালেগৈ ।
হেখেতেও নিৰ্দিষ্ট সময়ত হজৰত আকাছেৰে সৈতে তেওঁলোকক
গ ধৰিলে । হজৰত আকাছ তেতিয়া মুছলমান হোৱা নাছিল, কিন্তু
কোৰেচবিলাকে তাত গৈ বহুল-কৰিমক (দঃ) কিবা জত্যাচাৰ কৰে
পৰিলেই তেওঁ লগত গ'ল । মুছলমানবিলাকে মদিনালৈ যাবলৈ
বুলি বহুল-কৰিমক (দঃ) অনুৰোধ কৰাত, হজৰত আকাছে কলে—

“আপোনালোকে এওঁক মদিনালৈ নিব খুজিছে হয়, কিন্তু ই উক্ত কথা নহয়, গোটেই আৰব আপোনালোকৰ শত্ৰু হৈ পৰিব। তেতিয়া যদি আপোনালোকে বিপদ দেখি গা এৰা দিয়ে? সেই কাৰণে, আগেয়েই এইবোৰ কথা আপোনালোকে ভালকৈ ভাবি চিন্তি চাওক।”

তেওঁলোকে কলে—“বছুল-কৰিমৰ (দঃ) বা মত কি, আমি জানিব খোজোঁ।” তেখেতে উত্তৰ দিলে—“মই যেতিয়া আপোনালোকৰেই হৈ যাম, আপোনালোকে নিজৰ আপোন মানুহৰ প্ৰতি যেনে ব্যৱহাৰ কৰে, মোৰ প্ৰতিও তেনে কৰিব। মোক আপোনালোকে নেৰিব, ময়ো নেৰোঁ। সদায় সত্যৰ সহায়তা কৰিব।”

তেতিয়া সকলোৱে উৎসাহিত হৈ কলে—“আমি প্ৰস্তুত আছোঁ। আপুনি আমাৰপৰা ‘বায়আৎ’ (প্ৰতিজ্ঞা) লওক! আমি কোবে-চলৈ ভয় কৰা মানুহ নহওঁ।” হজৰত আকাছে বছুল-কৰিমৰ (দঃ) হাতত ধৰি কবলৈ ধৰিলে—“সাৱধান, মনে মনে! জনা নাইনে আমাৰ পাচত মানুহ ফুৰিছে! যি কৰিব লগীয়া আছে, ততাতৈয়াকৈ কৰি লৈ দিহাদিহি গুচি যোৱাঁ।” তাৰ পাচত সকলোৱে অঙ্গীকাৰ কৰি ইচ্ছামত দীক্ষিত হ’ল।

প্ৰথম বায়আতৰ শৰৎ এই—

আমি (১) আল্লাৰ উপাসনা কৰিম। তেওঁত বাজে আৰু কোনো বস্তু বা মানুহক আল্লাৰ শৰিক (লগবীয়া) নকৰোঁ।;

(২) চুৰি ডকাইটি বা আন কোনোৰকমে আনৰ ধন-সম্পত্তি আত্মসাৎ নকৰোঁ।;

(৩) বাভিচাৰত লিপ্ত নহওঁ;

(৪) কেতিয়াও সন্তান-হত্যা নকৰোঁ বা নববলি নিদিওঁ;

(৫) কাকো মিছা অপবাদ নিদিওঁ;

(৬) কাকো নঠগাওঁ আৰু অপবাদ নিদিওঁ ;

(৭) প্ৰত্যেক সজ্জ কামত বহুল-কৰিমৰ (দঃ) কথা মানি চলিম
আৰু কোনো স্ত্ৰীস্বামী কামত তেখেতৰ অবাধ্য নহওঁ ।

ইয়াৰ দ্বাৰা জনা গৈছে যে, বহুল-কৰিমে (দঃ) কথাৰ নিচিনাকৈ
তেখেতৰ পিচ ধৰিবলৈ নিবেধ কৰিছে । প্ৰথমতে কথাটো সজ্জনে
অসজ্জত তাক বিচাৰ কৰিবলৈ কৈছে । স্বাধীন চিন্তা ইছলামৰ
এটা বিশেষ সৌন্দৰ্য্য ।

দ্বিতীয় বায়আতত এই ছটি স্বৰং বেচি কৰি দিয়া হ'লঃ—

আমি (১) মদিনাত ইছলাম প্ৰচাৰ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিম ।

(২) বিদেশী ভাই-বকাই, বাই-ভনীসকলক আমাৰ সছোদৰৰ
দৰে দেখিম আৰু কোনোৱে মদিনা আক্ৰমণ কৰিলে সকলোৱে মিলি
আগভেটা দিম ।

বহুল-কৰিমে (দঃ) ক'লে—“তোমালোকৰ লগত মোৰ জীৱন-মৰ-
ণৰ সম্বন্ধ । স্বৰ্গ-দুখত, বিপদ-সম্পদত, সমৰ-শান্তিত, জয়-পৰাজয়ত
সকলো অৱস্থাতেই তোমালোকৰ লগত থাকিম” ।

তেখেতৰ কথা শুনি মদিনাৰ মাহুহবিলাকে নথৈ বজা পালে ।
তাৰ পাচত তেওঁলোকে নিজেই তেওঁলোকৰ মাজৰপৰা ১২ জন
'নকীৰ' (বাৰ্তাবহ) বা প্ৰচাৰক বাছি ল'লে । এই ১২ জন 'নকীৰে'
মদিনাত আল্লাৰ নামৰ জয় ঘোষণা কৰিছিল ; তাৰে কেইবাজনো
'শহীদ' (মৃত্যু) হল ।

বহুল-কৰিমৰ (দঃ) পাচত কেইজনমান চোৰাংচোৰা লাগিয়েই
আছিল । তাৰে মাজৰ এটাই তেখেতৰ ওচৰত ইমান মাহুহ আলেজে
আলেজে দেখি চিঞৰি উঠিল—“মকাবাসীসকল ! তোমালোকে শুই
সাহাঁ, ইফালে এই দুৰ্গপলীয়াটোৱে তাৰ নাস্তিক দল লৈ তোমা-

লোকৰ বিৰুদ্ধে বণ দিবলৈ আৰ্জািছে ।”

মদিনাৰ মাথোন এজনৰ হাতত এখন তবোৱাল আছিল, ই-সকলৰ হাত উদং । এইজনে উত্তেজিত হৈ ক’লে—“ব্যা বহুলুজ্জাহ। হুকুম দিয়ক, কাইলৈকে গিনাত ইহঁতক এপোটক ভালকৈ দিওঁ ।” বহুল-কৰিমে (দঃ) ক’লে—“তোমালোকে এতিয়া নিজ নিজ ঠাইলৈ উভতি যোৱা, এনে কৰিবলৈ আজি হুকুম দিয়া নাই ।”

প্ৰায় শেষ নিশাত মদিনাৰ মানুহসকল তেওঁলোকৰ ‘কাফিল’ (যাত্ৰীদল) লৈ গ’ল, আৰু বহুল-কৰিমে (দঃ) নগৰলৈ উভতি আহিল ।

চোৰাংচোৱাই বাতিয়েই কোৰেচ্বিলাকক এই বিষয় জনালে । পাচদিনা বাতিপুৱাই মদিনাৰ ‘কাফিলা’ ৰাওনা হবলৈ ধৰিছে, এনে সময়তে কেইজনমান কোৰেচে তাত গৈ কবলৈ ধৰিলে—“ই কি কথা । শুনিছোঁ বোলে তোমালোকে আমাৰ সেই মানুহটোক মদিনালৈ নি আমাৰ লগত বণ দিব খুজিছা ?” মুছলমানবিলাকে নিজ নিজ কামত ব্যস্ত থকাত তেওঁলোকৰ কথাটো কোনেও কাণ নিদিলে । ‘কাফিলা’ ৰাওনা হোৱাৰ পাচত মুছলমানবিলাকক ধৰি আনিবৰ নিমিত্তে কোৰেচ্বিলাকে কেইজনমান মানুহ বণৰ সাজেৰে লকবাই পঠালে, কিন্তু ‘কাফিলা’ বহুত আগ বাঢ়িল । মোম্ভেৰ আৰু ছাআদা নামেৰে দুজন কোনো কাৰণত পাচ পৰাত, তেওঁলোককে গ্ৰেপ্তাৰ কৰা হ’ল । মোম্ভেৰ বাটৰপৰাই কথমপি পলাই গ’ল । ছাআদক মক্কালৈ অনাত কোৰেচ্বিলাকে তেওঁক হাত ভৰি বান্ধি পাৰেখানে হাৰাশান্তি কৰিছিল, পাচত তেওঁৰ পৰম বন্ধু জোৰেৰ আৰু হাৰেছে এই বিলাই দেখি, তেওঁক সিহঁতৰ হাতৰপৰা একেদৰে আঁচি মদিনালৈ পঠাই দিলে ।

‘বায়আৎ’ শব্দৰ অৰ্থ বেচা-কিনা । এই বেচা-কিনা কাৰ লগত ?
এফালে হৈছে—স্বয়ং আল্লাহ আৰু আন ফালে—তেওঁৰ মুছলমান ‘বান্দা’
(দাস) । আল্লাই মোমিনসকলৰপৰা তেওঁলোকৰ
বায়আতৰ ‘জ্ঞান-মাল’ (প্ৰাণ আৰু ধন) সকলোকে কিনি
গ্ৰহণ তথ্য । ললে আৰু তাৰ সলনি বান্দাই স্বৰ্গ পাব । গুৰু-
সাধনা বা পীড়-ফকিৰ পূজাই . ‘বায়আৎ’ নহয় ।
আমাৰ প্ৰচাৰৰ মূলত কোনো ৰাজনৈতিক, সামাজিক বা ব্যক্তি-
গত স্বার্থৰ নাম-গোন্ধ একো থাকিব নালাগে ; থাকিব লাগে কি ?
থাকিব লাগে শুদ্ধ সত্য—সত্যৰ লগত যুক্তি, আৰু যুক্তিৰ লগত
নিঃস্বার্থ আৰু সাধ্বিক প্ৰেম ।

• মদিনাত সফলতাৰ কাৰণ কি ?

মক্কাত ইছলাম প্ৰচাৰ কৰোঁতে ইমান বাধা-বিঘিনি হৈছিল যে,
দেখা দেখিকৈ ইয়াৰ চৰ্চ্চা কৰাটো দূৰৰ কথা, আন কি কোৰআন
পঢ়াই অসম্ভৱ হৈ উঠিছিল । কিন্তু যদিওবা বহুল-কৰিনে (দঃ)
নিজে মদিনালৈ যোৱা নাছিল, দ্বছবৰ ভিতৰতে তাত শই শই
মতা-তিৰোতা ইছলামত দীক্ষিত হৈছিল—ইয়াৰ কাৰণ কি ?

কোৰেচ্বীলাকৰ গোটেই সম্পদ সন্মান আৰু প্ৰাধাণ্যৰ মূলেই
হৈছিল দেৱ-দেৱীবিলাক । আববৰ সকলোতকৈ ডাঙৰ দৌলৰ দলৈ
বা পূজাৰী তেওঁলোকেই । তেওঁলোকৰ অভিলাষৰ ভয় আৰু আশী-
ৰ্বাদৰ আকাংক্ষা সকলোৱে কৰিছিল । তেওঁলোকে দেখিলে যে,
মক্কাত ইছলাম প্ৰচাৰ হবলৈ পালে, তেওঁলোকৰ মান-সম্ভ্ৰম আৰু
কৌলিণ্য একো নেথাকে । তেওঁলোকে সেইদেখি প্ৰাণপনে ইছলামক
বাধা দিছিল । কিন্তু মদিনাত এই শ্ৰেণীৰ পুৰোহিত বা পূজাৰী

নাছিল, কোনো ডাঙৰ দৌল নাছিল আৰু কোনো ভীৰ্থস্থানো নাছিল। আকৌ তাতে মদিনাৰ পৌত্তলিকবিলাকে আগবেগৰা ইছমী-বিলাকৰপৰা শুনি আহিছিল যে, এজন ‘নবী’ৰ আবিৰ্ভাব হব। গতিকে, কেইজনমান মুছলমানৰ চেষ্টাতেই ইছলামৰ শিক্ষা আৰু মাহাঅ্যলৈ মদিনাৰ মানুহবিলাক দলে দলে আকৃষ্ট হল।

মদিনা কাণ্ড-সম্বলিত :

হিজৰত ।

“মক্কা ! তুমি মোৰ মৰমৰ জন্মভূমি ! মই
তোমাক বৰ ভাল পাওঁ । কিন্তু আই ! তোমাৰ
সন্তানসকলে মোক তোমাৰ কোলাত থাকি-
বলৈ নিদিলে ! !” —হিজৰত মোহম্মদ (দঃ) ।

কোৰেচ্বিলাকে ইচ্ছামক নিৰ্মূল কৰিবৰ নিমিত্তে কত বকমৰ
যডযন্ত্ৰ, কত চক্ৰাস্ত কৰিলে, কিন্তু একো কৰিব নোৱাৰিলে । মুছল-
মান ক্ৰমেই বেচি হৈ গৈ আছে । কোৰেচ্বিলাকে দেহ-দেহীৰ
আগত কতনো উট, কতনো পাঠা বলি দিলে, কতনো পূজা-পাতল
দিলে, তথাপি একোৰে একো নহল । তেতিয়া সিহঁতে অত্যাচাৰ
আৰু বল প্ৰয়োগ কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে । বেছালৎ-পানাহে দেখিলে
যে, মক্কাৰ থাকিলে ধৰ্ম্মৰক্ষা কৰা টান । সেইদেখি, তেখেতে স্বদেশ
এৰিবলৈ মনত পাৰিলে, কিন্তু ক’লৈ যাব তাৰ ইমান দিন একো
ঠিক নাছিল । দাওছ্ বংশৰ প্ৰধান চৰ্দ্দাৰ তোকল-বেন্-ওমৰে,
তেখেতক তেওঁলোকৰ গড়ৰ ভিতৰত আশ্ৰয় লবলৈ বৰটোক অনুৰোধ
কৰিছিল ; কিন্তু তেখেত তাত মান্তি নহল, কাৰণ তালৈ গলে
মোখোন কোৰেচ্বিলাকৰ অত্যাচাৰৰপৰা আত্মৰক্ষাত বাজে ধৰ্ম্ম-ৰক্ষা
নহ’লহেতেন । যেতিয়া দেখিলে যে, মদিনাত ইচ্ছামকৰ উৰ্দ্ধাধিক

হৈছে আৰু মদিনাৰ মুছলমানবিলাকৰ তেখেতৰ ওপৰত বৰ হেঁপাহ, তেখেতে তেতিয়া মদিনালৈকে যাবৰ মন কৰিলে। তেখেত আগেয়ে গ'লে আত্মবক্ষা হ'ব হয়, কিন্তু মক্কাৰ মুছলমানবিলাকৰ বিলাই কুলাই পাচিয়ে নধৰা হ'ব। ইয়াকে ভাবি, তেখেতে মক্কাৰ মুছলমান-বিলাকক চল চাই মক্কা এৰিবলৈ কলে। মোছল্লেম মতা তিব্বোতাসকলে স্বদেশ-স্বজাতি, আত্মীয়-স্বজন, মাটি-ভেঁটি, ধন-দৌলত আদিৰ মায়া এৰি অতি সাৱধানে মনে মনে মদিনালৈ পলাবলৈ ধৰিলে, কিন্তু যি কেইজন কোবেচুবিলাকৰ হাতত ধৰা পৰিল, তেওঁলোকৰ ওপৰত ভয়ানক উৎপীড়ন হ'ল। তেওঁলোকৰ মাজত এই কেইজনৰ নাম উল্লেখ কৰিব লগীয়া :—

(১) ছোহেব-কমী (২) আইয়াচ্ (৩) হেখাম (৪) অলিদ (৫) ছাল্‌মা-বেন্-হেখাম (৬) আবু-ছল্‌মা আৰু তেওঁৰ বিবি উম্মে-ছাল্‌মা।

ছোহেব-কমী এজন বৰ ডাঙৰ ধনী সাউদ আছিল। তেওঁ মদিনালৈ পলাবলৈ যো-যা কৰিছে, এনেতে কোবেচুবিলাকে এই কথাৰ সম্ভেদ পাই, তেওঁক বেৰি ধৰিলেহি। সিহঁতে কলে—“আমাৰ দেশতে বেহা-বেপাৰ কৰি ডাঙৰ ধনী মানুহ হ'ল, এতিয়া এই ধন সম্পত্তি লৈ তোমাক মদিনালৈ যাবলৈ কেতিয়াও নিদিওঁ।” কমীয়ে তেতিয়াই আত্মাৰ নামত নিজৰ যথা-সৰ্বস্ব এৰি নিজেই কঢ়াল, বাটৰ ভিকছ হৈ, মাথোন পিন্ধা কাপোৰ লৈ বৰ স্বং মনেৰে মদিনালৈ গুচি গ'ল। বচুল-কৰিমৰ (ঃ) শিক্ষা আৰু চৰিত্ৰৰ প্ৰভাৱে আত্মোৎসৰ্গৰ কেনে মহান ভাব মুছলমান জীৱনত সন্মাই দিছিল! কোবেচুবিলাকে এনে হ'ব বুলি কেতিয়াও নেভাবিছিল। সিহঁতে ভেৰা লাগি চাই থাকিল।

হজ্জবত ওমৰ, আইয়াচ্ আৰু হেখাম তিনিও বাতি মনে মনে মদিনালৈ পলাই যাবলৈ ধৰি কৰিলে। এই কথা কেনেবাকৈ কোবেচুবিলাকে ভু

পাই হেখামক ধৰি পেলালে । হজৰত ওমৰ আৰু আইয়াচে কোনোমতে মদিনা পালেগৈ । আইয়াচ আবুজ্জেহেলৰ এজন মিলগীয়া ভায়েক । সেই কাৰণে, আবু-জ্জেহেলে খদ্দত মতলীয়া হৈ উঠি, তাৰ ভায়েক হাছ'ক লগত লৈ মদিনালৈ গ'ল । তাত গৈ কাঁকতি কৰি, আইয়াচক কলে যে, মাৰে তোক নেদেখি ভাত-পানী এৰি বলিয়া হৈ ফুৰিছে ; এবাৰ গৈ তেওঁক কোনোমতে সাধুনা দি আহগৈ । আইয়াচে তাতে সজ্ঞাত গৈ, সিহঁতৰ লগত মাকক চাবলৈ আৰু মকাত যি ধন-বিত এৰি আহিছিল তাকো আনিবলৈ বুলি, মকালৈ গ'ল । বাটতে আবুজ্জেহেল আৰু হাছ', দুয়ো আইয়াচক হাত ভৰি বান্ধি উটৰ পিঠিত তুলি মকালৈ লৈ গ'ল । তাত নি তেওঁক আৰু হেখামক, ভৰিত লোৰ শিকলিৰে বান্ধি, এটা কুন্ধচ ঘৰত আবদ্ধ কৰি থৈ নানা প্ৰকাৰ শাস্তি দিবলৈ ধৰিলে । পাচত বহুল-কৰিমে (দঃ) ইয়াৰ বাতৰি পাই, মহান্দ্ৰা অলিদক মকালৈ পঠাই দিলে । অলিদে এদিন ৰাতি ফাটকটোৰ দেৱাল ডেই ভিতৰলৈ গৈ, নিজৰ তৰোৱালেৰে শিকলি কাটি, দুইজন বন্দীকে মোকোলাই মদিনালৈ আনে । এইদৰে, হজৰত অলিদ আৰু হজৰত ছাল্‌মা-বেন্-হেখামেও কোবেচ'বিলাকৰ হাতত বন্দী হৈ নথৈ যাতনা ভোগ কৰিছিল ।

আবুছাল্‌মা আৰু তেওঁৰ বিবি উম্মেছাল্‌মাই, তেওঁলোকৰ এটা পিয়াহ ধোৱা লবাক লৈ, মদিনালৈ পলাবলৈ ওলাইছে । এনেতে খলুৱা কোবেচ'বিলাকে, ইয়াৰ গম পাই, সিহঁতক বাধা দিলেহি উম্মেছাল্‌মাৰ বাপেকৰ ফালৰ মানুহ আহি উম্মেছাল্‌মাক টানিছে আৰু আবুছাল্‌মাৰ ফালৰ মানুহ আহি এই কেচুৱাক মাকৰ বুকুৰ-পল্লা কাটি নিছে । উম্মেছাল্‌মাই এখন হাতেৰে স্বামীৰ কাপোৰ খামোচ মাৰি ধৰিছে আৰু আনখন হাতেৰে লৰাটিক বুকুলৈ চপাই

ধৰিছে। আবু-ছালমাই ছইকো বন্ধা কৰিবৰ নিমিত্তে আজতে ধৰ-
কৰাইছে। নবাধমহঁতে স্বামীৰ হাতৰপৰা তেওঁৰ বিবিৰ আক
মাকৰ বুকুৰপৰা তেওঁৰ চকুৰ পুতলি পানী-কেচুঘাটিক কাঢ়ি নিছে।
ইয়াতকৈ মৰ্মবিদাৰক দৃশ্য আৰু কিবা হব পাৰেনে ?

সতীৰ বিলাপ, পিয়াহ-ধোৱা-কেচুৱাৰ হিমা-ভেনী কান্দোনে এই
কাঠ-বুকুৱাইতৰ মনত এধানমানো দয়াৰ সঞ্চাৰ কৰিব নোৱাৰিলে,
বৰং সিহঁতে আনন্দত কিবিলি পাৰি গুচি গ'ল। আবুছালমাই
এতিয়া কি কৰে ? আগত কৰ্ত্তব্যৰ আহ্বান ! অগত্যা, তেওঁ আল্লাৰ
নামত আত্মসমৰ্পণ কৰি, আল্লাৰ নাম লৈ মদিনাৰ ফালে খোজ ললে।

বিবি উম্মে-ছালমাই নিতৌ গধূলি যি ঠাইত স্বামী আৰু লৰাৰ-
পৰা তেওঁৰ বিচ্ছেদ ঘটিছিল, তালৈ আহি এই ঘটনাৰ কথা স্তৰ্ঘৰি
বিলাপ কৰেহি। এবছৰলৈকে এইদৰে সতীয়ে কাল যাপন কৰিছিল।
তাকে দেখি, তেওঁৰ এজন মিলগীয়া ভায়েকৰ মৰম লাগিল ; পাচে
তেওঁৰ চেষ্টাতে ল'ৰাটিবৈসতে মদিনালৈ যাবলৈ তেওঁ মুক্তি পালে।
বাটো চিনি নেপায়, সহায়-সাৰথিও নাই আৰু লগত কোনো বস্ত-
বেহানিও নাই—তথাপি তেওঁ সেই বহুমানুহাৰ নাম লৈ অকলৈ
অকলৈ যাবলৈ ধৰিলে। বাটত ওছমান-বেন-তালাহা নামেৰে এজন
ডাঙৰ মানুহক লগ পালে। তেওঁ সকলো কথা শুনি বিৰিক অপায়-
অমঙ্গল নোহোৱাকৈ থৈ আহিলগৈ।

দ্বিতীয় আকাৰাৰ বায়আতৰ পৰা চকুৰ মাহৰ শেহলৈকে কোৰেচ-
বিলাকৰ হাতত বন্দী হৈ থকা মুছলমানত বাজে সকলো ছাহাবাই
ছুজন চাৰিজনকৈ বানে-বানে মদিনালৈ পলাল। বহুল-কৰিমৰ (দঃ)
ওচৰত থাকিল মাখোন—মহাত্মা আবুবকৰ আৰু আলী শোৰ্ত্তজ।
এই অৱস্থা দেখি কোৰেচ-বিলাকৰ বন্ধৰ সীমা নাইকিয়া হল, সিহঁতে

ভাবিলে যে, চিকাৰ সিহঁতৰ হাততে আছে। নবী-কৰিমে (দঃ) যেতিয়া দেখিলে যে, তেখেতৰ বিশ্বাসী ভক্তসকল নিৰাপদ ঠাইত ঠান-ধিত লাগিলগৈ, তেতিয়াহে তেখেতৰ মনলৈ শান্তি আহিল। তেখেতে আল্লাৰ হুকুমলৈ বাট চাই মক্কাতে থাকিবলৈ ধৰিলে।

যেতিয়া কোবেচ বিলাকে শুনিলে যে, মদিনাত ইছলামৰ প্ৰভাৱ আৰু আদৰ দিনক দিনে চৰিবলৈ ধৰিছে আৰু মোহাম্মদীয়া (মক্কাৰ ভগনীয়া মুছলমান) সকলে তালৈ গৈ অতি সুখে আনন্দাৰিলাকৰ স্বচ্ছন্দে কাল কটাইছে, সিহঁতৰ চকুত টোপনি শিষ্টাচাৰ। নাইকিয়া হ'ল আৰু সিহঁতে ধৰ্ম্মৰাবলৈ ধৰিলে।

তাতে আকৌ বহুল-কৰিমেও (দঃ) অলপতে মদিনালৈ যাব বুলি শুনি সিহঁতৰ মনত বৰ উত্তল-ধুত্তল লাগি পৰিল। অৱস্থা সঙ্কটাপন্ন! উপায় কি? এই কথা আলচিবলৈ এদিন সিহঁতে বিচাৰ-চৰা দাৰ-উল্-মদাত এখন ডাঙৰ মেল চপালে। বহুল-কৰিমক (দঃ) কি কৰা হব, মেলত এই বিষয়ে নানা মাহুহে নানা প্ৰস্তাৱ কৰিলে। শেহত আবুজ্জেহলে প্ৰস্তাৱ কৰিলে—“মোহাম্মদক অতি সোনকালে হত্যা কৰি পেলোৱা আবশ্যক। কিন্তু অকল এজনে এই কাম কৰিলে মোত্তালেব আৰু হাম্মমৰ (বহুল-কৰিমৰ) বংশৰ মাহুহে আমাক শুদাই নেৰে। সেইদেখি, মোৰ মনেৰে আমালোকৰ কৈদেপতি এজন এজন বৰ সাহিয়াল ডেকা বাছি দিয়ক। এই ডেকা কেইজনে ছেগ বৃদ্ধি একেলগে ভৰোৱালেৰে, একে সময়তে তাক মাৰি পেলাওক। তেতিয়া হলে মোহাম্মদৰ কৈদৰ মাহুহে আমাৰ লগত বণ দিয়া অসম্ভৱ হব। আৰু যদি সিহঁতে ‘খুনৰ’ সলনি ‘খুন’ বিচাৰে, তেতিয়া আমি সকলোৱে মিলি এটা দিহা কৰিব পাৰিম।” এই প্ৰস্তাৱেই সৰ্ব-সন্মতি ক্ৰমে গৃহীত হ'ল।

আল্লাই তেওঁৰ মৰমৰ ‘দোস্ত’ক যথা সময়ত এই বড়মজ্ৰৰ কথা জনোৱাই দিলে আৰু তেখেতে হজৰত আলীক মক্কাত থৈ হজৰত আবুবকৰক লগত লৈ মদিনালৈ যাবলৈ যো-যা কৰিলে। যদিওবা তেখেতক কোৰেচ্বিলাকে পৰম শত্ৰু বুলি ভাবিছিল, তথাপি সকলোৱে জানিছিল যে, তেখেতৰ নিচিনা বিশ্বাসী মানুহ মক্কাত আৰু পাবলৈ নাছিল। সেই দেখি, তেখেতৰ নাম হৈছিল “আল-আমীন” (বিশ্বাসী)। মক্কাত যাৰে কোনো দামী বস্তু ‘আমানত’ (গচ্ছিত) ৰখাৰ আবশ্যকতা হৈছিল, সেয়ে বহুল-কৰিমৰ (দঃ) ওচৰত থৈ গৈছিলহি। যিদিনাখন তেখেত মদিনালৈ যাবলৈ ওলাইছিল সেই দিনাও তেখেতৰ হাতত বহুত মানুহৰ বস্তু ‘আমানত’ আছিল। এই বস্তুবোৰ যোৱাৰ আগেয়ে ওভোতাই দিলে মানুহৰ মনত সন্দেহ তৰ আৰু তেখেত যাব নোৱাৰিব। গতিকে, তেখেতে যোৱাৰ পাচত গিৰিহীতবিলাকক ওভোতাই দিবলৈ বুলি ‘আমানত’ৰ সকলো বস্তু দি, হজৰত আলীক থৈ যাবলৈ বাধ্য হল।

‘হজৰত’ কৰাৰ হুকুম পোৱা মাজকে বেছালংগাবে হজৰত আবুবকৰৰ ওচৰলৈ গৈ বাতৰি দিলে। হজৰত আবুবকৰো লগত যাবলৈ ওলাল।

যি ৰাতি বহুল-কৰিমে (দঃ) ‘হজৰত’ কৰিব, সেই ৰাতিয়েই শত্ৰুবিলাকে মুকলি তৰোৱাল ধৈ তেখেতৰ ঘৰৰ দুৱাৰ মুখত বহি টোপালি পাৰি আছে, কেতিয়াকৈ তেখেত বাজলৈ ওলায় আৰু কেতিয়াকৈ কাম শেষ কৰে।

বহুল-কৰিমে (দঃ) আগেয়েই শত্ৰুবিলাকৰ পৰামৰ্শৰ বিষয় হজৰত জিব্ৰাইলৰ (Gabriel) পৰা জানিব পাৰি, হজৰত আলীক তেখেতৰ শোৱা-পাটীত মূৰৰপৰা ভৰিলৈকে সেউজীয়া কাপোৰ

এখনেৰে ঢাকি শুই থাকিবলৈ ক'লে আৰু তেখেত ঘৰৰ আন ফালেদি
বেৰ সৰকি ওলাই গ'ল ।

সম্মুখত দুৰ্দ্ধাস্ত শত্ৰু, উদং তৰোৱাল—মৃত্যুৰ বিভীষিকালৈ
আওকাণ কৰি, 'খেৰে খোদায়ে' আল্লাৰ ওপৰত নিভ'ৰ কৰি বহুল-
কৰিমক (দঃ) বক্ষা কৰিবৰ নিমিত্তে, নিশ্চিন্ত মনেৰে ওৰে বাতি,
একো হোৱাই নাই যেন দেখুৱাই, শুই থাকিল। ঘাতক কেইটাই
হুৱাবৰ ফাটেদি জুমি চাই। এজনক শুই থকা দেখি ভাবিলে যে, বহুল-
কৰিমেই (দঃ) শুই আছে। বহুত পৰ বাজত বৈ-বৈ আমনি লাগিলত
বলেৰে সিহঁত ঘৰৰ ভিতৰলৈ গৈ নিজ নিজ তৰোৱাল টান-মুঠীয়াকৈ
পৰি মূৰলৈ লক্ষ্য কৰি দাঙ্গি মাৰিব খোজোঁতেই, হজৰত আলী
শোৱা-পাটীৰপৰা গিৰিস্ কৰে উঠি সিহঁতৰ আগত থিয় হল। সিহঁত
সকলোৰ জয় পৰি গ'ল ! সিহঁতে সুধিলে—“মোহম্মদ (দঃ) কলৈ
গ'ল ?” হজৰত আলীয়ে উত্তৰ দিলে—“আল্লাইহে তেওঁৰ বহুলনো ক'লৈ
গৈছে জানে।” ধন্য শুক ভক্তি ! ধন্য হৃদয়ৰ বল ! এনে আত্ম-
ত্যাগৰ উদাহৰণ জগতৰ বুৰঞ্জীত পোৱা টান ।

হজৰত আলীক নিজৰ শোৱা-পাটীত শুবলৈ কৈ, বহুল-কৰিম
(দঃ) হজৰত আবু বকৰৰ ঘৰত ওলালগৈ। চিন্দিক-আক্বেবো ব্যগ্ৰ হৈ
তেখেতলৈ বাট চাই আছিল। তেওঁৰ জীয়েক বিবি আছমা আৰু
বিবি আয়েশা, দুয়ো ততাতৈয়াকৈ বাটত খাবৰ নিমিত্তে অলপ
জা-জলপান তৈয়াৰ কৰি দিলে।

হজৰত আবু বকৰে চাৰি মাহৰ আগৰেপৰা 'হিজৰত'ৰ সময়ত কামত
লাগিব বুলি, ডাট বৰ চোকা উট কিনি থৈছিল। তাৰে এটা বহুল-
কৰিমক (দঃ) লবলৈ ক'লে। কিন্তু বিপদৰ সময়তো এনে বন্ধু বস্ত্ৰ,
মাএ মদিনালৈ যাবলৈকো, এনেই লোৱাটো জেখেতে ভাল ধিৰেচনা

নকৰিলে। উচিত বেচ ৮০০ দেৰ্হাম দিহে 'কছৰা' নামেৰে উটটি ললে। 'হাদী' (বাট-দেখুৱা) আৰু গুৰিয়াল হলে এনে নিঃস্বার্থ আদৰ্শ হ'ব লাগে। এয়ে হৈছে বহুল-কৰিমৰ ডাঙৰ 'চুমত' (বীতি-নীতি)।

ওৰেদিনটো হজ্জৰত আবুবকৰৰ ঘৰতে থাকি, বাতি ছয়ো মনে মনে ঘৰৰ পাচফালে খিলিকিয়েদি ওলাই আগৰ কথামতে, উটৰ ওপৰত উঠি, নিজৰ পো-পোৱালী সকলোকে নিঃসহায় অন্তহাত শত্ৰু হাতত পেলাই দি, যথা সৰ্বস্ব এৰি, বিপদৰ বিভীষিকালৈ ভয় নকৰি, ৬২২ খৃঃ ছফৰ মাহৰ কৃষ্ণ পক্ষৰ শেহ বাতি দেওবাৰে মদিনামুৱা হৈ যাবলৈ ধৰিলে। আছমা গাভৰু আৰু আয়েশা ল'ৰা—এওঁলোকেও মুখৰ আগতে বিপদ দেখিও এফেৰাও চঞ্চল নহৈ, বহুল-কৰিম (দঃ) আৰু বাপেকৰ জা-জলপান তৈয়াৰ কৰি দিলে। কোনেও কৰ্ত্তব্য নেৰিলে!

স্বাক্ষৰ বাতি, তাতে বাট বৰ খলা-বগা, শিলেৰে ভৰা। তিনি মাইল গৈ, ছত্ৰৰ পৰ্বত পালেগৈ। এই পৰ্বতৰ টিং প্ৰায় এমাইল মান ওখ। এই টিঙ্গতে এটা গাঁও (১) আছিল, তাতে

হস্তৰ পৰ্বতৰ ছয়ো লুকাবলৈ বুলি সোমাল। গাঁওটোৰ মুখখন গাঁও। প্ৰায় ১৪ ইঞ্চি বহল। ভাগৰ লগাত বহুল-কৰিমে (দঃ) হজ্জৰত আবুবকৰৰ কৰজনেকে পিতান কৰি গাঁওতে গুলে। হজ্জৰত আবুবকৰ বহি থাকিল আৰু সৰু সৰু কেইটামান গাঁও দেখি, তাত সাপ বিছা আদি আছে বুলি নিজৰ গাৰ কাপোৰ ফালি ফালি, সেই

(১) এই ছত্ৰৰ গাঁও এতিয়ালৈকে আছে। হজীসকলে দলে দলে গৈ ইয়াক দৰ্শন কৰে।

গাঁতবোৰৰ মুখত সোপা দিলে । কাপোৰৰ নাটনি হোৱাত এটা গাঁত বাকী থাকিল । হজৰত আবুবকৰে নিজৰ ভৰিৰে গাউটোত সোপা দি ধৰিলে । সেই গাঁততে এটা সাপ আছিল, সেই সাপে তেওঁৰ ভৰিতে খোট মাৰি দিলে । বিষত তেওঁ অধিৰ হল, কিন্তু তথাপি নিজৰ ভৰি নলবালে, লবালেই জানোচা হজৰত বহুলৰ (দঃ) টোপনি ভাগে আৰু সাপটো ওলাই তেখেতক খোটে । ধন্ত তেওঁৰ সহিষ্ণুতা । ধন্ত তেওঁৰ স্বার্থত্যাগ !! বহুল-কৰিমে (দঃ) পাচে নিজেই সাৰ পালত, হজৰত আবুবকৰে নিজৰ অৱস্থা জনালে । তেখেতে নিজৰ মুখৰ খু অলপ ঘা ডোখৰত লগাই, আল্লাৰ নাম লৈ ফুৱাই দিলত, বিৰ উৰি গ'ল ।

হজৰত আবুবকৰৰ পুতেক আব্দুল্লাই, বাপেকৰ হুজুম অহুসৰি মক্কাৰ অৱস্থা আদি ভালকৈ বুজি, ৰাতি ছত্ৰলৈ গৈ তেওঁক সকলো বাতৰি দি আহে । আমিৰ-বেন্-ফোহায়াৰ নামেৰে হজৰত আবুবকৰৰ 'আজাদী' (মুক্ত হোৱা) গোলাম এজনে ছত্ৰৰ ওচৰত নিজৰ ছাগলী চৰাই ফুৰিছিল । তেওঁ ৰাতি পৰ্বতলৈ গৈ ছাগলীৰ গাখীৰ ঘিমান-পাৰে দি আহে । এই গাখীৰেই তেওঁলোকৰ প্ৰধান খাদ্য আছিল । হজৰত আবুবকৰৰ জীয়েক আছ্-মাইও ৰাতি লুকাই লুকাই তালৈ গৈ খোৱা বস্ত্ৰ-বেহানি দি আহেগৈ । এইদৰে গাঁতত তেওঁলোকে তিনি ৰাতি কটালে ।

কোবেচবিলাকে যেতিয়া দেখিলে যে, বহুল-কৰিমে (দঃ) পলাল, তেতিয়া সিহঁতে হজৰত আলীকে গ্ৰেপ্তাৰ কৰি কা'বালৈ লৈ গ'ল । তাত তেওঁৰপৰা কথা উলিয়াবলৈ সিহঁতে তেওঁক বহুত উৎপীড়ন কৰিছিল । কিন্তু চেষ্টা বিফল হোৱাত, তেওঁক এৰি দি সিহঁত হজৰত আবুবকৰৰ ঘৰলৈ গ'ল । তাত মাথোন তেতিয়া আছ্-মা-

আক আয়েখা আছিল। আবুজ্জেহেলে মুখ খন ভেঙুচালি কৰি আছ-
মাক জ্বিলে—“তোৰ বাপেৰ ক’ত ?” আছমাই গহীনকৈ উত্তৰ
দিলে—“কব নোৱাৰোঁ।” এই উত্তৰ শুনিয়েই স্বৰ্গতানে আছমাক
গালত এনে টানকৈ চৰ এটা মাৰিলে যে, ছোৱালীটিৰ কাণৰ
‘বালি’ ছিগি পৰি গ’ল।

বহুল-কৰিমো (দঃ) নাই আক হজৰত আবুবকৰো নাই। এই বাতৰি
ততালিকে মক্কাৰ ইকালৰপৰা সিকালে বিয়পি পৰিল। কোৰেচবিলাকে
তেওঁলোকক চাৰিওপিনে বিচাৰি চুলথ কৰিলে, কিন্তু যেতিয়া ক’তো
তেওঁলোকৰ সন্তেদ নেপালে, তেতিয়া ঘোষণা কৰি দিলে—“এশ
উট পৰস্কাৰ। মোহম্মদ বা আবুবকৰৰ জীয়া দেহ বা তেওঁলোকৰ মূৰ
যি আনিব পাৰিব, তাক এশ উট বঁটা দিয়া যাব।”

বহুল-কৰিমৰ (দঃ) ওপৰত আবুবকৰৰ ভয়স্কৰ ঋণ, তাতে
আকৌ এই বঁটা আক বশত্ৰা। গতিকে, অলেখ মানুহ কেউকালে
পিঁপাৰ্শি দি গ’ল—কোনোৱে ঘোঁৰাত, কোনোৱে উটত বা কোনোৱে
ভৰিৰে খোজ কাঢ়ি বিচাৰি যাবলৈ ধৰিলে। এদলে গৈ মানুহৰ
ভৰিৰ খোজ দেখি সেই গাঁতৰ ওচৰত থিয় হ’ল।

খপ্ৰপনি লাগি হজৰত আবুবকৰে কলে—“য়া বহুলুজ্জাহ! এতিয়া
উপায় কি? আমি মাথোন দুজন, শত্ৰু মানুহ বহুত। বহুল-কৰিমে
(দঃ) কলে—“আমি দুজন নহওঁ, তিনিজন আক এজন আশ্ৰয় লগত
আছে—তেওঁ মহা শক্তিশালী আল্লাহ তা’লা। ভাবনা নাই, মনে মনে
বহি থাকক।”

আল্লাহ কি মহিমা! কোৰেচবিলাকে জেঞ্চিলে সেই গাঁওৰ মুখত
মুকৰাৰ জাল আক তাৰ ওপৰত গছৰ পাত। এবাদ আছে যে, তাতে
আকৌ এজোৰ কপোৱে বাহ সাজি কণী পাৰি উমনি লৈ আছিল,

মাহুহ দেখি উষি গ'ল। সকলোৱে কলে—“ইয়াৰ ভিতৰত সোমোৱা নাই বলা, বলা!” সিহঁত আন ফালেদি গুচি গ'ল, বহুল-কবিম (দঃ) নিৰাপদ হ'ল।

আব্দুল্লাহ-বেন্-ওবায়কাৎ নামেৰে এজন পৌত্তলিকক টকাৰে বন্দীকৃত কৰি বাট দেখুৱাবলৈ বুলি নিযুক্ত কৰা হৈছিল। আগৰ বন্দবস্ত মতে তিনি ৰাতিৰ পাচত তেওঁ সেই উট দুটা লৈ ছত্ৰৰ পৰ্বতত ওলালগৈ। চতুৰ্থ দিনৰ ৰাতি গাতৰ পৰা তেওঁলোক ওলাই আকৌ আওহতীয়া বাটেদি যাবলৈ ধৰিলে।

৪ৰ্থ ৰাতি অৰ্থাৎ ৫ ৰবিউল আউৱল (৬২২ খৃঃ ১৬ জুলাই) তাৰিখে বহুল-কবিম (দঃ), হজৰত আবুবকৰ, তেওঁৰ পুতেক আব্দুল্লাহ আৰু লগুৱা আমিব, এই চাৰিটি প্ৰাণী মদিনা মূৰা হৈ আকৌ খাবলৈ ধৰিলে—হজৰত আবুবকৰৰ পৰা কিনি লোৱা ‘কছবা’ নামেৰে উটত বহুল-কবিম (দঃ), ইটো উটত হজৰত আবুবকৰ আৰু আমিব, আৰু আব্দুল্লাহ তেওঁৰ নিজৰ উটত।

কোৰেচৰ মাজৰ ছোবাকা-বেন্ মালেক নামেৰে এজনে কেনে-বাকৈ এওঁলোকৰ বাতৰি পাই ছোঁৱাত উঠি হাতত উদং তৰোৱাল

লৈ পাচে পাচে খেদা ধৰিলে। বাটত যাওঁতে

ছোবাকা কোৰে- আৰব এজনে দূৰৰ পৰা এওঁলোকক দেখি ততা-চাব আশ্চৰ্য্যমণ। তৈয়াৰকৈ নিজৰ গাৰ্হত কলেগৈ—“কেইজনমান

মাহুহ যাবলৈ ধৰিছে, মোৰ বিশ্বাস মোহম্মদ আৰু তেওঁৰ লগৰীয়া কেইজন গৈছে”। ‘এশ উট বঁটা, মোহম্মদ হত্যাৰ অক্ষয় যশস্তা আৰু দেহ-দেবীৰ শত্ৰুক বিনাশ কৰা মহৎ-পুণ্য,’ এই বোৰ আনে কেলেই পাব লাগিছে, মই অকলৈ লয়, এই জাবি ছোবাকাই গাৰ্হৰ মাহুহবিলাকক ভুৱা দি কলে—“মই ভালকৈ জানো,

মোহাম্মদ বা তেওঁৰ লগৰীয়া কোনো নহয়।" এই কথা শুনি গাৰব কোনো মানুহ নাছিল। ছোৰাকাই যাত্ৰীদলক ধৰিবলৈ ঘোঁৰা চেকুৰাই দিলে। হজৰত আব্বকৰে দেখি ভয়ত সোত্ মোত্ খালে। বহুল-কৰিমে (দঃ) সান্থনা দি তেওঁক কলে—“ভয় নকৰিব, আল্লাহ আমাৰ লগত আছে”। বহুল-কৰিমক (দঃ) ধৰে ধৰে, এনে সময়তে ছোৰাকাব ঘোঁৰাটো শিল এডোখৰত ওজট খাই পৰিল। তেওঁৰ মনত অলপ ভয় সোমাল যদিও, তেওঁ আকৌ ঘোঁৰা চলাবলৈ ধৰিলে। হজৰত আব্বকৰে তেতিয়া সান্থনাত হৈ পাচ ফাললৈ চাই আহিছে, কিন্তু বহুল-কৰিমে (দঃ) ধীৰ আৰু গহীন ভাৱে একান-পতীয়া হৈ মুখত কোৰআন ‘তিলৱত’ (আবৃত্তি) কৰি গৈ আছে। অলপ দূৰ আগবাঢ়ি যাওঁতেই ছোৰাকাব ঘোঁৰাৰ আগঠেক দুখন বালিত পোত খাই গ’ল। ভৰি উলিয়াব নোৱাৰি ঘোঁৰাটোৱে আটাই পাৰিবলৈ ধৰিলে। এই বেলি ছোৰাকাব বুকু থৰথৰকৈ কঁপিবলৈ ধৰিলে আৰু বহুল-কৰিমৰ (দঃ) ওচৰ চাপি হাতৰ তৰোৱাল আৰু ধোৱা বস্ত্ৰ-বস্ত্ৰ লোপাকে দি আত্ম-সমৰ্পণ কৰিলে। বহুল-কৰিমে (দঃ) তেওঁৰ সকলো বস্ত্ৰ ওভোতাই দি, তেওঁক ক্ষমা কৰি উভতি যাবলৈ হুকুম দিলে। তেওঁ উভতি গ’ল আৰু বাটত বহুল-কৰিমৰ (দঃ) বিচাৰি অহা যিমান মানুহ পালে, সকলোকে সেই ফালে ভেঁতে নাই ঘোৱা বুলি ভুৱা দি ওভোতাই পঠালে। এই ছোৰাকাই পাচত ইছলাম গ্ৰহণ কৰে।

• বাওঁতে বাটত উম্মে-মা’বদৰ ঘৰ পাই, বহুল কৰিমে (দঃ) তেওঁৰ ওচৰলৈ গৈ তাত কিবা ধোৱা বস্ত্ৰ আৰু পানী কিনিবলৈ পোৱা বাস্তৱে সন্ধানিলে। উম্মে-মা’বদে কলে যে, তাত একো পোৱা নোহয়। তাতে এজনী চেৰেলী ছাগলী শুই আছিল। উম্মে-মা’বদে

দলে,—“যদি খীৰালে গাখীৰ ওলায়, তেন্তে এই ছাগলীজনী খীৰাই
জাব পাৰি।” হজ্জৰত বহুলে (দঃ) “বিছ মিল্লাহ” বুলি খীৰালত ভাল-
মান গাখীৰ পালে। তাৰে অলপ তেখেতে আক লগৰীয়া কেউজনে
পালে আৰু বাকী গাখীৰ গিৰিহঁতক দি তেওঁলোক গুচি গ’ল।

উম্মে-মা’বদৰ স্বামী আবু-মা’বদ ঘৰলৈ আহি, গাখীৰ দেখি, গাখীৰ
ক’ৰপৰা পালি। বুলি ঘৈণীয়েকক সোধাত, ঘৈণীয়েকে সকলো
কথা জনালে। তেতিয়া আবু-মা’বদে ক’লে—“তেওঁ কোৰেচ
বংশৰ সেই মাছুহজন, যাৰ বিষয় আমি হৰেক বকমৰ কথা
শুনিছোঁ। হাঁয়, মোৰ কি দুৰ্কপাল! মই তেখেতৰ পদধূলি লব
নাৱাৰিলোঁ।”

বটা-যশস্তাৰ লগত আৰু পুণ্যৰ আশাত আছ’লম কৈদৰ বাৰিদা
নামেৰে এজনে ৭০ জন ডকাইত লৈ ঢাল-তৰোৱালেৰে সজ্জিত হৈ
বাৰিগা ডকাইত বহুল-কৰিমক (দঃ) ধৰিবলৈ বাটত বৈ আছিল।
চ’ৰৰ ইছলাম মদিনাবপৰা অলপ দূৰত এই যাত্ৰীদলৰ লগত
এহণ। সিহঁতৰ মুখামুখি হয়। বহুল-কৰিমৰ (দঃ) হাতত
কোনো অস্ত্ৰ নাই আৰু অস্ত্ৰ চলোৱাৰো তেখেতৰ অভ্যাস নাই।

তেখেতৰ লগত নিৰীহ হজ্জৰত আবু-বকৰ। বাকী দুজন—অমুছলমান।

এনে ঘোৰ বিপদৰ সময়তো হৰিবে-ৰোদাৰ মুখত সেই সদানন্দ,
সদা-গহীন স্বৰ্গীয় ভাব। তেখেতে তেতিয়া একান্ত মনেৰে কোৰ’আন
শিলাৰত (আবৃত্তি) কৰি গৈ আছে। বাৰিদাই ডকাইত দল লৈ
তেখেতৰ ওচৰলৈ খেদি আহি, কোৰ’আনৰ মাত শুনি বল, তাৰ
ভৰি দুখন অচল আৰু বাউসি হুটা অবস হৈ পৰিল।

বহুল-কৰিম (মিঠা মুখেৰে)—“আপুনি কোন? কি লাগে?”

বাৰিদা—“মই বাৰিদা, আছ’লম কৈদৰ চ’ৰৰ।

বছুল-কৰিম—আছ'লম্ (১)—“শান্তি! ভাল কথা।”

বাৰিদা—“আপুনি নো কোন?”

বছুল-কৰিম—“মই মক্কাৰ মানুহ, আকল্লাৰ পুতেক—মোহম্মদ, সত্যৰ সেৱক—আল্লাৰ বছুল।”

তাৰ পাচত বছুল-কৰিমে (৭ঃ) বাৰিদাৰ মুখলৈ চালে। বাৰিদাই দেখি ব-লাগি ব'ল। পাচত তেখেতৰ পবিত্ৰ চৰণত পৰি কান্দিবলৈ ধৰিলে আৰু তেওঁৰ ৭০ জন লগৰীয়াইও তাকে কৰিলে। লগৰীয়াবিলাকক লৈ বাৰিদাই নিজৰ মূৰৰ পাণ্ডুৰি সোলোকাই, তাৰে এটা আগ, এপাত কাঁড়ৰ আগত বান্ধি, নিচান উৰুৱাই উৰুৱাই মহা উলাহেৰে বছুল-কৰিমৰ (৭ঃ) আগে আগে যাবলৈ ধৰিলে। আফ'তাবে বেছালতৰ কি মোহনী শক্তি!

বছুল-কৰিমে (৭ঃ) মক্কা এৰিলে—এই বাতৰি পাই মদিনাৰ মুছল মানবিলাকৰ আনন্দৰ পাৰ নাইকিয়া হল। তেওঁলোকে নিতৌ বাতিপুৰাই নগৰৰ বাহিৰলৈ আহি বাটলৈ চাই কোবা-এবেল। থাকি, দুপৰীয়া বেলিকা ঘৰলৈ গুচি যায়। ৰবিউল ১ম হিজবী ১২বনিউল-আউৱল মাহৰ ১২ তাৰিখে, সোমবাৰে ঠিক দুপৰীয়া আউৱল, সোমবাৰ সময়ত আফ'তাবে বেছালত ‘কোবা’ নামেৰে গাও দুপৰীয়া। ৩২২খঃ। এখনত ওলালগৈ। ই মদিনাৰ পৰা দুমাইলমান দূৰ, এটা পৰ্বতৰ ওপৰত। ইয়াক ওপৰ মদিনা বা পুৰণি মদিনাও বোলে। পোনতে এজন ইহুদীয়ে তাৰ ঘৰৰ ওপৰৰপৰা তেখেতক দেখি চিঞৰি উঠিল—“আহিল, আহিল!”

এই চিঞৰ শুনি, কেউফালৰ পৰা কোৰ্হাল লাগি গ'ল আনন্দত সকলোৱে মতলীয়া হৈ উঠিল। চাৰিউফালৰ পৰা “আল্লাহো আকবৰ্” ধ্বনি উঠি গোটেই ঠাই কপাই দিলে।

(১) ‘আছ'লম্’ শব্দটি ‘হুসদ’ বাতৰ পৰা ওলাইছে, অৰ্থ শান্তি।

আগবঢ়াই আনিবৰ নিমিত্তে ভকতসকল জুমে জুমে আহিবলৈ ধৰিলে। বহুল-কৰিম (দঃ) পোনতে এজোপা খাজুৰ গছৰ তলতে বহিল। তেখেতে মনে মনে বহি আছে আৰু হজৰত আবুবকৰে ওচৰতে থিয় দি আছে। দুই জনৰে সাজ-পাৰ একে, কোনো ধুন-পেঁচ নাই, কোনো পাখ্য নাই। যিসকলে আগেয়ে নবী-কৰিমক (দঃ) দেখা নাছিল, তাৰে অনেকে হজৰত আবুবকৰকে তেখেত বুলি ভাবি অভিবাদন কৰিবলৈ ধৰিলে। যেতিয়া হজৰত আবুবকৰে নিজৰ কাপোৰেৰে তেখেতৰ মূৰৰ ওপৰত ছাঁ দি থিয় হল, তেতিয়াহে তেখেতৰ পৰিচয় পোৱা গ'ল। অলপ তাতে ক্ৰিৰাই সকলোৰে লগত মিলি, পাচত তেখেত আৰু হজৰত আবুবকৰে ভকত সকলৰ লগত 'কোবা' গাঁৱৰ বনি-আমৰ কৈদৰ কুলচুম্-বেন্-হেদমৰ ঘৰত থাকিলহি।

বহুল-কৰিমে (দঃ) কোবাতো দিনচেৰেক থাকি এটি মহ্জিদ সজায়। ইচ্লামৰ বুৰঞ্জীত এয়ে হৈছে সৰ্ব্বপ্ৰথম মহ্জিদ। আজিলৈকে

এই মহ্জিদে (১) মুছলমানৰ পূৰ্বকীৰ্ত্তি সোঁৱৰাই কোবা মহ্জিদ।

আছে। হজৰত আলীয়ে 'আমানত'ৰ ধন-বস্তুবোৰ গিৰিহঁতক শোধাই দি, 'হিজৰত'ৰ তিন দিন পাচত মক্কাৰ পৰা পলাই আহি, এই কোবাতো বহুল-কৰিমৰ (দঃ) লগ ধৰিলেহি। হজৰত আলীয়ে শত্ৰুবিলাকে ধৰে বুলি ভয়ত দিনত লুকাই থাকে আৰু ৰাতি হলে বাট চলিবলৈ ধৰে। এই দৰে আহোতে তেওঁৰ ভবিৰ বিষ ইমান দৰে হৈছিল যে, তেওঁ ঢৰাই-মৰাই পৰিলহি; কিছু পৰলৈ উঠিবই নোৱাৰিছিল।

কোবা মহ্জিদ সাজোতে নবী-কৰিমে (দঃ) আন আন মুছলমানবিলাকৰ লগত মিলি সমানে বহুৱাৰ কাম কৰিছিল। এই দৰে ইচ্লামৰ অতুলনীয় সাগ্য আৰু বিশ্বজনীন ভ্ৰাতৃ ভাবৰ ভেঁটি তুলি থৈ গৈছে।

যথা সাধ্য নিজৰ কৰ্ত্তব্য-পালন আৰু কৃতকাৰ্য্যতাৰ নিমিত্তে আল্লাৰ ওপৰত সম্পূৰ্ণ আস্থানতৰ্ভৰ—এয়ে হৈছে বহুল-কৰিমৰ (দঃ) শিক্ষা। আল্লাৰ ওপৰত ভৰসা কৰিব লাগে ; তেওঁৰ ইচ্ছা হলে সকলোৱে হেদায়ত (মুক্তি) পাব। হেদায়ত-দেনেৱালা (মুক্তিদাতা) আৰু গোম-বাচ্ বৰনেৱালা (বিপথগামী কৰোতা) এক মাত্ৰ তেওঁৰেই—এনে তৰ্কদ্বিৰ (অদৃষ্টৰ) দোতাই দি বহুল-কৰিমে (দঃ) কাম কৰা নাছিল। এফালে দৃঢ় বিশ্বাস, কৰ্ম্ম-ফললৈ অনাশক্তি, এফালে লুকাই অকোৱা পকোৱা বাটেদি মদিনালৈ যাত্ৰা আৰু কিমান সাৱধানতা ; আকৌ আন-ফালেদি মুকলি তৰোৱালকো ভয় নকৰি আল্লাহ আমাৰ লগত আছে বুলি সকলো আটল-বিটলৈলৈ আওকাণ কৰি বিশ্বাস।

বহুল-কৰিমৰ (দঃ) সাজ-পাৰত একো কিতাহি বা বিশেষত্ব নাছিল, বাক দেখিলে সাধাৰণ মাতুহে তেখেতক চিনিব পাবে, কিন্তু আমাৰ আজিকালিৰ ‘মোলবী’ চাহেবসকলৰ এনে বিনন্দ-বিলাস বেণ ধে, তেওঁলোকৰ খুন-পেট্, দেখিলেই টক খাব লাগে !

সমাজৰ নিমিত্তে কি কৰা কৰ্ত্তব্য, বহুল-কৰিমে (দঃ) তাকে কৈ মনে মনে নেথাকিছিল। তেপেতে নিজেই সকলোতকৈ আগেয়ে সেই কাম কৰি দেখুৱাইছিল। খলিফা চাৰিজনো তেনে সাঁচতে মৰা।

কোৱা-মহ্‌জিদ হৈ যোৱাত, বহুল-কৰিম (দঃ) মদিনালৈ আহিবলৈ ওলাল। মদিনাৰ মুছলমানবিলাকে বৰ উলাহেৰে বীৰৰ নিয়ম

মদিনা প্ৰবেশ। অত্‌সৰি সকলোৱে তৰোৱাল ওলোমাই তেখেতক ১ম হজ্জবী ১৬ ৰবিউল আগবঢ়াই আনিবলৈ বাহিৰ হল। ১৬ ৰবিউল তাউৱল, শুকুৰ বাৰ মক্‌ত্বৱ ১৪শ বছৰ। আউৱল শুকুৰ বাৰৰ দিনা তেখেতে মদিনালৈ ৬২২ খঃ ২৭ জুলাই। যাত্ৰা কৰিলে। আগে পাচে, সোঁৱে বাওঁৰে মুছলমানবিলাক বজত উত্থাৱল হৈ ‘আল্লাহো আকবৰ’ ধ্বনি কৰি

কৰি লগত গৈছে। অলপ দূৰ যাওঁতেই ‘জুমা’ নামাজৰ সময়
১ম জুমা। ই’ল আৰু ১০০জন মানুহ লৈ বহুল-কৰিম (দঃ)

বনি-ছালেম চুবুৰিৰ ওচৰত ‘বতনেবাদি’ বোলা
ঠাইতে ‘জুমা’ নামাজ পঢ়িলে। এয়ে হৈছে ঠাইলৈ প্ৰথম ‘জুমা’।

তিনি ঘাহৰ আগেয়ে মক্কাৰ আকাবাত যে গুপ্ত পৰামৰ্শ হৈছিল,
তাৰ পাচত আজি মদিনাৰ ভক্ত আনুহাৰ আৰু বিদেশী মোহাজিৰ-
বিলাকৰ এই আশাতীত সৌভাগ্য দেখি বহুল-কৰিম (দঃ) আনন্দত
উধাও হৈ পৰিল। সত্যৰ কি অলৌকিক ক্ষমতা! কেইদিনমানৰ
আগতে যিগনে মাতৃভূমিৰ পৰা খেদা খাই পলাই আহিছিল, আজি
তেখেতে কেনে সন্মানেৰে দেখাদেখিটকৈ মদিনাৰ ৰাজ-বাটেদি নগৰত
সোমাইছেহি! কেনে অভূত দৃশ্য!!

আজি বিশ্বমানৱৰ পৰম গুৰু, শ্ৰেষ্ঠতম সংস্কাৰক, ঘাই বহু
মোহম্মদ মোস্তাফা (দঃ) মদিনাত উপস্থিত। গাঁতকে, তাৰ মতা-
ত্ৰিৰোতা, বুঢ়া-ডেকা, লৰা-ছোৱালী সকলো আগবঢ়াই আদৰ্শবলৈ
উদ্বাউল হৈ পৰিল। নগৰৰ ঘৰৰ ছাত আৰু বাৰান্দাবিলাক
মানুহেৰে ভৰপূৰ। বাটত সৰু সৰু লৰা-ছোৱালীবিলাকে “য়া
মোহম্মদ, য়া মোহম্মদ” বুলি চিঞৰি দাবলৈ ধৰিলে।

বহুল-কৰিম (দঃ) নগৰত সোমালত প্ৰত্যেক ভক্তই তেখেতক
নিজৰ ঘৰলৈ নিবলৈ আৰজ কৰিছিল, কিন্তু তেখেতে উত্তৰ
দিলে—“বানু-নাজ্জাৰ বংশ মোৰ ককা আদুলমোস্তাফিবৰ মোমা-
য়েকৰ ফৈদৰ—মই তেওঁলোকৰ তালৈকে যাম।” বুৰঞ্জী মতে—
যেতিয়া তেখেতে দেখিলে যে, সকলোকে সন্তুষ্ট কৰা অসম্ভৱ, তেতিয়া
তেখেতে উট এৰি দি কলে যে, য’লৈ মোৰ উট ৰিন্ন হ’ব, মই তাতে
নাগিম। য’ত এতিয়া মদিনাৰ মছজিদে নবনী আছে, তাতে আহি

তেখেতৰ উট বহি গ'ল। এয়ে হৈছে নাজ্জাৰ বংশৰ চুবুৰি। আবুআব্দুৰ আনছাবীৰ ঘৰ ইয়াৰ কোষতে, তেওঁৰ ঘৰতে (১) বহুল-কবিম (দ:) নামিল।

মদিনা মুকাৰ পৰা ২৫০ মাইল উত্তৰত, প্ৰায় ১১ দিনৰ বাট। আগেয়ে ইয়াৰ নাম আছিল 'ইয়চুব'। নবী-কবিম (দ:) ইয়ালৈ অহাৰ পাচৰ পৰা ইয়াৰ নাম হল 'মদিনাতুল্লবী' (নবীৰ নগৰ)। পাচত চমুকৈ 'মদিনা' নামটোৱেই বৈ গ'ল।

বহুল-কবিমৰ (দ:) এই মদিনালৈ যোৱাকৈ 'হিজ্জবন্ত' বোলে। ইয়াৰ পৰাই 'হিজ্জবী' চনৰ উৎপত্তি। কিন্তু প্ৰকৃত পক্ষে এই 'হিজ্জবন্তৰ' ১৭ বছৰ পাচত দ্বিতীয় খলিফা হজ্জবন্ত ওমৰ-ফাককৰ খিলাফতৰ ১লা মহৰমৰ (৬২২খৃঃ ১৬ জুলাইৰ) পৰাইহে 'হিজ্জবী' চন আৰম্ভ হৈছে।

মদিনালৈ অহাৰ পাচত তাত এটি মছজিদ সাজিবলৈ বহুল-কবিমৰ (দ:) একান্ত ইচ্ছা হল। যি আল্লাৰ নাম ঘোষণা কৰাত, যাৰ 'ভোহিদৰ' জয়ধ্বনি কৰাত, তেখেতৰ ভক্তসকলে আজি ১৩ বছৰ কুলাই পাচিয়ে নধৰাকৈ আটল-বিটল সজি আহিছে—মোছলিম ভাই-সকলক লৈ, আজি মদিনাৰ মুকলি আকাশৰ ওপৰত, মুকলি বতাহত মুকলি পথাৰত, মুকলি প্ৰাণেৰে ভিড়ি খুলি হেণাহ পলুৱাই সেউ বহুমানুৰহিমৰ মহিমা-গান গাবলৈ বহুল-কবিমৰ (দ:) মন ব্যাকুল হৈ পৰিল।

যি ঠাইত নবী-কবিমৰ (দ:) উট আঠি থিয় হলহি, সেই ঠাইতে তেখেতে মছজিদ এটি সাজিবলৈ ইচ্ছা কৰিলে। ই এতোখৰ অকামিলা পতিত মাটি, মাজুহে তাৰ একফলে উট বাঁকিছিল,

(১) এই ঘৰ এতিয়ালৈকে আছে, প্ৰত্যক্ষৰে দেখি আহিছে।

একালে খাজুর গুৰুৰাইছিল আৰু আনফালে পুৰণি কববস্থান । এই মাটি ডোখৰ 'চোহেল' আৰু ছহল নামেৰে দুটি মাউৰা ল'ৰাৰ সম্পত্তি । আছআদ-বেন-জোৰাৰা আনুছাবী সিহঁতৰ অভিভাৱক । আছআদ আৰু এই ল'ৰা দুটিয়ে এই মাটিডোখৰ এনেই দিব খুজিছিল, কিন্তু বচুল-কৰিমে (দঃ) নেমানিলে । তেখেতে দহ মিচকাল (সোণৰ মোহৰ) বেচ দি এই মাটিডোখৰ কিনি নিজেই আন আন মুচলমানবিলাকৰ সহায় লৈ মছজিদ সজাবলৈ ধৰিলে ।

কিতাহি মাৰি বহি মানুহক হুকুম নিদি, বচুল-কৰিমে (দঃ) সাধাৰণ বহুৱাৰ দৰে নিজ হাতেৰে কাম কৰিবলৈ কুণ্ঠিত নহল । মূৰত মুখত আৰু ডাঢ়িত ধূলি মাটি ভৰি গৈছে, তেও তেখেতে অতি হেপাহেৰে মাল-বস্তু বোৰ মূৰত তুলি, সেই ঠাইলৈ আনিছে আৰু কৈছে—
“হে প্ৰভু ! এনে বোজা বোৱা অতি সোৱাদ আজুৰৰ বোজা বোৱাত-
কৈ বেচি অনন্দদায়ক আৰু পুণ্য কাম ।” নবী-কৰিমে (দঃ) নিজেই
হজুৱাৰ কাম কৰা দেখি মানুহবিলাকৰ মাজত এটা হলস্থল লাগি
পৰিল । কি সৰ্কনাশ ! তেখেতে কাম কৰিছে আৰু আমি বহি আছেঁ ।
তেতিয়াই কেউকালৰ পৰা ডাকৰ মানুহবিলাকে আহি তেখেতৰ আৰ্হি
লৈ মছজিদৰ কামত লাগি গল । আহা ! এই দৃশ্য কেনে চমৎকাৰ !
এইদৰে সকলোৱে হাতে হাতে কাম কৰাত কেইদিন মানতে মছজিদ
তৈয়াৰ হৈ গ'ল । মছজিদত মেহৰাব নাছিল, চঙ্গমৰমৰৰ (মাৰবলৰ)
মিম্বৰ (বেদী) নাছিল । মিনাৰা (ওখ আজান দিয়া ঠাই)
বা গুম্বস্ত নাছিল । কেঁচা ইটাৰ বেৰ, খাজুৰ পাতৰ চাল, আৰু
খাজুৰ গছৰ খুটা । আড়ম্বৰ একো নাছিল, কিন্তু এই মছজিদৰ
মুহিমা ইমান চৰি গৈছিল যে, বোম আৰু ইৰাণ আদিৰ বিশ্ববিজয়ী
বীৰ সেনাপতি আৰু ৰাজ-কটকী সকলৰো, তাত সোমাকুণ্ডে, বুকু কপি-

উঠিছিল। দিনচেৰেকৰ পাচত এটি মিথৰ (বেদী) সজোৱা হয়।
ভেতিয়া মহ্‌জিদটি ৭৫ বৰ্গ গজহে আছিল।

যিদিনাখন মহ্‌জিদৰ কাম অন্ত পৰিল, সেইদিনাই নামাজ পঢ়াব
পাচত বহুল কৰিমে (দঃ) উপস্থিত থকা মাহুহবিলাকক এই বক্তৃতাটি
দিলে—

“যি আল্লাৰ সৃষ্ট প্ৰাণীবিলাকৰ ওপৰত আৰু নিজৰ ল'ৰা-ছোৱা-
লীৰ ওপৰত মৰম-চেনেহ নেদেখুৱায়, আল্লাই তেওঁক ভাল নেপায়।
যি মুছলমানে নাজ্‌ঠাক কাপোৰ দান কৰে, আল্লাই বিহিস্তত (স্বৰ্গত)
তেওঁক সেউজীয়া কাপোৰ পিন্ধাব। দানৰ নিচিনা ভাল বস্তু পৃথি-
বীত আৰু একো নাই। এনে কি, হাঁহি মুখেৰে কথা কোৱা, সঙ্-
পদেশ দিয়া, পৰুৱাই-পোৱাক বাট দেখুৱাই দিয়া, কনাক সহায় কৰা,
ঘাটৰপৰা কাঁট আৰু শিল আদি গুচাই দিয়া, পিয়াহ লগাক পানী
দিয়াও দানৰ নাজত গণ্য, ইত্যাদি।”

অল্লাহ তা'লালৈ একান্ত ভক্তি আৰু সকলো মাহুহৰ প্ৰতি সদয়-
হাৰ কৰাই তেখেতৰ ঘাই উদ্দেশ্য আছিল।

সেই কালত মদিনাত ভিন্ ভিন্ পূজা ঘৰত ঘণ্টা আদি বজাই
মাহুহক উপাসনালৈ মতা হয়। মদিনাৰ মহ্‌জিদ তৈয়াৰ হোৱাৰ

পাচত, দিনচেৰেকলৈ উমানে উমানে নামাজৰ সময়

আজান। ঠিক কৰি মুছলমানবিলাকে নামাজ পঢ়িছিল।
১ম হিজৰী ইয়াত বহুত আছকাল হোৱাত বহুল-কৰিমে (দঃ)
৬৩৩ প্ৰঃ। এদিন ছাহাবাসকলক লৈ এই বিষয় আলচিবলৈ

ধৰিলে। মাহুহটোৱে পতি মনটো, ধানটোৱে পতি কণ্ঠটো। নানা
মুনিৰ নানা মত হ'ল। পাচত বহুল-কৰিমে (দঃ) হজৰত বিলাক
খিয় তৈ মাহুহবিলাকক নামাজৰ নিমিত্তে মাতিবলৈ (আজান দিবলৈ)

কলে আৰু কেনেকৈ মাতিব লাগে তাকো শিকাই দিলে। সেই দিনাই মদিনাৰ মছজিদৰ ‘আজান’ৰ আৰম্ভ হ’ল। তেতিয়াৰে-পৰাই দিনত পাঁচ বেলি সেই ‘বত্থামুৰহিম’ৰ নামাজ পঢ়িবলৈ আজান দিয়া হ’ল। আজানৰ অৰ্থ ‘আহ্বান’ নহয়, ইয়াৰ অৰ্থ ঘোষণা। নামাজলৈ আহ্বান কৰাই ইয়াৰ ঘাই উদ্দেশ্য হলেও ‘জোহিদ’ৰ জয় ঘোষণা কৰাই হৈছে, ইয়াৰ আচল লক্ষ্য।

আগেয়ে মুছলমানবিলাকে সম্মানার্থে বয়তুল মোকদচ (The কিবলা। Temple of Jerusalem)ৰ ফালে মুখকৈ নামাজ ২৫ হিজৰী ৬২৩ খৃঃ। পঢ়িছিল, কিন্তু ‘হিজৰত’ৰ ২য় বছৰৰ (৬২৩ খৃঃ) পৰা কা’বা-শ্বৰিফৰ ফালে মুখকৈ নামাজ পঢ়িবলৈ ধৰিলে। (১)

মছজিদ হৈ ঘোৰাৰ দিনচেৰেকৰ পাচতে, হজৰত বহুল-কৰিমৰ
 . (দঃ) পৰিয়াল থাকিবৰ নিমিত্তে মছজিদৰ গাতে
 বহুল-কৰিমৰ (দঃ) কেইটামান এচলীয়া সৰু পঁজা তৈয়াৰ কৰা হ’ল,
 আৰু হজৰত আবু- আৰু তেখেতৰ আৰু হজৰত আবুবকৰৰ পৰিয়ালক
 বকৰৰ পৰিয়াল। আনিবৰ নিমিত্তে আবুৰাকে, জায়েদ-বেন-হাবেছ-
 মদিনালৈ অহা। আৰু আব্দুল্লাহ-বেন-আবুবকৰ, এই তিনিওকে পাঁচ

শ দেৰ-হাম আৰু দুটা উট দি মক্কালৈ পঠোৱা হ’ল। বহুল-কৰিমৰ
 (দঃ) জীয়েক কেইগৰাকীৰ মাজত বিবি ফাতিমা তেতিয়াও অবিবাহিতা।
 তেওঁ, বিবি ছওদা, হজৰত আবুবকৰৰ জীয়েক আছমা, জায়েদা,
 জায়েদৰ বিবি উম্মে-আয়মন আদি আহিল। এই সময়ত নবী-কৰিমৰ
 (দঃ) বয়স ৫৩ বছৰ। ‘হিজৰত’ কৰি বহুল-কৰিমে (দঃ) ছমাহ
 আবুআবুবৰ ঘৰত আছিল, সপ্তম মাহত নিজৰ পঁজালৈ যায়।

(১) বি ঠাইত এই বিষয় ‘অহা’ আছিল, তাক কিয়টেইন বোলে। হজী-
 সকলে জুমে জুমে ইয়াক কৰ্ম কৰিবলৈ যায়।

আহু-হাবে ছুফ্‌ফা ।

মদিনাত আগবেপৰা ভালেমান ঘৰ-বাৰী লৰা-তিবোতা নোহোৱা সংসাৰত্যাগী কেৱলীয়া ককিৰ আছিল। এই মহ্‌জিদ হৈ বোৱাৰ পাচতে বচুল-কৰিমে (দঃ) তেখেত আৰু তেখেতৰ পৰিয়াল থাকিবলৈ ঘৰ-বাৰীৰ কোনো দিহা-পোছা নকৰি, এই ককিৰবিলাকৰ আশ্ৰম তৈয়াৰ কৰাই দিলে। এই কেৱলীয়া ভকতবিলাকৰ নাম ‘আহু-হাবে ছুফ্‌ফা’ হ’ল। তেওঁলোকে দিনত মহ্‌জিদত বচুল-কৰিমৰ (দঃ) মুখৰ কথা শুনিবলৈ তেখেতক বেৰি থাকে আৰু ৰাতি হলে নিজৰ এই আশ্ৰমত আশ্ৰিত ‘এবাদৰ্ত্তত (উপাসনাত) মগ্ন থাকে। তেওঁ-লোকে এদলে দিনত গৈ খৰি আনি বেচি বি পাই-পয়চা পায়, তাৰে নিঠকৰা মুছলমান ভাই-ভনীহঁতৰ নিমিত্তে খোৱা বয়-বস্ত আনি দিয়ে, কিন্তু নিজে অনেক সময়ত লগোনেই থাকে। বিবি কাতিমাই এদিন হজৰত বচুলক (দঃ) কলে—“বাঁবাজান ! আটা পিহোতে মোৰ হাতত পানীজোলা ফুটি গৈছে, আপুনি মোক এজনী বান্দী আনি দিয়ক।” তেখেতে কলে—“কাতিমা ! ‘আহু-হাবে-ছুফ্‌ফা, ভাইসকল তাত ঝুঁবলৈ নেপাট মৰিব আৰু মই তোমাক বান্দী আনি দিম, ই ভাল কথানে ?” নবী-কৰিম (দঃ) অকল বিবি কাতিমাবেই পিতা নাছিল, তেখেত গোটেই ‘উম্মত’ৰে পিতা ! প্ৰত্যেক ছুখীয়া, নিঠকৰা আৰু কষ্টত পৰা মানুহৰে আঁল-বিলৈ দূৰ কৰাটো তেখেতৰ স্বাভাৱিক ধৰ্ম। এই সন্ন্যাসীবিলাকে অতি কষ্ট ভোগ কৰিও ইছলাম প্ৰচাৰ কৰিছিল। ‘মোনাকিক’ (পেট-কপটীয়া মুছলমান) বিলাকৰ কথা পতিয়াই বচুল-কৰিমে (দঃ) ইহুদ ৭০ জন

সন্ন্যাসীক ইছলাম প্রচার কৰিবলৈ নজ্দ্ৰলৈ পঠিয়াইছিল, কিন্তু বাটতে কেউজনকে কাফিৰবিলাকে বধ কৰে ।

যি সময়ত বহুল-কৰিমক (দঃ) সহায় কৰা মাহুহ নিচেই তাকবীয়া আছিল, তেতিয়া এই কেবলীয়া সন্ন্যাসীবিলাকেই পঢ়াশালী-শিক্ষক, ধৰ্ম-প্রচারক, কোব্‌আনব অধ্যাপক, উপায়হীন মাহুহৰ গুৰুত্বাকাৰী, দুখীয়াৰ সহায়-সাবথি আছিল। এওঁলোক ইমান ভক্ত আছিল যে, বেছালংঘ্যবৰ কথাত নিজৰ প্ৰাণ বলি দিবলৈ সাজু আছিল।

আওছ আৰু খেজ্‌বাজ সম্প্ৰদায়ৰ ইছলাম গ্ৰহণ।

মদিনাত আওছ আৰু খেজ্‌বাজ নামেৰে দুটি বৰ বান্ধবলী ইহুদী ফৈদ আছিল। দুই ফৈদেৰে মাজত থৈয়া-নথৈয়া থৰিয়াল। আক্‌ল্লাহ-বেন্‌ছালাম খেজ্‌বাজ দলৰ এজন মুধা-কুটা পণ্ডিত আৰু চোৰি আছিল। আবুআয়ুব আনছাবীৰ ঘৰলৈ আহি অক্লুন্নাই ধৰ্মৰ বিষয় কেইটামান আওপকীয়া প্ৰশ্ন কৰাত বহুল-কৰিমে (দঃ) তাৰ সম্ভাষণক উত্তৰ দিলে। তাতে আকৌ তৌৰাতত (Torah) বৰ্ণনা কৰা ভাবী-নবীৰ লক্ষণাদি তেখেতৰ গাত পোৱাত, আক্লুন্নাই খিতাতে ইছলামত দীক্ষিত হল। ইয়াকে দেখি খেজ্‌বাজ আৰু আওছ, এই দুই দলেও ইছলাম গ্ৰহণ কৰি পৰস্পৰ মিল হল। এনে ঘটনা হোৱাত আন ইহুদীবিলাকৰ মাজত ধৌকি-বাহৌকি লাগিল।

আনুছাব আৰু মোহাজেৰীণ

বছুল-কৰিমে (দঃ) মদিনাৰ মুছলমানবিলাকক এটি গোবৰাদিত উপাধি দিলে। যি সকলে মকাৰপৰা অহা মুছলমানসকলক বিপদৰ সময়ত সহায় কৰিছিল, তেওঁলোকৰ উপাধি হল—‘আনছাব’ আৰু যি সকলে ধৰ্ম-ৰক্ষাৰ নিমিত্তে জননী জন্মভূমীৰ মাত্ৰা এৰি মদিনালৈ ‘হিজৰত’ কৰিছিল, তেওঁলোকৰ উপাধি হল—‘মোহাজেৰীণ’।

আনুছাববিলাকে মোহাজেৰবিলাকক সকলো বকমে নিজৰ সহোদৰ ককাই-ভাইৰ দৰে চপাই ধৰিলে। বছুল-কৰিমে (দঃ) কোৰ্আনৰ আয়ত (শ্লোক) পঢ়ি ঘোষণা কৰি দিলে, “হে মোহাজেৰ! হে আনুছাব! তোমালোকে শুনা, আল্লাৰ হুকুম এই—ইল্লামল্ মু’মেহুনা ইখ্বাতুন (১) (এজন মুছলমান আন এজনৰ ভাই)। আজিৰে পৰা মোহাজেৰসকল আলহী নোহোৱা, আজি তোমালোক আনুছাবৰ ভাই।” কোন জন মোহাজেৰ কোন জন আনুছাবৰ ভাই হব, এই বিষয় লৈ উপস্থিত থকা আনুছাবৰ মাজত এনে অবিয়া-অবি লাগিল যে, পাচত চিঠি খেলিহে সেইটো থিৰাং কৰা হল। পাচত এদিন এজন মোহাজেৰ ভোকত তৎনেপাই বছুল-কৰিমৰ (দঃ) ওচৰলৈ আহিল। তেখেতৰ ঘৰত সেইদিনা পানীত বাজে একো নাছিল। তেতিয়া তেখেতে বাজলৈ আহি কলে—“আজি কোনে এই ভুকী শাক খাবলৈ দিব?!” আবুতাল্‌হা ছাহাবীয়ে মাত লগালে—“মই।” আবুতাল্‌হা ঘৰলৈ গৈ জানিলে যে, তেওঁৰ লৰা-ছোৱালী কেইটাৰ জোখাবে মাথোন অলপ খোৱা-বস্তু আছে। আবুতাল্‌হা আৰু তেওঁৰ

বিবিয়ে লৰা-ছোৱালী কেউটিকে ফুচুলাই শুৱাই থলে । মতা-তিবোতা দুয়ো লম্বোনে থাকি, সেই ভুকীয়া আলহীক ঘৰত যি আছিল তাকে দি সন্তুষ্ট কৰিলে । এনে ত্যাগৰ আদৰ্শ জগতত অতি বিৰল !

ৰাজ শক্তি ।

মদিনাত ইহুদী, পৌত্তলিক আৰু মুছলমান, এই তিনি ধৰ্মৰ নাহুহ আছিল । এতিয়া দেশৰ স্বার্থৰক্ষা আৰু মঙ্গল কেন্দ্ৰকৈ হ'ব, কেনেকৈ সকলোকে সজা কৰি সু-বাটলৈ আনিব—এই বিষয় বহুল-কৰিমে (দঃ) চিন্তা কৰিবলৈ ধৰিলে । গাইগুটীয়া লাং-লাং থাং-থাং হৈ' থকা ভিন্ ভিন্ ফৈদৰ ভিন্ ভিন্ ধৰ্মৰ মানুহক একেটা ধৰ্ম-কেন্দ্ৰলৈ আনি একেডাল জৰীবে বান্ধিব লাগিব—এনে ভাব সেই হিজ্জাজৰ মকভূমিবাসী 'উম্মি'ৰ (নিৰক্ষৰৰ) মনত খেলা-বলৈ ধৰিলে । কেৱল ধৰ্মৰ কথা কৈ মুৰে-বাট-বুলা আববকিলাকক সঁচা বাটলৈ অনা অসম্ভৱ, লগে লগে ৰাজ-শক্তিবো আৱণ্টক । পাচে তেখেতে সকলোকে লৈ এক সাধাৰণ শাসন প্ৰণালী গঠন কৰিলে—এয়ে হৈছে সাধাৰণ তন্ত্ৰ-প্ৰণালী । তেখেতক প্ৰধান নায়ক-ৰূপে সকলোৱে বাছি ললে । কোৰ্'আন শৰিফ তেখেতৰ 'আইন' ।

বহুল-কৰিমে (দঃ) ৰাজ-পদ লাভ কৰিলে ; কিন্তু বজাৰ দৰে তেখেতৰ সাজ-পাৰ, ঘৰ-দুৱাৰ, ধূম্-ধাম্ একো নাছিল । নিজৰ ফটা কাপোৰ নিজেই সি-পুটকি লয় । খাজুৰ পাতৰ পঁজা-ঘৰত থাকে, কথা বা মঠজা কহুল তেখেতৰ বিছনা । দুই এদিন এৰি লম্বোনে থাকিব লাগে । গোলামৰ ঘৰতো অতি ৰজা মনেৰে আহাৰ, সকলোৱে লগত দ্ব্যৱহাৰ, ছখীয়াক দান—এইসোৰ তেখেতৰ স্বভাৱ ।

কোৰেচবিলাকৰ নতুন ষড়যন্ত্ৰ ।

বহুল-কৰিম (দঃ) হাতবপৰা এবাই গ'ল । মদিনাত শিষ্যসকলক
লৈ অতি আনন্দেৰে, শান্তিৰে আৰু স্বাধীন ভাবে
কোৰেচবিলাকৰ হিংসা । নিজৰ ধৰ্ম্ম-কৰ্ম্ম অবাধে চলাইছে । যি ধৰ্ম্মক ধ্বংস
কৰিবলৈ অহোপুৰুষাৰ্থ আৰু পৰিশ্ৰম কৰা হৈছিল,
সেই ধৰ্ম্ম এতিয়া দিনকদিনে বেচিকৈ জ্বলিকিবলৈ ধৰিছে । আকৌ
তাতে বহুল-কৰিমে (দঃ) মদিনাৰ মোছলিম, ইহুদী আৰু পৌত্ত-
লিক সকলোকে লগত লৈ এটা অন্তৰ্জাতিক সাধাৰণ-তন্ত্ৰ স্থাপন
কৰিছে, যাতে দেশত কেতিয়াও কোনো ঘৰুৱা-বণ লাগিব নোৱাৰে
বা বাহিৰবপৰা আহি কোনো শত্ৰুৱে দেশ আক্ৰমণ কৰিব
নোৱাৰে ; আৰু তেখেতেই সেই সাধাৰণ-তন্ত্ৰৰ গুৰিহাল । এইবোৰ
বাতৰি পাই মদগৰ্ৰী কোৰেচবিলাকৰ গা পুৰিবলৈ ধৰিলে । সিহঁতে
ভাবিলে, এই মুছলমানবিলাকৰ বল শক্তি যদি আৰু বাঢ়ে আমাক
এদিন হেঁচা মাৰি ধৰিবহি । তেতিয়া আমাৰ বিলাই কুলাই পাচিলে
নধৰা হ'ব । আমাৰ ৱেহা-বেপাৰ কৰিবলৈ চিৰিয়াটলৈ যোৱা বাটতে
মদিনা পৰিছে, আমাৰ বেপাৰৰ মুদা হৰিব । সাতে-পাচে গুণি-
গাঁথি হিংস্ৰক কোৰেচবিলাকে ঠিক কৰিলে যে, অতি সোনকালে
মদিনা আক্ৰমণ কৰি মুছলমানবিলাকৰ কণ্ঠ-কঠীয়া মাৰিব লাগিব ।

মদিনাৰ ইহুদীবিলাক পৌত্তলিকতাকৈ বেচি চহকী আৰু শিক্ষিত
আছিল । স্তব কাৰবাবেই ইহুতক চহকী কৰিছিল । ইহুত ইমান

মদিনাৰ ইহুদী আৰু কাঠ-বুকুৱা হৈ পৰিছিল যে, চপদ এপদ জ্বল-
মোশ্বিকব হিংসা । ফাকৰ নিমিত্তে ইহুতে 'মাহুম' (নিম্পাণ) ছোৱালী
বিলাকক মাৰি পেলাইছিল, বহুতক গোলাম

কৰি লৈছিল আৰু অজলা চহাবিলাকৰ লৰা-ছোৱালী আৰু
তিবোতাবিলাকক বন্ধক লৈ নিজৰ পাশৰ বৃত্তি চৰিতাৰ্থ কৰিছিল।
ইহঁতে দেখিলে যে, ইছলামে স্ততৰ কাৰবাৰ সমূলি বন্ধ কৰি
ধনৰ বাঢ়ি লোৱা আৰু দিয়া, দুইকো মহা পাতক বুলি
ঘোষণা কৰি দিছে, দুখীয়া মানুহবিলাকক ‘ব্যতুলমা’ল’ (Public
Treasury)ৰ পৰা ধন-বিত্ত দি সহায় কৰাৰ দিহা-পোহা কৰিছে
আৰু নৰ-হত্যা কৰাৰ বিৰুদ্ধে কঠোৰ হুকুম দিছে। যোৱা ৬০০
বছৰ জুৰি ইহঁতে বীছুক জহৰা আৰু তেওঁৰ মাক বিবি মবিন্নমক
বেশা বুলি বৰ্ণনা কৰি আহিছে আৰু সেই কাৰণেই খুটামবিলাকৰ
লগত ইহঁতৰ কটা-কটি মৰা-মৰি হৈ আছে। কিন্তু ইছলামে
গীছুক ‘নবী’ আৰু মাকক ‘সতী’ বুলি ঘোষণা কৰিছে। ফটকা-
পান আৰু ব্যভিচাৰ তেতিয়া ধনী মানী ইহুদীবিলাকৰ অঙ্গৰ ভূষণ
হৈ পৰিছিল, কিন্তু ‘বছুল-কৰিম (দঃ) এইবোৰৰ ঘোৰ বিৰোধী।
এইবিলাক কাৰণৰ বাবে, তেখেত এইবিলাক পাপত লিপ্ত হোৱা
মানুহবিলাকৰ চকুৰ শূল হৈ পৰিল। মুছলমানৰ সংখ্যা দেখি, এই ইহুদী-
বিলাকে দেখা-দেখিটকৈ কিবা এটা কৰিবলৈ সাহ নকৰিছিল, কিন্তু
বুখত বন্ধুতা দেখুৱাই তলে তলে হল চঁচাত, বিশ্বাস-ঘাতকতাত আৰু
আন নীচ বৃত্তিত ইহঁত বৰ পাকৈন্ত আছিল।

মদিনাত অলেখ মূৰ্ত্তি-পূজক আছিল। ইহঁত ইছলামৰ শত্ৰু
হবই। তাতে এমল ‘মোনাফিকো’ (কপটীয়া মুছলমানো) আছিল,

মিহঁতৰ চৰ্দাৰ আছিল—আব্দুল্লাহ-বেন্-উবাই

মোলাফিকৰ ছিলো। আব্দুল্লাহ মান-মৰ্যাদা বৰ বেচি আছিল। কিয়

ইছলামে শিক্ষা দিছে—মানুহ আত্মাবে তলতীয়া

মান কাৰো তলতীয়া নহয়; সকলো মানুহ সমান। কাৰণেই, আব্দু-

ল্লাৰ মান-মৰ্য্যদা একেবাবে কমি যোৱাত, সিও মনে মনে ইচ্ছামব শত্ৰু হৈ পৰিল।

এই আটাইবিলাকে ইচ্ছামক আলুৰে-পোখাই উঘালিবলৈ মনে মনে কোৰেচ্বিলাকৰ লগত যোগ দি পান্জিবলৈ ধৰিলে। এতিয়া শত্ৰু—ভিতৰেও বাহিৰেও। বহুল-কৰিম (দঃ) ল'ৰা কালবেণৰা অতি শাস্তিপ্ৰিয় মানুহ আছিল। তেখেতে যুঁজ-বাগৰ আদি সবুলি ভাল নেপাইছিল। এতিয়া তেখেতৰ বৰ চিন্তা হৈ পৰিল। অনেক সময়ত তেখেতে সাৰে থাকি ৰাতি কটাবলৈ বাধ্য হৈছিল আৰু মুছলমানবিলাকে অন্ত-শত্ৰু লৈ শুব লগীয়া হৈছিল।

ৰণৰ সূচনা ।

এই সময়ত ছাআদ-বেন্-মআজ আনছাবী ওমৰা-ব্ৰত কৰিবলৈ মক্কালৈ যায়। তাত গৈ ভেঙঁৰ পুৰণি বন্ধু উমাইয়া-বেন্-খালফৰ ঘৰত গুপ্ততে আলহী হৈ আছিল। কোৰেচ্বিলাকে দেখে বুলি ছাআদে উমাইয়াৰ পৰামৰ্শমতে ভৰতুপৰীয়া কা'বাব 'তোৱাক' (প্ৰদক্ষিণ) কৰিবলৈ যায়। কাবণ সেই সময়ত মক্কাৰ মানুহবিলাক ব'ন্দৰ তাপত ঘৰবপৰা নোলায়। তথাপি কেনেবাকৈ আবুজ্জেহলে ছাআদক দেখি খজত গুমৰি উঠি ক'লে, "আজি তই ভাল সাৰিলি! উমাইয়াৰ লগত আছ বুলিহে এৰিলোঁ, নহলে তই তোৰ ল'ৰা-ছোৱালীক মুখ ছুনাই দেখুৱাবলৈ নেপালিহেতেন।" ছাআদ এজন মদিনাৰ ডাক্তৰ মানুহ। ভেঙঁ এনে গণ্ডপ সহিব নোৱাৰি উত্তৰ দিলে, "তই যদি মোক কা'বাব 'তোৱাক' কৰিবলৈ নিদিয়, বাক ময়ো তোৰ চিৰিয়ালৈ যোৱা

বাটৰ মূলা মাৰিম।” তাৰ পাচত বহুত মুখ-চুপতি কৰি দুয়ো দিহা-
দিহি গুচি গ’ল।

কোৰেচ্বিলাকে ভাবিছিল—মদিনাৰ ইহুদী আৰু পৌত্তলিকবিলাকে
মদিনাত হাই-উকমি লগাই দিব, আচ্-পাচৰ মাহুহবিলাকে বিজ্ৰোহত
যোগ দিব, এনে চলতে সিহঁতে মদিনা আক্ৰমণ কৰিব।

এই দুৰ্দৰ্শী বাজনীতিজ্ঞ গুৰু বহুল-কৰিমে (দঃ) এই ষড়যন্ত্ৰৰ
কথা নজনা নাছিল। সেই দেখি, তেখেতে দেশৰ শান্তি বক্ষা কৰি-
বলৈ আৰু কোৰেচ্বিলাকৰ আও-ভাও বুজিবলৈ কেউফালে চোৰাং-
চোৰা পঠিয়ালে আৰু কেইবা ফৈদৰ লগত সন্ধি স্থাপন কৰিলে।

‘ইজ্জবত’ৰ এবছৰৰ পাচত ‘বনি-জোম্বা’ ফৈদৰ ইহুদীবিলাকৰ
লগত ‘আফ্‌দান’ নামেৰে এঠাইত সন্ধি হয় আৰু ইয়াৰ পাচত য়াহুৰ
ওচৰত ‘জুল্-ওচয়েৰা’ নামেৰে এঠাইত ‘বনি-মুদলেজ্’ ফৈদৰ ইহুদী-
বিলাকৰ লগত সন্ধি কৰি ১৫ দিনৰ পাচত বহুল-কৰিম (দঃ) মদি-
নালৈ উভতি আহে। এই দুই ঠাইত বণ ভবলৈ নেপালে। থলুৱা
কোৰেচ্বিলাক পলাই গুচি গ’ল।

কুৰ্জ-বেন্-জাৰেৰ নামেৰে মক্কাৰ এজন মুখিয়াল মাহুহে বহুত
চিপাহীৰে আহি, মদিনাৰ দাঁতিকাষৰীয়া খেতৰপৰা ভালেমান জন্তু
ধৰি লৈ যায়। এই বাজৰি পাই বহুল-কৰিম (দঃ) জনচেৰেক
হাতাবাক লৈ গ’ল; কিন্তু সিহঁতক লগ ধৰিব নোৱাৰিলে।

আকৌ কোৰেচ্বিলাকে মদিনা আক্ৰমণ কৰিবলৈ যো-জা কৰিছে—
এইটো ভু পাই, বহুল-কৰিমে (দঃ) আক্‌জাহ-বেন্-জাহ্‌ নামেৰে
মোহাজেৰ এজনক চাইটা উট আৰু বাৰজন মুছলমান লগত দি
চোৰাং চাবলৈ মক্কাৰ বাটলৈ পঠাই দিলে আৰু এখন চিঠি দি
কলে যে, দুদিনৰ বাট গৈ এই চিঠিখন মেলি চাই, তাৰ মৰ্ম

অল্পসৰি কাম কৰিবা আৰু অনিচ্ছা হলে, সেইদৰে কাম কৰিবলৈ কাকো বাধ্য নকৰিবা। আকুল্লাই ছুদিনৰ পাচত চিঠিখন মেলি চালে। তাত লিখা আছে :—“চিঠি পাই মক্কাৰ ওচৰৰ নাথলা নামেৰে যিখন ঠাই আছে, তাত গৈ মনে মনে কোৰেচ্বিলোকৰ গতি-বিধিৰ ওপৰত চকু ৰাখিবা আৰু আমাক সিহঁতৰ বাতৰি দি থাকিবা।”

নাথলা মক্কাৰ নিচেই ওচৰ, তালৈ সিহঁতৰ যোৱা উলা-মুগা কথা নহয়। চিঠি গুনি, আকুল্লাৰ লগৰীয়া কেউজনে অতি আনন্দেৰে তেওঁৰ লগত যাত্ৰা কৰিলে। বাটত ছান্দাদ-বেন্-আবিআক্কাছ আৰু ওৎবাৰ উট হেৰাই যোৱাত, উট বিচাৰোঁতে এওঁলোক পান্ পৰিল। আকুল্লাই বাকী দহ জন মানুহক লৈ নাথলালৈ গ'ল।

নাথলাত হঠাৎ কেইজনমান কোৰেচ্ সাউদক লগ পাই মুচলমান কেইজনে এজনৰ প্ৰাণ-বধ কৰে আৰু দুজনক বন্দী কৰি, ‘কাফিলা’ (যাত্ৰীদল)ৰ সকলো বেপাৰৰ বস্তুৰে সৈতে মদিনালৈ আনে। এই ঘটনাত বহুল-কৰিনে (দঃ) বৰ বেজাৰ পালে আৰু আকুল্লাক নথৈ ডকচি কলে—“মই তোমালোকক ৰণ কৰিবলৈ আৰু লুটিবলৈ পঠোৱা নাছিলোঁ।” বন্দী দুজনক খিতাতে মুক্ত কৰি দিয়া হ'ল। এজন মক্কাটলৈ উভতি গ'ল আৰু ইজন ইছলামত দীক্ষিত হৈ তাতে থাকিল।

কোৰেচ্ সাউদ এজনক যে নাথলাত মাৰি পেলালে, এইটো চেলু লৈয়েই কোৰেচ্বিলোকৰ ঘাই চৰ্চাৰ আবুছকিয়ানে আৰু আবুজ্জেহেলে মক্কাৰ জনসাধাৰণক উচটাই দিলে আৰু যদিয়া আক্ৰমণ কৰিবলৈ থিৰাং কৰিলে।

প্ৰথম জেহাদ—বদৰ-ৰণ ।

কোবেচ্‌বিলাকে মদিনা আক্ৰমণ কৰি মুছলমানবিলাকক একে বাবে কণ-কঠীয়া মাৰিবলৈ বিৰাট আয়োজন কৰিবলৈ ধৰিলে । আবু-ছুফ্ৰিয়ানে বেহা-বেপাৰ কৰিবলৈ বুলি ভাও জুৰি এটা দল লৈ চিৰিয়ালৈ যাত্ৰা কৰিলে । লগত এহেজ্জাৰ উট আৰু ৫০ হেজ্জাৰ সোণৰ মোহৰ লৈ গৈছিল । কোবেচ্‌ মতা-তিবোতাৰ হাতে-কাণে যিমান সোণ-ৰূপ আছিল, এই দলৰ লগতে গ'ল । ইয়াৰ উদ্দেশ্য—এই টকাৰে চিৰিয়াত ৰণৰ লাগতিয়াল আহিলা-পাতি কিনি আৰু বেতন-ভোগী চিপাহী গোটাই, সিফালৰ পৰা মদিনা আক্ৰমণ কৰিবহি । ইকালে আবুজেহেলৰ তলতো আন এদলে অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ লৈ বুকু ফিন্দাই মদিনা আক্ৰমণ কৰিবলৈ ২য় হিজৰীৰ ৰমজান মাহৰ ৮ তাৰিখে (৪ জানুৱাৰী, ৬২৩খ্ৰঃ) যাত্ৰা কৰিলে ।

এই ৰণ দিবলৈ কোবেচ্‌বিলাকে বহুত দিনৰ আগৰেপৰা সাজু হৈ আছিল । সেই দেখি, উৎপীড়িত মুছলমানবিলাকে আত্ম-ৰক্ষা আৰু ধৰ্ম্ম-ৰক্ষা কৰাৰ কাৰণে এই অগ্নায় আক্ৰমণক আগভেটা দিবলৈ বাধ্য হৈছিল । এনে ধৰ্ম্ম-ৰণকে 'জেহাদ' বোলে । কোব্‌আন পাকত এই জেহাদৰ উদ্দেশ্য আৰু প্ৰয়োজনীয়তা দেখুৱাই ঠায়ে ঠায়ে আয়েত (শ্লোক) নাজিল (অৱতীৰ্ণ) হৈছে । (১)

যেতিয়া বহুল-কৰিমে (দঃ) শুনিলে যে, মকাৰ পৰা আবুছুফ্ৰিয়ানে কোবেচ্‌বিলাকক লৈ মদিনা আক্ৰমণ কৰিবলৈ আহিছে, তেতিয়া

সেই আক্ৰমণক আগভেটা দিবৰ নিমিত্তে তেখেতে মাথোন ৩১৩ জন মোহাজ্জেবীণ আৰু আনুছাৰ, ৭০ টি উট, ৩টি ঘোঁৰা আৰু ৬টি বৰ্ষ লৈ বদৰৰ ফালে যাত্ৰা কৰিলে। বদৰ মদিনাবৰপৰা ৩০ মাইল দূৰ। কিন্তু আবুছুফিয়ানৰ দল ইয়াৰ বহুত আগেয়ে বদৰ এৰি আন বাটেদি ওলাই গ'ল। আবুজ্জেহেলৰ দলটো ন দিন আহি ১৭ বমজানত (১০ জাহুৰাবী, ৬২৩ খৃঃ) মুছলমানবিলাকৰ আগেয়ে বদৰ পালেহি। এই দলত এহেজ্জাৰ বৰ্ষ-পিন্ধা বীৰ, ৭০০শ উট আৰু এশ ঘোঁৰা আছিল।

২য় হিজৰীৰ ১৭ বমজানত ছাহাবাসকলে হেলাই-হেপাই আহি বদৰত ঢেৰাই-মেৰাই পৰি, ৰাতিটো কোনোপধ্যে ছাহাবাসকলৰ কটালে। আনেকদিনা শুকুৰবাৰে, ৰাতিপুৱা আজা-ভীষণ পৰীক্ষা। নৰ ধ্বনি শুনা মাত্ৰকে, মুছলমানবিলাকে “আল্লাহো-আকবৰ” বুলি শোৱা-পাটীৰ পৰা একেচাবে উঠি সকলোৰে জামাতেৰে (দলেৰে) ফজৰৰ নামাজ পঢ়িলে। বেিলিয়ে ভুমুক দিয়াৰ লগে লগে এহেজ্জাৰ কোৰেচ ৰণুৱা হৰেক বকম অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰেৰে স্তম্ভিত হৈ ৰণ-ক্ষেত্ৰ তল-ওপৰ কৰি, কোৰ্হাল লগাই, বেছ ৰচনা কৰিছেহি। নক্সাৰ কবি আৰু চৰ্চাবিলাকে ৰণুৱাবিলাকৰ মাজত সোমাই সিহঁতক ইচ্ছামৰ বিৰুদ্ধে উদগোৱাইছেহি। তাকে দেখি, আনফালে মাথোন ৩১৩ জন মুছলমান, কিছুমান পুৰণি ভগা-চিগা অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ লৈ মুকলি পথাৰত আল্লাৰ নাম লৈ থিয়! ইয়াৰ মাজত এজন মাথোন ঘোঁৰা-ছাৱাৰ। বহুল-কৰিমে (দঃ) সকলোকে শাৰী পাতি থিয় হবলৈ কলে। তাৰ পাচত তেখেতে এই ৩১৩ জন মুছলমান ভক্তক সৰু সৰু বেছ আৰু শাৰীত ভাগ কৰি দি কলে— “সকলো সাবধান, তোমালোকে যেন আগেয়ে অস্ত্ৰেৰে কাকো আক্ৰমণ

নকৰাঁ। বিপক্ষই আক্রমণ কৰিলে খেজু-কাঁড়ৰে সিহঁতক বাধা দিবা। কিন্তু যেতিয়ালৈকে মই হুকুম নিদিওঁ, তেতিয়ালৈকে ভৰোৱাল কেতিয়াও নচলাবঁ।”

ছাহাবসকলে ততাতৈয়াকৈ বহুল-কৰিমৰ (দঃ) নিমিত্তে কাপোৰেৰে আঁৰ-বেৰ দি এটি ঘৰ তৰি দিলে। এফালে এহেজাৰ কোৰেচে, কোৰ্হালত খলকনি লগাই, গোটেই পথাৰ তল-ওপৰ কৰিছে, মুছলমান বিলাকক খাঁও-খাঁও মুৰ্ত্তী হৈ আছে, আনফালে মাথোন এমুঠি ভক্তই আল্লাৰ নাম লৈ বহুল-কৰিমৰ (দঃ) হুকুম লৈ ধীৰ আৰু থিৰ হৈ বাট চাই আছে। বহুল-কৰিমে (দঃ) আটাইবোৰ পাহৰি, সেই ঘৰটিত সোমাই তন্নয় হৈ, সেই ‘বহ্মানুৰ্হিমৰ’ শৰণ লৈছে। তেখেতৰ লগত মাথোন অকল হজ্জৰত আবুৎকব আছে। এনে সময়ত শত্ৰু পক্ষই কাঁড় মাৰিবলৈ ধৰিলে। চাওঁতে চাওঁতে এটা কাঁৰ মেহ্ৰু নামেৰে এজন ছাহাবীৰ বুকুয়েদি সৰাকি গ’ল। এৰেই বদৰ ৰণত প্ৰথম ‘মহীদ’ (martyr) (১)। তিনি শ মুছলমান বীৰৰ চকুৰ আগতে এনে ঘটনা, কিন্তু প্ৰভুৰ আদেশ—মই হুকুম নিদিয়ালৈকে কোনোৱে বিপক্ষক অস্ত্ৰেৰে আক্রমণ নকৰিবা। তাৰ পাচত হাৰেছা-বেন-চোৰাক নামেৰে এজন ভক্ত পানী খাবলৈ ধৰোঁতেই শত্ৰু পক্ষৰ এপাট কাঁড় আহি তেওঁৰ টেটুৱেদি সৰাকি গ’ল। এই ঘটনাও নীৰবে মুছলমান বীৰসকলে চাই আছে। বহুল-কৰিমে (দঃ)

(১) “লা তাক্‌তুলু লেমন্ য়াক্‌তালু ফি চবীলিল্লাহে আম্‌ৰাত—হল্ আহম্মাউন্ হলাকেল্লা তাল্ উকণ” অৰ্থাৎ যি সকলে আল্লাৰ বাটত যাবিছে, তেওঁলোকক স্বৰা মূৰ্জিবা, বৰং তেওঁলোক চিৰজীৱী ; কিন্তু তোমালোকে বুজা নাই—কোৰআন “ধৰ্ম্ম-যুতে সত্য বাপি ভেন লোকত্ৰয়ঃ শ্ৰিষ্ণঃ”—গীতা। চুৰাবকৰ, ১৪৪ আৱস্ত।

‘চিহ্নদাৰ’ (মাটিত মূৰ দি সেৱা কৰাৰ) পৰা মূৰ দান্ধি হজৰত আবুবকৰক কলে—“শুৱ বাতাৰি।” তাৰ পাচত তেখেত বাজলৈ ওলাই আহিল।

সিফালে মদগৰ্বী কোৰেচৰ নামজনা বীৰ ওংবা, তেওঁৰ ভায়েক খায়বা আৰু তেওঁৰ পুতেক অলিদে গৰ্জি পেলাই মুছলমান সৈন্যক যুদ্ধলৈ আহ্বান কৰিবলৈ ধৰিছে। তেতিয়া কেইজনমান আনছাৰ বীৰ তবোৱাল লৈ, ইকালৰ পৰা আগ বাঢ়িল। এওঁলোকক দেখি ওংবাই চিঞৰি কলে—“মোহম্মদ! মদিনাৰ এই চহা হজুৱাবিলাকৰ লগত যুঁজা আমাৰ অপমানৰ বিষয়।” তেতিয়া হজৰত আমিৰ হামজা, হজৰত ওবায়দা আৰু হজৰত আলী, বহুল কৰিমৰ (দ:) স্কুৰুম পাই, আগ বাঢ়িল। হজৰত আলীৰ বয়স তেতিয়া ২৩ কি ২৪ বছৰ হৈছিল। অলিদৰ লগত আলীৰ, খায়বাৰ লগত হামজাৰ, আৰু ওংবাৰ লগত ওবায়দাৰ যুঁজ হ’ল। খন্তেকতে তিনিজন কাফিৰ ৰণত পৰিল। ওবায়দাৰ গাত বহুত জখম হোৱাত, তেওঁ পাচত ‘বহীদ’ হয়। পত্ৰপক্ষৰ তিনিওজন বীৰৰ এনে গতি হোৱাত কোৰেচৰ গোটেই সৈন্যই একেবাৰে মোছলিম সৈন্যৰ ওপৰত জাপ দি পৰিল। দুই দলৰে দোৰোৰ ৰণ লাগিল। ই এটা কি ভয়ানক দৃশ্য! এহেজাৰ নানাবৰ্গ অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰেৰে সজ্জিত সৈন্য ক’ত আৰু তিনি শ পুৰণি ভগ্ন-চিগা অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰেৰে সজ্জিত ভক্ত ক’ত! নিজৰ চকুৰ পুতলা আন্ধুৰ হ’মানক আগবঢ়া দেখি, তেওঁৰ বাপেক হজৰত আবুবকৰে উদং তবোৱাল হাতত লৈ তেওঁৰ গ্ৰাণ ৰখ কৰিবলৈ গৈছে। ওংবাক আগবঢ়া দেখি তেওঁৰ পুতেক হোজায়ফাই বাপেকৰ লগত যুঁজিবলৈ উদ্ভাসল হৈছে! হজৰত ওমৰৰ তবোৱালে তেওঁৰ মোমায়েকক দো-ভোখৰ কৰিছে! আল্লাৰ নামত আৰু সত্যৰ সেৱাত একেটক সকলো

মায়াৰ বান্ধনি কাটি পেলোৱা, অগতৰ বুধজীৱ বিচাৰি পোৱা
নেয়াৰ।

যেতিয়া দুই দলৰ মাজত ঘোৰ যুঁজ লাগি আছে, তবোৱালৰ
জন্ জন্ শব্দে আৰু বগৰ কোহাঁলে যুদ্ধক্ষেত্ৰ কঁপাই তুলিছে,
তেতিয়া বহুল-কৰিমে (দঃ) আকৌ আঁঠি সেই কাপোৰেৰে আঁৰ-
বেৰ দিয়া ঘৰটিত সোমাই মাটিত মূৰ ধৈ তন্ময় হৈ আল্লাৰ দৰ্শনাত
দোৱা মাগিছে (প্ৰাৰ্থনা কৰিছে)। আঁৰকে-বহুল ছাআদ-বেন-
মাআজে এনে অৱস্থা দেখি, জনচেৰেক আনুছাৰ বীৰ লগত লৈ, সেই
ঘৰটিৰ দুৱাৰ মুখত পহৰা দিবলৈ ধৰিলে। ইজৰাত আলীয়ে কৈছে—
“মই বগ কৰি বহুল কৰিমৰ (দঃ) ভূ লবলৈ তিনি বেলি ঘৰটিত
ভূমি চালোঁ। তিনিও বেলি দেখিলোঁ, তেখেত ‘চিঙ্গদা’ত ‘মাটিত
মূৰ দি সেৱা কৰাত) একেবাৰে নিজক পাহৰি প্ৰাৰ্থনাত মগ্ন হৈ
আছে।” ইজৰাত গুমৰ-ফাককে কৈছে—“বগ আৰম্ভ হোৱাৰ সময়ত
বহুল-কৰিমে (দঃ) হাত দাগি এই বুলি দোৱা মাগিবলৈ (প্ৰাৰ্থনা
কৰিবলৈ) ধৰিলে—‘প্ৰভু! তোমাৰ প্ৰতিজ্ঞা সকল কৰাঁ। হে
বহু-মাহুৰ-হিম! যদি মোৰ এই সক মোছলিম দলটি আজি ধ্বংস
পায়, তেনেহলে সংসাৰত আৰু তোমাৰ পূজা কৰিবলৈ কোনো
নেথাকে।” বহুল-কৰিমে (দঃ) মাত ক্ৰমে বেচি ডাঙৰ আৰু
গম্ভীৰ হঠলৈ ধৰিলে। সেই সময়তে চুৰা ‘আনফাল’ৰ ভিন্ ভিন্ আৱত
নাঙ্গিল (অবতীৰ্ণ) হয়।

বহুল-কৰিমে (দঃ) বাজলৈ আহি সকলোকে এই ‘অহী’ (স্বৰ্গীয়
বাণী)ৰ মৰ্ম বুজাই দি সাহস দিলে। দোৰ্ঘোৰ বগ চলি আছে,
কোৰেচ-চৰ্ঘাৰ ওংবা আগুৱাই বগত পৰিল। ডাৰ পাচত উমাইয়া-
বেন-খালফ আনুছাৰ বীৰসকলৰ হাতত মৰে। আবুছক্ৰিয়ান আৰু

আবুলাহব (১) যুদ্ধ ক্ষেত্ৰত উপস্থিত নাছিল। কাজেই, আবুজেহেলেই কোবেচ্ সৈন্যবিলাকৰ একমাত্ৰ বল-বুদ্ধি। আবুজেহেলে বেছৰ মাজত সোমাই বণ চলাই আছে; জনচেৰেক নামতলা বীৰে তেওঁৰ দেহ-ৰক্ষা কৰি আছে। এনে সময়তে, মাজাজ আৰু মোআউজ নামেৰে দুটি ককাই-ভাই আব্দুৰ্ৰহ্-মান-বেন্-আওফক স্মৃধিলে—“আজুজেহেল কোনটো, সি ক’ত আছে? তাক পালেই হত্যা কৰিম।” আব্দু-ৰ্ৰহ্-মানে আনন্দেৰে আবুজেহেলক দেখুৱাই দিলে। তেতিয়া এই দুই ককাই-ভায়ে উদং তৰোৱাল লৈ আবুজেহেলৰ বেছৰ ওপৰত পৰিল। তাকে আবুজেহেলৰ পুতেক এক্বামাই দেখি, মাজাজৰ বাঁও বাউসিত তৰোৱালেৰে কোব্ মাৰি দিলে। বাউসিটি কাটি গ’ল, কিন্তু ছিগি নপৰিল। মাজাজে দেখিলে যে, তেওঁৰ সোঁ বাউ-সিটিয়ে কামত বাধা দিছে; তেতিয়া তৎক্ষণাত তেওঁ ওলমি থকা বাউসিটি ভৰিৰে গচকি ধৰি, আজোৰ মাৰি ছিগি পেলাই, সিংহ বিক্ৰমেৰে তৰোৱাল চলাবলৈ ধৰিলে। চাওঁতে চাওঁতে আবুজেহেল তেজেৰে বজা হৈ মাটিত পৰি ধৰ্ফুৱাবলৈ ধৰিলে।

অলপ সময়তে গ্ৰায় ৭০ জন কোবেচ্ বীৰ বণত পৰিল। ১৪ জন ঘাই চৰ্দাৰৰ ভিতৰৰ ১১ জন সফলীয়া হল। কোবেচ্ সৈন্য ভয়ত ফৰিং-চিটিকাদি ছিটিক পৰিল। তেতিয়া মুছলমানবিলাকে অস্ত্ৰ-চালনা বন্ধ কৰি দিলে। ছাআদে বহুল-কৰিম (দঃ) থকা কাপোৰেৰে আঁৰ-বেৰ দিয়া ঘৰটিৰ চুৱাৰ মুখত পহৰা দি আছিল। এই সময়ত তেওঁ অস্ত্ৰ চলাবলৈ অনুমতি খোজাতো বহুল-কৰিমে (দঃ)

(১) খদৰ বণত মুছলমানবিলাকৰ বিজয়-বাতৰি শুনাৰ দিন চোৰেকৰ পাচতে আবুলাহবৰ স্বভাৱ হয়।

অহুমতি নিদিলে। তবোৱাল কেতিয়া আক কেনেকৈ ব্যবহাৰ কৰিব লাগে, এই বিষয়ে বচুল-কৰিমৰ (দঃ) জানিব এয়ে পৰিচয়।

এই বণত কোৰেচৰ ৭০ জন সৈন্ত বন্দী হয়। তাৰ মাজত আক্কাছ-বেন্-আব্দুলমোস্তালিব, ওকায়েল-বেন্-আব্দুল, ওজায়েব-বেন্-ওমৰ, অলিদ-বেন্-মগিৰা আদি ৩০ জন বৰ নামজলা বীৰ আছিল। দয়াৰ সাগৰ বচুল-কৰিমে (দঃ) এই কোৰেচবিলাকৰ পূৰ্বৰ অত্যাচাৰ উৎপীড়ন পাহৰি পেলাই, সিহঁতক আলহীৰ দৰে শিবিৰত ৰাখি আৰু ভৱিষ্যতৰ আশঙ্কাতলৈ এফেৰাও মন নকৰি আদেশ দিলে— “বন্দীহঁতৰ লগত যিমান পানী সন্ধ্যাহাৰ কৰিবা!” এই আদেশ মুছলমানবিলাকে আখৰে আখৰে পালন কৰিছিল।

Sir William Muir এ লিখিছে—“মোহাম্মদৰ হুকুম অনুসৰি মদিনাবাসী আৰু ঘৰথকা মোহাম্মদৰ সকলো বন্দীবিলাকক অভ্যর্থনা কৰি বৰ সন্ধ্যাহাৰ কৰিছিল। এই বন্দীবিলাকে, মুক্ত হোৱাৰ পাচত, কৈছিল যে, মদিনাবাসীবিলাকে আমাক ঘোঁৰাত তুলি নিজে খোজকাঢ়ি গৈছিল আৰু আমাক ঘৰৰ কটি খাবলৈ দি তেওঁলোকে নিজে খাজুৰ খাই পেটৰ ভোক মাৰিছিল। তেওঁলোকৰ ওপৰত ‘বহম’ (কৰণা) বৰষক” (১)

এই বণত ৬ জন মোহাম্মদৰ আৰু ৮ জন আনুহাব, মুঠতে ১৪ জনে স্বাহাদৎ পাইছিল (মৃত্যু হৈছিল)। তেওঁলোকক নিয়ম মতে ‘দফন’ (সমাধি) কৰাৰ পাচত, বচুল-কৰিমে (দঃ) মৰা শত্ৰু-সৈন্তবিলাকৰ গেলি-পঢ়ি-ঘোৱা শব্দৰ ছাত্ৰাবাসকলৰ দ্বাৰা একেঠাই কৰাই, ‘দফন’ (সমাধি) কৰালে।

বণ শেষ হোৱাৰ পৰৱৰ্ত ২ কি ৩ দিন বদৰত থাকি, বহুল-কৰিম (দঃ) মদিনালৈ আহে।

মদিনাৰ পৌস্তলিক, ইছ্দি আৰু মোনাফিক (পেট-কপটীয়া মুছলমানবিলাকে) ভাবিছিল যে, মুছলমানবিলাক এই বণত হাৰি যাব আৰু তেনেহলেই, সিহঁত সকলোৱে গোটেমাকি দেখাভেথিকৈ বিদ্রোহ ঘোষণা কৰিব।

বহুল-কৰিমে (দঃ) পলম নকৰি আক্ৰুজাহ আৰু জায়েদ, এই দুইজন ছাফাৰক এই স্ত-বাতৰি দিবলৈ মদিনালৈ আৰু কোবালৈ-পঠাই দিলে। জায়েদে মদিনালৈ গৈ বিজিয়াই ঘোষণা কৰি দিলে—
“মোছলিম সমাজ! আনন্দত উদ্যত হোৱা। সত্যৰ লজবিলাকক আজাই সমূলি ধ্বংস কৰিলে। কোবেচৰ চৰ্দাৰৰ বেচি ভাগেই মৰা পৰিল। সিহঁতৰ বহুত সৈন্য ঘুনীয়া হৈছে। সিহঁতৰ বহুত বণৰ সঁজুলি আৰু আন আন বস্তু আমাৰ হাতত পৰিছে। বহুত কোবেচক বন্দী কৰি মদিনালৈ পঠোৱা হৈছে।” এনে কথা শুনি মদিনাৰ পৌস্তলিক আদিৰ ওপৰত যেন আকাশী চৰ্গ ভাগি পৰিল।

মুছলমানবিলাকৰ মাজত মদিনাত এটা আনন্দৰ চৌ উঠিল। ডেকাবিলাকে ‘আজাহো আকবৰ’ ধ্বনিত নগৰখন কঁপাই দিলে। মদিনা পায়ৈ বহুল-কৰিমে (দঃ) কলীবিলাকৰ খোৱা-বোৱা আৰু থকা-য়েলাৰ ভাল মিহা-পোহা কৰি দিলে। যন্তৰ একেবিও ক্ৰী হোৱা নাছিল। যুদ্ধত বিবোৰ সম্পত্তি পাইছিল, বাটতে বহুল-কৰিমে (দঃ) সেইবোৰ মুছলমানবিলাকৰ মাজত সমানে সমানে ভাগাই দিলে। ‘জুল ফোকাৰ’ নামেৰে বিখনি তৰোৱাল পোহা হৈছিল, সেইখনি মাথোন বহুল-কৰিমে (দঃ) নিজৰ হাতত ৰাখিলে।

মদিনাত মেল বহিল। সেই কালৰ বণৰ বীড়ি-নীতি অহুসৰি মেলত

কোনোৱে এই বন্দীবিলাকক বধ কৰি পেলাবলৈ আৰু কোনোৱে গোলাম কৰি ৰাখিবলৈ মত দিলে। কিন্তু ময়াদ সাগৰ বহুল-কৰ্ম্মিব (দঃ) সিদ্ধান্ত মতে চহকী বন্দীবিলাকৰ পৰা অলপ অচৰপ টকা লৈ সিহঁতক এৰি দিয়া হ'ল। যিবিলাকে লিখা-পঢ়া জানিছিল, সিহঁতে গাইপতি দমোটিকৈ লৰাক লিখা-পঢ়া শিকাই দিলে মুক্তি পাব বুলি সিহঁতক কৈ দিয়া হ'ল। যিবিলাক দুখীয়া "সিহঁতক এনেই এৰি দিয়া হ'ল। কাৰো প্ৰাণবধ নহ'ল। জগতৰ বুৰঞ্জীত ইয়াৰ তুলনা নাই।

কোৰেচ্বিলাকৰ দুনাই যড়যন্ত্ৰ।

(২য় হিজৰী)

বহুল-কৰ্ম্মি (দঃ) যে এই বন্দীবিলাকক এনে সময় ব্যৱহাৰ কৰিলে, মক্কাৰ এই হিংস্ৰক নৰাধমহঁতে তাক একেৰিও নেভাবিলে। তেখেতক হত্যা কৰি বদৰ-বণৰ অপমানৰ হোৱা তুলিবলৈ মক্কাত ন'টক পাঙ্গ পাতিবলৈ ধৰিলে। কোৰেচ্বিলাকে ওমেৰ-বেন্-ওহাব নামেৰে এটা দুৰ্দ্ধান্ত মানুহক, তেখেতক লুকাই হত্যা কৰিবৰ নিমিত্তে, মদ্দিনালৈ পঠালে। ওমেৰে তবোৱাল এখনত বিহ সানি কোনো এজন বন্দীক মুক্ত কৰিবলৈ আহিছে। বুলি ভাও জুৰি, মছজিদৰ দুৱাৰ মুখত ওলালগৈ। বন্দবস্ত আছিল—ওমেৰক যদি মাৰে, ওমাইয়াৰ পুতেক ছক্কাৰনে তাৰ গোটেই ধাৰ শুজিব আৰু তাৰ গোটেই পক্ষিয়ালক পোহপাল দিব। ওমেৰে যে এটা ভয়ঙ্কৰ স্বৰ্গতান সেইটো সকলোৱে জানে। বহুল-কৰ্ম্মি (দঃ) ভেটক দেখি অলপ

মিচিকিয়া হাঁহি মাৰি ক'লে, “ভাল তেওঁক মোৰ ওচৰলৈ আনা।” হজৰত ওমৰ-ফাৰকে তেওঁৰ তৰোৱালত ধৰি টানি টানি মছ্জিদৰ ভিতৰলৈ নিলে। বহুল-কৰিমে (দঃ) তেওঁক এৰি দিবলৈ কৈ, জ্বাৰিলে—“ওমেৰ ! কি ভাবি আহিছা ?” ওমেৰ—“হজৰত ! এই বন্দীৰ হকে, আপুনি দয়া কৰক।” বহুল-কৰিমে (দঃ)—“বৰ ভাল কথা ; কিন্তু এই তৰোৱালখন কেলেই আনিছা ?” ওমেৰে ফাকি-ফুকাদি নানা বকমৰ বেবেৰিবাং কথা কবলৈ ধৰিলে। তেতিয়া বহুল-কৰিমে (দঃ) হাঁহি মকাৰ গুপ্ত ষডযন্ত আৰু চফ্ৰানৰ লগত যি বন্দবস্ত হৈছিল সকলো কথা কবলৈ ধৰিলে। ওমেৰে গুনি তথা লাগি তেখেতৰ ভৰিত পৰিল আৰু তেতিয়াই উপৰাচ ইছলামত দীক্ষিত হ'ল। দিনচেৰেকৰ পাচত ওমেৰে মক্কালৈ উভতি গৈ ভালেমান মানুহক ইছলামৰ ফালে আনিলে।

বিবি ফাতিমা জোহ্ৰাৰ বিয়া।

(২য় হিজৰী, বজব মাহ) *

বিবি ফাতিমাৰ পাঁচ বছৰীয়া বয়সত তেওঁৰ মাক বিবি খদিজাৰ ওফাত (মৃত্যু) হয়। বদৰ-বণৰ পাচত হজৰত আলীয়ে বিয়াৰ প্ৰস্তাৱ কৰে। বহুল-কৰিমে (দঃ) তেখেতৰ চকুৰ মণি, প্ৰাণৰ পুতলা এই দুয়লীয়া জীয়েকৰ আগত এই প্ৰস্তাৱ উত্থাপন কৰে। বিবি ফাতিমাই

* হিজৰতৰ দ্বিতীয় বছৰত বম্জানব ‘ছিন্নাম’ (বোজা) কবজ হয়। ছিন্নামৰ অৰ্থ
ভাঙ সংৰবণ বা আত্মসংৰক্ষণ।

মনে মনে থকাত 'মৌঃ সন্মতি লক্ষণম্' বুলি ভাবি হজবত আলী মোবতজাৰ লগত বিয়া দিবলৈ থিৰ কৰিলে। 'মোহৰ' নহলে নিকাহ সিদ্ধ নহয়। হজবত আলীৰ এটি ঘোঁৰা, এখনি তবোৱাল আৰু এটি বৰ্খত বাজে একো সম্পত্তি নাছিল। এই বৰ্খটি বদৰ-বণত পোৱা বস্ত বাঁটি দিওঁতে তেওঁৰ ভাগত পৰিছিল। বহুল-কৰিমৰ (দঃ) পৰামৰ্শ মতে 'মোহৰ'ৰ নিমিত্তে এই 'জোৰাপোচটি'কে বেচি অলপ আতৰ আনিলে আৰু বাকী টকা—চাৰিশ মিচ্‌কাল (১১২ ৥০ অনা) —'মোহৰ' নিৰ্দ্ধাৰিত হ'ল। তেতিয়া বহুল-কৰিমে (দঃ) হজবত আনচক পঠাই হজবত আবুবকৰ, হজবত ওমৰ, হজবত তাল্গ, হজবত জোবেৰ আৰু আনুহাসকলক নিমন্ত্ৰণ দি অনালে। ইজাব কবুল' (দৰা-কন্তাৰ সন্মতি) হৈ যোজাৰ পাচত, বহুল-কৰিমে (দঃ) নিজে 'খোৎবা' পঢ়ি দৰা-কন্তাক নিকাহ দিলে। তেতিয়া দৰাৰ বয়স ২১ বছৰ আৰু কন্তাৰ বয়স ১৬ বছৰ। এটি নিকাহৰ পৰাই চৈয়দ বংশৰ উৎপত্তি। নিকাহ হৈ যোৱাৰ পাচত একলহ খাঁজুৰ বিয়াত উপস্থিত থকা মানুহসকলক বাঁটি চৈয়দ বংশৰ দিলে। শেহত সকলোৱে দৰা-কন্যাক 'দোৱা' উৎপত্তি। (আলীৰ্বাদ) কৰি মেলানি ল'লে।

সদৌ ইছলাম জগতৰ ধৰ্ম-গুৰু, বাজাখিৰাজ, মানব কুলৰ গৌৰৱ-বহু, আজাৰ হকিমৰ (বহুব) অতি আলমুৱা মৰমৰ জীয়েকৰ বিয়া, বেৰেখোদা হজবত আলী মোবতজাৰে সৈতে—এনে এটা ডাঙৰ কামত ধূম-ধাম, সাজ-পাৰ, আৰু-জমক, গান-বাজনা, পোলাও-কোন্দা, পাৰ-তামোল, হালোৱা-মিঠাই, হাট-উকমি একো নাই। আন কি দোস্ত-পাকী এখনো নাই। ইছলাম মতে এইবোৰ বিয়াৰ অৰ্দ্ধ নক্স। ইছলামৰ বিয়া-জোনাগী এনে আত্মৰ বস্ত, এনে সাধিক-ভাবপূৰ্ণ !

আজিকালি মুছলমান সমাজে বহুল-কৰিমৰ (দঃ) আদৰ্শ পাহৰি, খাবলৈ নহলেও খুজি-মাগি, মাটি-ভেঁটি বেচি বা বন্ধক দি বা বাচি দি ধন ধাৰে আনি, বিয়াত অতিপাত খৰচ কৰি ধূম-ধাম কৰিবই লাগে। অৱশ্য অৱস্থা অনুসৰি তাত নিৰ্দ্ধাৰ সাঙ্গ-পাৰ বং ধেমালি আৰু লাগতিয়াল খৰচ কৰাত একো গানি নাই।

বহুল-কৰিম (দঃ) সকলো মানুহৰ আদৰ্শ-নবী। তেখেতৰ নিষ্ঠকৰা কঙ্কাল উপায়হীন 'উম্মতে' যাতে বিয়াত ধূম-ধাম কৰিবলৈ অসমৰ্থ হোৱাত মনত বক্ট নেপায়, বৰং তেখেতৰ 'চুম্মত' (বীতি-নীতি) বুলি গ্ৰহণ কৰে, এই অভিপ্ৰায়েবেহে তেখেতে নিজৰ এনে চেনেতৰ জীয়েকৰ বিয়াও নিচেই সাধাৰণ ভাৱে সমাধা কৰিছিল।

যৌতুক—এখনি চাদৰ, এখনি খজুৰ পাতৰ তুলী, এখনি আঁঠুৱা এটি গাক, দুটি পানীৰ 'মোখক' (পানী খোৱা চামৰাৰ পাৰ) আৰু এখনি বেঁহু-পিহা যাঁত দি দৰা বন্ধাক বিনায় দিয়া হ'ল।

বিদায় দিবৰ সময়ত বহুল-কৰিমে (দঃ) এখন হাতেৰে জোঁৱায়েকৰ গাত, আনখনেৰে জীয়েকৰ হাত ধৰি, দুইকো সম্প্ৰদান। দুইবো হাতত গতটি দি, এই দৰে জীয়েকক উপদেশ দিলে:—

“আলীৰ ঘৰত সোমাবৰ সময়ত 'বিছমিল্লা হিব'হু মানিব-বহিম' বুলিবা। খোৱা নিকা কাপোৰ পিন্ধি যাবা আৰু চাক-চিকুন হৈ থাকিবা। চকুত 'চোৰমা' ব্যৱহাৰ কৰিবা। আলীৰ লগত ইহি মুখেৰে সবল ভাৱেৰে কথা পাতিবা। যেতিয়া ডেওঁ তোমাৰ কাললৈ চাব, তেতিয়া তুমি নম্ৰ হৈ তলম্ব কৰিবা। কিনা-বান্দীৰ দৰে স্বামীৰ সেৱা কৰিবা আৰু প্ৰাণেৰে সৈতে তেওঁক চেলেহ আৰু মান কৰিবা। ভিত্তা আৰু টেকা বস্ত্ৰ বেচিকৈ নেখাৰা। বন্ধুত্বে

সুগন্ধি বস্তু ব্যৱহাৰ কৰিব।। শাহজহাৰাক তোমাৰ মাৰাৰ দৰে ভক্তি কৰিব। আৰু তেওঁৰ বাধ্য হৈ চলিব।। যি অৱস্থাতে থাক। ধৈৰ্য ধাৰণ কৰি সাংসাৰিক কাজ-কাম ভালকৈ কৰিব।, ইত্যাদি ।

ছাৰিক অভিযান ।

মকাৰ ঘাই চৰ্দাৰ আবুছুফিয়ানে বদৰ-বণত হাবি বিষম লাজ পালে । শপত খালে যে, এই অপমানৰ শোধ নলয় মানে তেওঁ কোনো সুগন্ধি বস্তু ব্যৱহাৰ নকৰে আৰু তিৰোতাৰ ওচৰলৈকে নেযায় । জিল্‌হাজ মাহৰ আগ-ছোৱাত ২০০ ঘোঁৰ-ছোৱাৰ লগত লৈ তেওঁ মনে মনে মদিনালৈ গ'ল আৰু ইহঁতক এঠাইত লুকাই ৰাখিলে । তেওঁ আগৰ কথা মতে ৰাতি মনে মনে মদিনাৰ ডাকৰ ধন-কুৰেৰ ইহুদী ছালাম-বেন্-মেশ্‌কামৰ ঘৰলৈ গৈ, দুয়ো মুছলমান-বিলাকক কেনেকৈ বিনাশ কৰিব তাৰ আলচ কৰি, সেই ৰাতিয়েই মকালৈ উভতিল । মদিনাৰ দুজন খেতিয়কে নগৰবৰা আঁতৰত খেতি কৰিছিল । কোবেচবিলাকে উভতি আহোঁতে সিহঁতক বাটত পাই, দুই জনৰে প্ৰাণ বধ কৰি খেতত জুই দি শত্ৰুবোৰ পুৰি পেলালে । মদিনাত এইটো বাতৰি পোৱা মাহকে বহুল-কৰিমে (দঃ) জনচেৰেক মানুহ লৈ খেদা দিলে, কিন্তু কোবেচবিলাকে ভয়ত পলাই পিৰ্গাপি দিলে । আবুছুফিয়ানে নিজৰ সৈন্তবিলাকৰ নিমিত্তে বহুত 'ছাৰিক' (ছাতু) লগত আনিছিল । প্ৰাণ বন্ধাৰ নিমিত্তে এই ছাতু বস্তাবোৰ' পেলাই গুচি গ'ল । মুছলমানবিলাকে এই বস্তাবোৰ পাই মদিনালৈ আনে । সেইদেখি, এই অভিযানটোকে 'ছাৰিক' অভিযান বোলে ।

দাচুৰৰ ইচ্ছাম গ্ৰহণ।

বদৰ-বণৰ অলপ দিনৰ পাচত 'বি-আমৰ' নামেৰে এঠাইত এদিন দুপৰীয়া বহুল-কৰিমে (দঃ) নিবজ হৈ এজোপা গছৰ তলত জিৰাইছিল। হঠাৎ চকু মেলি দেখিলে, অলেখ শত্ৰু ২য় হিজৰী, ৬২৪ খৃঃ। তেখেতৰ ফাললৈ আহিছে আৰু দাচুৰ নামেৰে তেখেতৰ এটা প্ৰাণৰ শত্ৰুৱে উদং তৰোৱাল এখন তেখেতৰ মূৰৰ ওপৰত দাঙ্গি জোকাৰি গৰ্জন কৰি কৈছে—“মোহ-স্বদ! মোৰ এটা তৰোৱালৰ কোষৰপৰা এতিয়া তোক ফোনে বন্ধা কৰিব?” বহুল কৰিমে (দঃ) অটল, ধীৰ আৰু গহীন ভাবে উত্তৰ দিলে—“বি জন পৰম দয়ালু গফুকৰ হিম, বিপদ-বাৰণ, পতিত-পাশ্বন সৃষ্টিকৰ্ত্তাই তোমাক ইমান দিন জীয়াই ৰাখিছে, সেই জনা কৰণাময় খোদাতালাই যোক বন্ধা কৰিব।’ তেখেতৰ এই আন্তৰিক বল আৰু গভীৰতা দেখি দাচুৰে বিচুপ্তি খাই, তেখেতৰ ফালে তৰখ লাগি চাই থাকিল আৰু থক থককৈ কঁপিবলৈ ধৰিলে আৰু ভেঁৰৰ তৰোৱালখন হাতৰপৰা ধৰি কৰে সৰি পৰিল। তেখেতে খিতাতে সেই তৰোৱালখন তুলি লৈ সুধিলে—“কেনে, এতিয়া তোমাক কোনে বন্ধা কৰিব, দাচুৰ?” দাচুৰে তৰত অৰ্ধে কৰ্ণে শুকাই কঁপি কঁপি উত্তৰ দিলে—“হায়, আপোনাত বাজে কোনো নাই।” তেতিয়া তেখেতে ক’লে—“তাই দাচুৰ! তুমি তুল বুজিছা, যোক যি জনে বন্ধা কৰিলে, তেয়েই তোমাক বন্ধা কৰিব। তোৰা, তোমাব, তৰো-ৱাল লৈ শুচি যোৱা।” বহুল-কৰিমৰ (দঃ) এই মহত্ব আফুটে

হৈ দাঁচুৰৈ তৎক্ষণাতে 'কল্যা' পটি মুছলমান হ'ল আৰু লগে লগে তেওঁৰ গোটাই সৈন্তসকলো ইছলামত দীক্ষিত হ'ল ।

ইহুদীবিলাকৰ বিশ্বাসঘাতকতা ।

ইহুদীবিলাকে দেখিলে যে, ইছলাম থাকিলে সিহঁতৰ সামান্য-খোৰা খালি তল যাব, ভবিষ্যত আন্ধাৰ । ইছলামৰ শিক্ষা আৰু বহুল-কৰিমৰ (দঃ) চৰিত্ৰৰ প্ৰভাৱত সিহঁতৰ ভেম্ কিতাহি আৰু সুবিধা কমি আহিবলৈ ধৰিছে আৰু ব্যৱসায়ত বিধিনি হৈছে । কা'ব-বেন্ আশ্বক্ এজন ঘাই ইহুদী চৰ্দাৰ আছিল । তেওঁ ভবিষ্যত ভাবি গেলো ইহুদী যাজক আৰু ব্যৱস্থাপক পণ্ডিতসকলক হাতৰ মুঠিক লাগিবলৈ বুলি, তেওঁলোকৰ মাটিগী বৃত্তিৰ ব্যৱস্থা কৰি দিলে । বদৰ-বণত মুছলমানবিলাকৰ জয় হোৱাত তেওঁ মৰ্মাস্তিক বেজাৰ গালে আৰু ৪০ জন ইহুদী লগত লৈ মক্কাটলৈ গৈ গাৰোঁ গাৰোঁ হিৰি বদৰৰ অপমানৰ শোধ লবলৈ কোবেচ-বিলাকক উচতাই দিবলৈ ধৰিলে । সাধাৰণ তন্ত্ৰ প্ৰণালী স্থাপন কৰোঁতে যি প্ৰতিজ্ঞা কৰিছিল, কা'বে তালৈ আগুকাণ কৰি, মুছলমানবিলাকক ধ্বংস কৰিবৰ নিমিত্তে কোবেচবিলাকৰ লগত হল চ'চাত লিখি হ'ল আৰু সকলো কথা ঠিক কৰি মদিনাটলৈ উভতি আহিল ।

মদিনাটলৈ আহি কা'বে বহুল-কৰিমক (দঃ) নিজৰ ঘৰলৈ আনি স্নান হত্যা কৰি পেলাবৰ মনেৰে ফাঁকি কৰি এদিন ৰাতি তেখেতক নিমন্ত্ৰণ কৰিলে । তেখেতে এই বড়ুৱাৰ কথা গম পাই মনে মনে পাটৰ গছা শুদ্ধি আহিছে । কা'বৰ চেঁচা বিকল হোৱাত, বহুল-কৰিমক

(দ:) বিষয় নানা বকমৰ গ্লানিজনক কবিতা ৰচনা কৰি মদিনাত প্ৰচাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। ইহুদীবিলাকে তেখেতক বাটত লগ পালে “আচ্ছামু আলায়কুম”ৰ (তোমালোকৰ কল্যাণ হওক)—ইয়াৰ ঠাইত “আচ্ছামু আলায়কা” (তুমি ধ্বংস হৈ যোৱা) ব্যৱহাৰ কৰি সম্বোধন কৰিবলৈ ধৰিলে। ৰাতি তেখেতৰ বা ছাহাবাসকলৰ বাজলৈ ওলোৱা বিপজ্জনক হৈ পৰিল। খলুৱা ইহুদীবিলাকে আনছাব-বিলাকৰ ভিতৰত ইটো-সিটোৰে দন্দ লগাই দিবলৈ চেষ্টা কৰিলে। মুছলমানবিলাকে ধৈৰ্য্য ধৰি নিৰৱে সকলো সহি থাকিল। একো কৰিব নোৱাৰি, পাচত ইছলামৰ প্ৰতিপত্তি টুটাবৰ মনেৰে ইহুদী-বিলাকে এটা নতুন ফন্দি উলিয়ালে। সিহঁতে ফাকটি কৰি মুছল-মান হবলৈ ধৰিলে, কিন্তু দিনচেৰেকৰ পাচতে ইছলাম এৰি ৰটিবলৈ ধৰিলে যে, ইছলাম ধৰ্মৰ ভিতৰত সাৰ পদাৰ্থ একো নাই।

মুছলমানবিলাকে বদৰ ৰণত ব্যস্ত আছে, এই ছেগতে বনিকই-নোকাৰ ইহুদীবিলাকে মদিনাত বিদ্ৰোহ কৰিবলৈ প্লটবান্ধ কৰিলে। এই ইহুদীবিলাকে বহুত দিনৰ পৰাই ভালেমান ৰণৰ আহিলা-পাতি গোটাই সিহঁতৰ কোঠৰ ভিতৰত থৈ দিছিল। এদিন ইহুদীবিলাকে মুছলমান তিৰোতা এগৰাকীক অকলৈ পাই নানা বকমে অপমান কৰিলে। তাকে এজন মুছলমানে দেখি, তৰোৱাল এখন লৈ খেদা মৰাত, সেই তিৰোতাগৰাকী বন্ধা পালে। পাচে দুই দলৰ মাজত যুঁজ আৰম্ভ হ’ল। যুঁজত মুছলমানজন আৰু এজন ইহুদী মৰে। মুছলমানবিলাকে এই অত্যাচাৰ নিৰৱে সহি বহুল-কৰিবলৈ (দ:) বাট চাই থাকিল।

বহুল-কৰিমে (দ:) মদিনালৈ উভতি অহাৰ পাচত, এই ঘটনাৰ বিষয় নীমাংসা কৰিবলৈ এখন মেল চপালে। কিন্তু ইহুদীবিলাকে

তেখেতৰ কথা নেমানিলে। ইহুদীবিলাক ষড়যন্ত্ৰ কৰাত পৈণত হলেও, সিহঁতৰ সাহ আৰু ধৰ্ম্ম-বল সমূলি নাছিল। এতিয়া মুছলমান-বিলাকে আমাক এনেই নেবে, এনে ভাবি সিহঁতে তৎ নেপাই সিহঁতৰ কৌঠৰ ভিতৰত সোমাই আশ্ৰয় ললেগৈ। মুছলমানবিলাকে সেই কৌঠ ঘেৰি পেলালে। ইহুদীবিলাকে ভাবিছিল যে, সিহঁতৰ আগৰ বন্দবস্ত মতে কোৰেচ্‌বিলাকে অতি সোনকালে আহি মদিনা আক্ৰমণ কৰিলেই। সিহঁতে কৌঠৰ পৰা ওলাই মুছলমানবিলাকক ধ্বংস কৰিব। কিন্তু যোঁতৱা দেখিলে যে, ১৫ দিনৰ ভিতৰতো কোৰেচ্‌বিলাক আহি নেপালেহি, তেতিয়া সিহঁতে কৌঠৰ পৰা বাজলৈ আহি বহুল-কৰিমৰ (দঃ) ওচৰত ধৰা দিলেহি। তেতিয়াৰ নিয়ম মতে এই বিদ্ৰোহী বন্দীবিলাকক হত্যা আৰু সিহঁতৰ লৰা আৰু তিৰোতাবিলাকক গোলাম কৰিব লাগিছিল। কিন্তু কৰণা-সাগৰ বহুল-কৰিমে (দঃ) কাকো একো শাস্তি নিদি ক্ৰমা কৰি, ইহুদী বিলাকৰ প্ৰস্তাৱতে 'হয়ভৰ দি, সিহঁতক মদিনাৰপৰা বাহিৰ হৈ যাবলৈ অহুমতি দিলে আৰু সিহঁতৰ যাত্ৰাৰ ভাল দিহা কৰি দিবৰ নিমিত্তে ওবাদা-বেন্-ছামেৎ নামেৰে এজন নামী চাহাবীক নিযুক্ত কৰি দিলে। সাত শ ইহুদী নিজৰ অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ এৰি চিৰিয়াইলৈ গুচি গ'ল।

'হিজৰত'ৰপৰা ছুবছৰলৈকে ইহুদীবিলাকে অতি জঘন্ত আচৰণ কৰি আছিল। বদৰ-বণৰ আগৰেপৰাই সিহঁতৰ চৰ্দাৰ কা'ব-বেন্-আশ্ৰফ কোৰেচ্‌বিলাকৰ লগত মিলি ষড়যন্ত্ৰ কৰিছিল। বদৰ-বণত কোৰেচ্‌বিলাক হাৰি যোৱাত, সি খজত জলি অতি আপচু ভাষাৰে বহুল-কৰিমৰ (দঃ) আৰু মুছলমানবিলাকৰ গ্লানি কৰিছিল। বদৰ-বণৰ পাচত বিদ্ৰোহ ঘোষণা কৰি, মক্কাটলৈ গৈ, নিজৰ দেশ মদিনা আক্ৰমণ কৰি; কোৰেচ্‌বিলাকক অপমানৰ শোধ লবলৈ উচটাই দিয়ৈগৈ।

আক ঘোষণা কৰেগৈ যে, পৌত্তলিকৰ ধৰ্ম আন ধৰ্মতকৈ বহুত ভাল ।

মদিনাৰ ইহুদী আৰু পুৰোহিতবিলাকক লগত লৈ সি, কোবেচ-বিলাকৰ লগত মিলি, ইচ্ছাম নিৰ্ম্মূল কৰিবলৈ প্ৰতিজ্ঞা কৰে তাৰ পাচত, সেই মন্ত্ৰণা মতে আবুছফিয়ানে মনে মনে লুকাই মদিনালৈ গৈ, তাৰ লগত পৰামৰ্শ কৰেগৈ । সি বহুল-কৰিমৰ (দঃ) আৰু মুছলমান মতা-তিৰোতাসকলোৱে নানা ৰকমৰ গ্লানিজনক কবিতা ৰচনা কৰি, গাৱঁ গাৱঁ গাই কুৰিছিল । বহুল-কৰিমক (দঃ) ইন্তা কৰিবৰ নিমিত্তে সি ফাঁকি কৰি তেখেতক নিমন্ত্ৰণ কৰিছিল । স্বাৰ্থ সিদ্ধিৰ নিমিত্তে, স্বাধীনতা-ফুলৰ মালা ডিঙ্গিৰ পৰা দলিয়াই শেলাই জননী জগত্ৰয়িক পৰাধীনতাৰ শিকলি ভৰিত পিন্ধাই দিবলৈ পুৰুষাৰ্থ কৰিছিল । এইবোৰ নৈতিক, সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক অপৰাধৰ বাবে প্ৰচলিত আইনমতে ৩য় হিজৰীৰ ৰবিউল আউৱল মাহত কা'বৰ প্ৰাণ দণ্ড হয় ।

ওহোদ-ৰণ ।

ইহুদীবিলাকে মদিনাৰপৰা বিদায় লৈ যোৱাত মুছলমানবিলাকে (৩২ হিজৰী ৬২৫ খৃঃ) শত্ৰুৰহাতৰপৰা ৰক্ষা পালে হয়, কিন্তু বেচি দিন শান্তি ভোগ কৰিবলৈ নেপালে । আকৌ কোবেচ-বিলাকে মূৰ দ্বাঙ্গিলে ৮ বছৰ বয়স আগেয়ে কোবেচ-বিলাকে, নিজৰ শিৰাত জোপৰূপ আছিলে,

হাতৰ কাণৰ সকলোবোৰ, আবুছফিয়ানৰ হাতত দিছিলে । এইদৰে আবুছফিয়ানৰ তহ্‌বিগত ৫০ হেজাৰ সোণৰ মোহৰ জমা হৈছিল । সেই টকা বদৰ-বণত খৰচ নোহোৱাত বেহা-বেপাৰত অগোৱা হ'ল । পাচে ভেনে কৰাত ৫০০০ সোণৰ মোহৰ লাভ হয় । এহেজাৰ উট এই লাভৰ টকাৰে লয় । অস্ত-শস্ত্ৰ, বচন-পাতি, বণৰ নিমিত্তে যি আৱশ্যক, একোৰো অকাৰ নাছিল । কোবেচ'বিলাকে মদিনা আক্ৰমণ কৰিলেই ইছলীবিলাকে বিদ্ৰোহ ঘোষণা কৰিব । কোবেচ'বিলাকে আবুল-আজ্জা আৰু মোছাফ্‌ নামেৰে দুজন কবিক, আবববিলাকক চেতাই দিবৰ নিমিত্তে আৰু সৈন্ত গোটাবৰ নিমিত্তে, গাৰে' গাৰে' পঠালে । এই খবৰতান আবুল-আজ্জা বদৰ-বণত বন্দী হৈছিল । কিন্তু সি কেতিয়াও মুছলমানবিলাকৰ লগত আৰু শক্ততা নকৰে । বুলি প্ৰতিজ্ঞা কৰাত, বহুল-কৰিমে (দঃ) তাক এনেই মুক্ত কৰি দিছিল । চাওঁতে চাওঁতেই তিনি হাজাৰ সৈন্ত মদিনা আক্ৰমণ কৰিবলৈ গোট খালে ।

এই সৈন্তৰ আগত কোবেচ'বিলাকৰ জয়-নিচান । সেই বিজয়ৰ পাচত ওখ চতুৰ্দোলৰ ওপৰত 'হোবল' (১) ঠাকুৰ । তাৰ পাচত আবুছফিয়ানৰ তিবোতা হিন্দাই (যাৰ বাপেক ওৎবা বদৰ-বণত হত-বত হামজাৰ হাতত যবে), ১৫ জনী তিবোতাৰে সৈতে উটৰ ওপৰত উঠি, বৰ-পীত গাই, সৈন্তবিলাকক উত্তেজিত কৰি তুলিছে । আববৰ বিখ্যাত বীৰ ষালিদ-বেন্‌-অলিদে ২০০ খোঁজ-ছাৱাৰ লৈ তাৰ পাচত যিয় । তাৰ পাচত ৭০০ লোৰ বৰ্খ-পিছা উট-ছাৱাৰ বীৰ । তাৰ পাচত ২০০০ উট আৰু ১৫ টি হাওদ । ধন-বলত আৰু জন-বলত গজাটোপৰ দৰে ওকলি এই বিঘাট সৈন্তদল লৈ কোবেচ'বিলাকে

(১) ক'বাত ৩৬০ মুঠি আছিল, তাৰ মাজত ৪ টা মুঠি অগাধ । 'হোবল' এই ৪ টাৰ ভিতৰৰ এটা । আদি কণ্ডৰ ৮ শিটি চাওক ।

মদিনালৈ যাত্ৰা কৰিলে । বহুল-কৰিমে (নঃ) যথা সময়ত ইজৰত আব্বাছৰ পৰা এই ধুমুহাৰ বাতৰি পাই একেবাও বিচলিত নহল ।

১০ম চাওৱাল ৩য় হিজৰী শুকুৰবাৰে বাতিপুৰাই বহুল-কৰিমে (নঃ) চৰাত মেল চপাই ছাহাবাসকলৰ মত ললে । সকলোৱে মত দিলে যে, শত্ৰুক বাটতে আগভেটা দিব লাগে । এই জন-মত অহুসৰি বহুল-কৰিমে (নঃ) তেতিয়াই হুকুম দিলে যে, সকলোৱে আজিয়েই যাত্ৰা কৰিব লাগে । হুকুম পোৱা মাত্ৰকে সকলো ঘৰাঘৰি গৈ বাৰ যি আছিল তাকে লৈ ততালিকে উভতি আহিল । তেওঁলোকৰ মাজত মুঠেই দুজন বোঁৰ-ছাৱাৰ, ৭০ জন কাঁড়ী । বাকী সকলো পদাভিক, কোনোৰ হাতত তৰোৱাল, কোনোৰ হাতত ঘাঠি । এনে লাজ চৰঞ্জাম লৈ, এহেজাৰ মুছলমানৰে সৈতে বহুল-কৰিমে (নঃ) 'জুলফেকাৰ' (১) বাওঁকালে গুলোমাই সেনাপতি সাজি আচৰৰ নামাজ পঢ়ি যাত্ৰা কৰিলে—আজি প্ৰায় চাবে ভেৰ শ বছৰৰ আগেয়ে মকভূমিৰ এজন উগ্মিয়ে, জগতত গণতন্ত্ৰৰ শিক্ষা 'দি আক জন-মতৰ মৰ্যাদা ৰক্ষা কৰি, যি আদৰ্শ দেখুৱাই গৈছে, তাৰ তুলনা নাই—এয়ে হৈছে কৰ্ম-বোগৰ পূৰ্ণ আদৰ্শ ! বাটৰপৰা মদিনাৰ ঘাই যোনাকিক (কপটীয়া মুছলমান) আক্ৰাজ্জা-বেন্-ওবাই নিজৰ দলৰ ৩০০ সৈন্যক ফুচুলাই লৈ উভতি আহিল । বহুল-কৰিমে (নঃ) সেই কালে আওকাণ কৰি, বাকী ৭০০ সৈন্ত লৈ গধূলি ওহোদ পৰ্বতৰ ওচৰ পালেগৈ । কোবেচ সৈন্য আগেয়ে আহি তাতে আছেহি । ওহোদ মদিনাৰ উত্তৰ কালে প্ৰায় ৩ মাইল দূৰ । ৭ম চাওৱাল, শনিবাৰে বাতি-পুৰাই নামাজ পঢ়ি বহুল-কৰিমে (নঃ) সেনাপতি সাজি বুদ্ধ ক্ষেত্ৰত

(১) ই এখন তৰোৱালৰ নাম, বহু-বহুত বহুল-কৰিমৰ জাগত পৰিছিল । মদিনা-কাণ্ডৰ ১৪২ পিটি চাওক ।

নিজৰ সৈন্যক দলে দলে ভাগ কৰি, য'ত যাক থব লাগে, সেই দৰে ওহোদ পৰ্ব্বতক পাচ ফালে ৰাখি, মদিনামুৱাকৈ শত্ৰুৰ আগত ধিয় কৰিলে। পৰ্ব্বতৰ মাজেদি এটা ঠেক বাট আছিল। যাতে সেই বাটেদি শত্ৰু সেনা আহি, পাচফালৰ পৰা মুছলমানবিলাকক আক্ৰমণ কৰিব নোৱাৰে। তাৰ কাৰণে ৫০ জন কাঁড়ী সেই বাট ৰক্ষা কৰিবৰ নিমিত্তে নিযুক্ত কৰা হ'ল। আকুছাহ-বেন-জোবেৰ সেই দলৰ চৰ্দ্দাৰ হ'ল। বহুল-কৰিমে (দঃ) তাগিদ কৰি ভেঙলোকক কৈ দিলে—“জিকোঁ বা হাৰোঁ, তোমালোকে মোৰ হুকুম নোপোৱালৈকে কেতিয়াও নিজৰ ঠাই এৰি নেযাব। যদি শত্ৰু সৈন্যই সেই বাটেদি আহে, তোমালোকে সিহঁতক কাঁড় মাৰি আগচিবাঁ; সাৱধান !”

মদিনাৰ জনচেৰেক চেপ্তেৰা ল'ৰাও মুছলমান সৈন্যৰ লগত আহিছিল। বহুল-কৰিমে (দঃ) ভেঙলোকক মদিনালৈ উভতি যাবলৈ কোৱাত “বা'ফে” নামেৰে এটি ল'ৰাই, নিজৰ ভৰিৰ বুঢ়া আঙ্গুলৰ ওপৰত ধিয় দি ওখ হৈ দেখুৱাই, যাব লুখুজিলে। ল'ৰাটিয়ে খেছ মাৰিব বেচ জানিছিল। সকলোৱে ধৰাত ভেঙক থাকিবলৈ কোৱা হ'ল। ‘ছাম্বা-বেন-জোন্সব’ নামেৰে আন এজন ল'ৰায়ে উভতি যাবলৈ আপত্তি কৰি ক'লে, “মই ‘বা'ফে’ক কুস্তীত পেলাওঁ, সি থাকিবলৈ হুকুম পাইছে আৰু মই যাবলৈ হুকুম পাইছোঁ—ই কেনে বিচাৰ !” তেতিয়া বহুল-কৰিমে (দঃ) সন্তুষ্ট হৈ ছাম্বাক কুস্তী দেখুৱাবলৈ ক'লে। ততালিকে ছাম্বাই তাল ঠুকি ‘বা'ফে’ক ধৰিলে। ছাম্বাই জিকিলঙ তেৱেঁ থাকিবলৈ অনুমতি পালে। এই ল'ৰাবিলাকেই দুদিনৰ পাচত আধা পৃথিৱীৰ ওপৰত ইছলামৰ বিজয়-নিচান উকলিছিল।

মদিনাৰ বাহেৰ ওৰফে আবু-স্বামেৰ নামেৰে আওছ কৈদৰ এজন বিশ্বাসঘাতক পুৰোহিত ইয়াৰ আগেয়ে জনচেৰেক মাহুৎক

লগত নি মকাত কোবেচ্‌বিলাকৰ লগত যোগ দিয়েগৈ। সি সকলো-
 তকৈ আগেয়ে ময়দানত আহি বিজিয়াবলৈ ধৰিলে—“হে মদিনাবাসী-
 সকল! মই তোমালোকৰ পুৰোহিত আবু-আমেৰ, তোমালোকে
 মোহাম্মদক এৰি মোৰ ফাললৈ আহাঁ, তোমালোকৰ মজল হব।”
 আবুআমেৰে কোবেচ্‌বিলাকক আশা দিছিল যে, সি এবেলি মাথোন
 বণ-ক্ষেত্ৰত মাত লগালেই মদিনাৰ সকলো মানুহ তাৰ দলত লগ
 লাগিবহি। যেতিয়া সি দেখিলে যে, তাৰ চেষ্টা বিফল হল, তেতিয়া
 সি কবলৈ ধৰিলে—“কটা। মই হুদিন নেথাকোতেই দেখোন
 মানুহবোৰ বিগৰি গ’ল।” সি লাজ পাই তাৰ মানুহ কেইটাবোৰে সৈতে
 পোন প্ৰথমেই শিল দলিয়াবলৈ আৰু কাঁড় মাৰিবলৈ ধৰিলে।
 তাৰ পাচত আবুছফিয়ানে নিজেই বিজিয়াই কবলৈ ধৰিলে —“হে
 আওছ, হে খাজ্‌ৰাজ! তোমালোকে আমাৰ বংশৰ মানুহবিলাকক
 এৰি আঁতৰ হৈ থাকাঁ, আমি তোমালোকক একো নকৰোঁ,
 তোমালোকৰ নগৰো আক্ৰমণ নকৰোঁ, ইয়াৰ পৰাই উভতি যাম।”
 কিন্তু আনুছাববিলাকে তেওঁক উৰাই-ধুৰাই গালিহে পাৰিলে।
 পাচে কেউকালে বণ-ভেৰীৰ লক্ষ উঠিল, বণ লাগি গ’ল। হজৰত
 কোবেৰে খালিদ-বেন্‌-অলিদৰ দলক আক্ৰমণ কৰিলে। শত্ৰু সৈন্য
 ছেবেলি-বেবেলি হৈ পাচ হুঁহকিলে।

ইয়াৰ পাচত মক্কাৰ নামজলা বীৰ ‘আম্ম-বৰ্দ্দা’ (নিচান-ধাৰী)
 তল্‌হা-বেন্‌-আবিডল্‌হাই, বণ-ক্ষেত্ৰত গৰ্জি, বহুল-কবিত্বক (দঃ)
 মাতিবলৈ ধৰিলে। হজৰত আলীয়ে শুনি সিংহ-ৰিক্মেৰে তল্‌হাৰ
 ওপৰত পৰিল আৰু চাওঁতে চাওঁতেই তাৰ মূৰ মাটিত বাগৰি পৰিল।
 কপেকৰ এনে অস্থিহা হেৰি, তাৰ পুতেক এজমানে কাঁড়টো অহা দৰে
 হামাবলৈ ফালিল। হজৰত আলীৰ হামলাই জাপ মাৰি তাৰ ওপৰত

পৰি তাক দোডোখৰ কৰিলে । দুজন গ্ৰন্থান বীৰৰ এনে বিলাই দেখি, কোবেচবিলাক ভয়ত কোচ্-মোচ্ খালে । তেতিয়া তিনি হেজাৰ আবেবে 'হোবল' ঠাকুৰৰ জয়ধ্বনি কৰি, ৭০০ মুছলমানক তিনি ফালৰ পৰা একে লগে চেপি ধৰিলেহি । এফালে বৰ্মা-পিক্সা ১৬০০ ঊট-ছাবাৰ, এফালে ২০০ ষাঠি লৈ ঘোঁৰ-ছাফাৰ আৰু আন ফালে ১২০০ পদাতিক বগুৰাই বেৰি ললেহি । কিন্তু মুছলমানবিলাকে একেবাওঁ বিচলিত নহল । কোবেচ-বাক্সীবিলাকে ককতাল বজাই বণ-গীত গাঠ, সৈন্তবিলাকক উত্তেজিত কৰিবলৈ ধৰিলে । অবুছকিয়ানৰ তিবোতা হিন্দা আৰু তেওঁৰ লগৰীয়াবিলাকে কোবেচবিলাকৰ নিচান বেৰি লৈ সমস্বৰে এই মন্ত্ৰে গান গাবলৈ ধৰিলে:—

আগবাঢ়া! আগবাঢ়া! বীৰসকল, চোকা শুৰোৱাল হাতত লৈ শস্ত্ৰক মোহাৰি যোৱা, আমাৰ আদৰ আলিঙ্গন পাবা! পাচ হুকিলে আমাৰ লগত চিৰ—বিচ্ছেদ……।”

এতিয়া দুই দল সৈন্ত, মোছলিম আৰু কোবেচ, যুথামুখি হ'ল । আলী, হামজা, আবুদোআলা আৰু তাল্‌হা আদি বীৰসকলে যি দৰে অতুলনীয় বীৰত্ব দেখুৱাইছিল মুছলমানৰ তাতীয় বুৰঞ্জীত সেইটো চিৰকাললৈ ফট্‌ফটীয়াটক জিলিকি থাকিব ।

শনিবাৰে ৰাতিপুৱাই বণ আৰম্ভ হ'ল । খুট-ধৰ্ম্মাৱলম্বী আবু-আমেবে ৫০ জন বীৰ লৈ আগেয়ে মুছলমান সৈন্তৰ ওপৰত পৰে । কোৰ্ণোৰ বণ চলিবলৈ ধৰিলে । মুছলমান সৈন্তই জয়জয়তে কোবেচ সৈন্তৰ নিচান থকা কেন্দ্ৰক আক্ৰমণ কৰিলে । চকুৰ পচাবতে কোবেচৰ জয়-নিচান বাব বেগি মাটিত পৰিল আৰু দাবজম নিচান-ধাৰী কোবেচৰ শ মাটিত বাগৰিল । অকল হজৰত আলীয়েই ৮ জনক মাৰে । আৰম্ভৰ বিখ্যাত বীৰ আলি-বেক-অজিদে, ঘোঁৰ-ছাফাৰ

বিলাকক লৈ, তিনিবাৰ পৰ্বতৰ মাৰ্গৰ বাটটিয়েদি গৈ মুছলমান ফৌজক পাচফালৰ পৰা আক্ৰমণ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল, কিন্তু কাঁড়ীবিলাকৰ কাঁড়ৰ কোবত সেই চেষ্টা বিফল হ'ল।

হজৰত আমিব হামজাই শত্ৰু বেছৰ মাজত সোমাই একাণপতীয়া হৈ দুই হাতে দুখন তৰোৱাল চলাই গৈ আছে। শত্ৰু ফোজে কেউফালৰ পৰা তেওঁক আগচিছেহি, তালৈ মন-কাণ নাই, গৈ আছে। খস্কেৰ ভিতৰতে ৩১ জন কোবেচ বীৰ ধৰাশায়ী হ'ল। তেওঁৰ নাইব তলৰ কাপোৰ সুলুকি যাব খোজাত, কাপোৰ সামৰিবলৈ তেওঁ খস্কেৰ থমক খাই ব'ল। এই চলতে, বাহুশী নামেৰে মক্কাৰ এটা হাৰচী গোলামে (Negro slave) হঠাৎ তেওঁৰ তলপেটতে বাঠিৰে খোচুমাৰি দিলে—হামজাই তেতিয়াও তৰোৱাল লৈ খেদা মাৰিব খুজিছিল, কিন্তু যাব নোৱাৰিলে, আল্লাৰ নাম লৈ চলি পবিল আৰু তেতিয়াই 'স্বাহাদৎ' পালে (প্ৰাণত্যাগ কৰিলে)—'বজি আল্লাহো আনুহ' (আল্লাহতলা তেওঁৰ ওপৰত প্ৰসন্ন থাকক)। (১)

খেৰে-খোদা হজৰত আলীও বীৰ বিক্ৰমৰে কোনেচ্-সৈন্তৰ ওপৰত পবিল। এই সময়ত বহুল-কৰিমে (দ:) এখন তৰোৱাল হাতত লৈ কলে, "হে মোছলিম বীৰসকল! তোমালোকৰ ভিতৰত কোনে ইয়াৰ সন্মান ৰক্ষা কৰিব?" সেই তৰোৱালৰ একালে লিখা আছিল "কাপুকবতাত কলঙ্ক, আগবঢ়াতহে সন্মান।" এই তৰোৱালখন লবলৈ বীৰসকলে কেউফালৰ পৰা হাত দাঙিলে, কিন্তু বহুল-কৰিমে (দ:) সেই খন আবুদোজ্জালা আনুছাবীৰ হাতত দিলে। আবুদোজ্জালা তেওঁত ওফলি পবিল। তেওঁ মূৰত ৰজা পাণ্ডবি বান্ধি হালি-জালি, নাচি নাচি পছৰ ওপৰত বাঘ পৰাদি শত্ৰু সৈন্তৰ ওপৰত জাপ দি

পৰিল। দোৰ্ঘোৰ বণ, ভয়ানক উত্তেজনা ! শত্ৰু সৈন্যক মাৰি কাটি নিপাত কৰিলে। মাৰে কোব, দেখিলে এজনী অৰল। তেওঁৰ তৰোৱালৰ তলত। “আহা, কি সৰ্বনাশ, এই জনী যে তিবোতা ! মোৰ হাতত বহুল-কৰিমৰ (দঃ) তৰোৱাল !” তেওঁৰ বাহু লেউ সেউ হৈ পৰিল। বহুল-কৰিমে (দঃ) দিয়া তৰোৱাল তিবোতাৰ ভেজ্জৰে কলঙ্কিত কৰা অস্ত্ৰ ভাবি, তেওঁ হাত কোচ খুৱাই নি তাইক এৰি আন ফালে যাবলৈ ধৰিলে। আহা, কি বহুল-কৰিমৰ (দঃ) শিক্ষা !

পাঠক ! এই তিবোতাজনী কোন চিনিব পাৰিছেনে ? এওঁ আবুছফিয়ানৰ তিবোতা—বাংগসী ‘হিন্দা’—যাৰ বিষয় আগেয়ে উল্লেখ কৰা হৈছে আৰু পাচলৈ বিশেষকৈ জানিবলৈ পাব।

কোবেচ সৈন্য মুছলমানবিলাকৰ আক্ৰমণত পেপুৱা লাগিল। মুছলমানবিলাকে শত্ৰুপক্ষৰ কেন্দ্ৰস্থল অধিকাৰ কৰি লোৱাত, শত্ৰু-সৈন্য থান্বান্ হৈ অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ পেলাই পলাই পত্নী দিলে।

বণ-ক্ষেত্ৰ পট এনে অৱস্থা দেখি, মুছলমানবিলাকে সিহঁতে এৰি পৰিষৰ্জন। যোৱা বস্ত্ৰবিলাক বুটলি লবলৈ ধৰিলে। তাকে দেখি, অধিকাংশ কাঁড়ীয়েও উলাহত নিজকে পাহৰি, বহুল-কৰিমৰ (দঃ) কঠোৰ হুকুম স্বৰ্বেও, সেই বস্ত্ৰৰ লোভত নিজৰ ঠাই এৰি বণ-ক্ষেত্ৰলৈ চেকুৰ মেলিলে।

পৰ্ৱতৰ বাট মুকলি দেখি, তীক্ষ্ণ-দৃষ্টি সেনাপতি খালিদে চাত কৰে সেই বাটেদি বোৰ-ছাৱাববিলাকক লৈ পাচ ফালেদি মোছলিম কোজৰ ওচৰ চাপিলহি আৰু আগ ফালেদি ধৰিবলৈ আনুছফিয়ানলৈ বাতৰি পঠিয়ালে। আৰু দুটাই তেওঁৰ লগত থকা কাঁড়ীজনচৰেৰে সৈতে ঐ-বায়ু থকালৈকে কোবেচ সৈন্যৰ লগত যুঁজিলে। পলোৱা শত্ৰু সৈন্যবিলাকে হঠাৎ মুছলমান কোৱক চেপি ধৰিলেহি। জিতৱাটকৈ

মুছলমান ফোজে মাল বোটলাতে লিপ্ত । আনন্দত মডলীয়া হৈ থকা মুছলমান সৈন্তই, হঠাৎ এনেকৈ হুই ফালৰপৰা আক্ৰান্ত হৈ আত্মৰক্ষা কৰিবলৈ, শত্ৰু-মিত্ৰ নেচাই ভয়ানক ৰণ কৰিবলৈ ধৰিলে । ভালেমান মুছলমান হানি হ'ল, তাৰে কেইজনমান নিজৰ মানুহৰ হাততে মৰা পৰে । কোৰেচ্ জাতীয়-নিচান তেতিয়ালৈকে মাটিত বাগৰি পৰি আছিল । খালিদৰ এই আকস্মিক আক্ৰমণ আৰু মুছলমানবিলাকৰ বৰ্ত্তমান বিলাই দেখি, 'আম্বা' নামেৰে এগৰাকী কোৰেচ্-তিবোভাই আকৌ সেই নিচান তুলি ধৰিলে । তাকে দেখি পলোৱা বাকী কোৰেচ্-সৈন্তই আকৌ সেই নিচানৰ ফালে উভতি আহি মুছলমান-বিলাকৰ ওপৰত পৰিল । হঠাৎ চাৰিউফালৰপৰা এনে বিপদ দেখি মুছলমানবিলাক বিবুদ্ধি হৈ একেবাৰে থান্-বান্ হ'ল আৰু বেনিয়ে তেনিয়ে পলাবলৈ ধৰিলে । অলপ পাচতে সকলোৱে আচল কথাটো বুজি পালত, ঘেৰে ব'ত আছিল তাতে যুঁজ কৰিবলৈ ধৰিলে । এই সময়ত ছাহাবাসকলে, বিশেষকৈ খান্‌ছাৰ বীৰসকলে আৰু মুছলমান ভিবোভাসকলে এনে তক্তি, বিশ্বাস, ধৈৰ্য আৰু বীৰত্বৰ পৰিচয় দিছিল যে, তাৰ তুলনা পৃথিবীত বিচাৰি পোৱা মেৰায় । ওহোদ-ৰণত মোছলিম জাতীয় নিচান মদিনাৰ ওস্তাদ (অধ্যাপক) মোছ'আব (বাঃ) ৰ হাতত আছিল । এই নিচানৰ বৰ্যাদা ৰক্ষা কৰিবলৈ গৈ কাঁড় আৰু ভৰোৱালৰ কোবত ডেউৰ মূৰৰপৰা ভৰিলৈকে থকা-সৰকা হৈছিল । ওমৰ-এব-নে-কামিআই তৰোৱালেৰে ডেউৰ সোঁ বাউসিটি কাটি পেলোৱাত, ডেউৰ বাওঁ হাতেৰে নিচান ধৰিলে । পাচত বাওঁ কাউসিটিও কটা গ'ল আৰু এপাট কাঁড় আহি ডেউৰ বুকুৱেদি গৈয়াই সৰকি বোৱাত ডেউৰ পৰি গ'ল । ডেউৰ 'বহীদ' হোৱাৰ পাচত, হজৰত আলীৰ ওপৰত সেই নিচান-ৰক্ষাৰ ভাৰ পৰিল । মোছ'আব

(বাঃ) যেতিয়া মাটিত পৰি গ'ল, ওমৰ-এব্-নে-কামিআই, তেওঁকে বহুল-কৰিম (দঃ) বুলি ভাবি, চিঞৰ মাৰি উঠিল—“মোহম্মদ মৰা পৰিছে. মোহম্মদ মৰা পৰিছে।” এই কথা শুনি কোনো কোনো মুছলমানে অন্ত-শস্ত্ৰ পেলাই পলাবলৈ ধৰিলে, কোনোৱে শেহলৈকে যুঁজি ‘মুহীদ’ হ’ল।

এই ফালে বহুল-কৰিমৰ (দঃ) আগত থকা শত্ৰু সৈন্য নলে উৎসাহিত হৈ তেখেতৰ ফালে আগবাঢ়ি আহিবলৈ ধৰিলে। তেতিয়া এদল আনুছাবে তেখেতক বেৰি বন্ধা কৰি আছে। কাফিৰবিলাকে কাঁড়, ঘাঠী, তৰোৱাল, শিলগুটি চলাই আছে আৰু ভক্তসকলে নিজৰ গাকে ঢাল সাজি তাৰে বহুল-কৰিমক (দঃ) বন্ধা কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিব লাগিছে। এই সময়ত বহুত আনুছাবে বহুল-কৰিমৰ (দঃ) নিমিত্তে প্ৰাণ উছৰ্গ কৰিলে। আন কি. এসময়ত বহুল-কৰিমৰ (দঃ) ওচৰত তালুহা আৰু ছা’আদ মাথোন জীৱিত আছিল।

কোৰেচৰ এদলে যেতিয়া দেখিলে যে, বহুল-কৰিম (দঃ) সিহঁতৰ আগতে নিৰাপদে থিয় হৈ আছে, তেতিয়া সিহঁতে সকলোকে এৰি একেলগে তেখেতক ওপৰা-উপৰিতকৈ আক্ৰমণ কৰিবলৈ ধৰিলে। কিন্তু ৩০ জন ছাহাবাই প্ৰাণপনে যুঁজি সিহঁতৰ চেষ্টা বিফল কৰি দিলে। ছা’আদ এজন বৰ কাঁড়ী আছিল। তেওঁ বহুল-কৰিমৰ (দঃ) আগত আঁঠু লৈ বহি শত্ৰুবিলাকৰ ওপৰত কাঁড় মাৰিবলৈ ধৰিলে। মদিনাৰ নামজলা কাঁড়ী আবুতালুহাই ঢাল লৈ তেখেতৰ গা বন্ধা কৰিবলৈ আৰু শত্ৰু পক্ষৰ কাঁড়বোৰ নিজৰ বুকুপাতি লবলৈ ধৰিলে। আবুদোজ্জালাই বহুল-কৰিমৰ (দঃ) গা-বন্ধা কৰিবলৈ ধাৰ্মিকতাৰে শত্ৰু পক্ষৰ কাঁড় আৰু ঘাঠীৰ খোঁচত তেওঁৰ লিটি একেবাৰে থকা-সবকা হৈ পৰিল।

বেতিয়া শত্ৰু সত্তাই বহুল-কৰিমক (দঃ) চাৰিও ফালৰপৰা চেপি ধৰিছে আৰু এমুঠি ভক্তই প্ৰাণপনে তেখেতক ৰক্ষা কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছে, তেতিয়া জিয়াদ আনুছাৰীয়ে পাঁচ-ছজনমান আনুছাৰক লৈ আগবাঢ়ি অহা শত্ৰু সেনাদলৰ ওপৰত জাপ-দি পৰি পাচত ‘মুহাদ’ হ’ল।

বিবি উম্মে-আমাৰা ওৰফে নোছায়বা-বেস্তে-কা’ব, বিবি আয়েশা আদি মুছলমান মহিলাসকলে বণ-ক্ষেত্ৰত গৈ ঘাইল সৈন্তবিলাকৰ সেৱা-শুশ্ৰূষা কৰিছে, এনে সময়ত উম্মে আমাৰাই শুনিবলৈ পালে যে, মুছলমানবিলাক হাৰিছে আৰু কোবেচ্ সৈন্তই বহুল-কৰিমক আক্ৰমণ কৰিবলৈ ধৰিছে। চাতক্ৰে উম্মে-আমাৰাই কান্ধৰপৰা পানীৰ ‘মোশ্বক’ (এবিধ চামৰাৰ পাত্ৰ) আৰু হাতৰপৰা ‘গিলাচ পেলাই ধেমু-কাঁড় আৰু তৰোৱাল লৈ বহুল-কৰিমৰ (দঃ) ওচৰলৈ লব মাৰিলে। তেতিয়া এমুঠি ভক্তই প্ৰাণপনে তেখেতৰ গা-ৰক্ষা কৰি আছে। উম্মে-আমাৰা বাধিনীৰ নিচিনাকৈ গৰ্জি কোবেচ্ বিলাকৰ ওপৰত পৰিল। যেতিয়া কাঁড় ওৰ পৰিল, তেতিয়া ধেমু পেলাই দি উদং তৰোৱাল হাতত লৈ আগবাঢ়ি অহা কোবেচ্ বিলাকৰ ওপৰত পৰিল। চাৰিও ফালৰপৰা কাঁড়ে তেওঁৰ গা থকা-সৰকা কৰিলে, কিন্তু তেওঁ পাচ মুহুঁহকিল। বহুল-কৰিমে (দঃ) নিজেহ কৈছিল—“সেই বিপদৰ সময়ত মই সোৱে-বাৱে ধেমুফালে চাওঁ, সেই ফালেই দেখোঁ, উম্মে-আমাৰাই মোক ৰক্ষা কৰিবৰ নিমিত্তে বণ কৰিছে।”

বহুল-কৰিমে (দঃ) এই ঘোৰ বিপদৰ সময়ত অচল অটল পৰ্বতৰ দৰে নিজৰ ঠাইত থিয় হৈ আছে। তেখেতে আল্লাৰ ওপৰত একান্ত নিৰ্ভৰ কৰি বীৰ-সেনাপতিৰ দৰে কাফিৰবিলাকৰ আক্ৰমণক বাধা দিয়াৰ নিমিত্তে নিজৰ এমুঠি ভক্তক উপদেশ দিছে। এই সময়ত এবনে-

কামিআ, ওংবা-বেন্-আবিওকাছ আদি কেইজনমান স্বয়তানে বহুল-কৰিমৰ (দঃ) মুখলৈ টোঁৱাই শিলগুটি দলিয়ায়, তাতে তেখেতৰ এটি (১) দাঁত ভাগে। এবেলি নৰাধম এব্-নে-কামিআই বহুল-কৰিমৰ (দঃ) মৰব ওপৰত তৰোৱালেবে কোব মাৰে। এই কোবত তেখেতৰ মৰব আভৰণ কটা যায় আৰু তাৰে দোডোখৰ লো তেখেতৰ কপালত সোমায়। মূৰৰ আৰু কপালৰপৰা ফিৰ্-ফিৰ্ কৰে তেজ ববলৈ ধৰিলে। তেখেতে তেতিয়া কৈছিল—“নিজৰ মুক্তি আৰু নঙ্গলাকাছী বহুলক তেজেৰে বঙ্গা কৰি সমাজ কেনেকৈ সফল হব পাৰে?” সেই অৱস্থাত তেখেতে বৰ ভুখেৰে আল্লাৰ দৰ্গাহত ‘দোৱা মাগিছিল’ (প্ৰাৰ্থনা কৰিছিল)—“হে মোৰ আল্লাহ পাক! মোৰ সমাজক ক্ষমা কৰা, কিয়নো সিহঁত নিৰ্বোধ!!” তেতিয়া সবগৰীয়াতকৈ তেজ ওলোৱাত তেখেত বল হানি আৰু নিস্তেজ হৈ ওচৰৰ গাঁত এটাত পৰি গ’ল। হজৰত তল্হা আৰু হজৰত আলীয়ে তেখেতক সেই গাঁতৰপৰা তুলি নি এখন নিৰাপদ ঠাইত শুকুৱা কৰে।

কোৰেচ্বিলাকৰ আক্ৰমণৰ বেগ টিমাবলৈ ধৰাত বহুল-কৰিমে (দঃ) ওচৰত থকা ছাহাবা কেইজনক লৈ পৰ্বতৰ ওপৰত উঠিলে। শত্ৰু-বীৰ্য্যলোকে তাতো আক্ৰমণ কৰিব খুজিছিল, কিন্তু মুছলমানবিলাকে শিল দলিয়াবলৈ ধৰাত সিহঁত পলাল। এই অৱস্থাতে জামাতেৰে (দলবান্ধি) তেওঁলোকে নামাজ পঢ়িলে। থিয় হৈ নামাজ পঢ়াৰ শক্তি কাৰো নাছিল। বহুল-কৰিমে (দঃ) বহিৰেই ইমামতি (আচৰ্য্যৰ কাম) কৰিলে। তাৰ পাচত বিবি ফাতিমাই আৰু আন আন তিয়োতাই জখমীবিলাকৰ নখে সেৱা-শুকুৱা কৰিবলৈ ধৰিলে।

হজৰত বহুল-কৰিম (দঃ) মৰিল—মদিনাত এই বাতৰিটো প্ৰচাৰ হোৱাৰ লগে লগে মুছলমান তিবোতাসকলে শোকত বিহ্বল হৈ ওহোদৰ ফাললৈ চকুৰ মেলিলে । উম্মে-আয়মনে এজন মুছলমানক মদিনাৰ ফাললৈ ঘোৱা দেখি কবলৈ ধৰিলে—“কাপুকষ ! কলৈ গৈছ ? মদিনাৰ তিবোতাবিলাকে ইছলামৰ সন্মান বক্ষা, কৰিবলৈ বণ-ক্ষেত্ৰলৈ ওলাইছে আৰু তইত পলাইছ ! এই ল’ মোৰ কাপোৰ তোকে দিছোঁ, তোৰ অস্ত্ৰ মোক দে ।” বনি-দিনাৰ ফৈদৰ এগৰাকী তিবোতা বলিয়াৰ দৰে আহিবলৈ ধৰিছে, এনেতে কেইজনমান মুছল-মানক দেখা পাই ব্যাকুল হৈ স্থিলে—“বাতৰি কি” ?

“বাতৰি আৰু কি কম—তোমাৰ ককায়েবা মৰিল !”

“ইম্মালিলাহে……, আল্লাই তেওঁৰ কহৰ (আত্মাৰ) সদগতি কৰক, আৰু কি বাতৰি ?”

“তোমাৰ গিৰিহঁত মৰিল !”

“উহ-ইম্মা লিলাহে……, আল্লাই তেওঁৰ কহৰ সদগতি কৰক ।”

“তোমাৰ পিতাৰ !”……

“হায়, মোৰ কলিজাৰ বাবাজান ! ইম্মালিলাহে……, তেওঁৰো কহৰ সদগতি হওক ।”

“বহুল্লাৰ বাতৰি কি ?”

“ভাল বাতৰি, তেখেত জীয়াই আছে । সোৱা আগলৈ চোৱা, তেখেত বহি আছে ।”

“আহা ! মই তেখেতক চকুৰে চাম, মোক দেখুৱাই দিবা ।”
‘যেতিয়া তেওঁক বহুল-কৰিমৰ (দঃ) আগলৈ নিয়া হ’ল, তেতিয়াহে তেওঁৰ মনটো চৈচা পৰিল । বিবি কাতিয়ানো এই বাতৰি পাই খং-ক্ষেত্ৰত হাজিৰ হৈছিল । বহুল-কৰিমৰ (দঃ) ঘাৰোৰৰ পৰা তেতি-

যাও তেজ বৈ আছিল । তেপেতৰ কপালত দোডোখৰ লো সোমাই-
ছিল । আবুওবায়দাই নিজৰ দাঁতেৰে তাক টানি অনাত তেওঁৰো
কেইটামান দাঁত ভাগি যায় । হজৰত আলীয়ে ঢালেৰে পানী আনি
দিয়াত বিবি ফাতিমাই তাৰে বহুল-কৰিমৰ (দঃ) ঘাবোৰ ধুবলৈ
ধৰিলে । চাৰি এডোখৰ পুৰি তাৰ ছাই ঘাবোৰত দিয়াত তেজ ব'ল ।

এফালে বিবি আয়েশা আদি মুছলমান তিবোতাসকলে ঘাইল
আক কাপ্-কাপ্ কৈ থকা সৈন্তবিলাকৰ শুজ্জা কৰিছে, তেওঁলো-
কৰ কৰ্কৰীয়া মুখত পানী দিছে ; আনফালে কোৰেচ্ পিশাচিনীহঁতে
ময়দানত নাচি নাচি ফুৰি য'তে দেখিছে কোনো এজন মুছলমান
সেনাই মৰিবৰ সময়ত বগ ক্ষেত্ৰত পৰি এটোপা পানীৰ নিমিত্তে ছট্-
ফট্ কৰিছে, তাক ধিতাতে অস্ত্ৰেৰে খুচি খুচি তাৰ যন্ত্ৰণা চিৰকা-
নলৈ জ্বুৰাইছে । কিন্তু হিন্দাৰ নিচিনা বান্ধসীও আবুদোজালাৰ
তবোৱালৰ তলত পৰাত, অবলা বুলি জানিব পাৰি, মহাত্মা-আবুদোজালাই
নিজৰ তবোৱাল সামৰি ললে । বগ ভাগিলগে বান্ধসীবিলাকে
ময়দানত বিচাৰি বিচাৰি ঘাইল আক মৰা মুছলমানবিলাকৰ নাক
কাণ কাটি মালা গাঁথি, ডিঙ্গিত পিন্ধি চিঞৰি নাচিবলৈ ধৰিলে ।
হজৰত হামজাৰ খ'টি আগত দেখি হিন্দাই হাত ভৰি ছিঙ্গি, বুকুত বহি,
বুকু ফালি কলিঙ্গাখন টানি উলিয়াই কুকুৰ শিয়ালৰ দৰে, চোবাবলৈ
ধৰিলে ! উঃ কি নৰাধম বান্ধসী ! !

বহুলুজ্জাহ মকিল—এই কথা শুনি কোনো কোনো মুছলমান বীৰে
কবলৈ ধৰিলে, বহুল-কৰিম (দঃ) যদি মৰা পৰিছে, কৰ্ত্তব্য মৰা নাই,
তেখেতে প্ৰচাৰ কৰা সত্য মৰা নাই । আনহ-বেন-নাভৰে যুঁজ কৰি
কৰি গৈ আছে, এনেতে তেওঁ দেখিলে যে, কেইজনমান মুছলমান
বগুৱাই ময়দানৰ এচকে জলুকা লাগি শ্যামন-জিমনকৈ মৰামুৱা হৈ বহি

আছে । হজৰত আনছে সিহঁতক দেখি খংমুৱা হৈ ক'লে—“এনে সময়ত তোমালোকে বহি কি কৰিছা ?” তেওঁলোকে উত্তৰ দিলে—“আৰু কি কৰিম, বহুলুলাহ আৰু নাই !” এনে উত্তৰ শুনি, আনছে সিংহৰ নিচিনাকৈ গৰ্জি উঠি কলে—“তেনেহলে এই প্ৰাণ-ৰক্ষাৰ কি প্ৰয়োজন ? যোৱা যি কৰ্ত্তব্য পালন কৰোঁতে বহুল-কৰিমে (দঃ) নিজৰ প্ৰাণ দিলে, তোমালোকেও তাৰ কাৰণে নিজক বলি দিয়ঁ।” এই কথা কৈয়েই আনছে (বাঃ) শত্ৰু সৈন্যৰ মাজত জাপ দি পৰিল । বগৰ শেহত আনছৰ শ'টি কোনেও চিনিব নোৱাৰিলে । ওৰৰপৰা মূৰলৈকে তেওঁৰ গোটেই গাটো জখমেৰে ভৰা । শেহত এগৰাকী তিৰোতাই আঙ্গুলিৰ বিশেষ চিনৰপৰা তেওঁক চিনি কলে—“আহা, মোৰ ভাই আনছ !”

বগ ভয়ানক বকমে চলি আছে, এনে সময়ত কা'ব-বেন-মালেকে পোন প্ৰথমেই বহুল-কৰিমক (দঃ) দেখি চিনিব পাৰি চিঞৰি উঠিল—“ভাইহঁত ! এইয়ে বহুলুলাহ ।” এই চিঞৰ শুনা মাত্ৰকে মুছলমান-বীৰসকলে পূৰ্ণ উত্তমেৰে শত্ৰুসেনাৰ ওপৰত পৰিল । কিছুমান মানুহে বগ শেষ নোহোৱালৈকে বহুল-কৰিমৰ (দঃ) পুনৰ্জীৱন-বহন্ত-শুভ-বাতৰি নেপাইছিল ।

আবুছফিয়ানে মুছলমানবিলাকৰ ওচৰলৈ এবাৰ আহি বিজিয়াই সুধিলে—“মোহম্মদ . আবুবকৰ,—ওমৰ তোমালোকৰ মাজত আছেনে ?” উত্তৰ নেপাই তেওঁ ক'লে—“কেইগুটাই মৰা পৰিছে ।” হজৰত ওমৰে এনে গগুপ সহিব নোৱাৰি মাত লগালে—“এই আল্লাৰ শত্ৰু ! তোৰ দৰ্পচূৰ্ণ কৰিবলৈকে আল্লাই তেওঁলোক সকলোকে জীয়াই ৰাখিছে ।” তেতিয়া আবুছফিয়ানে কৈ গ'ল—“বাক, অহা বছৰ বদৰৰ ওচৰত আকৌ তোমালোকৰ লগত দেখা কৰিম ।”

আবুছফিয়ানে ভাবিলে যে, সাত খ নিঃসংখ্য মুছলমান, সকলো

প্রকারে সজ্জিত তিনি হেজাৰ কোবেচ্ সৈন্তৰ এনে বিলাই কৰিলে । মুছলমান কাঁড়ীবিলাকৰ ভুলৰ বাবে মুছলমান বীৰসকলে এনে বিপদত পৰিও আল্লাৰ নাম লৈ ইমান সাহ আৰু বীৰত্ব দেখুৱালে আৰু আনন্দেৰে নিজৰ প্ৰাণ বিসৰ্জ্জন কৰিলে । হানিৰ ফালে মনকৰি চালে, দৰাচলতে আমিহে হাবিলোঁ । আকৌ দেখোন থান্-বান্ হৈ যোৱা মুছলমানবিলাকে একেলগে গোটখাই ছনাই আক্ৰমণ কৰিছে— সৰ্বনাশ ! পাচে শত্ৰু সৈন্তই এই আক্ৰমণৰ কোব সহ কৰিব নোৱাৰি পলাবলৈ ধৰিলে ।

কোবেচবিলাকে এজন মুছলমানকো বন্দী কৰিব নোৱাৰিলে । প্ৰায় ৭০ জন মুছলমান বীৰ ‘শ্বহীদ’ হয়, ইয়াৰ ভিতৰত হজৰত আমিৰ হামজা, হজৰত মোছআব আদি আছিল । বণ শেহ হোৱাৰ পাচত বহুল-কৰিম (দঃ) জকুম মতে ‘শ্বহীদ’ সকলৰ শ বোৰ গোটাই, তেন্তেৰে বজাই থকা কাপোৰেৰেই ‘কফন’ দি (ঢাকি) দুজন তিনিজনকৈ এটা এটা কবৰত ‘দফন’ (সমাধিস্থ) কৰা হ’ল । এই বোৰ কাম শেহ কৰি বহুল-কৰিম (দঃ) মগবিবৰ আগেয়ে মদিনাত উপস্থিত হ’ল ।

কোবেচবিলাকে কেই মাইলমান গৈয়ে এতিয়া কি কৰা উচিত, সেই বিষয়ে আলচ কৰিবলৈ লাগিলে । তেওঁলোকে কবলৈ ধৰিলে, “মোহম্মদ আৰু বেচিভাগ মুছলমানেই আঘাতত জুকলা হৈছে । এই সোণালি স্ত্ৰযোগ এৰা তত্ত্বায় । মুছলমানবিলাকক নিৰ্মূল কৰিবৰ নিমিত্তে আমি ইমান আয়োজন কৰিলোঁ, নিজৰ যি আছিল মানে সকলো খৰচ কৰ পেলালোঁ । এনে অৱস্থাত মদিনা আক্ৰমণ নকৰি উভতি যোৱা কোনোমতেই যুক্তি সঙ্গত নহয় । সময় পালেই ছদ্মনিৰ পাচত, সিহঁতে আকৌ ককালত টকাৰি বান্ধিব । তেতিয়া

আমাৰ চেষ্টাই একো কাম নিদিব।” তাকে ভিন্ ভিন্ ফৈদৰ মানুহবিলাকে কবলৈ ধৰিলে—“কি কৰিবলৈ আহিছিলোঁ? তাক এতিয়া কি কৰি যাবলৈ ধৰিছোঁ?” মদিনা আক্ৰমণ কৰিবলৈ লাগিব, শেহত এয়ে সিদ্ধান্ত হ’ল।

বনি-খোজাআ ফৈদৰ ঘাই চৰ্দ্দাৰ মা’বাদে, মুছলমানৰ বিপদৰ বাতৰি পাই, সমবেদনা দেখুৱাবলৈ মদিনালৈ যাত্ৰা কৰে, বাটতে কোৰেচবিলাকৰ সঙ্কল্পৰ কথা শুনি বহুল-কৰিমক (দঃ) কলে গৈ। তেখেতে তেতিয়া হজৰত আবুবকৰ আৰু হজৰত ওমৰক মাতি আনি পৰামৰ্শ কৰি থিৰ কৰিলে যে, কাইলৈ নিচেই পুৱাতে কোৰেচ বিলাকক আগভেটা দিব লাগিব। বেচিভাগ ছাত্ৰাৱাৰে গাত ভয়ানক ঘা হৈছিল। তেওঁলোকৰ ঘা বোৰৰ পৰা তেতিয়াও তেজ বৈ আছিল। ফজৰৰ আজানৰ লগে লগে হজৰত বিলালে ঘোষণা কৰি দিলে—“মুছলমান বীৰসকল! সাজু হোৱাঁ, এতিয়াই ৰণ-যাত্ৰা কৰিব লাগিব। কোৰেচবিলাকক দেখুৱাব লাগিব যে, মুছলমান এতিয়াও মৰা নাই, কেতিয়াও নমৰে।” তাৰ লগতে ইয়াকো ঘোষণা কৰি দিলে যে, ঘোৱা কালিৰ ৰণত যিবিলাক হাজিৰ আছিল, আজি অকল তেওঁলোকেইহে যাত্ৰা কৰিব পাৰিব।

এই ঘোষণাৰ লগে লগে মুছলমান বীৰসকলে “আজাাহোআকবৰ” বুলি চাৰি-পাচীৰ পৰা গিৰিসকৈ উঠি, শোক-দুখ জালা-বস্ত্ৰাণা সকলো পাহৰি আগদিনা তেজৰে বজাই থকা অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰবোৰ লৈ বহুল-কৰিম (দঃ) ওচৰত হাজিৰ হলহি। আগৰ দৰে তেখেতে ৰণৰ সাজ পিন্ধি ঘোঁৰাৰ ওপৰত উঠি সকলোকে লৈ যাত্ৰা কৰিলে।

মা’বদ এওঁলোকতকৈ আগেয়ে মদিনা এৰি গ’ল। বাটত আবুছ-ফিয়ানক ‘কহা’ বোলা ঠাই এখনত পাই ক’লে—“মোহম্মদে বহুত

সৈন্ত লৈ আহিছে। এইবেলি প্ৰত্যেক মুছলমানেই যোগ দিছে। এই পালেহি, বেচিপৰ নাই—পলোৱা, পলোৱা।” ভয়তে আবুছ-ফিয়ানৰ হাত ভৰি পেটতে লুকাল। তেওঁ তেতিয়াই মক্কাৰ ফালে মুখ কৰিলে।

বহুল-কৰিমে (দঃ) কোবেচবিলাকৰ পলোৱা বাতাৰি পাই, মদিনাৰ পৰা ৮ মাইল দূৰত ‘হাম্বাউল-আছাদ’ নামেৰে এঠাইত দিনচেৰেক জিৰাই মদিনালৈ উলটি আহে।

আবুল-ওজ্জা মক্কাৰ এজন বিখ্যাত কবি। বদৰ-ৰণত মুছলমান-বিলাকে এওঁক বন্দী কৰে, কিন্তু এওঁ বহুত কাণ্ড-বাণ্ড কৰাত বহুল-কৰিমে (দঃ) এওঁক এনেই বিনা পণত আবুল-ওজ্জা আক মুক্ত কৰি দিলে। এইজন বিশ্বাসঘাতকে মক্কাৰ মাবিয়াৰ প্ৰাণ দণ্ড। গৈ ওহোদ-ৰণৰ আগেয়ে আবববিলাকক মুছলমান বিলাকৰ বিৰুদ্ধে আকৌ উত্তেজিত কৰিছিল। ওহোদ-ৰণৰ পাচত এওঁ মুছলমানবিলাকৰ হাতত বন্দী হয়।

কোবেচবিলাকে যে মদিনা ভূনাই আক্ৰমণ কৰিব, এইটো খিৰাং হৈ ধোৱাত, মাবিয়াই চোৰাংচোৱাইহে মদিনালৈ আহে। এওঁ মদিনাৰ সকলো বাতাৰি লৈ কোবেচবিলাকলৈ পঠিয়াই আছিল। পাচত এওঁ ধৰা পৰাত বহুল-কৰিমক (দঃ) বহুত কাণ্ড-বাণ্ড কৰাত, তেখেতে তিনি দিন সময় দি এওঁকো এৰি দিলে। তিনি দিনৰ ভিতৰত মদিনা নেৰিলে এওঁৰ প্ৰাণদণ্ড হ’ব, এনে কঠোৰ হুকুম পোৱাতো মাবিয়াই মদিনাত লুকাই কোবেচবিলাকক তলে তলে ইয়াৰ বাতাৰি দি আছিল। হাম্বাউল-আছাদৰপৰা উত্ততি আহোঁতে ছাহাবাসকলে মদিনাৰ গাওঁ এখনত এওঁক ধৰিলে। সামৰিক আদালতৰ বিচাৰত আবুল-ওজ্জা আক মাবিয়া, দুইৰে প্ৰাণদণ্ড হ’ল।

হজৰত জায়েদ হজৰত খোবায়ের বধ ।

৪র্থ হিজৰীৰ চক্ৰ মাহত আছেম-বেন্-ছাবেত নামেৰে ছাগাবী
এজনৰ লগত নজন মুছলমানক চোৰাংচোৰা কপে মকাৰ বাটলৈ
পঠোৱা হয় । ৰাজী নামেৰে এঠাইত হোজেল ফৈদৰ

চক্ৰ মাহ, ৪র্থ হিজৰী । ২০০ মানুহে, কোৰেচবিলাকৰ বঁটাৰ আশা কৰি,
৬২৬ পৃঃ। ইহতক বন্দী কৰিবলৈ বেৰি ললে আৰু নিজেই ধৰা

দিবলৈ কলে । আছমে সিহঁতৰ অভিপ্ৰায় বুজিব
পাৰি এই প্ৰভাৱত মান্তি নহল । পাচে সিহঁত আটাইবোৰে
কাঁড় মাৰিবলৈ ধৰাত, আছমেও তৰোৱাল চলাবলৈ হুকুম দিলে ।
দহজন মুছলমানৰ ভিতৰত আঠজন ‘শহীদ’ হ’ল আৰু হজৰত জায়েদ
আৰু হজৰত খোবায়ের নামেৰে বাকী দুজনক সিহঁতে ধৰি নি
কোৰেচবিলাকক বেচি পেলালে । কোৰেচবিলাকে তেওঁলোক দুই-
কে নগুৰ-শান্তি কৰি মাৰি পেলালে । প্ৰাণ-বধ কৰাৰ আগেয়ে
আবুছফিয়ানে হজৰত জায়েদক সুধিলে—“জায়েদ ! সঁচাকৈ ক চোন
এতিয়া যদি মোহম্মদক তোৰ সলনি মাৰিবলৈ বান্ধো আৰু তোক
এৰি দিওঁ, তই ভাল পাবিনে ?” হজৰত জায়েদে, “ভেকাহি মাৰি
উত্তৰ দিলে, “আবুছফিয়ান ! তই কি কৈছ ! যই এশ বাৰ মোৰ
প্ৰাণ দিব পাৰোঁ, কিন্তু বহুল-কৰিমৰ (দঃ) পবিত্ৰ চৰণত এটা কাঁইটে
ফুটিলে তাক সহ কৰিব নোৱাৰোঁ ।”

কোৰেচবিলাকে হজৰত খোবায়েরক কলে—“হে খোবায়ের
যদি তোৰ প্ৰাণলৈ মৰম আছে, তেনেহলে ইছলাম এৰ, নতুবা

শূলৰ লগত তোৰ সম্বন্ধ হব।” তেওঁ উত্তৰ দিলে, “হে ভাইসকল ! মোৰ এই এটা প্ৰাণ কেলৈ, হেজাৰ হেজাৰ প্ৰাণ থাকিলেও মই তাক খোদাৰ বাটত বলি দিবলৈ সদায় সাজু আছোঁ।”

যিজনে বুজিছে প্ৰভু !

মহিমা তোমাৰ,

তুচ্ছ তাৰ দেহ মন,

তুচ্ছ ধন-পৰিজন,

তুচ্ছ তাৰ সকলো সংসাৰ ।

ইয়াৰ পাচত কেইমাহমান তেওঁক শিকলিৰে বান্ধি ফাটকত ৰখা হয়। এই সময়ত কাফিৰবিলাকে অনেক চেষ্টা কৰিও তেওঁক পথভ্ৰষ্ট কৰিব নোৱাৰিলে।

কি ভীষণ দৃশ্য ! আগত পেৰেজনি (ক্ৰচ কাঠ) থিয় আক তেওঁ নিৰ্দয় শত্ৰুৰ হাতত বন্দী ! কোনো তেওঁৰ সঙ্গী-সাৰথি নাই, তেওঁৰ নিমিত্তে এটোপা চকুলো পেলায় এনে কোনো নাই ; কিন্তু এনে অৱস্থাতো তেওঁৰ ‘ইমান’ৰ (ধৰ্ম-বিশ্বাসৰ) একেবাৰে লৰচৰ নহল, বুকুৰ ধৰ্মফৰনি নহ’ল !

তেওঁক মাৰিবলৈ পেৰেজনিৰ কাষলৈ নিলত, তেওঁ কলে, “অলপ ৰোৱাঁ, মই এবাৰ মোৰ আত্মাক মাতি লওঁ।” এই বুলি, তেওঁ ছই ‘বাকাত’ নামাজ পঢ়িলে। নামাজ শেষ হোৱাৰ পাচত তেওঁ ক’লে—“ভাইসকল ! নামাজ আৰু বেচি পৰলৈ পঢ়িবৰ মোৰ ইচ্ছা আছিল, কিন্তু তেতিয়া ভোমালোকে কলাহেভেন ঘে, ই মাৰিবলৈ ভয় কৰিছে এনে কৰিছে।” তাৰ পাচত ৪০ জন স্বয়ংতানে খোবায়ৈবক পেৰেজনিও বান্ধি জোং-ঘাঠী আদিৰে খুচি খুচি কৈ আছে, “খোবায়ৈব ! এতিয়াও ৰোপা-ককাৰ ধৰ্ম ল’ এৰি দিয়।” খোবায়ৈবে হাঁহি টাঁহি উত্তৰ দিলে, “এনেকৈ যে মুছলমান হৈ মাৰিবলৈ পাইছোঁ মোৰ ভাল কপাল। প্ৰকৃত কল্যাণ আত্মাৰ

ইচ্ছাৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰে। তইতে এতিয়া মোৰ গাৰ মাংস ডোখৰ ডোখৰ কৰিছ, আল্লাই ইচ্ছা কৰিলে, প্ৰত্যেক ডোখৰেই তেওঁৰ আশীৰ্বাদ পাব পাৰে।” হজৰত খোবায়্যেৰ গ’ল, কিন্তু জগতত তেওঁৰ অক্ষয় কীৰ্ত্তি থাকিল। এনে চানেকী জগতৰ বুৰঞ্জীত নাই বুলিলেও হয়। বাইবেলে যীচুৰ এনে সময়ত যেনে চাঞ্চল্য আৰু দুৰ্বলতাৰ চিত্ৰ জগতৰ আগত দেখুৱাইছে, হজৰত খোবায়্যেবৰ লগত তাৰ তুলনা হ’ব নোৱাৰে। যীচুৰে গৰণব কৰাল মূৰ্ত্তি আগত দেখি চঞ্চল ঠৈ চিঞৰি উঠিছিল—“ঈলি! ঈলি! লামা চব্গতনী” (হে মোৰ প্ৰভু, হে মোৰ প্ৰভু! তুমি মোক কেলেই এৰিলা)?

খোবায়্যেব (ৰাঃ) বহুল-কৰিমৰ (দঃ) পাক কদমৰ এজন গোলাম মাথোন। তেখেতৰ শিক্ষা আৰু চৰিত্ৰৰ প্ৰভাৱত জায়েদ আৰু খোবায়্যেবৰ নিচিনা কিমান মহাত্মা হৈছিল, তাৰ লেখজোখ নাই। তেখেত তেখেত কিমান মহান, কিমান মজ্জিমাময়!!

ছাল্‌মান ফাৰছীৰ ইছলাম গ্ৰহণ।

ছাল্‌মান ফাৰছীৰ নাম সকলো মুছলমানে জানে। তেওঁৰ জন্ম ইৰাণ (পাৰস্ত) দেশত। তেওঁ আদিতে জুই-পূজক আছিল। খৃষ্টান পাদুৰীৰ সংসৰ্গত পৰি পোনতে খৃষ্টান হয়, পাচত বাপেকৰ ভয়ত চিৰিয়াটে পলাই যায়। তাত জনচেৰেক আৰব সাউমে পাই তেওঁক ধৰি ওহ্‌মান আশ্‌হলি ইহুদীক বেচে। এই ইহুদীজনৰ দ্বাৰত গোলামি কৰি থাকোঁতেই বহুল-কৰিমৰ (দঃ) আহ্বান-ধ্বনি

তেওঁৰ কাণত পৰিল। বাখে কোনে? ইছলামৰ প্ৰভাৱত একে
বেলিয়েই ভোল গ'ল। এদিন ইছদীকনে খঙত তেওঁক উৰাই-বুৰাই
মৰিয়াই কলে, “যদি তই ৩০০ জোপা খাজুৰ গছ কই গুটি লগা
কৰি দিব পাৰ আৰু ৪০ আয়কিয়া (১) সোণ দিব পাৰ, তোক
মুক্ত কৰি দিম।” এই কথা বহুল-কৰিমৰ (দঃ) কাণত পৰাত,
তেখেতে ৩০০ জোপা খাজুৰ পুলি অনাই নিজে কই দিলে।
এবছৰৰ পাচত গছবোৰ ফলবতী হোৱাত, ৪০ আয়কিয়া সোণ দি
বহুল-কৰিমে (দঃ) তেওঁক মুক্ত কৰি আনে। তেওঁ এজন বহুল-
কৰিমৰ (দঃ) প্ৰধান ভক্ত আছিল।

কোৰেচবিলাকৰ ভীষণ ষড়যন্ত্ৰ

এই চফৰ মাহতে আমেৰ নামেৰে নজ্দ্ৰ এজন মানুহে কোৰেচ
বিলাকৰ ষড়যন্ত্ৰত লিপ্ত হৈ বহুল-কৰিমৰ (দঃ) ওচৰ-
কোৰেচবিলাকৰ বিৰাস-লৈ আহি কলে—“আপুনি নজ্দ্ৰ আৰু বনি-
খাতকতা-বীৰ-মাউনাত আমেৰ, এই দুই দলকে ইছলামৰ মহিমা বুজাই
১০ জন আনুছাৰ বধ। দিবলৈ জনচেৰেক মানুহ আমাৰ দেশলৈ পঠাই
চফৰ মাহ, ৪ৰ্থ হিজৰী। দিয়ক। এই দুই দলেই আপোনাৰ ধৰ্ম লবলৈ
৬২৬ খৃঃ। বৰ হেপাহ কৰিছে, আপোনাৰ মানুহক কেৱে
একো কৰিব নোৱাৰে, সেই বিষয়ে মই দায়ী।” তাৰ কথা গুচে-
য়াই, তেখেতে ১০ জন আনুছাৰ আৰু মহাজেৰ পঠাই দিলে।

এই মহাজনসকলে দিনত কাঠ আনি বজাৰত বেচি যি পায়, তাৰে নান্নং-নবন্নং ‘আচ্ হাবে-ছুফ্’ কেৱলীয়া ফকিৰসকলক খুৱায়। ৰাতি হলে তেওঁলোকে কোৰ্আন তিলাৱত (আবৃত্তি) আৰু আল্লাৰ এবাদতত মশ গোল (উপসনাত ব্যাপৃত) হৈ থাকে। এই সাধু কেইজনক বাটত, বীৰ মাউনা নামেৰে এঠাইত, আমেৰ আৰু তাৰ বহুত মানুহে আহি পচলা কটাৰ্দি ডোখৰ ডোখৰকৈ কাটি পেলালে।

কোৰেচ্বিলাকৰ লগত মিল হৈ মদিনাৰ নাজিৰ ফৈদৰ এদল

ইহুদীয়ে বিদ্ৰোহৰ পৰামৰ্শ কৰি বহুল-কৰিমলৈ (দঃ)

বহুল কৰিমক হতা কৈ পঠিয়ালে—“আপোনাৰ লগত আমাৰ ধৰ্ম লৈহে কৰাৰ কাৰণ বনি-নাজিৰ ইহুদীৰ ষড়যন্ত্ৰ। ইমান গোলমাল। এতেকে আপুনি হুজন মুছলমান

লৈ অমুক ঠাইলৈ আহক আৰু আমিও তিনিজন

পণ্ডিত লৈ ওলাইছোঁ। আপুনি আমাক আপোনাৰ ধৰ্মৰ সত্যতা বুজাই দিব পাৰিলে আমি সকলোৱে মুছলমান হম।”

বহুল-কৰিমে (দঃ) হুজন ছাহাবাক লৈ উদং হাতেৰে সেই ঠাইলৈ গ’ল, কিন্তু ইহুদীবিলাকে কাপোৰৰ ভিতৰত অস্ত্ৰ লুকাই লৈ ওলালহি। তেখেতে দৈব বলেৰে এই ষড়যন্ত্ৰৰ গম পাই, তাৰ পৰা মনে মনে উঠি আহিল আৰু সেই ষড়যন্ত্ৰকাৰীবিলাকৰ কোঁঠ ঘেৰিবলৈ হুকুম দিলে।

এনে ভীষণ ষড়যন্ত্ৰ কৰাতো বহুল-কৰিমে (দঃ) সিহঁতৰ প্ৰাণদণ্ড

বা ধন-সম্পত্তি বাজেয়াপ্ত একো নকৰিলে, এনেকি বহুল কৰিমৰ উদাবতা। ফাটকতো বন্দী কৰি নথলে। মাথোন ন-কৈ

সন্ধি পত্ৰ এখন লেখি দিবলৈ কলে। কিন্তু বেগি-

য়েপত্তি কোৱাতো সিহঁতে এই কথা লৈ আওকাণ কৰিলে। তেতিয়াহে সিহঁতক তৎক্ষণাত মদিনাৰপৰা ওলাই যাবলৈ হুকুম

দিলে । কিন্তু মদিনাৰ ‘মোনাফিক’ (কপটীয়া মুছলমান) বিলাকে তেতিয়া এই ইহুদীবিলাকক মদিনাৰ পৰা ওলাই নেযাবলৈ পৰামৰ্শ আৰু ছহেজাৰ বগুৰা দি সহায় কৰিম বুলি আশা দিয়াত, সিহঁতে বহুল-কৰিমক (দঃ) ঢেৰেকনিহে দিলে ।

বহুল-কৰিমে (দঃ) তেতিয়া ইহুদীবিলাকৰ চুবুৰিটো বেৰি পেলালে । ইহুদীবিলাকে নিজৰ কোঁঠৰ ভিতৰত সোমাই আশ্রয় ললেগৈ । সিহঁতে ভাবিলে যে, মদিনাৰ ছহেজাৰ সৈন্ত আৰু বহুত বনি-কোৰেজাৰ ইহুদী বগুৰা এতিয়াই আহি পাবহি ।

১৫ দিনৰ পাচতো কোনো নাহিলত, ইহুদীবিলাকে হতাশ হৈ আত্ম-সমৰ্পণ কৰি মদিনা এৰি যাবলৈ নিজেই প্ৰস্তাব কৰিলে । বহুল-কৰিমে (দঃ) তাতে হয়ভৰ দি কোনো প্ৰতিশোধ বা ক্ষতিপূৰণ নলৈ, সিহঁতক অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰত বাজে ধন-বিত্ত সকলো সম্পত্তি লৈ যাবলৈ অনুমতি দিলে আৰু ১০ দিন সময়ো দিলে । সেইমতে সিহঁতে ৬০০ উট বোজাই দি নিজৰ ধন-বস্তু আদি লৈ কোনোৱে চিৰিয়া, কোনোৱে খায়বৰ আদি ঠাইলৈ গুচি গ’ল ।

ইছলামৰ আগেয়ে মাদিনাত ইহুদীবিলাকৰ প্ৰভুত্ব বৰ বেচি আছিল । তেতিয়া যিবিলাক ভিবোতাৰ ল’ৰা উপজিয়ে মৰে, তেনে বহুত ভিবোতাই মনত সঁকল কৰে যে, এইবোৰ ল’ৰা উপজিলে ইহুদী ধৰ্ম্মত দিব । আনুছাববিলাকৰ এনে ল’ৰা বহুত আছিল । এতিয়া ইহুদীবিলাকে সেই ল’ৰাবোৰ লগত লৈ যাব খুজিছে, কিন্তু আনুছাববিলাকে এৰি নিদিয়ে । বহুল-কৰিমে (দঃ) হুকুম দিলে যে, যিবিলাক ডেকাই নিজেই ইহুদী ধৰ্ম্ম পছন্দ কৰিছে, সিহঁতক আটক কৰি নেবাখিব ।

এই ৪থ ছবিটো ১৫ বমজানত হজৰত আলীৰ ডাক্তৰ পুতেক ইমাম হাফেজ ওপদেহ । এই সময়ত পবাই মৌশমিক ছোৱালী বিয়া কৰা হাবাস ৪ নিখিৰ) হল ।

ফটিকা-পান আৰু জুৱাখেল উঠুৱা

আবববিলাক অভিতৈক মদাহী আৰু জুৱাৰী আছিল। সিহঁতে নিতৌ তিনিবেলি আহাৰ কৰিছিল, কিন্তু ফটিকা দেৱতাক হলে ৫ বেলি পূবাকৈ পূজিছিল আৰু তাৰ লগে লগে জুৱা খেল। এই দুইটা আববত সমানে অবাধে চলি আছিল আৰু আজিলৈকে আববত ৰাজ্য সৰুকো ঠাইতে চলি আছে। আবববিলাকৰ এই শোচনীয় অৱস্থা দেখি, এই সময়তে জগতত পোন প্ৰথমেই বহুল-কৰিমাই (দঃ) এই ছয়োটা 'হাৰাম' (নিষিদ্ধ) বুলি ঘোষণা কৰে। খোন্দা-বহুলৰ হুকুম—তৎক্ষণাত সকলো মুছলমানে হেজাৰে হেজাৰ ফটিকাৰ পিণ্ড ৰাজলৈ আনি ঢালি, বাট-পহুলিবোৰ বোকা কৰি পেলালে। আইনৰ প্ৰয়োজন নহল, ৰজা পাণ্ডুবিৰ প্ৰয়োজন নহল, আবকাৰি বিষয়াৰ প্ৰয়োজন নহল। মাথোন বহুলজাৰ পবিত্ৰ মুখৰ এবাৰ হুকুম; এই পাঁচবাৰ ফটিকা দেৱতাৰ পূজাৰ ঠাইত পাঁচবাৰ সৰ্বশক্তিমান আল্লাৰ পূজা (নামাজ) চিৰকাললৈ গজ্‌গজীয়াটক স্থাপিত হ'ল। সেইদেখি, আজি পৃথিবীৰ প্ৰায় ১/৪ ভাগ মানুহ এই দুইটা পাপৰণৰা মুক্ত। ই মাথোন বহুল-কৰিমৰ (দঃ) আধ্যাত্মিক বলৰ ফল। আজিলৈকে কোন মহাপুৰুষে বা প্ৰভাপী ৰজাই এনে কৰিব পাৰিছে? ষ্টাৰনৰ গিৰ্জা আছে, কিন্তু উপাসক নাই। মানুহ আকৰ্ষণ কৰিবলৈ তাত গান-বাত্তও সন্মোহন হল, তেও একে অৱস্থা। কিন্তু মহাজিদৰ অৱস্থা তাৰ বিপৰীত—মাহে মাহে তাৰ সংখ্যাৰ লগে লগে উপাৰ্জকো বাঢ়ি আছে। কাৰণ?—মটকৈ ভাবি চালেই পাৰ।

গোটেই আৰব ফৈদৰ মুঠ-বন্ধা শত্ৰুতা ।

(৫ম হিজৰী, ৬২৭ খৃঃ) ।

ওহোদ বণৰ পৰা উভতি গৈ, কোৰেচ-বিলাকে মদিনাৰ “মোনাফিক”
কপটীয়া মুছলমান) বিলাকেৰে সৈতে যোগ হৈ ছনাই বদৰলৈ ন’গৈ,
ববৰ সকলো ফৈদৰ আৰু সকলো খেলব মানুহ লৈ, একে বেলেয়েই
দিনা আক্ৰমণ কৰিব লাগে বুলি পৰামৰ্শ কৰিলে । অলপ দিনতে কোৰেচ-
জাকে গোটেই হিজাজৰ মানুহক মুছলমানবিলাকৰ বিৰুদ্ধে উত্তেজিত
কৰি তুলিলে । ৫ম হিজৰীৰ প্ৰথমৰে পৰাই হিজাজৰ প্ৰত্যেক কেন্দ্ৰতে সৈন্ত
শটোৱা আৰম্ভ হৈ গ’ল । এই আলৈ-আহকালৰ মাজেদি মদিনাৰ দাঁতি
বৰীয়া গাওঁবিলাকত লাঠে লাঠে ইছলামৰ আদৰ চৰি যাবলৈ ধৰিলে ।

মুছলমানবিলাকে আক্ৰমণৰ আশংকা প্ৰত্যেক মুহূৰ্ত্ততেই কৰিছিলে ।

এনে সময়ত, দুমাতল-জন্মল প্ৰদেশৰ মানুহবিলাকে
দুমাতল-জন্মল মদিনা আক্ৰমণ কৰিবলৈ আহি বাটত ডকাইতি
অত্যাচাৰ । কৰিবলৈ ধৰিলে । এই বাটৰি পাই শ চেৰেক

মুছলমানক লৈ বহুল-কৰিমে (দঃ) আগ বাঢ়ি
ল ; কিন্তু শত্ৰুদল পলাই পত্ৰ দিলে ।

তাৰ পাচত লোহিত সাগৰৰ দাঁড়ি-কাষৰীয়া বনি-মোস্তালেক
খেলব সকলো মানুহ আৰু আন আন ফৈদৰ
বনি-মোস্তালেকৰ বহুত মানুহ মুঠ-বাঙ্কি মদিনা আক্ৰমণ কৰিবলৈ
লগত বহু । অহা বাতৰি পাই, বহুল-কৰিমে (দঃ) কেই শ

মান মুছলমানক লৈ, হিজৰীৰ চাবান মাহৰ
১১ তাৰিখে সিহঁতক ভেটা দিবলৈ বুলি ওলাই গ’ল । শত্ৰু পক্ষৰ

যি চোৰাংচোৰা মদিনাত আছিল, সিহঁত বাটতে ধৰ'পৰাত, বিপক্ষই এই যাত্ৰাৰ বিষয় গমকে নেপালে। দুই দলৰে ৰণ লাগি পৰিল। শত্ৰু পক্ষই পলাবলৈ তৎ নেপালে। মুছলমানবিলাকে বহুত মানুহক বন্দী কৰিলে আৰু ২০০০ তুহেজাৰ উট আৰু ৫০০০ পাঁচ হেজাৰ চাগলী, ভেড়া আদি পালে। মোস্তালেক্ খেলৰ ঘাই চৰ্দাৰ হাৰেছৰ কন্যা জভীৰিয়াও বন্দী হৈছিল। এটা মুক্তিপণ নিৰ্দ্ধাৰিত হ'লত, তেওঁ বচুল-কৰিমক (দঃ) আৰু তেওঁৰ বাপেকক ক'লে—“মই মুছলমান, মুক্তিপণ দিব নোৱাৰোঁ। খোদা-বচুলৰ আশ্ৰয় লৈছোঁ, তেখেতক এৰি মই আৰু কলৈকো নেযাওঁ।” তেতিয়া বচুল-কৰিমে (দঃ) নিজেই তেওঁৰ পক্ষৰপৰা মুক্তিপণৰ গোটেই টকা আদায় কৰি দিলে।

মোস্তালেক্ খেলৰ এশতকৈও বেচি পৰিয়ালৰ মতা-তিৰোতা, লৰা-ছোৱালী আৰু সিহঁতৰ ধন-সম্পত্তি মুছলমান-মোস্তালেক্ খেলৰ বিলাকৰ হাতত পৰিছিল। এই বন্দীবিলাকে মুক্তি-ইছলাম গ্ৰহণ। পণ দিব নোৱাৰাত মুছলমানবিলাকৰ মাজত সিহঁতক ভাগ কৰি লোৱা হয়। পাচত মুছলমান-বিলাকে সকলো বন্দীক, বিনা পণেৰে এনেই মুক্ত কৰি, সিহঁতৰ ধন-সম্পত্তি দি, সন্মানেৰে নিজৰ দেশলৈ পঠিয়াই দিলে। মুছল-মানবিলাকৰ এনে সদয় ব্যৱহাৰ দেখি মোস্তালেকৰ গোটেই খেলে মুগ্ধ হৈ ইছলাম গ্ৰহণ কৰিলে।

এই ৫ হিজৰীত মাজিনা খেলৰ চাৰি শ প্ৰতিনিধি হজৰত বচুল-কৰিমৰ (দঃ) ওচৰত আহি, ধৰ্ম বিষয় বহুত তৰ্ক-বিতৰ্ক আৰু আলোচনা কৰি সকলোৱে লগে-ভাগে ইছলামত দীক্ষিত হৈ নিজৰ দেশলৈ

মাজিনা খেলৰ
ইছলাম গ্ৰহণ।

উল্লেখ্য হয়

‘মোনাকিক’ (কপটীয়া মুছলমান) বিলাকে এইবেলি দল এৰি
নগৈ, আনুচাৰ আৰু মহাজ্জবৰ মাজত গোলমাল
মোনাকিকবিলাকৰ লগাই দিবলৈ চেষ্টা কৰিলে। বিবি আয়েশা এই
শক্ত। অভিয়ানত বহুল-কৰিমৰ (দঃ) লগত আছিল।
উভতি আহিবৰ সময়ত এই ‘মোনাকিক’বিলাক তেখতৰ চৰিবৰ
ওপৰত দোষ দি অনর্থক এটা নতুন বিপদত বহুল-কৰিমক (দঃ)
পেলাবলৈ চেষ্টা কৰিছিল, কিন্তু সিহঁতৰ চেষ্টা বিফল হ’ল।

নাঞ্জিৰ ফৈদৰ ইহুদীবিলাকে দেখিলে যে, এনে বিদ্ৰোহৰ পৰা
সিহঁতৰ বিশেষ হানি হৈছে। বহুত দিন পৰাদীন
আহজাব বা খলক থকাৰ কাৰণে ইহুদী জাতিৰ পিত মৰিল। গতিকে,
৭৭। হিজ্জৰতৰ ৫মু সিহঁতে মুখামুখি কৈ যুঁজিবলৈ সাহ কৰিব নোৱাৰে,
বহুত, জিলকদ মাহ। কিন্তু লুকাই হল-চঁচাত বৰ পাকৈত। সেইদেখি,
ফেব্ৰুৱাৰী, ৬২৭ খঃ। মদিনা আক্ৰমণ কৰিবলৈ ভিন্ ভিন্ ঠাইত ভিন
ভিন্ ফৈদ আৰু খেলৰ মানুহবিলাকক বুদ্ধি দিবলৈ আৰু আন
আন সকলো দিহা-পোহা কৰিবলৈ সিহঁতে গাত লৈ কেউকালে
পলাল। এই ষড়যন্ত্ৰৰ খাই কেলে অছিল মজাত। তাতে সকলো
গোট খাই, মদিনা আক্ৰমণ কৰিবলৈ দহ হেজ্জাৰ মানুহ যাত্ৰা কৰিলে।

বাহিৰৰ পৰা এতেখিনি ফৌজৰ আক্ৰমণ আৰু নিজৰ নগৰৰ
ভিতৰত বিদ্ৰোহৰ ভয়—এনে অৱস্থাত নগৰৰ বাহিৰলৈ যোৱা
মুছলমানবিলাকে ভাল বিবেচনা নকৰিলে। ছাল্-মান-ফাৰ্ছীৰ পৰামৰ্শ
অনুসৰি বহুল-কৰিমে (দঃ) সকলে মুছলমানেৰে গোট-পিট্ খাই
ছদিন, দিনে ৰাতিয়ে নেবানেপেৰাকৈ পৰিশ্ৰম কৰি, পাঁচ গজ দ আক
তিনি হেজ্জাৰ গজ দীঘল এটা প্ৰকাণ্ড খাইৰ খানিলে। ‘মোনাকিক’
বিলাকত বাজে সকলোৰে সমানে সমানে পৰিশ্ৰম কৰিছিল। বহুল-

কৰিমে (দঃ) মুছলমানবিলাকক দহ দহ জনটক এটি এটি সৰু জুম পাতি কাম ভাগ কৰি দিছিল।

মুছলমানবিলাকৰ বন্দী-বেটী নথকাত তেওঁলোকে নিজেই কুলিৰ কাম কৰিছিল। বহুল-কৰিমে (দঃ) নিজেও একে সমানে বহুৰাব কাম কৰি কৰ্ম-যোগৰ আদৰ্শ দেখুৱাইছিল। তেখেতে কান্ধত পাচিৰে মাটি কঢ়িয়াই থাকোঁতে, ছালমান-ফাৰ্ছীয়ে তেখেতক কলে যে, খানোতে এডোখৰ ডালৰ শিল ওলাইছে, তাক কেঁৱে ভাঙিব পৰা নাই। এই কথা শুনা মাত্ৰকে বহুল-কৰিমে (দঃ) এখন কুঠাৰ লৈ “বিছ-মিল্লাহ” বুলি শিল ডোখৰৰ ওপৰত কোব মাৰিলে। শিলডোখৰ একে কোবেই গুড়ি হৈ গ’ল। তাৰ পৰা জুইৰ ফিৰিকটি ওলোৱা দেখি বহুল-কৰিমে (দঃ) ক’লে যে, ইৰাণ এমন আদি দেশ মুছলমানৰ হাতলৈ আহিব। পাচত এই ভবিষ্যত বাণী আখৰে আখৰে ফলিয়ালে।

এইদৰে তিনি হেজাৰ আঁকোৰ্গোজ মুছলমানে ভাত-পানী এৰি একাণপতীয়া কৈ কাম কৰিছিল। এনেকি পাচত বহুল-কৰিমে (দঃ) আক ছাহাবানকলে কেই সাজমান একো খাবলৈকে নহ’ল।

মুছলমানবিলাকে আগেয়ে কেতিয়াও এনে অখস্তৰত পৰা নাছিল। নগৰৰ বাহিৰত দহ হেজাৰ শত্ৰু সৈন্তৰ ভয়ানক গোজৰণি, ভিতৰত হুহেজাৰ ‘মোনাকিক’ৰ বিজ্ৰোহৰ আশঙ্কা, তাৰ ওপৰত বনি-কোবেজা ইছদীবিলাকৰ আক্ৰমণৰ ভয়—আনফালে বচদ-পাতিৰ বৰ অভাৱ। এই দহ হেজাৰ সৈন্তই নগৰখন ঘেৰি ললে। বহুল-কৰিমে (দঃ) পোন প্ৰথমেই অস্ত্ৰবিপ্লৱৰ পৰা বন্ধা পাবৰ কাৰণে, ছালমা-বেন-আছলামৰ তলত হুশ আক জায়েদ-বেন-হাবেছৰ তলত তিনিগৰ বিদ্বাসী বীৰক দি, তেওঁলোকক নগৰৰ চাৰিওফালে ঘূৰি ঘূৰি-

বলৈ আদেশ দিলে । এওঁলোকে মাজে মাজে এনেদৰে 'তক্বিৰ' (আল্লাহো আকবৰ) ধ্বনি কৰি ফুৰিবলৈ ধৰিলে যে, 'মোনাফিক' আৰু বনি-কোবেজাৰ ইহুদীহঁতে ভয়তে পেপুৱা খালে । ইফালে বহুল-কৰিমে (দঃ) বাকী ২৥ হেজাৰ মুছলমানক লৈ খাটৈ কক্ষা কৰিবলৈ ধৰিলে ।

বনি-কোবেজাৰ ইহুদীবিলাকে আগৰে পৰা বিশ্বাসঘাতকতা কৰি আছিলে । ওহোদ বণত কোবেচবিলাকৰ লগত যোগ দিছিল । কিন্তু বহুল-কৰিমে (দঃ) সিহঁতক ক্ষমা কৰি দিলে । সিহঁতে আগলৈ মুছলমানবিলাকৰ বিৰুদ্ধে কোনো কাম নকৰেঁ বুলি প্ৰতিজ্ঞা-কাকত এখন লিখি দি, পাচত সেই কাকতখন ফালি পেলাই বিশ্বাসঘাতকতা কৰে ।

খাটৈৰ কাম ২০ দিনত শেষ হ'ল । এই কামৰ ওৰ পৰা মাজকে বান-কোবেজাৰ ইহুদীবিলাকে শত্ৰু পক্ষৰ লগত যোগ দিয়া দেখি, মুছলমানবিলাক বিচলিত হৈ পৰিল । কিন্তু বহুল-কৰিমে (দঃ) সান্দনা দি ক'লে—“কিহু ভয় ! আমাৰ লগত আল্লাহ আছে, যাৰ হুকুম অনুসৰি আৰু যাৰ পবিত্ৰ নাম প্ৰচাৰ কৰিবলৈ আমি আগবাঢ়িছোঁ, তেওঁ তেতিয়াও আমাক ধ্বংস নকৰে ।”

বহুল-কৰিমে (দঃ) আগলৈ দায় এবাবলৈ দুজন চৰ্দাৰক ইহুদী-বিলাকৰ ওচৰলৈ পঠাই দিলে । এওঁলোকে গৈ আগৰ সকলো কথা মনত পেলাই দি, এই বিশ্বাসঘাতকতাৰ ফল কি হবগৈ বুজাই দিহাত, এওঁলোকক গালি-দণ্ডনি পাৰি, সিহঁতে খেদাটহে দিলে ।

আবুহুফিফানে সেনাপতি হৈ একেবেলিয়েই মদিনা আক্ৰমণ কৰিবলৈ 'ওচৰ চাপি আহি, এই খাটৈ দেখি ভৱধ খালে । তেতিয়া সিহঁতে নগৰ বেৰি লৈ বাজৰপৰা কাঁড় মাৰিবলৈ ধৰিলে ।

কেইবা দিনো হৈ গ'ল, কিন্তু শত্ৰু পক্ষই কোনো সুবিধা কৰিব নোৱাৰিলে । বচদ-পাতি লাহে লাহে ওৰ পৰিবলৈ ধৰিলে, তাতে আকৌ মদিনাৰ মুকলি পথাৰত জাৰৰ প্ৰকোপ । সাত-পাঁচ ভাৰি শত্ৰু পক্ষই থিৰ কৰিলে যে, যেনে তেনেকৈ খাটৈটো পাৰ হৈ ভিতৰলৈ যাবই লাগিব । আৰবৰ বিখ্যাত বীৰ-আমৰ-বেন্-আব্জেলুজ্জা আৰু আকৰ্-মা-বেন্-আব্জেলহলৰ ওপৰত এই আক্ৰমণৰ ভাৰ পৰিল । এঠাইত খাটৈটো ঠেক আছিল । আমৰে অলপ ঘোঁৰ-ছাৱাৰ লৈ সেই ফালে হঠাৎ পাৰ হৈয়ে গৰ্জ্জিবলৈ ধৰিলে—“কোন বীৰ আছে, ওলাই আহ ।” হজৰত বহুল-কৰিম (দঃ) বদৰ-বণত পোৱা বিখ্যাত “জুল-ফোকাৰ” তৰোৱালখন হজৰত আলীক বটা স্বৰূপে দিছিল । খেৰে-খোদা আলীয়ে সেইখন তৰোৱাল লৈ—“মই আছো” বুলি সন্মুখ হলগৈ । আমৰে প্ৰথমেই আলীৰ ওপৰত তৰোৱাল চলালে । চাৰ্ত্ততে চাৰ্ত্ততে ভয়ানক যুঁজ লাগিবলৈ ধৰিলে । একালে আশ্চৰ্য্য বিখ্যাত বীৰ আমৰ আনফালে ২৫ বছৰীয়া আলী । দুইবীৰে এনেনো তৰোৱাল চলাবলৈ ধৰিলে যে, ভৰিৰ দপ্‌দপনিত ধূলি উৰি চাৰিওফাল আন্ধাৰ কৰি পেলাইছিল । তাৰ মাজত শুনা গৈছিল মাথোন অস্ত্ৰৰ, জন-জন শব্দ আৰু “আল্লাহো আকবৰ” ধ্বনি, আৰু দেখা গৈছিল জুইৰ ফিৰিঙ্গটি । শেহত আমৰ বণত পৰিল, বাকী ছাৱাবিলাক পলাই ফাট মাৰিল । একালে বীৰ খালিদ-বেন্-অলিদে ভালেমান ফোজ লৈ বহুল-কৰিম (দঃ) থকা ঠাইডোখৰ আক্ৰমণ কৰিলেহি । গোটেইদিন নেৰানেপাৰাকৈ বণ চলিব লাগিল, এনেকি মুছলমানবিলাকে নামায পঢ়িবলৈ একমিনিটৰ সময়ো নেপালে । কেইদিনমানৰ পাচত খালিদৰ এই ফোজৰ দলটি ডেনেই জুকলা হৈ পৰিল । ইহুদীবিলাকে এনে অৱস্থা দেখি পলাবলৈ ধৰিলে ।

শত্ৰু পক্ষই ভাবিছিল যে বহুল-কবিমৰ (দঃ) আৰু মুছলমান জাতিৰ একেদিনে সঁচ নাইকিয়া কৰি, সিহঁতৰ ধৰ্ম ধ্বংস কৰিব পাৰিব, কিন্তু এতিয়া দেখিলে যে, তিনি সপ্তাহ হৈ গ'ল তেওঁ মুছলমানবিলাকে নিৰাপদে নগৰৰ ভিতৰত বহি আছে আৰু সিহঁতে এই জাৰৰ দিনত মুকলি পুথাবত আধামৰা হৈ পৰি কষ্ট ভুগিছে। তিনি সপ্তাহৰ পাচত, এদিন এনেনো ধুমুহা আহিল যে, বালিয়ে শত্ৰুদলৰ চকু কণা কৰি পেলোৱাত, সিহঁত একেবেলিয়েই অৰ্থৰ হৈ পৰিল। সিহঁতৰ তাম্বুলিক যেনিয়ে পাই তেনিয়েই উৰি গ'ল। পুৱা দেখা গ'ল—পথাৰ উদং, শত্ৰু সৈন্যৰ নাম গোন্ধো নাই।

এই বণত ভক্ত-কুল শিৰোমাণ আনুছাব চৰ্দাৰ ছাআদ-বেন-মাআজৰ গুৰুতৰ জখম হোৱাত, তেওঁ কেইদিনমানৰ পাচত 'শ্বহীদ' হয়।

এই বণক 'আহ-জাব' (বহুত দল) আৰু 'খন্দক' (খান্ধৈ) বোলে। কাৰণ, আৰবৰ ভিন্ ভিন্ জাতি আৰু বহুত সৈন্যদল আহি মদিনা আক্ৰমণ কৰিছিলহি আৰু মুছলমানবিলাকে 'খন্দক' খানি আত্ম বক্ষা কৰিছিল। 'আহ-জাব' 'হেজৰ' শব্দৰ বহু বচন, অৰ্থ বহুত দল।

বনি-কোৰায়েজা ইহুদীবিলাকৰ যড়যন্ত্ৰ।

কোৰায়েজা কৈদৰ ইহুদীবিলাকে ঈমান কৰিও সিহঁতৰ হেঁপাহ নপলালে। যেতিয়া দেখিলে যে, আৰববিলাকে একো কৰিব নোৱাৰিলে, তেতিয়া সিহঁতে নিজেই আন ইহুদী কৈদৰ লগত মিলি-জুলি মুছলমানবিলাকক ধ্বংস কৰিবৰ কাৰণে হল-টাচিবলৈ ধৰিলে। বনি-

নাছিব ফৈদৰ চৰ্দাৰ হোৱাই-বেন্-আখ্ তাব খায়বৰ ইহুদীবিলাক চৰ্দাৰ হৈ পৰিছিল। এই হোৱানে, কোৱায়েজাবিলাকৰ কোঁঠ সোমাই, খায়বৰ ইহুদীবিলাকক মদিনা আক্ৰমণ কৰিবলৈ মাতি পঠিয়াইছিল। এই বাতৰি পাই, নবী কৰিমে (দঃ) তিনি হেজাৰ মুছলমানক লৈ কোৱায়েজীবিলাকৰ কোঁঠ ঘেৰি ললেগৈ। হজৰত আলী আলম-বৰদাৰ (নিচান-ধাৰী). হৈছিল।

নবী-কৰিমে (দঃ) ইহুদীবিলাকক বেলিয়েপতি আত্ম-সমৰ্পণ কৰিবলৈ কোৱাতো, সিহঁতে তেখেতৰ কথালৈ আওকাণ কৰি বৰং কৈ পঠিয়ালে, “আমি ধৰ্মতঃ প্ৰতিজ্ঞা কৰি কৈছোঁ যে, ছাআদ-বেন্-মাজজৰ বিচাৰহে মান্ত কৰিম আৰু তেওঁৰ ওচৰত আত্ম সমৰ্পণ কৰিবলৈ আমি মান্তি আছোঁ।” বহুল-কৰিমেও (দঃ) ধৰ্মতঃ প্ৰতিজ্ঞা কৰি সেই প্ৰস্তাৱতে মান্তি হ’ল। ছাআদে বিচাৰ কৰি বাৰ দিলে—“বগত লিপ্ত হোৱা সকলো পুৰুষকে বধ কৰা হওক, আনবোৰক বন্দী কৰা হওক আৰু সিহঁতৰ মাল-বস্তু আটাইবোৰ বাজেয়াপ্ত কৰা হওক, এয়ে মোৰ সিদ্ধান্ত”। দুই ফালে “আগেয়ে প্ৰতিজ্ঞাবদ্ধ, সিদ্ধান্তৰ হেৰ-ফেৰ হব নোৱাৰে। গতিকে, এই মতেই কাম কৰা হ’ল। যিবিলাকক বধ কৰা নগ’ল, সিহঁতৰ সকলোকে বহুল-কৰিমে (দঃ) চিৰিয়ালৈ পঠিয়াই দিলে; কাৰণ, চিৰিয়া তেতিয়া ইহুদীবিলাকৰ ঘাই কেন্দ্ৰ আছিল।

বছুল-কৰিমৰ ১ম হজ-যাত্ৰা—হোদায়বিয়া-সন্ধি।

(জিলকদ মাহ, ৬ষ্ঠ হিজবী। ৬২৮ খৃঃ।)

মোহাজ্জেবীনবিলাকে আজি প্ৰায় ছবছৰ জননী জন্মভূমি দেখা নাই।
খায়ে-ৰণৰ প্ৰায় এবছৰৰ পাচত, যেতিয়া হজৰ সময় চমু চাপলহি,
তেওঁলোকে মক্কা-দৰ্শন আৰু হজ কৰিবলৈ বৰ উত্ৰাৱল হৈ পৰিল।

স্বয়তানে আজি ১৯ বছৰ নিজৰ যিমান শক্তি আছিল মানে
তাৰে ইচ্ছামৰ লগত নেবানেপেৰাকৈ যুঁজিলে। এতিয়া সি আঠ
কাটি, সেই সনাতন ধৰ্মৰ চৰণত শৰণ লৈছেহি; সেয়ে, ইমান বাধা-
বিধিনি হোৱাতো, আজি আৰবৰ ভিন্ ভিন্ কেন্দ্ৰত 'তৌহিদৰ'
কালি বাজিবলৈ ধৰিলে। মোহম্মদ (দঃ) অজ্জয়—কাৰণ, সত্য অজ্জয়!

বজব জিলকদ জিলহজ্জ আৰু মহৰ'ম, এই চাৰি মাহক আৰব-
বিলাকে বৰ পবিত্ৰ বুলি ভাবি, বিশেষকৈ মান কৰি আহিছে।
এই সময়ত দন্দ কাজিয়া সকলো বন্ধ থাকে, শত্ৰু-মিত্ৰ সকলোৱে
তীৰ্থ কৰিবলৈ মক্কালৈ আহে। সেইদেখি, বেছলাৎ-মাবে ভাবিলে
যে, এই পবিত্ৰ সময়ত শত্ৰুবিলাকে তেওঁলোকক হজ কৰাত হকা-
বাধা নিদিয়ো। গতিকে, ৬ষ্ঠ হিজবীৰ জিলকদ মাহৰ এটা নিৰ্দিষ্ট
তাৰিখে প্ৰায় ১৫ শ ভক্ত আৰু কোৱানীৰ কাৰণ ৪০টা উট লৈ
তেখেতে তীৰ্থযাত্ৰা কৰিলে। ওচৰৰ বন্ধু মুছলমানবিলাকো ওলাল!
বছুল-কৰিমে (দঃ) ভাবিলে যে, উত্তেজনাৰ সময়ত এই উদ্ধত
বন্ধুবিলাকক থমোৱা বৰ টান হ'ব আৰু কোৱেচবিলাকেও মনত
ভাবিব যে, মুছলমানবিলাকে মক্কা আক্ৰমণ কৰিবলৈহে অৰ্হিছে।
সেই দেখি, গুণি-গাঁথি বন্ধুবিলাকক এই বেলি বাবলৈ হাক দিয়া গ'ল।

এতেখিনি মুছলমান মল-বান্ধি তীৰ্থ কৰিবলৈ অহা বাস্তৰি কোবেচবিলাকে শুনি খঙত সিহঁতৰ চিৰপ্ৰচলিত নিয়মলৈ পাহৰি পেলাই গৰ্জি উঠিল, “কটা! সেই খেদা-খোৱা নাস্তিকটোৱে ইমান পালেহিনে? সি শ শ শিয় লৈ দুনাই মক্কাত সোমাবহি, বুকু কিন্দাই ইয়াত ঘূৰি ফুৰিবহি আৰু আমি ভেৰা লাগি চাই থাকিম! ইয়াতকৈ মৰি যোৱাই ভাল।” কোবেচ চৰ্দাবিলাকে মক্কাত সকলোকে উচটাই দি দাঁতি-কাষৰীয়া সকলো আৰবকে সিহঁতৰ লগত যোগ দিবলৈ মাতি পঠিয়ালে। বহুল-কৰিমে (দঃ) আন বাট এটাই দি হোদায়বিয়া নামেৰে ঠাই এখনত ওলালহি।

হোদায়বিয়া মক্কাৰ পৰা প্ৰায় ৭ মাইল মান দূৰ হব। তাত এটা পুৰণি শুকান নাদ আছিল। পানী নোহোৱাত বৰ অসুবিধা হৈ পৰিল। প্ৰবাদ আছে যে, পাচে বহুল-কৰিমে (দঃ) দোৱা (প্ৰাৰ্থনা) কৰাত, তাত পানী চপ্‌চপীয় হৈ পৰিল।

খোজ্জা ফৈদৰ আৰববিলাক পৌত্তলিক হলেও বহুল-কৰিমৰ (দঃ) লগত বৰ মিল থকাত সিহঁতৰ চৰ্দাৰ বোদাএল-বেন্-অৰ্কা আহি তেখেতক জনালেহি যে, কোবেচবিলাকে আপোনাক মক্কাত সোমাবলৈ কেতিয়াও নিদিয়ৈ। তেখেতে বোদাএলক ক’লে, “আপুনি গৈ কোবেচ-বিলাকক কওকগৈ যে, যদিও তেওঁলোকে নেবানেপেৰাকৈ ১২ বছৰ আমাৰ ওপৰত ইমান অত্যাচাৰ উৎপীড়ন কৰি আহিছে, আমি তাৰ শোধ লবলৈ অহা নাই, তীৰ্থ কৰিবলৈহে আহিছোঁ। মাথোন। এই হিংসাৰ কাৰণেই কোবেচবিলাকৰ ইমান বিলাই হৈছে। তেওঁলোক এতিয়া ক্ষান্ত হওক, এটা নিৰ্দিষ্ট সময়ৰ নিমিত্তে আমাক স্বাধীন ভাৱে তীৰ্থ কৰিবলৈ এৰি দিয়ক। তাৰ পাচত আমি যদি ত্ৰিৰৈ আৰু আৰবৰ সকলো ফৈদে যদি ইচ্ছাম গ্ৰহণ কৰে,

তেতিয়া তেওঁলোকে ঈচ্ছা কৰিলে ইচ্ছাশূন্য গ্ৰহণ কৰিব : নকৰে, নকৰিব। তেওঁলোকে যদি মুছলমানবিলাকক ধ্বংস কৰাৰ সঙ্কল্প এৰি নিদিয়ে, তেনেহলে ময়ো যিমান দিন জীয়াই থাকিম তাৰ প্ৰতিকাৰ কৰিবলৈ নেৰোঁ।”

বোদাএল কোৰেচবিলাকক সকলো কথা ভাঙ্গি-পাতি কোৱাত তেওঁলোকে ওৰহা-বেন্-মছ্-উদ নামেৰে এজন কটকীক বহুল-কৰিমৰ (দঃ) লগত কথা-বতৰা হবলৈ পঠাই দিলে। ওৰহাই তেখেতৰ লগত ‘কথা-বতৰা হৈ উভতি গৈ, কোৰেচবিলাকক ক’লে—‘মোহম্মদে খুব সজ্ঞত প্ৰস্তাব কৰিছে, সকলোৱে তাত সম্মত হোৱা। মই কায়চৰ কেশা আৰু নাজ্জাচীৰ দৰবাৰো দেখিছোঁ, কিন্তু মোহম্মদৰ ছাহাব। সকলে তেখেতক যেনে আন্তৰিক অসীম অমীয়া ভক্তি প্ৰদান বিশ্বাস সম্মান কৰে, তেনে আৰু কতো দেখিবলৈ পোৱা নাই।”

কোৰেচবিলাকৰ পৰা একো উত্তৰ নোপোৱাত, বহুল-কৰিমে (দঃ) খেৰাছ নামেৰে এজন কটকীক সন্ধিব প্ৰস্তাৱ কৰি পঠালে। মদ-গৰ্বী কোৰেচবিলাকে কটকীৰ উটটো মাৰি পেলালে আৰু কটকী জনকো হত্যা কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। এই সময়ত কোৰেচবিলাকে এদল ফৌজ, মুছলমানবিলাকক আক্ৰমণ কৰিবলৈ পঠাইছিল। সিহঁতৰ বহুত ৰণৱা মুছলমানৰ হাতত বন্দী হ’ল। কিন্তু বহুল-কৰিমে (দঃ) সিহঁতক এৰি দিলে।

তাৰ পাচত বহুল-কৰিমে (দঃ) হজ্জৰত ওহ্-মানক কোৰেচবিলাকৰ ওচৰলৈ পঠালে। কোৰেচবিলাকে তেওঁক আটক কৰি পেলালে। বাতৰি আহিল—ওহ্-মানক মাৰি পেলালে। মুছলমানবিলাক জাজল খাই উঠিল। মক্কাৰ পৰা ইমানু দূৰৈত অলেখ শত্ৰু সৈন্যৰ মাজত, এই ১৫ ৰূপীয়া মতা-তিৰোতাৰ এজোপা গছৰ তলত বাহ

বছুল-কৰিমৰ (দঃ) হাতত ধৰি তেতিয়াই প্ৰতিজ্ঞা কৰিলে—“মৰিবলৈ একেবেলিয়েই সাজু, যুজু কৰিম, কেতিয়াও এটা ভৰিও পাচলৈ নোহোঁহকাওঁ ; আল্লাৰ নাম লৈ আমাৰ এই প্ৰতিজ্ঞা।” এয়ে হৈছে “বায়আতে বেজ্বান”।

এই সময়ত তাৰ দাঁতি-কাষৰীয়া বহুত আৰব চৰ্দাৰ বছুল-কৰিমৰ (দঃ) লগত দেখা কৰিবলৈ আহি তেখেতৰ কথা শুনি ভোল গ’ল। কোৰেচ্বিলাকে তেখেতৰ বিৰুদ্ধে যিবোৰ কথা ৰটিছিল, সেইবোৰ তেনেই মিছা বুলি সিহঁতৰ ধাৰণা হ’ল। খেবাহ্ কটকীৰ উটটো অন্যান্যৰূপে কোৰেচ্বিলাকে মাৰি পেলালে আৰু তেওঁকো মাৰিবৰ চেষ্টা কৰিছিল আৰু হজৰত ওছ্‌মানক আটক কৰি ৰাখিছে ; কিন্তু গ্ৰেপ্তাৰ কৰা কোৰেচ্ব সৈন্তবিলাকক বছুল-কৰিমে (দঃ) এৰি দিলে—কোৰেচ্বিলাকৰ এইবোৰ অন্যান্য আচৰণ আৰু বছুল-কৰিমৰ (দঃ) এই অল্পপম উদাৰতাই ওচৰৰ আৰববিলাকৰ ওপৰত বিশেষকৈ প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিছিল। সেই দেখি, আৰববিলাকে কোৰেচ্বিলাকৰ মাজত ঘোষণা কৰি দিলে—“আল্লাৰ ঘৰত তীৰ্থ বন্ধ কৰাৰ নিমিত্তে আমি তোমালোকৰ লগত সন্ধি কৰা নাই, তোমালোকে মোহাম্মদক তীৰ্থ কৰি যাবলৈ দিয়া, নতুবা আমি তোমালোকৰ লগ এৰিম।” এনে অৱস্থা দেখি, কোৰেচ্বিলাকে হজৰত ওছ্‌মানক তৎক্ষণাতে এৰি দি, ছোহল-বেন্-আমৰক সন্ধিৰ বিষয় আলোচনা কৰিবলৈ বছুল-কৰিমৰ (দঃ) ওচৰলৈ পঠাই দিলে। তেতিয়াহে মুছল-মানবিলাক শান্ত হ’ল। বছুল-কৰিমে (দঃ) সকলোকে ববাই-বুজাই ক’লে—“নাৱৰ, শান্তিৰ আৰু আশ্বিনতাৰ কাৰণে কোৰেচ্বিলাকে যি দাবি কৰে, মই তাক পুৰা কৰিম।” পাচত তলত দিয়া স্বৰ্ভ মতে সন্ধি হ’ল :—

- (১) মুছলমানবিলাকে এই বছৰ হোদায়বিয়াৰ পৰা উভতি যাব ।
 (২) অহা বছৰত সিহঁতে তীৰ্থ কৰিবলৈ আহিব পাৰিব, কিন্তু তিন দিনতকৈ বেচি দিন মক্কাত থাকিব নোৱাৰিব ।

(৩) বাটৰ কাৰণে যিমান ইতিয়াৰ লাগতিয়াল, সিমানহে মুছল-
 মানবিলাকে লগত আনিব পাৰিব, তাকো থৈলাৰ ভিতৰত বন্ধ কৰি ।

(৪) মক্কাত যিবিলাক মুছলমান আছে মোহম্মদে তেওঁলোকক
 মদিনালৈ নিব নোৱাৰিব । তেওঁৰ লগৰ কোনো মানুহে যদি মক্কাত
 থাকি যাব খোজে, তেওঁ হাক দিব নোৱাৰিব ।

(৫) তেওঁলোকৰ কোনো মুনিহ কোৰেচবিলাকৰ ওচৰলৈ পলাই
 আহিলে, কোৰেচবিলাকে তেওঁক মুছলমানবিলাকক ওলোটাই নিদিয়ৈ ।
 কিন্তু মক্কাৰ কোনো মুছলমান বা অমুছলমান মুনিহ মুছল-
 মানবিলাকৰ ওচৰলৈ গ'লে, মুছলমানবিলাকে তেওঁক কোৰেচবিলাকক
 ওলোটাই দিবলৈ বাধ্য থাকিব ।

(৬) উয়াৰ পাচত, এক পক্ষ আন পক্ষৰ লগত কোনো প্ৰকাৰৰ
 গুফতা নকৰিব । •

(৭) আৰবৰ আন কৈদবিলাকে নিজ ইচ্ছাৰে যেই সেই পক্ষৰ
 লগত স্বাধীন ভাবে মিত্ৰতা কৰিব পাৰিব ।

এই অপমানহুক স্বত্ববিলাকত হজৰত আবুবকৰত বাজে,
 সকলো মুছলমানেই অসন্তুষ্ট হৈছিল । সন্ধি কাকতখন লিখিবলৈ
 যো-জা কৰা হৈছে, এনেতে আবুজন্দল নামেৰে এজন মুছলমান ভৱিত
 লোৰ বেৰি লৈ পলাই আহি তাত ওলাল'হ । তেওঁক দেখিয়েই
 ছোহেলে কবলৈ ধৰিলে—“সত্য বক্কাৰ এই প্ৰথম পৰীক্ষা । মোহম্মদ !
 তুমি এতিয়া আবু-জন্দলক কোৰেচৰ ওচৰত ওলোটাই দিবলৈ বাধ্য ।”
 তেতিয়া বহুল-কৰিমে (দ:) আবু-জন্দলক মক্কাটলৈ উলটি যাবলৈ ক'লে ।

আবু-জন্দলে নিজৰ গাৰ ঘাবোৰ দেখুৱাই, তেখেতক কান্দি কান্দি নিজৰ দুখৰ কাহিনী কৈ, কবলৈ ধৰিলে—“আজি মোক কোৰেচ্বিলাকৰ হাতত ওলোটাই দিয়া হৈছে। সিহঁতে ধৰ্ম একৰাবৰ কাৰণে মোৰ ওপৰত আকৌ এনে অত্যাচাৰ কৰিব।” বহুল-কৰিমে (দঃ) সান্ত্বনা দি ক’লে, “আবু-জন্দল! তোমাৰ পৰীক্ষা বৰ টান, ধৈৰ্য্য ধৰা, আমি এই মাত্ৰ সন্ধি কৰিছোঁ, তাক অমান্ত কৰা অসম্ভৱ। আল্লাই এই বিপদত তোমাৰ নিমিত্তে বাট মোকোলাই দিব।” পাচত আবু-জন্দলক কোৰেচ্বিলাকক ওলোটাই দিয়া হ’ল। সন্ধি-কাকত হজবত আলীয়ে লিখিলে।

বহুল-কৰিমে (দঃ) মদিনালৈ উলটি অহাৰ পাচত, ওৎবা নামেৰে এজন মুছলমান কথমপি কোৰেচ্বিলাকৰ বন্দীখানাৰপৰা পলাই বহুল-কৰিমৰ (দঃ) ওচৰলৈ গ’ল। কোৰেচ্বিলাকে ততালিকে তেখেতৰ ওচৰলৈ দুজন কটকী পঠাই, তেওঁক ওলোটাই পোৱাৰ দাবি কৰিলে। বহুল কৰিমে (দঃ) ক’লে—“ওৎবা! তুমি মকালৈ উভতি যাব লাগিব। ধৰ্ম-প্ৰতিজ্ঞা ভঙ্গা আৰু বিশ্বাসঘাতকতা কৰা আমাৰ পৰা হব নোৱাৰে।” বহুল-কৰিমে (দঃ) ওৎবাক কটকীৰ লগত মকালৈ পঠাই দিলে। বাটত ওৎবাই লগৰীয়া দুজনৰ তৰোৱাল এখনেৰে এজনক কাটিলে, আৰু আনজন পলাই প্ৰাণ ৰক্ষা কৰিলে। ওৎবাই মদিনালৈ উভতি গৈ এই হত্যাৰ কথা জনাই ক’লে—“য়্যা বহুলুন্নাহ! আপুনি নিজৰ প্ৰতিজ্ঞা ৰক্ষা কৰি মোক বন্দী কৰি কোৰেচ্বিলাকৰ হাতত দিছিল, কিন্তু মই নিজৰ ধৰ্মক ৰক্ষা কৰাৰ উপায় নিজেই উলিয়াই ললোঁ।” বহুল-কৰিমে (দঃ) এই কথা শুনি বৰ হুথিত হ’ল। ওৎবাই ভবিলে যে, কোৰেচ্বিলাকে আকৌ মানুহ পঠালে, দুনাই তেওঁ বন্দী হৈ মকালৈ যাব লাগিব। গতিকে, আৰু পলম নকৰি

তেওঁ 'দৈছ' নামেৰে এখন ঠাইলৈ পলাই গৈ তাত আশ্ৰয় ললে । মক্কাৰ বহুত উৎপীড়িত মুছলমান পলাই গৈ ওংবাৰ লগ খালেগৈ । পাচত এই ভগনীয়া মুছলমানবিলাকে কোবেচৰ বেছা-বেপাৰ কৰিবলৈ যোৱা মানুহবোৰক বাটত ধৰি জলাকলা কৰিবলৈ ধৰিলে । কোবেচ-বিলাকে তৎ নেপাই ৫ম স্বত'টো বদ কৰি দিলে । পাচত উৎপীড়িত মুছলমানবিলাকে জাকে জাকে মদিনালৈ আহিবলৈ ধৰিলে ।

আবুবাফি নামেৰে এজন মানুহক কোবেচ-বিলাকে দূত স্বৰূপে হজ্জৰত বহুল-কৰিমৰ (দঃ) ওচৰলৈ পঠাইছিল । সেই কটকীজনে ভেণেতৰ 'মুৰাণি' (জোতিৰ্ম্ময়) চেহেৰা দেখি আৰু উপদেশ শুনি ভোল গৈ ইছলাম গ্ৰহণ কৰিলে আৰু মদিনালৈ উভতি যাব লুখুজিলে । 'হজ্জৰত বহুল-কৰিমে (দঃ) ক'লে—'দই সন্ধি স্বত' ভাঙ্গিব নোৱাৰোঁ, তুমি যাবই লাগিব ।' অগত্যা, তেওঁ যাবলৈ বাধ্য হ'ল ।

ছাহাৰাসকলে হোদায়বিয়া-সন্ধিৰ স্বত'বিলাক বৰ অপমান-স্ৰচক বুলি ভাবিছিল, কিন্তু পাক কোব'আন স্বৰিকত ঠৱাক 'কটেই মুবিন' (স্পষ্টজয়) (১) বুলি উল্লেখ কৰা হৈছে ; কাৰণ, হোদায়বিয়াত আৰববিলাকৰ সকলো হিংসা আৰু হুঁঠালি, বহুল-কৰিমৰ (দঃ) ক্ষমা, শ্ৰেয় আৰু শান্তি-প্ৰিয়তাৰ আগত সম্পূৰ্ণৰূপে হাব মানিলে ।

আৰব জনসাধাৰণে এতিয়া কোবেচবিলাকৰ টেক্সালি ভালকৈ বুজিব পাৰিলে । সিহঁতে মিছাকৈয়ে বহুল-কৰিমৰ (দঃ) বককে নানা বকমৰ কথা বটি গোটেই আৰবত অশান্তিৰ জুই লগাই দিছিল । এই সন্ধি হোৱাত মুছলমানবিলাকে আৰবৰ সকলো ঠাইতে ফুৰা-

(১) কোব'আন—চুবা ইয়া কাতাহনা, ১ আয়ত । হোদায়বিয়াৰ পৰা মদিনালৈ উভতোতে বাটত 'ইয়া কাতাহনা' চুবা অবতীৰ্ণ হয় ।

চকা কৰিবলৈ, সকলোৰে লগত মিলিবলৈ আৰু ইছলাম কি, তাৰ প্ৰকৃত শিক্ষা বা সাধনা কি আৰু পৌত্তলিকতা কি, তাক ভালকৈ অনুচ্ছলমানবিলাকক বুজাই দিবলৈ সোণালি সুযোগ পালে।

আৰববিলাকে মুছলমানবিলাকৰ চৰিত্ৰৰ মহিমা আৰু উপদেশৰ সত্যতা বুজিব পাৰি মুগ্ধ হৈ তেওঁলোকৰ কথা লবলৈ ধৰিলে। এইদৰে হোদায়বিয়া-সন্ধিৰ পাচত প্ৰায় দুবছৰৰ ভিতৰত মুছলমানৰ সংখ্যা দুগুণতকৈও বেচি হৈ গ'ল। কিন্তু দুখৰ বিষয় কৰ্ম-ক্ষেত্ৰত বহুল-কৰিমৰ (দঃ) এই পুণ্য আদৰ্শ আৰু 'চুলত' (ৰীতি-নীতি) মুছলমান সমাজে আজিকালি সমূলি পাহৰি গ'ল।

খায়বৰ বণ।

খাটৈ বণত ইছদীবিলাকে বিশ্বাসঘাতকতা কৰাত, সিহঁত কোৰেচ-বিলাকৰ দাঁতৰ-শাল, চকুৰ-কুটা হৈ পৰিল।

ইছদীবিলাকে বুজিলে, এই বণতে কোৰেচ-বিলাকৰ ৰাজহাডু আৰু কঁকাল ভাগিল আৰু মুছলমান-বিলাকৰো বহুত হানি হ'ল। 'হিজৰত'ৰ সময়ৰ পৰাই

সিহঁতে মুছলমানবিলাকক নিৰ্মূল কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। মদিনাব পৰা তিনি চাৰি দিনৰ বাট দূৰৈত, পূব-উত্তৰ ফালে খায়বৰ নামেৰে এঠাইত, বনি-নাজিৰ আৰু বনি-কয়নক। কৈদৰ ইছদীবিলাকে মদিনাব পৰা খেদা খাই আছিলগৈ। সিহঁতে ভাবিলে যে, এতিয়া এই চলতে গোটেই আৰবত ইছদী সম্ৰাজ্য স্থাপন কৰিব পৰা হ'ব।

৭ হিজৰী মহৰম,
৬২৮ খঃ।

‘গংফান’ বন্দুবিলাক ইছলামৰ চিৰ-শত্ৰু । ইহুদীবিলাকে এই ‘গংফান’ কৈদ আৰু গংফানৰ ওচৰচুবুৰীয়া পৌত্তলিকবিলাকক উত্তেজিত কৰি, একে গোটেই হৈ, মদিনা আক্ৰমণ কৰিবলৈ বহুত সৈন্ত গোটালে আৰু স্তুবিধা পালেই মুছলমানবিলাকক পাবেমানে অত্যাচাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে । এবেলি এই স্বয়তানবিলাকে এদল মুছলমান সাউদক আক্ৰমণ কৰি, সিহঁতৰ বহুত মাহুৰক মাৰিলে, আৰু বহুতক ঘুনীয়া কৰিলে আৰু সিহঁতৰ সকলো ধন-সম্পত্তি লুটি নিলে ।

ইহুদীবিলাকৰ এনে আচৰণ দেখিও, শাস্তিপ্ৰিয় বহুল-কৰিমে (দঃ) ধৈৰ্য্য ধৰি আছিল, এনেকি সিহঁতৰ লগত সন্ধি কৰিবলৈ তেখেতে ব্যগ্ৰহে হৈছিল । কিন্তু তেখেতে এনেকৈ মনে মনে সহি ধকাত ইহুদীবিলাকৰ সাহ-পিত বাঢ়ি গ’ল । আৰু মুছলমানবিলাকৰ বল ভাগিল বুলি ভাবি, সিহঁতে এদল ডকাইত মদিনাৰ বাটলৈ পঠাই দিলে । এই ডকাইত দলে মদিনাৰ ওচৰৰ ‘জু-কাবাদ’ নামেৰে এখন চৰণীয়া পথাৰৰপৰা বহুল-কৰিমে (দঃ) আৰু আন আন মুছলমানবিলাকৰ চন্দ্ৰা আৰু ছাগলীবিলাক লুটি লৈ যায় আৰু এজন মুছলমানক মাৰি তেওঁৰ তিৰোতা জনীক ধৰি নিয়ে ।

থায়বৰ মদিনাৰপৰা তিনি কি চাৰি দিনৰ বাট । ইয়াত ইহুদী-বিলাকৰ আঠোটা অজ্জয় কোঁঠ আছিল । থায়বৰ শব্দৰ অৰ্থ কোঁঠেৰে বেষ্টিত ঠাই । ইয়াতে, মদিনাৰ পৰা খেদাই দিয়া বনি-নাজিৰ আৰু বনি-কোবায়জা দলৰ বহুত ইহুদী আহি, ইয়াৰ ইহুদী-বিলাকৰ লগত গোটেই থাই, মদিনা আক্ৰমণ কৰিবলৈ সাজু হৈছিল ।

ইমান দিন বহুল-কৰিমে (দঃ) ইহুদীবিলাকৰ আৰু ‘গংফান’ কৈদৰ অত্যাচাৰ সহ নিভাল মাৰি আছিল । যেতিয়া :তেখেতে

দেখিলে যে, মুছলমানবিলাকৰ অস্তিত্ব বক্ষা কৰা টান হৈ পৰিছে আৰু শত্ৰু পক্ষে অতি সোনকালে মদিনা আক্ৰমণ কৰিবহি বুলি উৰা গভৰি পালে, তেতিয়া জু-কাৰাদৰ ঘটনাৰ তিন দিনৰ পাচত ৭ম হিজৰাৰ মহৰম মাহত, চৈধ্য শ পদাতিক আৰু দুশ ঘোঁৰা চাৰাৰ লৈ তেখেতে শত্ৰুক বাধা দিবলৈ খায়বৰলৈ যাত্ৰা কৰিলে।

ইহুদী জাতি বড়যন্ত্ৰ, বিদ্ৰোহ, লুট-পাট, গুপ্ত-হত্যা কৰাত যদিও পাৰ্কেত, মুখামুখিকৈ যুঁজিবলৈ সিহঁতৰ এধানমানো সাহ-পিত নাছিল। আনেকদিনা দোকমোকালিতে মুছলমান ফৌজৰ ‘আল্লাহো আক্ৰব ধ্বনি’ হঠাৎ খায়বৰ কোঠৰ আগত শুনি, ইহুদীবিলাকে ভয়ত কোঠ বিলাকত সোমাই আশ্ৰয় ললেগৈ আৰু ভাবিলে যে, অতি সোনকালে গংফানী বন্ধুবিলাক আহি সিহঁতক সহায় কৰিবহি। মুছলমান ফৌজে কোঠবিলাক ঘেৰি ললে আৰু এনে দিহা কৰি ললে যাতে গংফান ফৈদৰ কোনো মানুহ আহিব নোৱাৰে। গংফান ফৈদৰ মানুহে, এই আক্ৰমণৰ বাতৰি পালেই, বাঢ়িৰে পৰা উভতি গ’ল। ইহুদীবিলাকৰ বুকু কঁপিবলৈ ধৰিলে। আল্লাৰ হুকুমত, তিনি সপ্তাহত, ‘হাজল-কমুচ’ কোঠত বাজে, সকলো কোঠ মুছলমানে দখল কৰে। বহুল-কৰিয়ে (৮ঃ) হজৰত আলীক ‘আলম্ ববদাৰ’ (নিচান ধাৰী) কৰি, এই ‘হাজল কমুচ’ কোঠ আক্ৰমণ কৰিবলৈ হুকুম দিলে। খেবে-খোদা সিংহৰ দৰে গুজৰি হাতত জুল-ফোকাৰ’ ওবোৱাল লৈ মোছলিম সৈন্যেৰে সৈতে বিষম সাহেবে কোঠৰ দেৱাল ডেই ভিতৰত হঠাৎ শত্ৰুবিলাকৰ ওপৰত পৰিল। শত্ৰুপক্ষই এই আকস্মিক হিণ্দ দেখি পেগুৰা খাই, নিজকেই স্তম্ভ এৰি ধৰা দিলে। চাওঁতে চাওঁতে সেই কোঠৰ ওপৰত মোছলিম নিচান উৰিবলৈ ধৰিলে। এই ৰণত ২৩ জন ইহুদী আৰু ১৫ জন মুছলমানে হানি হ’ল।

এই বণত হজৰত আলীৰ আলৌকিক বীৰত্বৰ প্ৰভাৱ আৰু অসাধাৰণ বণ-বিজ্ঞাৰ পৰিচয় বুৰঞ্জীৰ পাতত সোণালী আখৰেৰে লিখা আছে ।

খায়বৰ্ত্ত জিকাৰ পিচত বহুল-কৰিমে (নঃ) হুকুম দিলে—“ইহুদী-বিলাকে আগৰ দৰে স্বাধীন ভাবে নিজৰ ধৰ্ম্ম পালন কৰিব পাৰিব । মুছমানবিলাকৰ দৰে কোনো বকম আয়কৰ (income tax) বা মাটিৰ কৰ (land revenue) দিব নেলাগে । বণত যোগ দিবলৈ বাধা নহয় ।” সিহঁতৰ নিজ ঘৰ-বাৰীত আৰু মাটি-ভেঁটিত আগৰ দৰে স্বত্বাধিকাৰ থাকিব । মালিক স্বৰূপে ফচলৰ ভাগ আগেয়ে যেনেকৈ জমিদাৰে পাইছিল, তেনেকৈ এতিয়াৰেপৰা মদিনাৰ ৰাজ চৰকাৰে পাব ।” .

আজি যদি ইহুদীবিলাকে জিকিগহেঁতেন, মুছলমানৰ নাম-গোন্ধ এই পৃথিৱীত চিৰকাললৈ লোপ পালেহেঁতেন । এনে প্ৰাণৰ বৈৰীক সম্পূৰ্ণৰূপে ভৰিৰ তলত পায়ো, সিহঁতক আগৰ সকলো অধিকাৰ দিয়া হ’ল । জগতৰ বুৰঞ্জীত এনে উদাৰতাৰ তুলনা আছেনে ?

খায়বৰ্ত্ত-বণৰ সময়ত, কেনানাই বদ্বাসঘাতকতা কৰি মাহমুদ নামেৰে এজন ছাহাবীক মাৰি পেলায় । বণ শেহ হোৱাত, এই নবহত্যা দোষত প্ৰচলিত আইন অনুসৰি, কেনানাৰ প্ৰাণদণ্ড হয় ।

বহুল-কৰিম (নঃ) আৰু চাৰিজন খলিকাৰ সময়ত, মুছলমান তিবোভালকলে বণ-ক্ষেত্ৰত জখমী মুছলমানবিলাকক বা-জলপান খুৱাইছিল, ভাৰত আৰু সিহঁতৰ ঘা ধুই দিব লগাই পটি বান্ধি দি আলপেটন ধৰিছিল, আঠে-পথে ময়দানভো পুৰুষবিলাকক হাতিকৰে যোগাইছিল আৰু স্বামী, ভাই-ককাই, বাপেক-পুতেকৰ কান্ধত থিয় হৈ ভৰোৱাল হাতত লৈ বীৰত্বৰ পৰাকৰ্ত্তা দেখুৱাইছিল । এট দৰে এদল তিবোক্তা খায়বৰ্ত্ত বণভো যোগ দিছিল ।

খায়বৰৰ দাঁতিকাষৰীয়া ইছদীবিলাকে ভয়ত বিচেষ্টা হৈ বহুল
কৰিমৰ (দঃ) ওচৰত নিজেই ধৰা দিলেহি। তেখেতে সিহঁতৰ
অৱস্থা দেখি বৰ দুখিত হ'ল আৰু সিহঁতৰ সকলো দোষ ধোঁমলে।
আগলৈ ব্যৱস্থা হল যে, এই ইছদীবিলাকেও কোনো ৰকমৰ আয়-কৰ
(Income tax) বা মাটিৰ খাজানা দিব নেলাগে। সিহঁতে বছৰে পতি
অলপ 'জিজিয়া' কৰ দিব। মদিনাৰ সাধাৰণ-তন্ত্ৰৰ তুলত থকা
মুছলমানবিলাকে বছৰে পতি সকলো আয়ৰ শতকৰা ২।০ টকাকৈ
আয়কৰ দিবলৈ বাধ্য। ইয়াৰ বাহিৰে যিমান শস্য হয়, তাৰ $\frac{1}{3}$
ভাগ কৰস্বৰূপ দিব লাগে। গৰু ছাগলী আদি জন্তুৰ ওপৰতো
এই দৰে কৰ নিৰ্দ্ধাৰিত আছিল। ইয়াকে 'জাকাত' (১) বোলে।
কিন্তু অমুছলমানবিলাকে মাত্ৰ 'জিজিয়া' দিলেই হয়। সিহঁত ৰণলৈ
যাবলৈ বাধ্য নহয়; কিন্তু সাধাৰণ-তন্ত্ৰই সিহঁতৰ ধন-প্ৰাণ মান-মৰ্যাদা
ৰক্ষা কৰিবলৈ বাধ্য।

এইবোৰ ব্যৱস্থা কৰাৰ পাচত বহুল-কৰিমে (দঃ)
হজৰত বহুল-কৰি দিনেচৰেক খায়বৰত জিৰায়। এই সময়ত গোটা-
মক বিহ খুউঙা। দিনেক ইছদীয়ে তেখেতৰ প্ৰাণ ৰখিবলৈ পাং পাতি

জয়নৰ নামেৰে এজনী শীতল-সন্নিপাত ইছদী
ভিবোতাক ছাগলী মজহত বিহ দি ৰাখিবলৈ ক'লে। জয়নৰে সেইমতে
বিহ মিলাই কাৰাৰ তৈয়াৰ কৰি উপবাচি আনি বহুল-কৰিমৰ (দঃ)
ওচৰত থিয় হৈ আৰজ কৰিলে—“স্বা! বহুল্লাহ! আপোনাৰ কাৰণে
এই সামান্য 'হাদিমা' (ভেঁটা) আনিছোঁ, আপুনি গ্ৰহণ কৰিবনে?”
বহুল-কৰিমে (দঃ) আনন্দেৰে সেই 'কাৰাবৰ' ভেঁটা গ্ৰহণ কৰি,
হাদিমাৰসকলক লগত লৈ খাবলৈ ৰহিল। 'যেয়ব' নামেৰে এজন

ছাড়াবীয়ে এডোখৰ মজ্জা গিলি পেলালে। বহুল-কৰিমে (দঃ) এডোখৰ গিলিয়েই ছাড়াবাসকলক ক'লে—“মজ্জাত বিহ আছে, সাবধান !” তেখেতৰ গোটেই গা পুৰিবলৈ ধৰিলে, বেষৰ তেতিয়াই বিবৰণ হৈ পৰি গ'ল।

জয়নব আৰু আন আন পাৰ্শ্ববিলাকক বহুল-কৰিমৰ (দঃ) ওচৰলৈ অনোৱা হ'ল। তেখেতে সিহঁতক, এনে আচৰণৰ কাৰণ কি, সুধিলত জয়নবে ক'লে, “আপোনাক হত্যা কৰিবলৈকে মই এনে অন্যায় কাম কৰিছিলোঁ।” তেখেতে হাঁহি ক'লে, “আল্লাই কেতিয়াও এই কামত তোৰ মনোবাঞ্ছা পূৰণ নকৰে। সত্যৰ সেৱা আৰু তাক প্ৰচাৰ কৰিবলৈ আল্লাই মোক হুকুম দিছে, মোৰ এই সাধনা যেতিয়ালৈকে পূৰা নহয়, তেতিয়ালৈকে জগতৰ গোটেই বিহ ঢালিও কেৱে মোৰ প্ৰাণ লব নোৱাৰে।” জয়নবৰ কথা শুনি সকলো ছাড়াবাই কেউকালৰ পৰা চিঞৰি উঠি কবলৈ ধৰিলে—“য়া বহুলুয়াহ ! এতিয়াও আমি এই পিশাচিনীৰ প্ৰাণ বধ কৰাৰ হুকুম নেপাম নে ?” তেখেতে ধীৰ আৰু গহীন ভাবে উত্তৰ দিলে “ব'ব, আপোনালোকে ধৈৰ্য্য ধৰক।” ধন্য আত্ম ত্যাগ ! তাৰ পাচত ইহুদীবিলাকে এই খুলি উত্তৰ দিলে—“আপুনি সঁচা নবী নে মিছা, তাকে পৰীক্ষা কৰিবৰ নিমিত্তে এনে কাম কৰিছিলোঁ। ভাবিছিলোঁ। আপুনি যদি ভণ্ড, তেন্তে এই বিহ মিলোৱা মজ্জা খালেই মৰিব আৰু যদি সঁচাকৈয়ে আল্লাৰ নবী, তেন্তে এই বিহে আপোনাক একো কৰিব নোৱাৰে।” ওচৰত ‘বেষৰে’ বিহৰ পোৰণিত মাটিত পৰি ছট্‌ফট্‌ কৰিছে, কিন্তু বহুল-কৰিমে (দঃ) নিজৰ অৱস্থালৈ আওকাণ কৰি বিচাৰ কৰিছে। ছাড়াবাসকলে এই পৰাক্ৰান্ত আৰু পদানত পাৰ্শ্ববিলাকক বধ কৰিবৰ নিমিত্তে উদ্ভাৱল হৈছে, কিন্তু শান্তি দিয়াৰ শক্তি থাকোতেও বহুল-কৰিমে (দঃ) এনে ঘোৰ কাল-শত্ৰুবিলাকক

ক্ষমা কৰিছে, ইয়াৰ কাৰণ কি ? গোটেই ব্ৰহ্মীয়ে ফট্‌ফটীয়াকৈ সাক্ষ্য দিছে যে, বহুল-কৰিমে (দঃ) নিজৰ ব্যক্তিগত অত্যাচাৰ আৰু অপৰাধৰ বাবে কেতিয়াও কোনো অত্যাচাৰীক বা অপৰাধক কোনো বকম শাস্তি দিয়া নাই। আজি বহুল-কৰিমে (দঃ) প্ৰকৃত স্বৰূপটি যেতিয়া ইছলীবিলাকৰ চকুৰ আগত জলজলীয়াকৈ জ্বলিকিবলৈ ধৰিলে, তেতিয়াই সিহঁতে তেখেতৰ পাক কদমত (পবিত্ৰ চৰণত) দীঘল দি পৰিল।

ইমান বেলিলৈকে জয়নবৰ মানসিক চকুৰ আগত চাওদাঙ্গৰ ভৰোৱাল চিকমিকাই আছিল। তাই ভাবিছিল যে, তাইৰ আৰু তাইৰ লগৰীয়াবিলাকৰ শ থিতাতে শিয়াল শব্দনে খাব। কিন্তু তাই যেতিয়া দেখিলে যে, এনে প্ৰাণৰ বৈবাক্যে বহুল-কৰিমে (দঃ) হৰিষ মনে ক্ষমা কৰিছে, তেতিয়া এই পিণ্ডাচিনীয়ে ব্যাকুল হৈ তেখেতৰ পবিত্ৰ পাদ পদ্মত দীঘল দি পৰি ক্ষমা প্ৰাৰ্থনা কৰিলে। বহুল-কৰিমে (দঃ) তাইকো ক্ষমা কৰিলে। কিন্তু তাই সৰহ দিন এই হুখ ভোগ কৰিবলৈ নেপালে। ‘বেখৰ’ কেইদিনমানৰ পাচত মৰিল; গতিকে, প্ৰচলিত আইনমতে নবহতা অপৰাধত তাইৰ প্ৰাণদণ্ড হ’ল।

কিনানা নামেৰে ইছলী চৰ্দাৰ এজন বহুল-কৰিমে (দঃ) অজ্ঞাত বিবি চাক্ষিাৰ শত্ৰু আছিল। ডেওঁ দ্বাৰবৰ-বশত মুছলমানৰ লগত নিকাৰ। হাতত মৰা পৰাত, ডেওঁৰ বাৰী জিৰোতা চাক্ষিা বৰ আঠাবৰত পৰিল। চাক্ষিাৰ কতো মুখ জ্বাবৰ ঠাই নাইকিয়া হ’ল, সকলোৰে লেই-লেই ছেই-ছেই কৰিবলৈ ধৰিলে। এই সময়ত ডেওঁ এদিন বহুল-কৰিমে (দঃ) খেদমতত হাজিৰ হৈ আবজ. কৰিলে—“য়্যা বহুলুজ্জাহ! মই বহুত দিন আগৰেপুৰা আপোনাৰ ক্ষমাশীলতা আৰু দয়ালুতাৰ কথা স্মৰণ কৰিছোঁ।”

আপুনি মোৰ আত্মীয় মাহুহবিলাকৰ পাপৰ নিমিত্তে মোক দোষী
বুলি ঘিণ নকৰি, আপোনাৰ পবিত্ৰ চৰণৰ ছাঁত জিৰাবলৈ দি যেন
মোক উদ্ধাৰ কৰে। তেখেতে তেওঁক তেতিয়া নিকাহ কৰে; কিন্তু
তেওঁ ইহুদী ধৰ্ম্মতে থাকিল। এওঁ কোৰেয়জা ইহুদী ফৈদৰ বাজ-
কুঁৱৰী আছিল।

আবিচিনিয়ালৈ যোৱা ভগবীয়া মুছলমানবিলাকৰ এদল আগেয়ে
মদিনালৈ উভতি আহিছিল। বাকী মাহুহখিনিও হজৰত আলীৰ
ভায়েক জা'ফৰে সৈতে পাচত আহি ঠিক খায়বৰ-বিজয়ৰ শেহ
দিনা তাত ওলালহি। গতিকে, মুছলমানবিলাকৰ উলাহৰ পাৰ
নাইকিয়া হ'ল।

এই উভতি অহা মুছলমানবিলাকৰ মাজত বহুল কৰিমৰ (দঃ)
বিবি উম্মে-হবিবাহ ঘোৰ শত্ৰু আবুছফিয়ানৰ বাৰী জীয়েক উম্মে-
লগত নিকাহ। হবিবাও আছিল। তেওঁৰ স্বামী আবুজুলাই ঢুকো-
ৱাত, তেওঁ বৰ নিঠকতা হৈ পৰিল; কাৰণ,
ইছলাম গ্ৰহণ কৰাত, তেওঁ বাপেকৰো চকুৰ শূল হৈ পৰিছিল।
পাচে তেওঁ বহুল-কৰিমৰ (দঃ) সহধৰ্ম্মিনী হবলৈ বৰ হেঁপাত কৰাত
আক তেখেতেও আবুছফিয়ানৰ শত্ৰুতাৰ পৰা ৰক্ষা পাবৰ আশাৰে
তেওঁক নিকাহ কৰি, তেওঁৰ দুৰৱস্থা শুচায়।

বহুল-কৰিমক (দঃ) বিহ-খুউৱাৰ পাচত, হাজ্জাজ নামেৰে এজন
ধন-কুবেৰ আৰু নামী ইহুদী সাউদে উপযাচি
হাজ্জাজ ইহুদী ইছলাম গ্ৰহণ কৰে। মক্কাৰ বেপাৰীবিলাকৰ
ইছলাম গ্ৰহণ। গত তেওঁৰ বহুত টকা আছিল। তেওঁৰ
মুছলমান হোৱা বাতৰিটো মক্কাত প্ৰচাৰ হোৱাৰ আগেয়ে, তেওঁ
মক্কাত আহি উলিয়াই দিলে—“মোহম্মদ ৰণত একেবেলিয়েই হাবিল,

মুছলমানবিলাকৰ কঁকাল চিৰকাললৈ পৰিল, মোহম্মদক ইহুদীবিলাকে বন্দী কৰিলে আৰু তেওঁক কটা-বান্ধ দি এতিয়া মক্কালৈ চালান দিব খুজিছে। ইয়াত আপোনালোকে নিজ হাতেৰে তেওঁৰ টেঁটু ছিদ্ধিব।” খায়বৰ বণৰ ফলাফল জানিবলৈ মক্কাৰ মানুহবিলাকে বৰ উৎকণ্ঠিত হৈ আছিল। এনেই বুঢ়ী নাচনী, তাতে নাতিনীয়েকৰ বিয়া। এই বাতৰি শুনা মাত্ৰকে সিহঁতৰ বন্ধৰ পাৰ নাটকিয়া হ’ল। চহৰৰ ইমূৰৰ পৰা। সমূৰলৈকে আনন্দৰ খলকান লাগি পৰিল। হাজ্জাজে অৱস্থা বুজি, আকৌ কবলৈ ধৰিলে—“আপোনা-লোকৰ আনন্দ উৎসৱত যোগ দিবলৈকে মই মক্কালৈ আহিছোঁ।” কিন্তু সাপ মাৰি নেগুৰত বিষ খোৱা অত্যাশ—মোহম্মদৰ শিষ্য-বিলাক এলা-পেচা মানুহ নহয়, সিহঁতে আকৌ মূৰ তুলিবৰ সময় পোৱাৰ আগেয়ে, মদিনা আক্ৰমণ কৰিবই লাগিব, কাপৰী কঠীয়াৰ সঁচ আৰু খবৰ নেলাগে। কিন্তু ইয়াকে কৰিবৰ হলে বহুত টকাৰ দৰ্কাৰ। সেইদেখি, আমি যিমান ইহুদী বেপাৰী আছে” সকলোতে থিৰাং কৰিছোঁ। যে, এই কামৰ নিমিত্তে আমি আমাৰ যথা সৰ্ব্বশ্ৰু খৰচ কৰি পেলাম। আপোনালোকে ততাতৈয়াকৈ মোৰ পা-পয়চা কেইটা শোধ কৰি দিয়ক। মই মদিনালৈ গৈ ককালত টকালি বান্ধি কাম আৰম্ভ কৰি দিওঁগৈ। এইদৰে ভূৱা দি হাজ্জাজে নিজৰ সকলো ধন-বিত গোটাই লৈ মক্কা এৰিলে আৰু বাবৰ সময়ত হজৰত আব্বাছক আচল কথা কৈ গ’ল।

বছুল-কৰিমৰ ২য় হজ-যাত্ৰা ।

থায়ববৰ পৰা উভতি অগৰ মাহচৰেকৰ পাচত হোদায়বিয়া-
সন্ধিৰ স্বত' অগুসৰি বছুল-কৰিমে (দঃ) হুহেজাৰ
'হিজ্জত' ৭ম ছাহাবাক লগত লৈ এই বেলি জিলকাদ মাহৰ
বহৰ, ৬২৯ খৃঃ । ১লা তাৰিখে তীৰ্থ যাত্ৰা কৰে । কিন্তু এটো

দৃশ্য কোৰেচবিলাকৰ অসহনীয় হোৱাত, চৰ্দাৰবিলাকে আবুকোবা-
এছ পৰ্বতলৈ গুচি গ'ল । সন্ধিৰ স্বত' মতে বছুল-কৰিমে (দঃ) তিন
দিন মক্কাত থাকি তীৰ্থৰ সকলো কাম-কাজ সমাধা কৰি ক'বাত
ভিতৰলৈ সোমাব খুজিছিল ; কিন্তু কোৰেচবিলাকে হকা-বাধা দি
ক'লে,—“সন্ধি-কাকতত মুঠে তীৰ্থ কৰাৰ কথাহে আছে. কা'বাত
সোমোৱাৰ কথা নাই ।” বছুল-কৰিমে (দঃ) ধৈৰ্য্য ধৰি, চতুৰ্থ দিনা
লগৰীয়াবিলাকক লৈ মদিনালৈ উভতিল । কোৰেচবিলাকে বছুল-
কৰিমক (দঃ) নথৈ দুৰ্ব্যৱহাৰ কৰিছিল, কিন্তু তেখেতৰ অসাধাৰণ
গুণ আৰু চৰিত্ৰৰ প্ৰভাৱত সিহঁত মুগ্ধ হৈ, ইয়াৰ অলপ পাচতে
জনচৰেক কোৰেচ মদিনালৈ গৈ নিজেই ইছলাম গ্ৰহণ কৰে ।

ইছলামৰ ফাললৈ বজাসকলক দাৱাত ।

(৭ হিজ্জবী ৬২৮ খৃঃ) ।

সৃষ্টি পাতনিৰ পৰা অগতৰ কেন্দ্ৰে কেন্দ্ৰে, যুগে যুগে মহাপুৰুষ
সকলৰ আবিৰ্ভাৱ হৈ, ভেখতসকলে বাহুতক জ্বালাক ফাললৈ

‘দাবাত’ (আহ্বান) কৰি গৈছে। কিন্তু তেখেতসকলে কেৱল নিজ নিজ যুগৰ, দেশৰ আৰু জাতিৰ মঙ্গল চিন্তাত ব্যস্ত আছিল। হজৰত মুছাই (Moses), ফেৰাওনৰ (Pharoah) হাতৰ পৰা নিজৰ জাতিক কেনেকৈ মুক্ত কৰি কেনেকৈ নিজৰ সাম্ৰাজ্য স্থাপন কৰিব, মাথোন তাকেহে ভাবিছিল। যীচুৱে স্পষ্টকৈ কৈ গৈছে যে, পৰজাতীয় মানুহৰ লগত তেখেতৰ কোনো সম্পৰ্ক নাই ; তেওঁ মাথোন বনি-ইস্ৰাইলৰ (Israelites) নিমিত্তেহে আহিছে। প্লাটো, জিনাৰেষ্ট, ক্লীক্‌স, বুদ্ধদেৱ আদি মহাপুৰুষৰ শিক্ষা তেখেতসকলৰ নিজ নিজ দেশৰ ভিতৰতে সীমাবদ্ধ আছিল। এই মহাপুৰুষসকলৰ প্ৰচাৰিত ধৰ্মৰ মূল সত্যক মানুহে পাইব পাৰে যোৱাত, দেশে দেশে আৰু সমাজে সমাজে ভয়ঙ্কৰ আওপকীয়া তৰ্কৰ সৃষ্টি হ’ল আৰু তেওঁলোক ইটো সিটোৰ কাল-শত্ৰু হৈ পৰিল। আগৰ যুগ ও কালৰ অৱস্থা অনুসৰি, তেনে ব্যৱস্থাত বাঞ্চে আন উপায় নাছিল ; কিয়নো তেতিয়াও মানুহ জাতিৰ অৱস্থা এটা সৰ্বব্যাপী চিৰস্থায়ী পৰিপুষ্ট সম্পূৰ্ণ ধৰ্মৰ উপযোগী হৈ উঠা নাছিল। সেই দেখি, এই অৱস্থাৰ পৰিবৰ্ত্তন হোৱাৰ লগে লগে আল্লাৰ শেষ-নবী হজৰত মোহাম্মদ মোস্তাফাৰ (দঃ) আবিৰ্ভাৱ হৈছিল। তেখেত আছিল সকলো দেশৰ সকলো জাতিৰ আৰু সকলো ধৰ্মৰ সকলো মানুহৰ ওচৰত আল্লাৰ এটা মহীয়সী বাণীৰ অৱতাৰণা কৰিবলৈ। তেখেতলৈ এই বিশেষ হুকুম হৈছিল—তুমি বিশ্ব-মানৱক তেওঁলোকৰ প্ৰেমময় প্ৰভুৰ নামত, সেই সাধাৰণ আৰু সনাতন সত্যৰ কালে আহ্বান কৰাঁ। জগতৰ সকলো বেমেজালি আৰু সকলো খকা-খুন্দা চিৰকাললৈ লুপ্ত হৈ যাওক। সটাকৈয়ে ইছলামেই জগতৰ ধৰ্মগত আৰু জাতিগত সমস্তাৰ এক মাথোন সমিধান ;

ইমান দিনে জনাব বহুলে-খোদাব, সাধনাৰ বাটত, বহুত আলৈ-
আহকাল সহ কৰিব লগাত পৰিছিল। হোদায়বিয়া-সন্ধিৰ পাচত
দিনচেৰেকৰ নিমিত্তে সেইবোৰ কমি অহাত, তেখেতে নিশ্চিত হৈ
পৰম কৰুণাময় 'বহুদুছ লা খ্বৰিকৰ' পাকদিন (পাবিত্ৰধৰ্ম) ইছলাম
সদৌ জগতত প্ৰচাৰ কৰিবলৈ ত্ৰুতী হৈ, দেশ-বিদেশৰ ডাক্তৰ ডাক্তৰ
বজা—বোম, হাবচ্, মিচিৰ, ইৰাণ আদি আৰু সকলো ফৈদৰ বা
খেলৰ চৰ্দাৰসকলক আৰু সকলো জাতিৰ ধৰ্ম্মাৱলম্বীসকলক
ইছলামলৈ আহ্বান কৰি, এই বুলি ঘোষণা কৰিলে—“মাহুছ মাজেই
আল্লাৰ সন্তান। জগতৰ সকলো দেশৰ আৰু সকলো যুগৰ নবী-
বহুল আৰু সকলো মহাপুৰুষ একে মূল সত্যৰ সাধক। সকলোৱে
সেই সনাতন আৰু সাধাৰণ সত্যক অৱলম্বন কৰিব লাগে। মাহুছ
মাজেই একেটা অভেদ-সন্তান-সমাজত পৰিণত হওক। মাহুছ
জাতি এটা, ধৰ্ম্ম এটা—কাৰণ, সিহঁতৰ আল্লাহ এজন। হোদায়বিয়াৰ
সন্ধিৰ পাচতে মদিনাৰ ‘মোবাল্লিগ’ (প্ৰচাৰক)সকল বহুল কৰিমৰ
(দঃ) এই বাণী লৈ দেশ বিদেশলৈ বাবলৈ ধৰিলে। ইয়াৰ আগৈয়ে
কোন মহাপুৰুষে এনে কৰিছিল?

৯২৮ খৃষ্টাব্দত বোমৰ (আৰু) খৃষ্টান ‘কাৰুচাব’ (সম্ৰাট) হিৰা-
কল (Heraclius) তাঁৰ কৰিবলৈ দায়তুল-
বোমৰ খৃষ্টান মোকদ্দছ (Jerusalem) লৈ যায়। দেহ্‌ৰাকল্‌বী
সম্ৰাট হিৰাক- নামেৰে এজন বিখ্যাত ছাহাবী বহুল-কৰিমৰ (দঃ)
চিঠি লৈ জয় জয়ন্তে বহুবাত থকা ৰোমান গবৰ্ণৰ
হাৰেছ-বেন্-আবিছামৰ ওচৰলৈ যায়। গবৰ্ণৰে,
আদি-বেন্-হাতীমক দেহ্‌ৰাব লগত দি, দুইকো সম্ৰাটৰ দৰাবলৈ
পঠাই দিয়ে। দুতৰ লগত কথা-বতৰা হৈ সম্ৰাটে সকলো ডাক্তৰ

বিষয়া আৰু ধৰ্ম্মযাজকবিলাকক লৈ এটা দৰ্বাৰ কৰিলে। সেই সময়ত ইছলামৰ কটা-মৰা শত্ৰু আবুছফিয়ান আৰু কেইজনমান কোৰেচ বেচা কৰিবলৈ গৈ গাজা নামেৰে ঠাই এখনত আছিল। সম্ৰাটে তেওঁলোকক দৰ্বাৰলৈ মতাই নি স্থিলে—“তোমালোকৰ যি জনে নিজক নবী বুলি ভাবিছে, তোমালোকৰ ভিতৰত তেওঁৰ আটাইতকৈ আপোন কোন?” আবুছফিয়ানে উত্তৰ দিলে—“মই”। সম্ৰাটে তেওঁক ক’লে, “মই তোমাক কেইটামান প্ৰশ্ন সুধিম, তুমি মিছা উত্তৰ দিলে তোমাৰ অনিষ্ট হ’ব”। আবুছফিয়ানে সম্ৰাটৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰত সটাকৈ এইদৰে কবলৈ ধৰিলে :—

“যি জনে ‘নবয়ত’ৰ দাবি কৰিছে, অতি ভদ্ৰ সজ্জান্ত কোৰেচ বংশত তেওঁৰ জন্ম। সেই বংশত আগেয়ে কেৱে বৰা হোৱা নাছিল। তেওঁৰ আগেয়ে আমাৰ মাজত কোনেও নবী হোৱাৰ দাবি কেতিয়াও কৰা নাই। তেওঁ কেতিয়াও জীৱনত মিছা কথা কোৱা নাই। আমাৰ মাজত যিবিলাকে তেওঁক মানি চলিছে, সিহঁতৰ বেচি ভাগেই তুখীয়া আৰু এই ন-ডেকাৰ দল। তেওঁৰ শিষ্যবিলাকৰ সংখ্যা দিনক দিনে বাঢ়ি গৈছে। তেওঁৰ ধৰ্ম্ম গ্ৰহণ কৰাৰ পাচত, সেই ধৰ্ম্মত অসম্ভৱ হৈ, কোনেও ডাক এৰা নাই। আমাৰ লগত বদৰ, ওহোদ আদি ঠাইত তেওঁৰে বণ লাগিছিল, তাত কেতিয়াবা আমি জিকিছোঁ আৰু কেতিয়াবা তেওঁ জিকিছে। তেওঁ কেতিয়াও প্ৰতিজ্ঞা ভঙ্গ কৰা নাই। আমাৰ লগত এতিয়া অগপতে এটা সন্ধি হৈ গৈছে, এতিয়াহে তেওঁক ভালকৈ চিনি পাম, কিন্তু আমাৰ হলে বৰ আশঙ্কা আছে। এজন আৰু অৱতীৰ্ণ আল্লাৰ পূজা কৰিবলৈ আৰু তেওঁৰ শূজাত কাকো ‘স্বৰিক’ (অংশী) নকৰিবলৈ তেওঁ কয়। আমি আখাণ্ড-পুখাণ্ডৰ দিন ধৰি যি-বিলাক কৌটীকলীয়া দেৱ-দেৱীৰ পূজা কৰি আহিছোঁ, আমাক সেইবোৰ

এৰিবলৈ কয় । তেওঁ কয়, আল্লাহ সৰ্বশক্তিমান আৰু কৰুণাময় আৰু তেওঁ সকলো ঠাইতে বিদ্যমান আছে । তেওঁৰ পূজা বা তেওঁৰ গুৰিত প্ৰাৰ্থনা কৰিবৰ নিমিত্তে ওকালতিৰ বা খাটনিৰ দৰ্কাৰ নহয় । তেওঁ সেই আল্লাহ উপাসনা কৰিবলৈ কয় । আত্মীয় মানুহৰ লগত সদাৱহাৰ কৰিবলৈ শিকায় । আমাৰ পৰিশ্ৰমেৰে অৰ্জ্জা ধনৰ ঠাণ্ডা ভাগ দুখীয়াক বাট দিবলৈ কয় । সত্যবাদী হ'বলৈ সকলোকে উদগাই দিয়ে । প্ৰতিজ্ঞা পালন আৰু 'আমানত'ৰ (গচ্ছিত) বস্তু লুক্-চুক্ নকৰিবলৈ হুকুম দিয়ে ।”

ৰোমৰ সম্ৰাটে তেতিয়া মক্কাৰ মানুহবিলাকক কবলৈ ধৰিলে—
 “নবী-বচুল আৰু মহাপুৰুষসকলে চিৰকালেই এইদৰে ডাঙৰ বংশত জন্ম লয় । তেখেতৰ পূৰ্বপুৰুষসকলৰ মাজত কোনো ৰজা নাছিল যেতিয়া, পিতৃ ৰাজ্য উদ্ধাৰ কৰিবলৈহে এনে কৰিছে বুলি ভাবিব নোৱাৰি । তেখেতৰ আগেয়ে তোমালোকৰ মাজত কোনেও নবীৰ দাবি কৰা নাই ; এতেকে তেখেতে কাৰবাক অনুকৰণ কৰিছে বুলি সন্দেহ কৰাও অন্যায্য হ'ব । দুখীয়া আৰু ন-ডেকাবিলাকেই বেচিনৈ তেখেতৰ শিষ্য হৈছে, নবীসকলৰ সম্বন্ধত চিৰকালেই এনে হৈ আহিছে । যি জনে জীৱনত কেতিয়াও কোনো মিছা কোৱা নাই, তেখেতে নো খোদাৰ নামত মিছা কব পাৰেনে ? কোনেও তেখেতৰ ধৰ্ম এৰি অহা নাই—ই সত্য ধৰ্মৰ মহিমাত ৰাজ্য আন একো নহয় । ৰণত তেখেতৰ জয় পৰাজয় দুইটাই বাট থাকে, ই নবীসকলৰ পৰীক্ষা । নবীয়ে কেতিয়াও প্ৰতিজ্ঞা ভঙ্গ নকৰে, ইও সত্য সেৱক নবীৰ লক্ষণ । এই জনে নামাজ, জাকাত, সচ্চৰিত্ৰতা, আত্মীয়ৰ প্ৰতি মৰম আদিৰ শিক্ষা দিয়ে, ভেৰেহলে নিশ্চয় তেখেত আল্লাহ নবী । . ময়ো তেখেতলৈ বাট চাই আহিলোঁ ; কিন্তু তেখেত যে তোমালোকৰ দেশত আকিৰ্ণিত

হব, এইটো কেতিয়াও মনত ভবা নাহিলোঁ। সকলোৱে শুনা, আজি মই যি ৰাজ-পাটত বহি কথা কৈছে। মোৰ এই ৰাজ-পাট আৰু এই সাম্ৰাজ্য নিশ্চয় তেখেতৰ ৰাজ্যত ভুক্ত হ'ব"। (১) তেতিয়া সম্ৰাটৰ হুকুমত বহুল-কৰিমৰ (দঃ) চিঠিখন দৰ্বাৰত পঢ়া হ'ল। চিঠিখন এই—

“বহুমানুৰ'হিম (কৰুণাময় কৃপানিধান)

আল্লাৰ নামত।”

“আল্লাৰ বান্ধা (চাকৰ) আৰু তেওঁৰ প্ৰেৰিত আকুলাৰ পুতেক মোহম্মদৰ পক্ষৰ পৰা, বোমৰ সম্ৰাট হিৰাকলৰ সমীপত। সত্যৰ সেৱক সকললৈ ছালাম! তাৰ পাচত মই আপোনাক ইছলামৰ কাললৈ আহ্বান কৰিছোঁ। আপুনি ইছলাম গ্ৰহণ কৰক, আপোনাৰ মঙ্গল হ'ব। ইছলাম গ্ৰহণ কৰক, আল্লাই আপোনাক দুগুণ বঁটা দিব। কিন্তু যদি আপুনি অমান্তি হয়, তেনেহলে আপোনাৰ প্ৰজা সাধাৰনৰ পাপৰ বাবে আপুনি দায়ী হ'ব। হে ‘আহলে-কিতাব’ (শাস্ত্ৰধাৰী সকল)! আহক, আমি ও আপোনালোক সকলোৱে একে গোট হৈ সাধাৰণ সভ্যক অবলম্বন কৰোঁ।”

(১) বিৰূপ কল্লভিৰ পৰি এই সম্ৰাট হিৰাকল পাচত মুছলমানৰ বিৰুদ্ধে অত্যাচৰণ কৰে।

এইদৰে আবিচিনিয়া (Abyssinia) ৰ নাজ্জাহী (বজা) আহুমা-
হালৈ আৰু মিচিৰ (Egypt)ৰ বজা মেকাও-
হাব্.চ.ৰ নাজ্জাহী কাছলৈ, বছৰাৰ শাসনকৰ্ত্তা হাবেছ-বেন্-আবি-
আছ.মাহাক আৰু মিচি-ছাৰলৈ, ইমামাৰ শাসনকৰ্ত্তা হাওয়াজ-বেন্-আলী
বৰ বজা মেকাওকা-ইত্যাদিলৈও চিঠি পঠোৱা হ'ল। তাতো তেওঁ-
ছক দাৱাত।

লোকক সেই সনাতন আৰু সাধাৰণ সত্যৰ পালন
কৰিবলৈ আহ্বান কৰা হৈছে। নাজ্জাহীৰ চিঠিখনত হজ্জবত ইছাৰ
সম্বন্ধে এই ফাঁকি কথা বেচিটকৈ আছিল,—“আৰু মই ঘোষণা কৰিছোঁ।
যে, ইছা আল্লাৰ প্ৰেৰিত নবী আৰু সতী সাধ্বী মন্নিয়মৰ গৰ্ভত
ভেথেন্তৰ জন্ম হৈছে।” নাজ্জাহীৰ মন আগৈয়ে ইছলামৰ ফালে ঢাল
খাই আছিল, কিন্তু এতিয়া সকলোৰে আগত তেওঁৰ মনৰ ভাব প্ৰকাশ
কৰি, জনাব বেছালং-নাৰৰ নিমিত্তে বহুত হা'দিয়'। (উপঢ়োজন) দি
পঠিয়ায়।

মিচিৰৰ বজাই পৃথিৱীৰ বাধা-বিঘিনিৰ বাবে দেখাদেখিকৈ ইছলাম
গ্ৰহণ নকৰিলেও তেওঁ বছল-কৰিমৰ (দ:) 'কদম মোবাবক'ত (পৰিত্ৰ
চৰণত) আত্মসমৰ্পণ কৰিছিল। তেওঁ বছল-কৰিমৰ (দ:) কটকীক
আথেবেথে বছৰাই অময়া ভক্তি আৰু নম্ৰতাৰে ভেথেন্তৰ চিঠিৰ
উত্তৰ দিলে আৰু তাৰ লগতে বহুত মূল্যবান 'হাদিয়াও' পঠাই দিলে।

যেনেকৈ এই খুষ্টান বজাসকললৈ বছল-কৰিমে (দ:) কটকী পঠাইছিল,
তেনেকৈ ইৰাণৰ (পাৰস্তৰ) 'আত্তশ-পোৰোস্ত'
ইৰাণৰ কেছ'লা খুছ'ৰ (খুই-উপাসক) কেছ'ৰা (Chosroes) খুছ'ক-পৰ-
পৰৱৰ্ত্তক দাৱাত। যেন্তৰ ওচৰলৈকো কটকী পঠাইছিল। বছল-কৰিমৰ

(দ:) চিঠিৰ ওপৰৰ ফাঁকি পঢ়িয়েই খঙত আৰু
অহংকাৰত কেছ'ৰাই জলি ওঁজখিকলৈ ধৰিলে—“সি ইমান পাৰ্বেহিনে,

মোক তাৰ সমনীয়াৰ দৰে চিঠি লিখিছে।” তেওঁ ভেতিয়াই চিঠি খন ডোখৰ-ডোখৰকৈ ফালি পেলালে আৰু কটকীজনক অপমান কৰিলে। সেই সময়ত কেছৰাই, পঞ্চাশ হেজাৰ বীৰ আৰু ছুদল সৈন্য লৈ গ্ৰীক সম্ৰাটৰ পৰা ফাল্‌চটিন (Palestine), আৰ্মেনীয়া আদি খনচেৰেক ডাঙৰ ডাঙৰ প্ৰদেশ বলেৰে কাঢ়িলে (১) আৰু আফ্ৰিকা আক্ৰমণ কৰি, মিচিৰ (Egypt) অধিকাৰ কৰি, কাৰ্থেজ নগৰলৈকে নিজৰ বিজয়-নিচান উকুৱাই, অহম্মদ গজাটোপৰ দৰে ওফনি আছিল। তেওঁৰ ধাৰণা আছিল যে, আন কোনো মানুহ তেওঁৰ সমান হ'ব নোৱাৰে। ভেতিয়াই তেওঁ এমনৰ গবৰ্ণৰ ৰাজ্যলৈ টান হুকুম দি পঠিয়ালে—“মোহম্মদক ধৰি ওপতে ওপতে মোৰ ওচৰলৈ পঠিয়াই দিবা।”

বহুল-কৰিমে (দঃ) কেছৰাৰ ব্যৱহাৰৰ কথা শুনি ক'লে— “যেনেকৈ চিঠিখন ফালিলে, তেনেকৈয়ে কেছৰাৰ সাম্ৰাজ্যও ডোখৰ ডোখৰ হ'ব।” বুৰঞ্জীয়ে সাক্ষ্য দিছে যে, এই উক্তি আখৰে আখৰে ফলিয়ালে।

ৰাজ্যানেও ভেতিয়াই গ্ৰেপ্তাৰী পৰমানা দি ‘বামুইয়া’ আৰু ‘খাৰাখাৰা’ নামেৰে দুজন বিষয়াক মদিনালৈ পঠাই দিলে।

এই বিষয়া দুজনে বহুলীয়া কাপোৰ পিন্ধি ৰমক্ৰমকৈ বহুল-কৰিমেৰ (দঃ) আগত ওলালগৈ। সিহঁতৰ ডাঠি নথকা দেখি, ভেৰেতে বিধৱী বুলি জানি ললে। তেওঁলোকক জোখাৰে আদৰ অভ্যর্থনা কৰিলে। কিন্তু পৰমানালৈ আওকাণ কৰা দেখি, কটকী দুজনে খদ্দত টিক্‌চি-বিক্‌চি উঠিল।

(১) মুছলিম পৰৱৰ্ত্তমান বৃত্তান্ত অনুসৰি, এইদৰে প্ৰদেশ দুটাই আৰু সম্ৰাটৰ হাতলৈ গ'ল।

কটকী —“হুকুম মতে যদি হাজিৰ হোৱা^১, ভাল ; গবৰ্ণৰ চাহেবে তোমাৰ নিমিত্তে অলপ খাটিব পাৰে, নতুবা খাহানশাহ খং উঠিব লাগিলে তোমাক চৈধ্য ভুবন দেখুৱাব।”

বহুল-কৰিম (দঃ)—“কাৰ হুকুম, কাৰ পৰৱানী ?”

কটকী—“ইবাণৰ বিখ্যাত ঋতানখাহ খুছক পৰৱেজৰ হুকুম।”

বহুল-কৰিম (দঃ)—“কিন্তু খুছকতো মৰিল। তেওঁৰ পুতেক চিৰোৱাই (Siroes) তেওঁক যোৱা বাতি বধ কৰি পেলাইছে। (১) যোৱা^১, বা'জানক এই বাতৰি জনাই দিয়াগৈ। দহোকুৰি জানিবা, ইছলামে অতি সোনকালে কেছৰাৰ ৰাজপাট ভধিকাৰ কৰিব। আৰু বা'জানক ইছলাম গ্ৰহণ কৰিবলৈ কৰা। ইছলাম গ্ৰহণ কৰিলে, তেওঁ আগৰ পদতে নিগাজীকৈ থাকিব পাৰিব।”

বা'জানে কটকীৰ মুখে সকলো কথা শুনি বৰ চিন্তিত হৈ ক'লে—“এই ভবিষ্যদ্বাণী যদি সঁচা হয়, তেতিয়া আমি খাটাতকৈ জানিব পাৰিম যে, মোহম্মদ সঁচাকৈয়ে তাজাৰ নবী। বাক, চোৱা যাওক।”

চাওঁতে চাওঁতে বা'জানৰ নামত 'চিৰোৱাৰ' এই 'কৰ্মান' (হুকুম) আহি পালেহি—“খুছক তেওঁৰ অতপালিৰ বাবে মাৰি পেলাই, মই সিংহাসনৰ গৰাকী হৈছোঁ।” এই কৰ্মান পোৱাৰ পাচত, বা'জান আৰু এমনৰ বহুত জুই-পুজক (পাৰ্চি) পৰিয়ালে ইছলাম গ্ৰহণ কৰিলে। খুছকপৰৱেজৰ মৃত্যুৰ বছৰেৰেকৰ পাচত ইবাণৰ সকলো মানুহ ইছলামত দীক্ষিত হয়।

(১) এই ঘটনা ৬২৮ খৃঃ অব্দত ঘটে।

ইমামৰ শাসনকৰ্ত্তা হাওজাৰ ওচৰলৈ ছোলেদ-বেন্-অলিদক পঠোৱা হৈছিল। হাওজাই কৈ পঠিয়ালে—“যদি মোহাম্মদে যোক গোটেই ইমামৰ গবৰ্ণৰ মুছলমান-ৰাজ্যৰ ৰজা কৰি দিয়ে, তেন্তে মই হাওজাক দাৱাত। ইছলাম গ্ৰহণ কৰিব পাৰোঁ।”

বহুবাৰ শাসনকৰ্ত্তা হাবেছ-বেন্-আৰিছামকৰ ওচৰলৈ ছোজা-বেন্-ওহাব-আছাদিক পঠোৱা হৈছিল। হাবেছে চিঠি বহুবাৰ গবৰ্ণৰ পাই বহুল-কৰিমক (দঃ) ধৰি আনিবলৈ সৈন্ত হাবেছ-বেন্-আৰিছামক দাৱাত। সন্মতে লিখি পঠিয়ালে, “তুমি এনে কাম কৰিবলৈ কেতিয়াও সাহ নকৰিবা, মোহাম্মদ এলা-পেচা মাহুহ নহয়।” তেতিয়া হাবেছে ভয় খাই, ছোজাক বহুত উপঢৌকন দি হজৰত বহুলৰ (দঃ) ওচৰলৈ পঠিয়াই দিলে। অলপ দিনতে হাবেছৰ মৃত্যু হয়। তেওঁৰ পাচত জাবালা-বেন্-আয়েহাম (১) বহুবাৰ গবৰ্ণৰ হয়। তেওঁৰ ওচৰলৈ চিঠি অহাত, তেওঁ অতি হেপাহেৰে ইছলামত দীক্ষিত হয়।

এইদৰে কোনো ধৰ্ম-গুৰুৱে জগতৰ প্ৰতাপী ৰজাসকলক নিজ প্ৰচাৰিত ধৰ্মৰ ফাললৈ আহ্বান কৰা নাই আৰু কৰিবলৈ সাহো কৰা নাই। এয়ে হৈছে বহুল-কৰিমৰ (দঃ) শ্ৰেষ্ঠতম বিশেষত্ব।

হোদায়বিয়া-সন্ধিৰ পাচত অলপ শান্তি হোৱাত, আববৰ আন আন খালিদ-বেন্-অলিদ, আমৰ-বেন্-আছ, মুছলমান-বেন্-তালহা দেখিবলৈ পাই ভিন্ ভিন্ দেশৰ আৰু ভিন্ ভিন্ আদি কোণেট বীৰ-ইছলাম গ্ৰহণ। তাতিৰ শ শকৈ মাহুহে উপধাচি ইছলাম গ্ৰহণ কৰে।

(১) পাচত এই জাবালাই বিশখগামী হৈ শক্তাচরণ কৰে। হজৰত ওমবৰ জীৱনী চাওক।

খালিদ-বেন্-আলিদ, আমর-বেন্-আ'ছ, ওহ্মান-বেন্-তাল্হা আদি বিখ্যাত কোবেচ বীর আৰু চৰ্দ্দাৰসকলে আৰু ইছলামৰ আন আন প্রধান বৈৰীসকলে আজি মক্কাৰ সকলো সুখ-সম্পদ আৰু ধন-দৌলতৰ মূৰত পদাঘাত কৰি সৰ্বস্ব ত্যাগ কৰি মদিনালৈ গৈ ইছলাম গ্ৰহণ কৰে । এওঁলোকেই পাচত দেশ-দেশান্তৰত ইছলামৰ বিজয়-নিচান উকুৰাই পৃথিবীত ষাউতি-মুগীয়াটক তেওঁলোকৰ বীৰত্বৰ চিন থৈ গৈছে ।

মেনজাৰ-বেন্-ছাতী বাহ্বায়েন প্ৰদেশৰ ইৰাণ সম্ৰাটৰ তলৰ এজন কৰ্ত্তালীয়া ৰজা । ৰছুল-কৰিমৰ (দঃ) চিঠি পাই, তেওঁ আৰু বাহ্বায়েনৰ ৰজা মোনজাৰ-বেন্-ছাতীৰ ইছলাম গ্ৰহণ কৰিলে । ইহুদী আৰু জুই-পূজকবিলাকৰ বেচি ভাগেই ইছলাম গ্ৰহণ কৰিবলৈ মান্তি নোহোৱাত,

মোনজাৰে ৰছুল-কৰিমলৈ (দঃ) সুধি পঠিয়ালে যে, ইহঁতক কি কৰা যাব । তেখেতে কৈ পঠিয়ালে, ধৰ্ম্মৰ নিমিত্তে কোনো প্ৰকাৰৰ বল-প্ৰয়োগ অত্যাৱ । যিবিলাকে মুছলমান হবলৈ হেঁপাহ নকৰে, তেওঁলোকে মাথোন 'জিজিয়া' (বাজকৰ) দিব লাগিব । মাহুহ বিলাকে ইমান দিন ইৰাণ সম্ৰাটৰ আৰু তেওঁৰ বিষয়াবিলাকৰ অত্যাচাৰত তেনেই জ্বলা-কলা তৈ পৰিছিল । ইহুদী, পাৰ্চি আদি অমুছলমানবিলাকে ৰছুল-কৰিমৰ (দঃ) এই ব্যৱস্থাৰ কথা শুনি বৰ ৰং পালে ।

এই সময়ত ৰছুল-কৰিমে (দঃ) ওহ্মান দেশৰ ৰজা জায়কৰ আৰু তেওঁৰ ভায়েক আদৰ ওচৰলৈ আমর-বেন্-আ'ছ ছাহাবীক ওহ্মানৰ ৰজা জায়কৰ চিঠি দি পঠাই দিলে । আৰিচিনিয়াৰ নাজ্জাহী, আৰু তেওঁৰ ভায়েক তাৰ প্ৰজা, পাছুবী আৰু পুৰোহিত সকলোৱে আদৰু ইছলাম এ । মুছলমান 'ছাহাব' বাতৰি শুনি তেওঁলোক আচৰিত হ'ল । তেওঁলোকে সোধাত, আমৰে ইছলাম নো কি, ইস্তাৰ শিকা

নো কি আৰু হোদায়বিয়া-সন্ধিৰ পাচত ইছলামৰ প্ৰভাৱ কেনেকৈ আৰু কেলেই বাঢ়ি গৈছে, সকলো বিষয় ভাঙ্গি-পাত বুজাই দিয়াত তেওঁলোক দুয়ো ইছলামত দীক্ষিত হ'ল।

এই অলপ দিনৰ ভিতৰতে বহুল-কৰিমে (দঃ) কটকী আৰু ছাহাবাসকলক কেউফালে পঠিয়ালে। এওঁলোকৰ আহ্বান শুনি আৰু দৃষ্টান্ত দেখি, সকলো ফালে 'ভৌহিন'ৰ ধ্বনি উঠিলে—চামে চামে দলে-দলে মাহুহ ইছলামত দীক্ষিত হবলৈ ধৰিলে। হুমাতল-জন্দল প্ৰদেশৰ চৰ্দাৰ আৰু আন আন বহুত মাহুহে ইছলাম গ্ৰহণ কৰিলে। এমন, তায়েফ আদি ঠাইত 'মোশ্বিক' (অংশীবাদী) বিলাকে 'জুলকেলাক' খোদা বুলি মানি আহিছিল। বহুল-কৰিমৰ (দঃ) শিক্ষাৰ গুণত জুলকেলাই নিজৰ প্ৰভুক ধেতিয়া চিনিব পাৰিলে, নিজেই খোদাৰ আসনৰ পৰা নামি আহিল। বজাই ইছলাম গ্ৰহণ কৰিবৰ দিনা এটা বৰ আনন্দ উৎসৱ হৈছিল। সেই দিনা বজাই ওঠৰ হাজাৰ বন্দী-বেটীক মুক্ত কৰি দিয়ে। পাচত হজৰত ওমৰৰ খিলাফতৰ সময়ত জুলকেলাই নিজৰ ৰাজত্ব এৰি মদিনালৈ গুচি আহে। এইদৰে হুবহুব ভিতৰত মুছলমানৰ সংখ্যা আৰু শক্তি হুগুণতকৈও বেছি বাঢ় গল।

খৃষ্টানবিলাকৰ শত্ৰুতা ।

ইবাণ অধিকাৰ কৰাৰ পাচত, খৃষ্টানবিলাকৰ অহঙ্কাৰ অতিপাতকৈ
 নামানব গবৰ্ণৰ ফৰ্বা-বাচিবলৈ ধৰিলে। সিহঁতে যেতিয়া দেখিলে,
 বেন্ আমেবৰ ইছলাম পৌত্তলিক আৰববিলাকৰ এজন লিখা-পঢ়া নমুনা
 এহণ আৰু তেওঁৰ সাধাৰণ মানুহে সিহঁতক ধৰ্ম্মৰ ফাললৈ আহ্বান
 হতা। কৰিছে, যীছুক মানুহৰ ল'ৰা বুলি কৈছে, আৰু লাহে
 লাহে ইছলামৰ প্ৰভাৱ চৰি গৈ আছে, তাতে আকৌ সেই সময়ত
 চিৰিয়াৰ মী-আন প্ৰদেশৰ গবৰ্ণৰ ফৰ্বা-বেন্-আমেবে, সকলো কথাৰে
 আঁত-পুৰি লৈ বহুল-কৰিমক (দঃ) যীছু খৃষ্টই উলুকাই যোৱা সেই
 সঁচা নবী বুলি জানি মুছলমান হ'ল; তেতিয়া মুছলমানবিলাক
 খৃষ্টানবিলাকৰ চকুৰ মূল হৈ পৰিল। বোম সম্ৰাটে ফৰ্বাক ধৰাই
 নিয়ে আৰু এই ন-ধৰ্ম্ম এৰিবলৈ হুকুম দিয়ে। তেওঁৰ হুকুম অমান্য
 কৰাত, ফৰ্বাক অন্তৰ শান্তি কৰি হতা কৰায়। ফৰ্বাই পেৰেজনিও
 উঠি অতি আনন্দেৰে “কল্‌মায়ে তোহিদ” পঢ়ি পঢ়ি অনন্ত ধামলৈ
 প্ৰয়াণ কৰিলে।

দেশে দেশে ৰজা আৰু চৰ্দাৰবিলাকলৈ যেনেকৈ বহুল-কৰিমে
 (দঃ) চিঠি দিছিল, তেনেকৈ খৃষ্টান সম্ৰাটৰ তলত
 বোহৰাব গবৰ্ণৰ চোবাহ্-বিলক দাৱাত—মুতা ৭৭। থকা গছান সম্প্ৰদায়ৰ (Ghassanide) বোহৰাব
 হিজৰতৰ ৮ম বছৰ গবৰ্ণৰ চোবাহ্-বিললৈও এখন চিঠি দি ওমৰে-বেন্-
 জাফাৰি আৱলট হাবেছক পঠাইছিল। সেই ঠাইৰ খৃষ্টানবিলাকৰ
 ৬৭৯ খৃঃ। পৰামৰ্শ মতে আৰু সম্ৰাটৰ অভিপ্ৰায় বুজি, কট-
 কীয়ে জেকজেলামৰ ওচৰত থকা মূতা বোলা ঠাইখন প্ৰাপ্তকৈ,

গবৰ্ণৰে তেওঁক ধৰি কটা-বাধ দি নকৰিবৰ চকৰি কৰি মৰাই পেলায়। কটকীক কোনেও মাৰিব নোৱাৰে, কিন্তু চোৰাহ্‌বিলে, এই সৰ্ববাদী-সম্মত-বিধানক ভৰিৰে মোহাৰি, মদিনা আক্ৰমণ কৰি ইছলাম নিশ্চল কৰিবলৈ, এক লাখ সৈন্ত গোটাই মাআব অঞ্চলত থৈ দিছিল, আৰু ওপৰঞ্চি দুই লাখ তৈয়াৰ কৰিছিল। সেই দেখি, চোৰাহ্‌বিলক শিক্ষা দিবৰ নিমিত্তে, ৮ম হিজৰীৰ জামাদি আউবল মাহত ৩০০০ তিনি হাজাৰ মোছলিম সৈন্ত মুতালৈ পঠোৱা হয়। এই সৈন্তৰ লগত জায়েদ-বেন্-হাবেছ, জাফৰ-বেন্-আবি-তালেব আৰু আব্দুল্লা-বেন্-ৰওবাহা নামেৰে তিন জন চৰ্দাৰ আছে।

এই জায়েদেই বিবি খদিজাৰ কিনা-গোলাম আছিল। বহুলকৰিমে (দঃ) বিবি খদিজাক বিয়া কৰাৰ পাচত, বিবি খদিজাই তেওঁক বহুল-কৰিমৰ হাতত গতাই দিয়ে। ইছলামৰ কল্যাণত এই স্থণিত গোলাম আজি এনে এটা বিৰাট মোছলিম ফৌজৰ প্ৰধান ‘আমীৰ’, যাৰ আঙ্গুলৰ চিন্নাবত শ শ কোবেচ আৰু আনছাৰ বীৰ খেৰো-গেৰো নকৰি নিজৰ প্ৰাণ দিবলৈ হাজিৰ—এয়ে বহুল-কৰিমৰ (দঃ) শিক্ষা, প্ৰিয় হজবতৰ আদৰ্শ !

বহুল-কৰিমে (দঃ) সৈন্তবিলাকক বিদায় দিবৰ সময়ত ক’লে—
 “সদায় আল্লালৈ ভয় কৰি চলিবা। প্ৰত্যেক মুছলমানৰ লগত ভাল ব্যৱহাৰ কৰিবা। আল্লাহ নাম লৈ যাত্ৰা কৰাঁ। তোমালোক যি দেশলৈ গৈছা, তাৰ দৌল-দেহালয়ত বহুত সাধু ককিৰ দেখিবলৈ পাবাঁ। সাম্ৰধান ! তেওঁলোকৰ কামত কোনো স্বকম বাধা-বিধিনি নকৰিবা। সাম্ৰধান ! তিবোতা, লৰা-ছোৱালী, বুঢ়া যেন এটিও কেতিয়াও তোমা লোকৰ হাতত মৰা নপৰে। সাম্ৰধান ! খৰ্জ পকুৰ একোপা গছো মেকাটিবা; আৰু এটা খৰো নেভাৰিবা।”

আল্লাহ নামত তিনি হাজ্জাব মুছলমানৰ এক লাখ খুষ্টানৰ লগত
ৰণ ! মুছলমানৰ একমাত্র শক্তি আল্লাহ ! ইয়াকেই বোলে ইছলাম,
ইয়াকেই বোলে 'ইমান' (ধৰ্ম-বিশ্বাস) ।

এই ৰণত অসাধাৰণ বীৰত্বৰ পৰিচয় দি, তিনিওজন চৰ্দাৰ আৰু
কেইজনমান মোছলিম বীৰ সিপৰীয়া হয় । এনে সময়ত শত্ৰুদলে
মৰণত শৰণ দি মোছলিম সৈন্যৰ ওপৰত উৰুৰি খাই পৰিল ।
মুছলমানৰ কেন্দ্ৰ ভাগি যোৱাত, সৈন্তবিলাক লৈ-লৈ-থৈ-থৈ হৈ পৰিল ।
এনে অবস্থাত দিখিজয়ী খালিদ-বেন-অলিদে মোছলেম জাতীয় নিচান
মাটিৰ পৰা তুলি ধৰাত, মুছলমান ফোজ জনাই গোটি খাই ঘোৰ্ণাৰ
ৰণ কৰিবলৈ ধৰিলে । সঁজ লাগিলত দুই দল দিহাদিহি নিজ নিজ
বহালৈ গুচি-গ'ল ।

বহুল-কৰিমে (দঃ) তিনি জন সেনাপতিৰ মৰা-বাতৰি পাই, শিয়া-
বিলাকক ৰণলৈ গৈ, সিহঁতৰ ভাইহঁতক সহায় কৰিবলৈ হুকুম দিলে ।
তেখেতৰ হুকুম পোৱা মাত্ৰকে মুছলমানবিলাকে মুতালৈ যাত্ৰা কৰিলে

ঘোঁৰ-ছাৱাৰ আৰু উট-ছাৱাৰবিলাক আগেয়ে মুতা পালেগৈ ।

মুছলমান ফৌজৰ মাজত এটা আনন্দৰ ঢৌ উঠিল
মুতা ৰণ । আৰু উৎসাহিত হৈ সিহঁতে শত্ৰু সৈন্যৰ ওপৰত

জাপ দি পৰিল । মুছলমানৰ আৰু বহুত লয়-লবৰ পাচত আহিছে
বুলি ভাবি, খুষ্টান সৈন্তবোৰ তৰা-মধা খাই কাছুটি এৰি গলাবলৈ
ধৰিলে । এক সপ্তাহ এই ৰণ চলি আছিল । খালিদৰ নিজ হাততে,
অৰ্থাৎ তৰোৱাল ভাগি ডোখৰ ডোখৰ হয় । এই ৰণত খালিদে
অসীম বীৰত্বৰ পৰিচয় দিয়ে, আৰু বীৰত্বৰ বঁটা স্বৰূপে
বহুল-কৰিমে (দঃ) তেওঁক 'ছাইকোৱা' (আল্লাহ তৰোৱাল)
উপাধি দিয়ে ।

মদিনাৰ দাঁতি কাষৰীয়া কেইদলমান বিধৰ্মীয়ে মদিনা অক্ৰমণ
কৰি মুছলমানবিলাকক ধ্বংস কৰিবলৈ সাজু হোৱাৰ
জাভোচ-চালাচেল, বাতৰি বহুল কৰিমে (দঃ) গুনি সিহঁতক আগচিবলৈ
বৰ ।
আছ-বেন্-আমৰক ৩০০ সৈন্ত দি পঠায় । মুছলমান
সৈন্তাই মদিনাৰ পৰা ১০ মাইলমান দূৰত থকা 'চালাচেল' বোলা
ঠাইখনত শত্ৰু সৈন্তৰ লগত মুখামুখি হয় । বাতিপুৱা হ'লত, দুই
দলৰে বৰ আৰম্ভ হল ; কিন্তু শত্ৰুবিলাকে অলপ পৰ যুঁজিয়েই ফৰিঙ্গ
ছিটিকা দিলে । 'চালাচেল' নামেৰে তাত এটা নাদ আছে, তাকে
পৰাই এই জাগাৰ এটা নাম হ'ল ।

মক্কা বিজয় ।

চোদায়বিয়া-সন্ধিৰ ঋত অজুসৰি, মক্কাৰ বনি-বেকৰে কোবেচবিলাকৰ
লগত আৰু বনি-খোজাআই বহুল-কৰিমৰ (দঃ)
১৮ বয়স, ৮ হিন্দী । লগত যিজন্য কৰে । এতিয়া কোবেচবিলাকে
৬২৯ খঃ । দেখিবলৈ পালে যে, মক্কাৰ আৰু তাৰ দক্ষিণ ফালৰ
আবৰ ফৈদবিলাক অতি সোনকালে ইছলামত দীক্ষিত হৈ যাব । কোবেচ,
তায়েকৰ চকি আৰু হোনেৰ হাবাজেন জাতি ভয়ত বিচেষ্টা
হ'ল । সেই দেখি, হাবাজেন ফৈদৰ চৰ্দাৰবিলাকে এই বেলি
মৰি-পৰি পুৰা এবছৰ চেষ্টা কৰি গোটেই পৌত্তলিক আবৰ-
বিলাকক লৈ একে লগে মুঠ বান্ধি মদিনা আক্ৰমণকাৰৰ যো-জা
কৰিবলৈ ধৰিলে ।

এই সময়ত, দক্ষিণ আৰবৰ ভিতৰত এক মাথোন বনি-খোজাআ মুহলমানবিলাকৰ লগত সন্ধি সূত্ৰেৰে বান্ধ খাই আছিল। কোবেচ-বিলাকে বনি-বেকবৰ লগত মিলি, হোদায়বিয়াৰ সন্ধি ভাঙ্গি, এদিন বাতি নিঙ্গ নিঙ্গ ঘৰত শুই থাকোঁতে বনি-খোজাআক হঠাৎ অতর্কিত ভাবে আক্ৰমণ কৰে। খোজায়ীবিলাকে তৎ নেপাই পলাই, কা'বাক হৰম স্বৰিকত সোমাই আশ্ৰয় লয়। কাৰণ, তাৰ ভিতৰত এটি গুড়ি পকুৱা যৰাও মহা পাপ। কিন্তু এই নৰাধমইতে সেই পবিত্ৰ হৰমৰ ভিতৰত সোমাই বুঢ়া-ডেকা, মতা-তিবোতা সকলোকে কচু-কটা দি গুচি যায়।

খোজায়ীবিলাকৰ ৪০ জন ডাঙ্গৰ মাহুহ বহুল-কৰিমৰ (দঃ) দৰবাৰলৈ গৈ এই বিষয় ফৰিয়াদ কৰে। কোবেচ আৰু বনি-বেকবৰ এই অতপালিৰ আৰু খোজাআ বংশৰ এই বিলাইৰ কথা শুনি, তেখেত বৰ দুখিত হ'ল। এফালে সন্ধিৰ স্বত্বৰ মৰ্যাদা আৰু নিজৰ প্ৰতিজ্ঞাৰ মান ৰক্ষা, আৰু আন ফালে স্বদেশবাসীসকললৈ তেখেতৰ স্বাভাৱিক চেনেহ। মক্কা আক্ৰমণ কৰিলে তেখেতৰ জননী জন্মভূমি একেবেলিয়েই খাত্তাং হৈ যাব। পৌত্তলিকবোৰ তেখেতৰ কাল-এক হলোও স্বদেশবাসী—জননী জন্মভূমিৰ সন্তান—ককাই-ভাই, এহেৰে বহুল-কৰিমে (দঃ) ৰণৰ আদেশ নিদি, পোনতে কোবেচবিলাকৰ ওচৰলৈ এজন কটকৌ পঠাই সোধালে, তেওঁলোকে এই অস্ত্ৰায় হত্যাৰ ক্ষতি-পূৰণ কেনেকৈ দিব—টকাকে দিবনে, বনি-বেকবৰ জাতিৰ লগত মিত্ৰতঃ এৰি দিব ?

কোবেচবিলাকে কোনোটোতে সৈমান নহ'ল। বহুল-কৰিমে (দঃ) দেখিলে যে খোজাআ কৈমৰ প্ৰতি যিবোৰ অতপালি অভিযাচাৰ কৰিলে, তাৰ প্ৰতিকাৰৰ নিমিত্তে তেখেত সন্ধিৰ স্বত্ব মতে মক্কাটলৈ যাবলৈ বাধ্য।

হাতেব্-বেন্-আবিবল্ ভাহা নামেৰে এজন ছাহাবীয়ে মক্কাত নিজৰ সকলো মানুহক এৰি মদিনালৈ যায়। তেওঁ কোবেচ নাছিল। তেওঁ ভাবিলে যে, মুছলমানবিলাকে মক্কা আক্ৰমণ কৰিলে, তেওঁৰ আপোন মানুহবিলাক বৰ অধস্তৰত পৰিব। বহুল-কৰিমে (দঃ) যে মক্কালৈ যাব, এই বাতৰিটো কোবেচবিলাকক দিলে তেওঁলোকৰ সন্মানভূতি পাব বুলি ভাবি, হাতেবে উম্মেছাবা নামেৰে কোবেচবিলাকৰ এজনী ‘আজাদী’ (মুক্ত-পোৱা) বান্দীৰ হাতত এখন গুপ্ত চিঠি পঠাই দিলে। বহুল কৰিমে (দঃ) এই কথাৰ স্মৃং পাই বোৰাৰে মানুহ পঠাই দি, সেই চিঠিখন বাটৰ পৰা অনায়। হাতেবে নিজৰ দাই-দোষ সৈ কঢ়াত, হজৰত ওমৰে তেওঁৰ মুণ্ডপাতৰ প্ৰস্তাৱ কৰিলে। কিন্তু বহুল-কৰিমে (দঃ) তেওঁৰ দোষ ক্ষমা কৰি দিলে।

৮ম হিজৰীৰ ১৮ বম্ব্ৰান তাৰিখে দহ হাজ্ৰাব শিষ্ট লগত লৈ বহুল-কৰিমে (দঃ) ঠিক সেই বাটেদি মক্কালৈ যাত্ৰা কৰিলে, যি বাটেদি আঠ বছৰৰ আগেয়ে তেখেতে মদিনালৈ ‘হিজৰত’ কৰিছিল। বাটত এতিখিনি মানুহৰ ‘তক্‌ব্বিৰ’ (১) ধ্বনিয়ে হিজ্ৰাজৰ গাঙ-ভূঁই, পাৰ্শ্বাড্-পৰ্বত কঁপাই তুলিলে। শিষ্টবিলাকৰ মাজত শুকুলা নিচানৰ ছাঁৰ তলত, শুকুলা ঘোঁৰাৰ ওপৰত বহি, বহুল-কৰিমে (দঃ) এই মহিমাবঞ্জিত দৃষ্ট, সেই সৰ্বশক্তিমান কৰুণানিধানৰ মজল হাতৰ চিন চাই চাই আগ বাঢ়ি বাবলৈ ধৰিলে। ভেতিয়া তেখেতৰ মূৰ বিনয় আৰু কৃতজ্ঞতাৰ ভৰত দৌ খাই আহিল। বাটতে, হজৰত আকাছে, তেওঁৰ পৰিয়ালেৰে সৈতে মক্কাৰ পৰা আহি তেখেতৰ লগত লগ লাগিলহি। এই দৰে মুছলমানবিলাকে ঋণাসময়ত মক্কাৰ ওচৰৰ ‘মক্‌জ-জুহুৰাণ’ (ছাদিয়ে-ফাতিমা) নামেৰে

ভৈয়াম এখনত ব'লগৈ। আবুছফিয়ান, হাকিম-বেন্-হেজাম আৰু বোদায়েল-বেন্-আৰ্কা নামেৰে কোৰেচ চৰ্দাৰ কেইজনমান ৰাতি পহৰা দিবলৈ বাহিৰলৈ গৈ, তাত জুইৰ পোহৰ দেখি, ভুলবলৈ আগবাঢ়ি যাওঁতেই ঘোৰ আন্ধাৰৰ মাজত বজ্জ গজীৰ মাতেৰে তেওঁলোকে গুনিবলৈ পালে—“তোমালোক বন্দী”। এটো সময়ত হজৰত ওমৰ-ফাককে এদল সৈন্য লৈ সেই ঠাইৰ চাৰিউফালে পহৰা দি ফুৰিছিল। কান্-শক্ৰ আবুছফিয়ান আদি তেওঁলোকৰ হাতত বন্দী হ'ল। হজৰত ওমৰে আবুছফিয়ানৰ টেঁটু তৰোৱালেৰে ছিঙ্গে, এনে সময়ত হজৰত আকাছে মাজত সোমাই কলে, “বহুল-কৰিমৰ (দঃ)-হুকুম নোপোৱালৈকে একো নকৰিব।” হজৰত ওমৰে হাত কোচ খুৱাই নিলে।

কোৰেচৰ প্ৰধান প্ৰতাপী চৰ্দাৰ আবুছফিয়ান আজি বহুল-কৰিমৰ (দঃ)

জাগত বন্দী হৈ থিয় দি আছে। পোটক তোলাৰ

আবুছফিয়ানৰ সোণালী সূযোগ ! কিন্তু উদাৰচেতা বহুল-কৰিমে ইছলাম গ্ৰহণ। (দঃ) এই ২১ বছৰ জোৰা নেবানেপেৰা পাশবিক

অতপালি অত্যাচাৰৰ এটি সামান্য কথাও মনত নেৰাখি ক'লে—“আবু-ছফিয়ান ! এতিয়াও তুমি সেই কৰুণানিধান ‘দাহুদহ লা শ্বয়িকলহ’ক (একমেবাদ্বিতীয়ক) চিনিব পৰা নাই নে ?” আবুছফিয়ানে মুখ আমোলাই উত্তৰ দিলে “হয়, এতিয়া পাৰিচো।” বহুল-কৰিমে (দঃ) বজ পাই স্নিগ্ধিলে—“বাক, আবুছফিয়ান ! মই যে আন্ধাৰ প্ৰেৰিত সঁচা নবী, এই সম্বন্ধে এতিয়াও তোমাৰ মনৰ খুৰুৰি মৰা নাই নে ?” তেওঁ উত্তৰ দিলে—“হয় একগমান খুৰুৰি এতিয়াও আছে।” ইয়াৰ দিনচেৰেকৰ পাচত আবুছফিয়ানে বহুল-কৰিমৰ (দঃ) ব্যৱহাৰত মুগ্ধ হৈ দেখাদেখিকৈ ইছলাম গ্ৰহণ কৰে।

বাতিপুৰা দোকমোকালিৰ লগে লগে উপত্যকাৰ টিঙ্গৰ পৰা হজৰত বিলালৰ আজান ধ্বনি উঠিল। ভক্তসকলেও 'আল্লাহো আক্বব' বুলি চাৰি-পাচীৰ পৰা একেচাবে উঠি 'জামাতে'ৰে (দলেৰে) ফজৰৰ নামাজ পঢ়িলে। তাৰ পাচত ভিন্ ভিন্ ফৈদৰ বীৰসকলে নিজে নিজে বেলেগ বেলেগ দল বান্ধি ভিন্ ভিন্ বাটেদি মকালৈ যাবলৈ ধৰিলে। আজি নগৰত দলদোপ্-হেন্দোলদোপ্। নিচানৰ পিচত নিচান, ফৌজৰ পাচত ফৌজ, আবু ছুফিয়ানৰ আগেদি গৈ আছে আৰু তেওঁ তবধ খাই ব'লাগি চাই আছে। চাৰ মুয়ৰ চাহাবে লিখিছে "It is a strange sight which at this time presented itself in the vale of Mecca,—a sight unique in the—history... ..It was a scene rendered possible only by the throes which gave birth to Islam." (১) তাৰ অলপ পাচতে আনুছাৰ পৰ্টন্ অতি ভেম্বৰে বুকু ফিন্দাই, তেওঁৰ চকুৰ আগেদি গৈছে। ছাআদ-বেন্-ওবাদা ইয়াৰ চৰ্দাৰ। ছাআদৰ ভাব-ভাজি দেখি আবুছুফিয়ানে ভয় খাই স্মিলিলে—“মোহাম্মদ, তুমি ভোমাৰ আপোন মাহুহবিলাক্ হত্যা কৰাৰ হুকুম দিছানে কি” ? বহুল-কৰিমে (দ:) উত্তৰ দিলে, “ক্ৰেতিয়াও দিয়া নাই। আজি গ্ৰেম আৰু কৰুণাৰ দিন। আজি কা'বাৰ মান চিৰকাললৈ বক্ষা কৰাৰ দিন।” ছাআদক খিতাতে কামৰ পৰা গুচাই, কেইচ-বেন্-ছাআদক চৰ্দাৰ পতা হ'ল। ছাআদেও কোনো মাত-বোল নকৰি ন'-সেনাপতিৰ হাতত নিচান দি নিজে তেওঁৰ বশ্তা স্বীকাৰ কৰি ললে। তাৰ পাচত বহুল কৰিমে (দ:) সকলোকে সুনাই দিলে যে, যি মাহুহে হাতত অস্ত্ৰ নলয়, বা যি কা'বাত গোমায়, যি নিজৰ ঘৰৰ ছদ্ম্বাৰ জপাই থব আৰু যি আবু-

ছুকিয়ান্ৰ ঘৰত সোমাব, তেওঁক অভয় দিয়া হ'ল। তেখেতে ইয়াকে শুনাই দিলে যে, নগৰত সোমাবৰ সময়ত নাইবা তাৰ পাচত, কোনেও অস্ত্ৰ ব্যৱহাৰ কৰিব নোৱাৰে। তেখেতে এনে সদয় ব্যৱহাৰ আৰু অহুপম কৰুণা প্ৰকাশ কৰাতো, কোৰেচবিলাকে আকাশ-জাল পতাত কম কৰা নাছিল। সেনাপতি খালিদ-বেন-অলিদে যি বাটেদি নগৰত সোমাইছিল, সেই কালেই কেতবোৰ মক্কাৰ মানুহে তেওঁৰ সৈন্যক ধেমু-কাঁড়েৰে আক্ৰমণ কৰে আৰু হুজন মুছলমানক মাৰি পেলায়। অগত্যা, খলিদেও তবোৱাল উলিয়াবলৈ বাধ্য হ'ল। যথাসময়ত বহুল-কৰিমে (দঃ) হাক নিদিয়াহেতেন, নগৰত ভয়ানক হত্যা-কাণ্ড হলেহেতেন। কোৰেচপক্ষে বহুত দুষ্ট গুণ্ডা মানুহক, মুছলমানবিলাকক আক্ৰমণ কৰিবলৈ, গোট খুৱাই থৈছিল। বহুল-কৰিমে (দঃ) এইটো দেখি, আনহাৰসকলক সাজু হৈ থাকিবলৈ আৰু পাচ দিনা পুৱা ছাফা-পৰ্ৱতৰ ওচৰত গোট খাবলৈ জুকুম দিলে। আবু-ছুকিয়ানে এনেটো মুছলমান সৈন্য গোটখোৱা দেখি ভয়ত আটাত পাৰি বহুল-কৰিমে (দঃ) কবলৈ ধৰিলে, “মোহম্মদ! কোৰেচৰ এই দলটোক যদি ধ্বংস কৰি পেলোৱা, আজিৰে পৰা কোৰেচৰ সঁচ পৃথিবীত নাইকিয়া হৈ যাব।” তেতিয়া বহুল-কৰিমে (দঃ) আবু-ছুকিয়ানক ক'লে, “যোৱা, তোমালোকক দুনাই ক্ষমা কৰিলোঁ, দুনাই অভয় দিলোঁ।”

যোৰ আন্ধাৰেৰে ছাতি ধৰা আবু মকভূমিৰ মাজত কেউফালে টক্কল পৰ্ৱতেৰে বেৰি ধৰা পৌত্তলিক মজ্জাত, ‘এতীম’ (ঘাট মাউৰা) ‘উম্মি’ (নিবন্ধৰ), নিঃসহায়, ছাগলী-বধীয়া হৈ এই অগত গুৰুৰ আবিৰ্ভাৱ।

পাঠক! মন কৰি চাওক—সেই এদিন যেতিয়া ছাফা পৰ্ৱতৰ ওপৰত উঠি, স্যাকুল হৈ তেখেতে অৱজ্ঞতে ‘একমেবদ্বিতীয়ম্’ ঘোষণা কৰিছিল—

সত্যৰ হ্বানেৰেআ আকাশ-পাতাল, পাহাড়-পৰ্বত, জাৰণি-বননি আদি
 প্ৰতিধ্বনিত হৈছিল, কুৰ্ব্বধীয়া আবুলাহাবে শিলেৰে তেখেতৰ
 মূৰ ভাঙ্গি তেজ্জেৰে গোটেই গাঁ বজা কৰি পেলাইছিল। পাচে মক্কাৰ
 লৰা-বুঢ়া, মতা-তিবোতা সকলোৱে ভুতে-ধৰা, বাজিকৰ, বলিয়া, গনক
 ইত্যাদি নাম দি এই নিষ্ঠকৰা এতীমক বাটে-ঘাটে হৈ দি খেদি ফুৰিছিল,
 এনেকি সকলোৰে অধিকাৰ থকা পবিত্ৰ কা'বাতো আল্লাৰ নাম লৈ
 এটি 'চিজ্দ্দা' দিবলৈ (সেৱা কৰিবলৈ) গলেও তেওঁ খেদা খাইছিল।
 নগৰৰ মাছুহৰ অত্যাচাৰ উৎপীড়নত তৎ নেপাই আল্লাৰ নাম
 ঘোষণা কৰিবলৈ তাৱেকলৈ গৈছিল, তাতো কেউকালবপৰা
 হাৰাশাস্তি হৈ খেদা খাই শিলৰ আঘাতত তেজ্জেৰে বজা হৈ
 আধা-মৰা অৱস্থাত উভতি আহিবলৈ বাধ্য হৈছিল, কিন্তু তেখেতে
 তৎ নেপাই সিহঁতৰ দোষ মাফ কৰিবলৈ তাক সিহঁতক সঁচা বাটলৈ
 আনিবলৈ আল্লাৰ দৰ্গাহত 'মুনাজাত' (প্ৰাৰ্থনা) কৰিছিল। এনে
 অত্যাচাৰ উৎপীড়ন হৈছিল যে, তেখেতৰ বহুত শিষ্যই তৎ নেপাই
 জননী সন্মভূমিৰ মায়া এৰি আবিচিনিয়াত গৈ আজ্জয় লবলৈ বাধ্য
 হৈছিল। তেখেতেও, তিনি বছৰ কাল সকলো শিষ্যক লৈ, আবুতালেব
 পৰ্বতত আৱদ্ধ হৈ, অশেষ যাতনা ভোগ কৰিব লগাত পৰিছিল।
 আল্লাৰ নাম চিৰকাললৈ মুমুত্ৰাবলৈ কোবেচবিলাকে গোটখাই প্ৰতিজ্ঞা-
 বদ্ধ হৈ তেখেতক ঘৰ বেৰি বধ কৰি পেলাবলৈ এদিন ৰাতি ঘাতক
 এদলক তবোৱাল হাতত দি পঠাইছিল, কিন্তু ঘাতকে ঘৰ বেৰি থাকোঁ-
 তেই তেখেতে মদিনাৰ বাটত, ছওৰ পৰ্বতৰ গাঁত এটাত লুকাই
 আশ্ৰয় লৈছিল আৰু শত্ৰুবিলাক ওচৰ পালত তেখেতৰ বন্ধু হজ্জবত
 আবুবকৰক চেনি দি বুজাইছিল "আপুনি ভয় নেখাব, আমি তিনিজন
 আছোঁ—আল্লাহ আমাৰ লগত আছে।" মদিনাতো, এই আৰ্থ বছৰ

কাল কোবেচবিলাকে দেখানৈখিক আক লুকাই লুকাই মদিনা আক্রমণ
কৰি তেখেতক হত্যা কৰি ইছলামৰ কণ-কঠিয়া মাৰিবলৈ
নেবানেপেৰাকৈ অহোপুৰুষাৰ্থ কৰি তেখেতক জুলুকি-জুলুকিকৈ
শিকাইছিল ।

কিমান ধুমুহা, কিমান আটল-বিলৈ, কিমান গৰ্গৰাণি, চেৰেকনি
কিমান ধুমধুমনি, মুছলমানবিলাকৰ মূৰৰ ওপৰেদি বাগৰি গৈছে,
কিন্তু বহুল-কৰিম (দঃ) এদিনলৈকো বিচলিত হোৱা নাই । ঘোৰ
আক্ৰান্ত পৰি থকা আৰবে, আৱাৰ বস্তিক মুখেৰে ফু মাৰি ভুমুৰাবলৈ
ইমীন দিনে অহোপুৰুষাৰ্থ কৰি চালে ; কিন্তু বেলিৰ কিৰণৰ দৰে,
তাৰ ভেজ দোপত দোপে চৰি আহি আজি ঘোৰ আক্ৰান্ত পৰি
কাণি-মুনি-লগা আৰবৰ ঘৰৰ চুকে চুকে পোহৰ পেলাই, মাজ আকা-
শলৈ উঠিছে—সকলো কুৰলি ধুমুহা বতাহ গাজনি ঠেলি আজি পৃথিবীত
স্বৰ্গৰাজ্য স্থাপিত কৰিবলৈ ধৰিছে ! আজি বিনা বক্তৃপাতে মক্কা নগৰ
বহুল-কৰিমৰ (দঃ) অধীনতা স্বীকাৰ কৰিবলৈ বাধ্য হৈছে !

বহুল-কৰিমৰ (দঃ) নগৰ প্ৰবেশ ।

কৈছ-জালি দিছে মাথোন. মক্কাবাসীয়ে ভয়ত পেপুৰা খাই তথা
লাগি চাই দেখিলে, লাখ লাখ মাহুৰৰ পৰম ধৰ্মগুণক আৰবৰ মগ
প্ৰতাপশালী মহাবাজাধিৰাজ কোবেচজেতা, দহ হাজাৰ আশ্ৰোৎসৰ্গী
বীৰ সেনাৰ চৰ্দাৰ জনাৰ বেছালৎ-মাৰ আৰু স্থপিত কিনা-গোলাৰ
জায়েৰ পুত্ৰক আহুমা, একে উটৰ ওপৰত উঠি আঢ়িছে :

সকলোৰে দেখি অবাৰ ! বাস্তবিক আজি মক্কা বিজয় নহয়, কোৰেচ বিজয়ো নহয়, আজি প্ৰেমৰ আগত পণ্ডতৰ পৰাজয় আৰু- সত্যৰ আগত স্বৰ্গতানৰ পৰাজয়। তেখেতে শত্ৰুক মুখেৰেই মাথোন ক্ষমা দেখুৱালে এনে নহয়, তেখেতে কামেৰে জগতত স্বৰ্গৰাজ্য স্থাপিত কৰিলে।

মানুহ মানুহৰ প্ৰভু হ'ব নোৱাৰে, মানুহ মানুহৰ গোলাম হ'ব নোৱাৰে। তেওঁলোকৰ এক মাত্ৰ প্ৰভু আল্লাহ আৰু তেওঁলোক সকলো এক মাত্ৰ তেওঁৰেই গোলাম আৰু তেওঁৰেই সন্তান—‘কা-
নমাচু উম্মতন্ বাহিদাতন’ (নিশ্চয়, সকলো মানুহই এক গোষ্ঠীৰ)। (১)
গতিকে, তেওঁলোক সকলো সমান।

সৰ্বনিয়ন্তা ৰব্বিল-আলেমীনৰ কি আশ্চৰ্য্য মহিমা ! যি ঠাইৰ পৰা ৰছুল-কৰিম (দঃ) নিগৃহীত, লাহিত হৈ নানা বৰষুণৰ ঘটনা ভূগি তং নেপাই, বিদেশত গৈ আজয় গৈছিল, আজি সেই ঠাই আকৌ তেখেতৰ ‘মোবাৰক’ পাৰৰ তলত আৰু তেখেতৰ দয়াৰ প্ৰতীকী।

বিজয়ী ৰজাই ২১ বছৰ যুঁজি আজি শত্ৰুক হৰালে। এনে অবস্থাতো দৰ্প-অহঙ্কাৰে এধান মানো তেখেতৰ মনক চুব নোৱাৰিলে। সকলো শক্তি, সকলো সফলতা, সকলো মহিমা, সকলো কৃতজ্ঞতা একমাত্ৰ আল্লাই—এই চিন্তাৰ লগে লগে নগৰত সোমোৱাৰ সময়ত, তেখেতৰ মূৰ ‘মোবাৰক’ লাহে লাহে দৌ খাই ‘চিজ্ দালৈ’ ঘোঁৰাৰ নিচিনা হৈছে। মক্কাৰ লাখ লাখ মতা-তিবোতা, ল’ৰা-ছোৱালীয়ে ভয়ত বুকু-ধুকধুকনি লাগি তেখেতৰ মুখৰ ফাললৈ ব’লাগি চাব লাগিছে। নিজৰ দোষবোৰ স্মৃতিৰি আজি সিহঁতে কতনো আত্ম-শাস্তি কৰিব লাগিছে। কোৰেচৰ চৰীফ আৰু মক্কাৰ গুৰিগালবিলাকে কৃতৰ্ণে।

মনত অনুতাপ ভোগ কৰিছে। সেই শক্তিশালী মূৰ্ত্তিবিলাকে যেন
তবধ লাগি, চকু মেলি ভেবা লাগি চাবলৈ ধৰিছে। দৃশ্য কি চমৎকাৰ !

নগৰত সোমাই বহুল-কৰিমে (দঃ) জয়জয়তে কা'বাৰ চাৰিওফালে
'তোৱাফ' (প্রদক্ষিণ) কৰিবলৈ ধৰিলে। সেই
কা'বাৰ 'তোৱাফ' - কালত 'বয়তুল্লা'ত (কা'বাত) সকলো জাতিৰে
আৰু প্ৰতিমা সমান অধিকাৰ আছিল। তাত প্ৰত্যেক দলৰ
আদিব ধ্বংস। পূজিত-প্ৰতিমা আৰু নামজলা মানুহৰ মূৰ্ত্তি বথাৰ
নিম্নম প্ৰচলিত আছিল আৰু বয়তুল্লাৰ কেউফালে পুতলা, চিত্ৰ,
আৰু ৩৬০টা পূজিত-প্ৰতিমা আছিল। বহুল কৰিমে (দঃ) এই আটাই-
বোৰকে বাহিৰ কৰি পেলোৱালে। (১) কা'বাৰ বেৰৰ গাত
হুজবও ইব্রাহীম (আঃ) আৰু ইশ্মাইলৰ (আঃ) চিত্ৰ অঁকা আছিল।
দিব গৰিয়ম (Mary)ৰ কোলাত যীচুৰ চিত্ৰও কা'বাৰ এটা
খুঁটাত অঁকা আছিল। বহুল-কৰিমৰ (দঃ) হুকুম মতে, হজৰত ওমৰ-
ফাককে সেই আটাইবোৰ চিত্ৰ ঘাঁহি মাচি চিন-ছাব নাইকিয়া কৰিলে।
তাৰ পাচত বহুল-কৰিমে (দঃ) কা'বাৰ ভিতৰত সোমাব খুজিছিল,
কিন্তু দুৱৰী ওছ্-মান-বেন-তাল্-হাই দুৱাৰ জপাই দিলে। এনে অৱস্থা
দেখি, এজন চাহাবীয়ে ওছ্-মানৰ গাতৰ পৰা সঁচাৰ-কাঠীটো কাটি
নিলে। কিন্তু বহুল-কৰিমে (দঃ) তেওঁও সেইটো ওভোতাই দিয়ালে।
ওছ্-মানে তেখেতৰ এই ব্যৱহাৰত মুগ্ধ হৈ তেতিয়াই দুৱাৰ মেলি দিলে
আৰু উপযাচি তেওঁ মুছলমান হ'ল। কা'বাৰ ভিতৰলৈ সোমোওতে
বাটত ঘিৰোৰ ধাতু বা শিলৰ মূৰ্ত্তি পাইছিল, বহুল-কৰিমে (দঃ)

(১) প্ৰতিমাও বাবে দামৰ ওচৰত নাক-কাণ গুণা এটা জাজৰ শিলৰ মূৰ্ত্তি
বাটৰ ওপৰতে পৰি আছে। মানুহে তাৰ ওপৰে গঢ়কি যায়।

নিজৰ হাতৰ লাখুটিৰে সিহঁতৰ কপালত খুচি খুচি কবলৈ ধৰিলে:—

“সত্য আহিল, মিছাৰ আন্ধাৰ নাইকিয়া হ’ল। মিছা নিশ্চয় ক্ষয়শীল, অসত্য কেতিয়াও আক উভতি নাহে।”

কা’বাৰ ভিতৰত সোমাই বহুল-কৰিম (দঃ) চুকে পতি ৷ আজি মনৰ হেপাহ পলুৱাই ‘তক্বিব’ (আল্লাহো আকবৰ) ধ্বনি কৰিবলৈ ধৰিলে আৰু তেখেতৰ লগৰীয়াসকলেও তাকে কৰিলে। প্ৰথম দিন আৰু ৰাতি এই দৰে ‘তক্বিব’ আৰু ‘তোৱাক’ (প্ৰদক্ষিণ কৰি কটোৱা হ’ল। পাচ দিনা ‘জোহোৰ’ নামাজৰ সময় হ’ল বহুল-কৰিমৰ (দঃ) হুকুম মতে, হজৰত বিলালে কা’বাৰ এডোৱৰ ওখ ঠাইত উঠি আজান দিবলৈ ধৰিলে। সেই ধ্বনি নগৰৰ কেউ কালে প্ৰতিধ্বনিত হৈ সকলোৰে মনত এটা অপূৰ্ণ নতুন ভাবৰ ঢৌ তুলি দিলে। প্ৰথম ‘তক্বিব’ৰ লগে লগে যোতয়া হামানবিলাক শিগ্ৰুৰ মুখত প্ৰতিধ্বনি হৈ উঠিল, মক্কাবাসীসকলে তেতিয়া ভয়ত খজত, অহঙ্কাৰত, লাজত, অপমানত আৰু দুখত তেনেই মৰাৰ নিচিনা হৈ জঁপ পৰিল। এনে বিজয়ী নগৰ প্ৰবেশ আৰু পৰাজিত শত্ৰুৰ প্ৰতি এনে সদয় ব্যৱহাৰ! জগতৰ বুৰঞ্জীত ইবাৰ তুলনা আছে নে ?

এই সময়ত কোৰেচবিলাকৰ মনৰ হৰ্ষবৰ্ণা আৰু ধ্বংসবৰ্ণাৰ পাব নাইকিয়া হ’ল। সিহঁতে চামে-চামে কা’বাৰ আগত গোট খাইছেহি। বহুল-কৰিমে (দঃ) কি কৰে বা কি কয়, তাক চাবৰ আৰু শুনিবৰ নিমিত্তে সকলো উদ্ভাহল। ‘জোহোৰ’ৰ নামাজ শেষ হোৱাৰ পাচত গোটখোৱা মাহুহবিলাকক বহুল-কৰিমে (দঃ) সোধোন কৰি এই বক্তৃতা দিলে:—

(১) আন্ধাৰ যুগৰ গোটেই অহঙ্কাৰ সমূল লুপ্ত হ'ল। অতি
বহুল-কৰিমৰ সামান্য বথৰ নিমিত্তে আৰববিলাকৰ এটা কৈদে
(দঃ) বহুতা আন এটা কৈদেৰ লগত যুগযুগান্তৰলৈকে আৰু
পুৰুষানুক্রমে খুনাখুনি, কটাকটি আৰু ডকাইতি
কৰিছিল। কোনো এটা মানুহৰ দোষৰ বাবে, তাৰ গোটেই কৈদেটোৰ
ওপৰত অনাবতে অত্যাচাৰ কৰা হৈছিল। এতিয়াৰ পৰা তাগৰ যিমান
শাবি দাৱা তাত্ছিল সকলোবোৰ বদ হ'ল।

(২) ইয়াৰ পাচত যদি কোনোৱে কোনো মানুহক হত্যা কৰি
হত্যা কৰে, তাৰ নিমিত্তে অকল হত্যাকাৰীয়ে দোষী হব। ভুলত
কোনো মানুহক হত্যা ক'ৰলে, হত্যাকাৰীয়ে উওৰাধিকাৰীবিলাকক
এশ উট ক্ষতি পূৰণ দিব লাগিব।

(৩) মানুহ বুলিলেই আদমৰ (Adam) পৰা হৈছে আৰু
আদম মাটিৰ পৰা সৃষ্ট হৈছে। গতিকে, আদমৰ পো-পোৱালী
বিলাক ইটো সিটোৰ ককাই-ভাই আৰু সহিত সকলো সমান,
আৰু মানুহ মাটিৰ নিচিনা অহঙ্কাৰ শূন্য হব লাগে। যি মানুহ
বেচি 'পৰভেক্সগাৰ' (সংযমশীল) আল্লাৰ ওচৰত তেওঁহে নেচি মইন।

(৪) সকলো বকম মদ আৰু আন বাগিয়াল বস্তু বেচা-কিনা নিষিদ্ধ।

বক্তাৰ মুখত বহুল-কৰিমে (দঃ) মানুহবিলাকক
অপৰাধবিলাকৰ
প্ৰতি বহুল-কৰিমৰ
(দঃ) ব্যৱহাৰ।
সম্বোধন কৰি ক'লে :—“হে কোৰেচ কৈদ !
হে মক্কাবাসীসকল ! তোমালোকৰ লগত আজি মই
কেনে ব্যৱহাৰ কৰিম বুলি ভাবিছোঁ।” সকলোৱে

একেমুখে উত্তৰ দিলে—“দয়া আৰু অনুগ্ৰহেৰে”। তেতিয়া বহুলে-
খোদাৰ চকুলো হৰ হৰকৈ গালেদি ববলৈ ধৰিলে। তেখেতে ক'লে.
“তাই, আজি মই তোমালোকক গালি শপনি একো নাপাবোঁ।” আল্লাহ

তা'লাই তোমালোকক ক্ষমা কৰক । তেওঁ 'বহ্‌মাহুৰ্‌হিম' (দয়াময় আৰু অলুপ্‌স্পাশীল) । যোৱাঁ, তোমালোক সকলো মুক্ত, সকলো স্বাধীন ।"

বছুল-কৰিমৰ (দঃ) এনে সদয় ব্যৱহাৰ দেখি জনচেৰেক ছাহাবাই বৰ বেয়া পাইছিল। এই সময়ত হজৰত আবুবকৰে তেওঁৰ বাপেক আবুকোহাফাহক বছুল-কৰিমৰ (দঃ) ওচৰলৈ আনিলে। আবুকোহাফাহ তেতিয়া অথৰ বুঢ়া হৈছিল। বছুল-কৰিমে (দঃ) তেওঁক দেখি ক'লে, "আবুবকৰ! কিয় তেওঁক এনে অৱস্থাত ইয়ালৈ আনিল", মই নিজেই তেওঁৰ ওচৰলৈ দেখা কৰিবলৈ গলোঁহেঁতেন।" তাৰ পাচত তেখেতে আবুকোহাফাহক নিজৰ ওচৰত বহুৱাই ইছলামত দীক্ষিত কৰে।

বছুল-কৰিমৰ (দঃ) অভয় ঘোষণাৰ পাচতো, যিবিলাকে খালিদৰ সৈন্য দলক আক্ৰমণ কৰি হুজ্জন ছাহাবাক মাৰি পেলাইছিল, সেই বিদ্ৰোহীবিলাককো তেখেতে মুক্ত কৰি দিলে। এজন মানুহে বছুল কৰিমক (দঃ) লুকাই বধ কৰিবৰ নিমিত্তে পাং পাতি এটা মানুহৰ পঠাইছিল। সেই মানুহটোৱে তেখেতক আক্ৰমণ কৰিব খোজোঁতেহ, ছাহাবাসকলে তাক ধৰি, তাৰ হাতৰ পৰা তৰোৱালখন কাটি লৈ তাক বন্দী কৰি থলে। বহ্‌মতুল-লিল্-আলমানৰ কৰুণাৰ গুণে সিও মুক্তি পালে।

মক্কা-বিজয়ৰ দ্বিতীয় দিনা, হাঁ-বোলোতেই-ছুমুনিয়াৰ-বাটৰি-পোৱা বছুল-কৰিমে (দঃ) কা'বাব 'ভোৱাক' (প্ৰদক্ষিণ) কৰি থাকোঁতে, কোআলা-বেন্-ওমৰ নামেৰে এজন মক্কাবাসীয়ে লুকাই ভেঁতেনক অতৰ্কিত ভাবে বধ কৰিবৰ নিমিত্তে আগবঢ়া দেখি, তেখেতে তেওঁৰ মনৰ ভাৱ বুজিব পাৰি তেওঁক হাঁহি হাঁহি ক'লে—"ভাল কথা, কোআলা! সেই আল্লাৰ আগত ক্ষমা খোজ।" কোআলাৰ

ভয়ত বুকু কঁপিবলৈ ধৰিলে। তেওঁৰ এই অৱস্থা দেখি বহুল-কৰিমে (দঃ) নিজৰ সোঁ হাতখন তেওঁৰ বুকুত দিয়াত, তেওঁৰ মনৰ ধ্বংসনি মাৰ গ'ল।

ইব্নে-ৰাবি নামেৰে বহুল-কৰিমৰ (দঃ) এজন নিলগীয়া ভায়েক আছিল। হোজেন ফৈদৰ এজন মানুহে তেওঁক বধ কৰে। শোণিত-প্ৰতিশোধ-লোৱা নিয়ম আগৰে পৰা চলি আছিল; কিন্তু ইয়াৰ প্ৰতিশোধ লোৱা নাছিল। সাতে সোতৰে ইয়াৰ প্ৰতিশোধ লোৱাৰ ভাৱ বহুল-কৰিমৰ (দঃ) ওপৰত পৰিছিল। তেখেতে প্ৰতিশোধ লোৱা দ্ৰুত থাকক এই অস্ত্ৰায় প্ৰথাকে সমূলি তুলি দিলে।

বহুল কৰিমৰ (দঃ) জীয়েক বিবি জয়নবে মক্কাৰ পৰা হোদায়বিয়ালৈ বাপেকৰ ওচৰলৈ আহোঁতে, বাটত তেওঁক হাক্কাৰ বেৰু-আলআছ'দ নামেৰে এটা বন্ধুৱে বাটীৰে খুচি হত্যা কৰিছিল। সেই বাবে, এই বন্ধুটোৱে ভয়ত ইৰাণলৈ (পাৰতলৈ) পলাই যাবলৈ দিহা কৰিছিল। কিন্তু বহুল-কৰিমৰ (দঃ) দয়া গুণৰ কথা শুনি তেখেতৰ ওচৰলৈ আহি প্ৰাণ তিৰু কৰাতে, তেখেতে তেওঁক ক্ষমা দিলে।

মক্কাৰ ভিতৰলৈ সোমোৱাৰ আগেয়ে, বহুল-কৰিমে (দঃ) নগৰৰ সকলো মানুহক অভয় দান দিছিল। ইয়াৰ পাচতো আক্ৰমা, হুক্ৰান আদি, কোৰেচ চৰ্গাবিলাকে বহুত মানুহ আৰু হাঁতিয়াৰ গোটাই বিদ্ৰোহাচৰণ কৰি, বহুল-কৰিমক (দঃ) হত্যা কৰিবৰ নিমিত্তে তলৈ-তলৈ আকাশ-জাল পাতিছিল। আক্ৰমাই ক্ষমাৰ অযোগ্য হুলি নিজেই ভাবি নগৰৰ পাচ ছুৱাবেদি ঘোঁৰাত উঠি, ন'কৈ বিয়া কৰা নিজৰ তিৰোতাক এৰি, এমনলৈ পলাই যায়। বহুল-কৰিমৰ (দঃ) ক্ষমা গুণ দেখি, তেওঁৰ ঘেনীয়েকে আউলী-বাউলী হৈ চুলি ছিৰি কাতৰ কৰি বহুল-কৰিমৰ (দঃ) ভৰিত দীঘল দি পৰি, তেওঁৰ স্বামীৰ প্ৰাণ তিৰু।

খুজিলে। তেখেতৰ মন পৰি গ'ল আৰু তেওঁৰ স্বামীৰ দোষ ক্ষমা কৰি দিলে। তেতিয়া তেওঁ এমনলৈ গৈ আক্ৰমক মাতি আনি বচুল-কৰিমৰ (দঃ) আগত হাজিৰ কৰেহি। তেখেতে আক্ৰমক দেখা পোৱা মাত্ৰকে, নিজে ঠিয় হৈ আগবঢ়াই আনি, আন্তব্যন্তকৈ ওচৰত বহুৱায়, আৰু পাচত হাৱাজেন ফৌজৰ ওপৰত সেনাপতি পাতি দিয়ে। এনে উদাহৰণ আজিলৈকে কোনো বুৰঞ্জীত পোৱা যাব নে ?

ছফ্ৰানেও ক্ষমাৰ অযোগ্য বুলি নিজে ভাবি মক্কাৰ পৰা পলাবলৈ বিচাৰিছিল। কিন্তু ব্যক্তগত কষ্ট, অত্যাচাৰ বা অপৰাধৰ বাবে কেতিয়াও কোনো বকম প্ৰতিশোধ বচুল-কৰিমে (দঃ) লোৱা নাছিল। এতেকে তেওঁকো তেখেতে ক্ষমা কৰি দিলে।

আবচল্লাহ-বেন-ছা'আদ বচুল-কৰিমৰ (দঃ) মহৰি আছিল। তেখেতে কিবা লিখিবলৈ ক'লে, তেওঁ তাক হেৰুৱাবলৈ কৰি ভাঁজ মিলাই এনে দৰে লিখি থয় যে, তাৰ প্ৰকৃত অৰ্থৰ বিপৰীত অৰ্থ হয়। পাচত ধৰা পৰাত, তেওঁ পলাই গৈ আকৌ পৌত্তলিক হৈ পৰে। মকা-বিজয়ৰ পাচত তেওঁ আৰু ক্ষমা প্ৰাৰ্থনা কৰাত, বচুল-কৰিমে (দঃ) তেওঁকো ক্ষমা কৰিলে।

মৌখিক উপদেশ ক্ষমা-গুণৰ প্ৰমাণ নহয়। নিজৰ কামেৰে তাক দেখুৱাব লাগে। যীচুয়ে পেৰেজনিঙ থাকোঁতে তেওঁৰ উৎপীড়নকাৰীক ক্ষমা কৰিবলৈ 'দোৱা' (প্ৰাৰ্থনা) কৰিছিল—এইটোৱে তেওঁৰ অন্তঃ-কৰণৰ শ্ৰেষ্ঠতা দেখুৱাইছে মাথোন। তেওঁৰ তেতিয়া এনে অৱস্থা হোৱা নাছিল যে, তেওঁৰ ক্ষমাৰ দৰ্কাৰ। বচুল-কৰিম (দঃ) বিজ্ঞতা হৈ মকাত সোমাইছে, আৰু তেতিয়া তেখেতৰ পদ তলত। যি ডেওপৰা মকাৰাসীয়ে তেখেতক ইমান অভ্যাচাৰ উৎপীড়ন কৰি জলা-কলা কৰিছিল, আজি সিহঁত তেখেতৰ কৃপা-ভিক্ষাৰী। তেখেতে

সিহঁতক প্ৰচলিত নিষম অহুসাৰে আজি চাওঁজৰ ছাত্ত দিব লাগিছিল। কিন্তু দয়াৰ সাগৰে সিহঁতক একেবেলিয়েই ক্ষমা কৰি দিলে।

আব্দুল্লাহ-বেন্ খাটল আৰু মেকয়াছ-বেন্-ছোবাবা নামেৰে দুজন খুনী আব্দুল্লাহ বেন্ খাটল আচামী নিজৰ প্ৰাণ বন্ধাৰ নিমিত্তে মদিনাৰ আৰু মেকয়াছ বেন পৰা পলাই আহি, মকাত আত্ম গোপন কৰি ছোবাবাৰ প্ৰাণ দণ্ড। আছিল। বিশ্বাস যাতকতা, স্বেচ্ছা পূৰ্বক নৰ হত্যা, ৰাজদ্রোহ, চৰকাৰী তহবিলৰ টকা চুৰি অপৰাধত, মক্কা বিজয়ৰ বহুত ভাগেয়ে, প্ৰচলিত আইন মতে, আব্দুল্লাহ প্ৰাণদণ্ডৰ হুকুম হৈছিল। মেবয়াছৰো নৰহত্যা অপৰাধত মক্কা বিজয়ৰ আগেয়ে প্ৰাণদণ্ডৰ হুকুম হৈছিল। সাতে সোতেৰে আগৰ হুকুম মতে এতিয়া কাম কৰা হ'ল। .

তাব্ৰাহাৰ (১) ষাঠি হাজাৰ স্তনজ্জিত আৰববাসীৰ ওপৰত ইছলামৰ প্ৰভাৱ।

সৈন্তাই যি ক'বা অধিকাৰ কৰিবলৈ আহি ধ্বংস পাইছিল, আজি সেই বা ৰা হুকুমত বহুল-কৰিমে

২:) দহ হেজাৰ ছাহাবাবে বিনা বক্তৃতাতে একে টিপাতে অধিকাৰ কৰি ললে—এই কথা লৈ মক্কাৰ ঠায়ে ঠায়ে জলাগৰা হবলৈ ধৰিলে।

আৰববাসীয়ে দেখিলে যে, সিহঁতৰ সেই শক্তিশীল প্ৰতিমা-বিলাক তলমূৰ কৰি মাটিত বহুল-কৰিব (২:) পাদপদ্মৰ তলত নিমাত হৈ নিতাল মাৰি থুৰি আছে। এতিয়া কোবেচৰ সকলো ভৈষ, অহঙ্কাৰ, মট-মতালি আৰু দুপটপনিয়ে, সকলো শত্ৰুতা আৰু বড়ুয়তাই আৰু সিহঁতৰ সকলো দেৱ-দেৱীয়ে ভেপেতৰ আগত হাব মানিলে। সেইবোৰ কাণ্ড দেখি, মক্কাবাসীৰ আৰু গাঁৱৰ মানুহহিলাকৰ উচ্চ-

(১) এওঁ এখন প্ৰদেশৰ প্ৰধান শাসনকৰ্ত্তা আছিল। বহুল কৰিম (২) মাকৰ গৰ্ভত থাকোঁতেই এই ঘটনা হয়। কোবান বৰিকৰ চুবা বিলত ইয়াৰ উল্লেখ আছে।

লামৰ প্ৰতি ভক্তি হৈ পৰিল। ইয়াৰ লগে লগে সিহঁতে যেতিয়া দেখিলে বহুল-কৰিমে (দঃ) এনে দয়ালু যে, কোঁবেচৰ নিচিনা অজ্ঞাত কাল-শত্ৰু আৰু ক্ৰমাৰ অযোগ্য দোষীবিলাককো ক্ৰমা কৰিছে, তেতিয়া সিহঁত একেবেলিয়েই মুগ্ধ হৈ পৰিল।

২০ বছৰৰ আগেয়ে ছাফা পৰ্বতত উঠি বহুল-কৰিমে (দঃ) মকা-বাসীবিলাকক সত্যৰ ফাললৈ যি দৰে আহ্বান কৰিছিল, আজিও সেই কৰণ, মধুৰ, আকুল আহ্বান—কোনো পাৰ্থক্য নাই; কিন্তু পাৰ্থক্য এই—তেতিয়া তেখেত তেনেই ককাল আৰু নিমাতিত আছিল আৰু আজি লাথ লাথ মাতুহে দলে দলে তেখেতৰ পদ ধলা লবলৈ হাবাখৰি পাই আহি পৰ্বতৰ দাঁতিত ছকুমলৈ বাট চাই থিয় দি আছেহি আৰু দলে দলে তেখেতৰ পবিত্ৰ হাত ধৰি পবিত্ৰ ইছলামত দীক্ষিত হবলৈ ধৰিছে।

কেউকালে 'নকীব' (ঘোষণাকাৰী) সকল ধৰ্মপ্ৰচাৰ কৰিবৰ নিমিত্তে গৈছে, কেউকালে ইছলামৰ জয়-চুন্দুতি বাজি উঠিছে, পশু পক্ষী আদি কৰি সকলো প্ৰাণীয়ে মধুৰ কণ্ঠে একত্ববাদ হিমাৰ ইছলাম গ্ৰহণ ধ্বনি কৰিছে। সেই সময়ত, এদিন বহুল-কৰিমে

(দঃ) চাফা পৰ্বতত উঠি নিবাসকলক উপদেশ দি থাকোঁতে, বোৰকা-পিন্ধা এগৰাকী তিবোতা ভয়ত থৰথৰকৈ কঁপি লাহে লাহে তেখেতৰ আগত উচুপি উচুপি কান্দি থিয়হৈ হাড়ঘোৰ কৰি, প্ৰাণ ভিক্ষা মাগিলেহি। উদাৰমতি বহুল-কৰিমে (দঃ) তেওঁক সান্ত্বনা দি কবলৈ ধৰিলে—“ভয় নেখাবী, ভয়ৰ কোনো কাৰণ নাই। মই বন্ধা নহওঁ, সত্ৰাট নহওঁ। মই তোমাৰে নিচিনা তিবোতা এগৰাকীৰ সন্তান। আল্লাই তোমাক ক্ৰমাকৰক।” তেতিয়াই তেওঁ ইছলামত দীক্ষিত হ’ল। এই তিবোতা গৰাকী পাঠকসকলৰ পূৰ্ব পৰিচিতা—সেই হিন্দা, সেই পিশাচিনী—কোবেচবিলাকৰ নেতা আবুছকিয়ানৰ তিবোতা, যি

কেচাই-খাতীয়ে, ওহাদ বণ-ক্ষেত্রত হজরত হাম্‌জাব বুকু ফালি কলিজাখন উলিয়াই চোবাই খাইছিল। উন্! এনে ঘোৰ কাল-শত্রুক ক্ষমা যে দিলেই, এনেকি তেওঁৰ উপদ্রব অতপালিৰ বিষয় বিলুপ্তাত্তও নুকটিলে। পাচত এৰেই প্ৰথম মোহ্লিম ৰাজবংশ উম্মিয়া ফৈদৰ মাক হৈছিল। (১)

হযাৰ দিনচেৰেকৰ পাচত আক্ৰমা-বেন্-আবুজোহেলে ইছলাম গ্ৰহণ কৰে। তেওঁৰ আক আন আন প্ৰাণৰ বৈবীবিলাকৰ আক্ৰমা বেন্-আবু-জোহেলৰ ইছলাম গ্ৰহণ। অপৰাধ যে ক্ষমা কৰিলেই, এনে কি আবুজুফিয়ানৰ ঘৰত সোমাই য়েয়ে আশ্ৰয় লৈছিল, তেওঁ। মুক্ত।

আবুজোহেলে আজীৱন বহুল-কৰিমৰ (দ:) লগত ঘোৰ শত্ৰুতা আচৰণ কাৰ আহিছিল। সি মৰাৰ পাচত, মুছলমানবিলাকে তাক গালি-খপনি পাৰে। আক্ৰমা মুছলমান হোৱাৰ পাচত, তেওঁ এদিন বহুল-কৰিমৰ (দ:) খেদমতত গোচৰ দিলেহি—“ম্যা বহুলুন্নাহ! মোৰ বাৰাজান মৰি গ’ল, কিন্তু এতিয়াও মুছলমানবিলাকে তেওঁক গৰিহণা দিয়ে, মই মনত বৰ কষ্ট পাওঁ।” বহুল-কৰিমে (দ:) শুনি ত্ৰুটিত হ’ল আৰু সকলোকে কৈ দিলে যে, মৰা মানুহক নিন্দা কৰি জীয়া মানুহক কষ্ট নিদিব। মৰা মানুহে তেওঁলোকৰ ধৰ্ম আৰু কন্মকল লৈ গুচি গৈছে, তেওঁলোকক গালি পৰা অজ্ঞায়।

তাৰ পাচত বহুল-কৰিমে (দ:) ঘোষণা কৰি দিলে যে, যি মানুহে মুক্তি ভঙ্গাব আদেশ আৰু ইছলাম গ্ৰহণ কৰিছে, তেওঁ যেম নিজৰ ঘৰৰ মূৰ্তি-ধৰ্ম পচাবৰ নিমিত্তে ঘোৰ ভাঙ্গি পেলায় আৰু গাৰ্ভত ইছলাম ‘নকীৰ’ পঠোৱা। প্ৰচাৰ কৰিবলৈ দলে দলে ‘নকীৰ’ পঠালে। ইছলামৰ স্বয় কেউকালে প্ৰচাৰিত হবলৈ ধৰিলে। খালিদ-বেন্-অলিদেও

জনচেৰেক মানুহ লৈ ‘বনি-জাজিমা’ ফৈদৰ ওচৰলৈ যায়। কিন্তু তেওঁ তালৈ গৈ গোটাচেৰেক মানুহক ভুলত মাৰি পেলায়। বহুল-কৰিমে (দঃ) এই বাতৰি শুনি ব্যাকুল হৈ চিঞৰি উঠিল, “হে আল্লাহ! তুমি জানিছা, খালিদৰ এই কামৰ লগত মোৰ কোনো সম্পৰ্ক নাই, মই নিৰ্দোষী।” পাচত বহুল-কৰিমে (দঃ) ভালেমান ধন-বিত দি সেই ফৈদৰ মানুহবিলাকক সন্তুষ্ট কৰিলে।

পৰ্বতীয়া আৰববিলাকৰ শত্ৰুতা

হোদায়বিয়া-সন্ধিৰ পাচৰ পৰাই ইছলামৰ প্ৰভাৱ দেখি, মক্কাৰ দাঁতিকাষৰীয়া পৰ্বতীয়া বন্ধুবিলাকৰ মনত ভয় সোমাল। পুৰা এবছৰ হেজ্জাকৰ হাৰাজেন আৰু তায়েফৰ ছকিফ খেলে আৰবৰ ভিন্ ভিন্ ফৈদ আৰু খেলৰ মানুহবিলাকক বহুল-কৰিমৰ (দঃ) বিৰুদ্ধে উচটাই দি আহিছিল। যেতিয়া দেখিলে যে, মক্কা বহুল-কৰিমৰ (দঃ) পাবৰ ওলত আৰু গাৰ্ৰৰ বেচি ভাগ মানুহে ইছলামৰ দৈব শক্তি দেখি, উপযাচি ইছলাম গ্ৰহণ কৰিছে; তেতিয়া সিহঁতৰ ভয় আৰু বাঢ়িবলৈ ধৰিলে। কোৰেচবিলাকৰ ৰাজহাড় ভাগিল। এতিয়া এই এমুঠি বিদেশী মুছলমানক যদি খেদাব পাৰোঁ, তেনেহলে আধা আৰবৰ ওপৰত আমাৰ আধিপত্য হব, এই ভাৱি সিহঁতে মুছলমানক অতৰ্কিত ভাবে আক্ৰমণ কৰিবলৈ ৪০০০ চাৰি হাজাৰ ফৌজ লৈ আগবাঢ়িল। মালিক-বেন-আউকে প্ৰধান সেনাপতিৰ ভাৱ পালে।

জানোচা মানুহবোৰ বাটৰ পৰা পলাই আহে, এই ভাবি মানিকে হুকুম দিলে যে, সকলোৱে নিজৰ পৰিয়াল আৰু বস্তু-বেহানি লৈ ওলাব লাগে। সেই দেখি, লৰা-ছোৱালী, তিবোতা উট ছাগলী আদি লৈ সিঁত ওলাল।

বহুল-কৰিমে (দঃ) এই বিপদৰ বাতৰি পাই, সিহঁতক ভেটা দিবলৈ বাৰ হাজাৰ মানুহ লৈ মক্কাৰ পৰা ওলাল।

হোনেন ৭৭। স্বদেশৰ স্বাধীনতা ৰক্ষা আৰু স্বদেশবাসীৰ মঙ্গলৰ হিছাবতৰ ৮ম বছৰ,
৬৬০ খৃ। নিমিত্তে, ছফৱান আদি ভালেমান পৌত্তলিকো

ডোখতৰ লগত যোগ দিলে। মক্কাৰ বহুত পৌত্তলিকে বহুত হাঁতিয়াৰ আৰু ধন-বিত ধাৰে দি তেখেতক সহায় কৰিলে। আকুল্লা-বেন্-ৰাৰিয়াই ৩০ হাজাৰ দেৰ্হম আৰু চাক্ফান-বেন্-উম্মিয়াই বহুত হাঁতিয়াৰ দিলে। মঙ্গলবাৰে গধূলি মক্কাৰ পৰা ১০ মাইল দূৰৈত হোনেন নামেৰে পৰ্বতীয়া ঠাই এডোখৰত শত্ৰু পক্ষৰ ফৌজক হঠাৎ দেখা পালেগৈ। চহিঙ্গবীৰ ২য় চাউৱাল তাৰিখে বাতিপুৱাই শত্ৰু পক্ষটো মোছ্লেম ফৌজৰ ওপৰত অতৰ্কিত ভাবে উবুৰি খাই পৰিলহি। ন মুছলমান আৰু 'অমুছলমান' সৈন্যবিলাক আগত আছিল। সেই সময়ত সিহঁতৰ বহুতৰ হাঁতিয়াৰ নাছিল। মোছ্লেম ফৌজ লৈ-লৈ-থে-থে চৈ পৰিল। এই সময়ত বহুল-কৰিমৰ (দঃ) ওচৰত, হজৰত আব্বাছ আৰু আবুছফিয়ানত বাজে আন কোনো মুছলমান নাছিল। কি ভয়ঙ্কৰ সময়! এনে বিপদৰ মাজতো তেখেতে একেবাও বিচলিত হোৱা নাই। তেখেতে ঘোঁৰাৰ পৰা নামি আঁঠু কাটি, আল্লাৰ ওচৰত সহায় আৰু শক্তি প্ৰাৰ্থনা কৰিবলৈ ধৰিলে। তাৰ পাচত আকৌ ঘোঁৰাত উঠিল। শত্ৰু সেনা আঁঠি তেখেতক বেৰি ধৰি কেউকালৰ পৰা অলেখ কাঁড় মাৰিবলৈ

ধৰিলে। কিন্তু তেখেতে নিজে সিহঁতৰ ওপৰত অস্ত্ৰ চলাব নোৱাৰিলে, মাথোন এমুঠি ধূলি আল্লাৰ নাম লৈ সিহঁতৰ চকুলৈ মাৰি পঠালে আৰু সিহঁতে চকু মোহাৰি মোহাৰি পাচ হুঁহকি গ'ল।

এই সময়ত হজৰত আব্বাছে এখন ওখ ঠাইত থিয় হৈ মুছল-মানবিলাকক বিজিয়াবলৈ ধৰিলে। তেওঁৰ মাত শুনি, কেউফালৰ পৰা “য়া লাৰ্বায়েক, য়া লাৰ্বায়েক” (এই যে হাজিৰ এই যে হাজিৰ) ধ্বনি উঠিবলৈ ধৰিলে। আৰু ছিন্-ভিন্ হৈ যোৱা সৈন্তবিলাক বহুল-কৰিমৰ (দঃ) ওচৰত গোট খালেহি। তেখেতে এমুঠি শিল গুটি তুলি লৈ শত্ৰুবিলাকৰ ফাললৈ মাৰি ক'লে—“শত্ৰু হাৰিল, আগ বাঢ়া!” মুছলমান ফৌজে, “আল্লাহে আৰবৰ” ধ্বনি কৰি, শত্ৰু ফৌজৰ ওপৰত পৰিল। দোৰ্ঘোৰ ৰণ আৰম্ভ হ'ল। মুছলমানৰ তৰোৱালৰ আগত শত্ৰু সৈন্তগুটি তিষ্ঠিব নোৱাৰি বয়-বস্তু সকলো পেলাই ধৰকাছুটি এৰি, পলাই ফাট মাৰিলে।

কিছুমান শত্ৰু সৈন্ত পলাই আগুতাছ নামেৰে ঠাই এডোখৰত
 মুছলমান সৈন্তক আকৌ ধৰিবলৈ গোট খাই
 আগুতাছ-ৰণ।
 ধাপলৈ আহিল। কিন্তু মুছলমানৰ ফৌজৰ আগত
 টাঁকৰ নোৱাৰি তাৰ পৰাও সিহঁত পলাই গ'ল। মুছলমানবিলাকে
 বহুত বন্দী আৰু ধন-বিভ পালে। তাত বাজে ২৪০০০ টুট আৰু
 ৪০,০০০ ছাগলী তেওঁলোকৰ হাতত পৰিল।

হাবাজেন আৰু ছকিকৰ পলৰীয়া সৈন্ত দলৰ বহুত মানুহ
 লৈ, মালিকে তায়েফত আশ্ৰয় ললেগৈ। তায়েকৰ
 ডায়েক-ৰণ।
 কেউফালে ভালেমান কোঠ থকাত ঠাইখন স্বৰক্ষিত।
 তাত আটাইবোৰে গোট খাই হুনাই মুছলমান
 ফৌজক ধৰিবলৈ সাজু হ'ল। বহুল-কৰিমে (দঃ) ইয়াৰ উৰু পাই, তালৈ

গৈ তাৰ কোঠবোৰ ঘেৰি পেলালে। কিন্তু এনেই বক্তৃপাত কৰা
অন্তায় ভাবি, প্ৰায় তিনি সপ্তাহ তাত থাকিও কোঠৰ ভিতৰত
সোমাবৰ কোনো চেষ্টা নকৰি, উভতি আহিল। তায়েফবাসীবিলাকে
ঘাতে আগলৈ বিদ্ৰোহাচৰণ নকৰে, এই ভাবি ভয় খুন্দাবলৈ
বুলিহে কোঠবোৰ অবৰোধ কৰা হৈছিল। উভতিবৰ সময়ত কেই-
জনমান মানুহে শত্ৰুবিলাকৰ ওপৰত 'বদ দোৱা' (খাণ্ড) দিহুৱিল
বহুল-কৰিমক (দঃ) অনুৰোধ কৰিছিল, কিন্তু তেখেতে দুইখন হাত
তুলি 'এইবুলি 'নেক দোৱা' হে (আশৰ্কাদ) কৰিলে—“হে আল্লাহ !
ছকিফক স্মৃতি দিয়া, সিহঁতক মোৰ লগত মিলিবলৈ দিয়া!!”

সকলো বন্দী আৰু সিহঁতৰ ধন-বস্তু ইমান দিন মক্কাৰ ওচৰত
জ্বৰাণা (জবালা) নামেৰে এঠাইত ৰখা হৈছিল। তায়েফৰ পৰা
উভতি অহাৰ পাচতো বহুল-কৰিমে (দঃ) দুই সপ্তাহ হাবাজেন-
বিলাকলৈ বাট চাই চাই, সিহঁত নহাত, অগত্যা সিহঁতৰ ধন-বস্তু
ছাগলা আদি কোৰেচ সৈন্যবিলাকৰ মাজত ভাগৱাট দিলে।

দুই সপ্তাহৰ পাচত হাবাজেন ফৈদৰ জনচেৰেক বন্দু বহুল-কৰিমৰ
(দঃ) খেদমতত হাজিৰ হৈ ককণা ভিক্ষা কৰাত, তেখেতৰ মন পৰি-
গ'ল। তেখেতে ক'লে, “তোমালোকৰ গৰ্ভিৰ বাবেহে সকলো ধন-
সম্পত্তি ভাগ হৈ গৈছে, মাথোন এতিয়া বণত বন্দী হোৱা ৬০০০ ছহাজাৰ
মানুহ ভাগ নোহোৱাকৈ আছে। ধন-সম্পত্তি ক্ষিৰত পাবলৈ এতিয়া
একো উপায় নাই।” সিহঁতে ক'লে আমাক ধন-বস্তু একো নেলাগে,
মাথোন আমাৰ মানুহবিলাকৰ প্ৰাণৰক্ষা হলেই হয়।” তেতিয়া বহুল-কৰিমে
(দঃ) ক'লে—“বাক, তোমালোক নামাজৰ সময়ত মছ জিনলৈ যাব।”

নামাজৰ পাচত বহুল কৰিমে (দঃ) সকলোকে ক'লে—“তোমা-
লোকৰ এই ভাইহঁতে, তোমালোকৰ আগত আহি বন্দীবিলাকক মুক্তিভিক্ষা

কৰিছেহি। মোৰ বংশ পৰিয়ালৰ পাবলগীয়া গোটেই বন্দীকে মই হলে পণ নোলোৱাকৈয়ে এনেই এৰি দিছোঁ।” তেখেতৰ এই উদাৰতা দেখি, তেতিয়াই মুছলমান সকলোৱেই নিজ ইচ্ছাবে নিজৰ পাবলগীয়া ভাগ এৰি দিলে। মাথোন হুজন অমুছলমানে বিনা পণত সিহঁতৰ দাবি এৰিব মুখজিলে। বহুল-কৰিমে (দঃ) তেতিয়া সেই মুক্তিপণ নিজে দিম বুলি গাত লৈ ৬০০০ ছহাজাৰ মতা-তিৰোতা, লৰা-ছোৱালীক, এটি ফুটা কড়ি নোলোৱাকৈ, তত্‌কালে মুক্ত কৰি দিলে। যাবৰ সময়ত তেখেতে বন্দীবিলাকক ন’ কাপোৰ পিন্ধাইহে বিদায় দিলে। তেখেতৰ এই মহত্ত্ব দেখি, তায়েফবাসীবিলাকৰ বহুতে তেতিয়াই ‘ইমান’ আনিলে।

বন্দীবিলাকৰ মাজত বহুল-কৰিমে (দঃ) খাই হেলিমাৰ জীয়েক ‘শ্বেমা’ও আছিল। বহুল-কৰিমে (দঃ) এই কথা জানি, তেতিয়াই নিজৰ গাৰ চাদৰখন পাৰি তেওঁক বহুৱালে আৰু মাকৰ বিষয় অনেক কথা স্মৃতি পা-পইচা দি বিদায় দিলে।

তায়েফৰ মানুহবিলাকে সিহঁতৰ কোঠৰ ওপৰৰ পৰা জুইত বজা হৈ থকা লোবোৰ পেলাই মুছলমানবিলাকক হাৰাশান্তি কৰিছিল। আগত থকা আঙ্গুৰ বাৰীবোৰে মুছলমানবিলাকৰ অস্থবিধা কৰাত, বহুল-কৰিমে (দঃ) হুকুম মতে, আঙ্গুৰ গছবোৰ কাটি পেলাবলৈ ধৰা হৈছিল। তেতিয়া ভয় খাই, শত্ৰু পক্ষৰ জনচেবেক মানুহ আহি সেই গছবোৰ নেকাটিবলৈ আৰম্ভ কৰাত বহুল-কৰিমে (দঃ) কাটিবলৈ হাক দিলে।

বহুল-কৰিমে (দঃ) এতিয়া কোঠৰ ভিতৰত সোমাই থকা সেনাপতি মালিকলৈ কৈ পঠিয়ালে যে, যদি তেওঁ আহি ভবিষ্যতে তেখেতৰ বা মুছলমান সৰ্কলৰে বিক্ৰে কোনো শত্ৰুতা নকৰেঁ বুলি প্ৰতিজ্ঞা

কবে, তেনেহলে হোনেন-বণত তেওঁলোকৰ যি বয়-বস্তু মুছলমানৰ হাতত পৰিছিল, তাক ওভোতাই দিব আৰু তাৰ উপৰি ১০০ টা উট পাব। মালিকে সজ্জ হৈ গোটেই কৈদে সৈতে মুছলমান হয়।

তায়েক প্ৰতিনিধিসকলৰ লগত হজৰত হাম্জাৰ হত্যাকাৰী সেই হাব্‌চা গোলাম (Negro slave) বাহৰীও আহিছিল। সি বহুল-কৰিমৰ (দঃ) আগত ক্ষমা প্ৰাৰ্থনা কৰাত, তাকো ক্ষমা কৰি দিলে।

কা'ব-বেন-জহীৰ নামেৰে আৰবৰ এজন নামজলা কবিয়ে ওজ্জ্বলী কবিতা লিখি গোটেই আৰব প্ৰদেশক ইছলামৰ কা'ব-বেন-জহীৰ বিৰুদ্ধে উচটাই দিছিল। মক্কা-জয় হোৱাত, তেওঁ ইছলাম গ্ৰহণ। নগৰ এৰি পলাইছিল। পাচত বহুল-কৰিমৰ (দঃ) দয়া গুণৰ কথা শুনি, তেওঁ নিজৰ দোষত লজ্জিত হৈ ছদ্ম বেশ ধৰি তেখেতৰ ওচৰলৈ আহি ক'লে—“য়া বহুলুল্লাহ! মই যদি কা'বক আপোনাৰ আগত আনি পেলাই দিওঁ আৰু সি ইছলাম গ্ৰহণ কৰে, তেন্তে তাক আপুনি ক্ষমা কৰিব নে?” বহুল-কৰিমে (দঃ) ক'লে—

“অৱশ্যে মই তেওঁক ক্ষমা কৰিম।” তেতিয়া কা'বে কৰঘোৰে আঠ লৈ উত্তৰ দিলে—“য়া বহুলুল্লাহ! ময়ে সেই পাৰ্শী কা'ব।” এই কথা শুনিয়েই উপস্থিত ভদ্ৰলোকসকলে খজত জলি পাকি, “মাৰ মাৰ, ধৰ ধৰ” কৈ তেওঁক বধিবলৈ উঠিলে। এনেতে, বহুল-কৰিমে (দঃ) তেওঁলোকক বাধা দি ক'লে—“ক্ষান্ত হোৱাঁ, মই কা'বক অস্ত্ৰ দিছোঁ।” কা'বে তেতিয়া ‘কলমায়ে শাহাদত’ পঢ়ি ইছলাম গ্ৰহণ কৰিলে। এই মহত্বত মুগ্ধ হৈ কা'বে এটি গুণ-কীৰ্ত্তনশূচক কবিতা লিখে। বহুল-কৰিমে (দঃ) তাক পঢ়ি, তাৰ বঁটা স্বৰূপে তেওঁক তেতিয়াই নিজৰ চান্দৰ এখন দিলে। খলিফা মাৰিয়াই, কা'বৰ ঐ শব্দসকলৰ

পৰা এই চাদবখন ২০ কুৰি হাজাৰ দেৰ্হম দি কিনি লয়। পাঁচত ৩৬ জন খলিফাই এই চাদবখন পিন্ধিছিল। অবশেষত তাতাবৰ ৰজা হালাকুৱে বোগদাদ (Baghdad) জয় কৰি মোতাম্মে খলিফাৰ পৰা চাদবখন কাটি নি, গুৰি পেলায়।

বহুল-কৰিমে (দঃ) ৰণত পোৱা সকলোবোৰ বয়-বস্তু, এইদৰে ন-মাহুহবিলাক ১০ দি উকুৱাই দিব বুলি ভাবি, মুছলমানবিলাকে তাৰ ভাগ বিচাৰিলে। বহুল-কৰিমে (দঃ) তেতিয়া আগৰ নিয়ম মতে $\frac{1}{3}$ ভাগ নিজৰ ফৌজৰ মাজত ভগিয়াই দিলে আৰু নিজৰ কাৰণ $\frac{1}{3}$ ভাগ ৰাখিলে।

তায়েকৰ দ্বাৰা আক্ৰমণ কৰোঁতেই আবুছফিয়ানৰ চকু এটা নষ্ট হয়। সেট বাবে, বহুল-কৰিমে (দঃ) নিজৰ ভাগৰ পৰা ক্ষতি পূৰণ স্বৰূপে তেওঁক ১০০ টা উট আৰু কিছু টকা দি, বাকী যি তেখেতৰ আছিল, তাক আক্ৰমা-বেন্-আবুজেহেল আৰু 'মক্কাৰ আন আন নামডলা ন-মুছলমানবিলাকৰ মাজত ভগিয়াই দিলে। এই মাহুহ বিলাকৰ মাজত আব্বাছ-বেন্-মাব্দাচ নামেৰে এজন কৰি আছিল। তেওঁ যি ভাগ পাইছিল তাত খুচি নটো, এটা ব্যঙ্গপূৰ্ণ কবিতা গাবলৈ ধৰে। বহুল-কৰিমে (দঃ) শুনি মিচিকিয়াই হাঁহি হুকুম দিলে—“এই মাহুহজনক ইয়াৰপৰা লৈ গৈ তেওঁৰ জিভাখন কাটি পেলাওঁ।” ইজৰত ওমৰে সঁচা সঁচিকৈ তেওঁৰ জিভাখন কাটে কাটে হৈছে, এনেতে ইজৰত আলীয়ে বহুল-কৰিমৰ (দঃ) আদেশৰ মন্তব্য বুজি আব্বাছক ব'ত ৰণত পোৱা ক্ষতবোৰ জমা কৰি থোৱা হৈছিল তালৈ নিলে। তাত ইজৰত আলীয়ে কলে—“আব্বাছ! তোমাক যিকৈ লাগে, এই ক্ষতবোৰবপৰা লোৱাঁ।” এই কথা শুনি আব্বাছে আপুৰাই চিঞৰি উঠিল “এই দৰেই বহুল-কৰিমে (দঃ) মোৰ

জিভা কাটিবলৈ হুকুম দিছেনে ? মই শপত খাই কৈছো মোক একো নেলাগে ।” তথাপি বহুল-কৰিমে (দঃ) পাচত তেওঁলৈ ৬০টা উট পঠিয়াই দিলে । তেতিয়াৰেপৰা তেওঁ বহুল-কৰিমৰ (দঃ) এজন প্রধান অময়া ভক্ত হৈ পৰিল ।

আনছাৰবিলাকে বহুল-কৰিমৰ (দঃ) ভাগৰ ভাগ নোপোৱাত, ‘মোনাফিক’ (কপটীয়া মুছলমান) কেইজনমানে আনছাৰ ডেকা জনচেৰেকক কুমৰুণা দি উচটাই দিছিল । বহুল-কৰিমে (দঃ), ইয়াৰ ওলা-নলা পাই সেই ডেকাবিলাকক বুজাই ক’লে—“কোৱাৰাক ন’কৈ দীক্ষিত হৈছে আৰু তেওঁলোকৰ এই ৰণত ভালেমান ইহা হৈছে, তেওঁলোকক সজুট কৰিবলৈকে মই এনে কৰিলোঁ । তেওঁ লোকে উট, ‘ছাগলী আদ লৈ ঘৰলৈ যাব । কিন্তু তোমালোকে তোমালোকৰ মাজত খোদাৰ বহুলক লৈ ঘৰলৈ যাব । মই তোমালোকৰ লগত আছোঁ” । তেতিয়া আনছাৰবিলাকে ইহি পেলালে ।

অষ্টম হিজৰীৰ শেহ মাহত বহুল-কৰিম (দঃ) মদিনালৈ আচে । সত্য ধৰ্ম্মলৈ আহ্বান কৰিবৰ নিমিত্তে কেউকালে ‘নকীৰ’ পঠোৱা হয় । বহুল-কৰিমৰ (দঃ) স্বৰ্গীয় চৰিত্ৰৰ প্ৰভাৱত আৰু তেখেতৰ প্ৰচাৰ কৰা সত্যৰ মহিমাত জনসাধাৰণ আকৃষ্ট হৈ ‘তৌহিদ’ৰ ধৰ্ম্ম চাৰিওফালে তুলিবলৈ ধৰিলে ।

এট অষ্টম হিজৰীৰ শেহ ছোৱাত বহুল-কৰিমৰ (দঃ) ছমতীয়া কেচুৱা হুমলীয়া পুডেক ইব্ৰাহিমৰ ‘ইস্তাকাল’ (মৃত্যু) বহুল-কৰিমৰ (দঃ) হয় । ঘটনাক্ৰমে সেই দিনা সূৰ্য্য গ্ৰহণ পুডেক ইব্ৰাহিমৰ মৃত্যু লগাত, আকাশ আন্ধাৰ হৈছিল । এই দুট ঘটনা একে সময়তে হোৱাত মৰ্কাবাসীসকলে আচৰিত হৈ কবলৈ ধৰিলে । “ইজৰত মোহম্মদ (দঃ) সঁচাকৈয়ে আল্লাৰ বহুল । সেই দৈৰ্ঘ্য, আজি

প্ৰকৃতিয়েও তেখেতৰ পুতেকৰ অকাল মৃত্যুত 'শোক কাঁবেছে' বহুল-কবমে (দঃ) এই কথা শুনি ক'লে—“কোনো মানুহৰ জনম-মৰণৰ লগত প্ৰকৃতিৰ কোনো সম্পৰ্ক নাই। এই ঘটনাৰ বাবেহে যদি তোমালোকে মোক সঁচা আল্লাৰ-বহুল বুলি ভাবিছাঁ, তেনেও মই তোমালোকক ইচ্ছামত দাফিও কৰিব নোৱাৰোঁ।” এনেধৰণ অন্ধ বিশ্বাসৰ কণ-কঠীয়া মৰাই হৈছে ইচ্ছামৰ ঘাই লক্ষ্য। Sir Mun চাহাবে লিখিছে —“ভণ্ড মানুহ হলে এই ভ্ৰান্তিটোকে সঁচা বুলি ধৰ ললেহে, কিন্তু মোহম্মদে এই ধাৰণা অগ্ৰাহ্য কৰিলে।”

তাবুক অভিযান।

(৯ হিজৰী, বজব। ৬৩০ খৃঃ অষ্টোবৰ।)

ৰোমৰ কায়েচৰে (সম্ৰাটে) যীচু খৃষ্টৰ জন্মৰ আগৰেপৰা মাবৰ দেশখন নিজৰ হাতলৈ আনিবলৈ চেষ্টা কৰি আহিল। এবেলি সম্ৰাট আগষ্টচৰ সাহায্যত ইলিয়াছগ্যালচ নামেৰে ঠেৰাণ (পাবন্ত) দেশৰ এজন শাসন-কৰ্ত্তাই বহুত ফৌজ লৈ মাবৰ আক্ৰমণ কৰিবলৈ আৰ্হি ছমাহ মৰি-পৰি যুঁজিও নিৰাশ হৈ আলেকজান্দ্রিয়ালৈ উভতি যাবলৈ বাধ্য হয়। তাৰ পাচত মুক্তা বগন্ত হাবি ঘোষাত, ৰোমৰ সম্ৰাটে আৰ্হিতকৈ অপমান পালে। এই অপমানৰ পোটক দিবলৈ আৰু ইচ্ছামৰ দিনক-দিনে অতপা শ্ৰীবৃদ্ধি দেখি ভয় খাই, তাৰ কঁকাল ভাঙি পেলাবৰ অৰ্থে, কায়েচৰে মদিনা আক্ৰমণ কৰিবলৈ সাজু হ'ল। বজব মানুহৰ আগ ছোৱাতে চিৰিয়াৰ পক্ষ এদল সাউদে মদিনালৈ আহি উলিয়াই দিলে যে, কায়েচৰে ৪০ হেজাৰ ফৌজ কোৱা

নামেৰে সেনাপতিৰ তলত দি মদিনা আক্ৰমণ কৰিবলৈ পঠিয়াইছে, আৰু
আববৰ অলেখ খুঁটান আৰু পোতলিকে বিদ্রোহ ঘোষণা কৰিব।

বহুল-কৰিমে (দঃ) এই উৰা-বাতৰি পাই, ৪০ হেজ্জাৰ বীৰ লৈ
শত্ৰু-সৈন্যক আগতিবলৈ ওলাল। হজ্জবত ওমৰে নিজৰ যি ধন-সম্পত্তি
আছিল মানে তাৰ আদখিনি এই বণৰ নিমিত্তে দিলে। হজ্জবত
আববৰে নিজৰ যি আছিল মানে গোটেইখিনি দি পেলালে।
বহুল-কৰিমে (দঃ) সুস্থিলে—“আববকৰ ! নিজৰ পৰিয়ালৰ নিমিত্তে
যৰত কি থৈছা ?” চিদ্দিক-আকবৰে উত্তৰ দিলে—“অক্ষয় বহুল—
আল্লাহ আৰু তেওঁৰ বহুল”। হজ্জবত ওছমান জিন্নূৰেইনে
এহেজ্জাৰ উট, ৭০টা ঘোঁৰা, এহেজ্জাৰ সোণৰ মোহৰ আৰু আবশ্যকীয়
আহিলা-পাতি দিলে। এইদৰে ছাহাবা সকলোৰে গাই পতি সহায়
কৰিলে। মুছলমান ভিৰোতাবিলাকেও নিজৰ অলঙ্কাৰাদি বেচি
টকা-পয়চা দি সহায় কৰিলে। আবু-আকেল নামেৰে এজন দুখীয়া
ছাত্ৰবীয়ে হুসেব খোৰ্মা (শুকান খাজূৰ) আনি বহুল-কৰিমক (দঃ)
কলে যে, ওবেৰাত মাছৰ পানী যোগাই চাৰি সৈব খোৰ্মা পাই-
ছলোঁ, তাৰে আধা লবা-ছোতালীৰ নিমিত্তে থৈ, আধা আনিছো।

৩০ হেজ্জাৰ পদাতিক আৰু ১০ হেজ্জাৰ ঘোঁৰা-ছাত্ৰাব আল্লাৰ
জয়ধ্বনি কৰি পাহাড়-পৰ্বত কঁপাই তাবুকত ওলাল। বিজ্ঞান
মাছৰৰ আজুলিৰ চিহ্নাবতে ইমানবিলাক মাছৰে উৎসাহেৰে নিজৰ
প্ৰাণ দিবলৈ তৈয়াৰ হব পাৰে, তেনে মাছৰৰ লগত যুঁজা উলা-
মুলা কথা নহয়—এনে ভাবি, কাৰণেৰে সৈন্তই ভয়ত সোত্-মোচ খাই
বাটৰে পৰা উভতি গ'ল।

বহুল-কৰিমে (দঃ) প্ৰায় এশাহমান তাবুকতে থাকি, তাৰ খুঁটান-
বিলাকৰ মাজত ইচ্ছাম প্ৰচাৰ কৰে। বোমৰ কোজ উভতি যোৱাৰ

পাচত, তার খুষ্টানবিলাকক নিৰ্মূল কৰাৰ বৰ চল ওলাইছিল। কিন্তু ককণাসাগৰ বহুল-কৰিমে (দঃ) সিহঁতক অভয় দান দিলে। তেখেতৰ অল্পপম চৰিত্ৰ আৰু মাৰুমা দেখি বহুত খুষ্টানে উপহাসি ইচ্ছা লাভ গ্ৰহণ কৰে। যিবোৰ খুষ্টানে ইচ্ছা লাভ গ্ৰহণ নকৰিলে, সিহঁতক সম্পূৰ্ণ স্বাধীনতা দি, বছৰে পতি অলপ কৰ দিবলৈ হুকুম দিলে।

আক্কুলা নামেৰে এজন ভক্ত ভাবুকৰ বাটত (১) 'ইস্তাকান' (মৃত্যু) হয়। তেওঁৰ শ'টি হজ্জবত আবুবকৰ আৰু হজ্জবত ওমৰে কবৰত নমাইছে, হজ্জবত বিলালে বস্তি এগছ লৈ থিয় দি আছে, এনেতে বহুল-কৰিমে (দঃ) ব্যাকুল হৈ চিঞৰি উঠিল—“সজ্জমেৰে, তোমালোকৰ ভায়েক সজ্জমেৰে নমোৰাঁ।” পাচত তেখেতে নিজেই নামি নিজ হাতেৰে তেওঁৰ শ'টি কবৰত ধলে। এই আক্কুলা নো কোন? এওঁৰ নাম আছিল আক্কুল-ওজ্জা (ওজ্জাদেৱৰ দাস)। আক্কুল-ওজ্জাৰ বাপেক নাছিল, তেওঁ দদায়েকৰ এজন মাথোন উত্তৰাধিকাৰী। দদায়েক তেওঁক বহুত ধন-বিত দি ডাক্তৰ মানুহৰ ছোৱালী এটি আনি দি, এটা বেলেগ কাৰবাৰ খুলি দিছিল। তেওঁ বৰ সুখেৰে দিন কটাইছিল। এনেতে বহুল-কৰিমৰ (দঃ) সত্য ধৰ্ম্মৰ আহ্বান ধৰি তেওঁৰ কাণত পৰিল। এদিন তেওঁ দদায়েকক ইচ্ছা লাভ গ্ৰহণ কৰিবলৈ অনুৰোধ কৰাত, দদায়েকে খজত জালি উঠি ক'লে যে, তোৰ নিচিনা নাস্তিকে মোৰ সম্পত্তিৰ ফুটা-কড়ি এটিও পাব

(১) কোব্‌আন মজিদত উল্লেখ কৰা আদ আৰু ছমদ জাতি এই ভাবুকৰ বাটত, দদায়েকজ্বালেহ্ আৰু আল-আ'লা, এই দুই হিন্দী বেল-ষ্টেচনৰ মাজত 'হেজ্জব' নামেৰে গাঁওতে আছিল। অৱলাৰ অভিযাপত পৰি এই দুই জাতি ধৰ্মসে পাৰ। গ্ৰন্থকাৰে দমিলাৰ পৰা দামেস্কতৈ (Damascus) বাওঁতে এই গাঁও দেখি আহিছে।

নোৱাৰে । তেতিয়াই তেওঁ নিজৰ গাৰ কাপোৰ সোলোকাই বলিয়াৰ দৰে বাঁৰী মাকৰ ওচৰলৈ গৈ কবলৈ ধৰিলে—“আই মোৰ লাজ বাখক ।” মাকে তেওঁৰ স্বামীৰ দিনৰ এখন থকা পেলাট দিলে । সেটৈ থকা পিন্ধি তেওঁ মদিনালৈ গৈ বহুল-কৰিমৰ (দঃ) আগত থিয় হ’লগৈ । বেছালংমাবে সকলো কথা বুজিব পাৰি স্তম্ভিলে, “তুমি কোন ?” “মই আব্দুল-ওজ্জা, সত্যৰ সেৱক, হজুৰৰ দোৱাৰ (আলী-ৰীদৰ) মগনিয়াৰ ।” “সাধু ! তুমি আক ‘ওজ্জা’ৰ দাস’ নোহোৱা, এতিয়া আল্লাৰ দাস, যোৱা আছহাবে-ছুফাৰ দলত সোমোৱা । মোৰ ওচৰত এই মছজিদতেই তুমি থাকিব ।”

হজৰত আবুকৰৰ হজ-যাত্ৰা

(৯ হিজৰী)

আবুকৰপৰা উভতি অহাৰ পাচত ভিন্ ভিন্ ঠাইৰপৰা দলে দলে মানুহ বহুল-কৰিমৰ (দঃ) ওচৰলৈ ধৰ্ম্ম-শিক্ষা কৰিবলৈ অহা দেখি, তেখেতে নিজে এইবেলি হজ কৰিবলৈ যাব নোৱাৰি, তিনিশ মুছলমান হজীৰ লগত হজৰত আবুকৰ-চিদ্দিকক তেওঁলোকৰ ‘স্বামীৰ’ (চৰ্গাৰ) আৰু হজৰত আলীক ‘নকীৰ’ (ঘোষণাকাৰী) কৰি পঠালে । কোৰবালীৰ কাৰণ ২০ টা উট যাত্ৰ । বহুল-কৰিমে (দঃ) দেখিলে যে পৌত্তলিকবিলাক বছৰে বছৰে কা’বালৈ আহি আগৰ দৰে ভীৰ্ষ কৰেহি আৰু মুছলমানবিলাকেৰে লোট-পোট হয়হি । পাচে জানোচা আকৌ ইছলামৰ ভিতৰত পৌত্তলিকতা সোমায়, এনে ভাবি হজ হৈ যোৱাৰ পাচত, হজৰত আলীৰ দ্বাৰা মিনাত ঘোষণা কৰাই দিয়াঙ্গে

যে, এতিয়াবেপৰা পৌত্তলিকবিলাকে কা'বাত হজ কৰিব নোৱাৰে
আৰু কোনো মানুহে নাজিঠ তৈ কা'বাৰ 'তোৱাক' (প্ৰদক্ষিণ) কৰিব
নোৱাৰে। তেতিয়াবেপৰা পৌত্তলিকৰ সংখ্যা বৰকৈ টুটিবলৈ ধৰিলে।

কটকী-বছৰ।

(৯ হিজৰি। ৬৩০ খৃঃ।)

নিঃসহায়, নিৰাশ্ৰয় সাধকে যিদিনা পোন প্ৰথমেই 'জৌহদ'
বাগী ঘোষণা কৰিছিল, তেতিয়াবেপৰা ২২ বছৰ আৰু মদিনালৈ
অহাৰ পাচত ন বছৰ হৈ গৈছে, কিন্তু তেখেতৰ জীৱনৰ ভিতৰত
কোনো এনে এটা ঘটনা কেতিয়াও খুচৰি উলিয়াব নোৱাৰে যে,
তেখেতে অমুক মানুহটোক বলেৰে ইচ্ছাম গ্ৰহণ কৰিবলৈ বাধ্য
কৰিছিল। সত্যই নজেই নিজক জয়ী কৰি লৈছে। সত্যৰ মতিমা
আৰু বহুল-কৰিমৰ (দঃ) চৰিত্ৰ-মাহাত্ম্য, একেলগে গোটপিত পাই, শত্ৰুক
মিত্ৰ আৰু 'মোশ্বিক'ক (অংশীবাণীক) মোছলিম কৰি পেলালে।

ইচ্ছাম শাস্তিৰ ধৰ্ম। সেই দেখি, বহুল-কৰিমে (দঃ) জননী
জন্মভূমি এৰি মদিনালৈ যায়; নানা প্ৰকাৰ অপমান সহিও তেখেতে
হোঁদায়বিয়াৰ সন্ধি কৰে; জীৱনৰ প্ৰত্যেক সুযোগতে তেখেতে অমুছ-
লমান জাতিবিলাকৰ লগত সন্ধি কৰিবৰ নিয়ন্ত্ৰে ব্যাকুল হয়।

মকা-বিজয়ৰ পাচত বহুল-কৰিমৰ (দঃ) শক্তি আৰু মাহাত্ম্যৰ কথা
দেশ-বিদেশত ফুটি-ফাটি'গ'ল। ৯ ম হিজৰীৰ প্ৰথমবেপৰা শেচলৈকে
পৌত্তলিক, ইহুদী, খৃষ্টান সম্প্ৰদায়ৰ পক্ষৰপৰা এশতকৈও বেছি কটকী
আৰু প্ৰতিনিধি মদিনালৈ আহি উপাঘাতি ইচ্ছাম গ্ৰহণ কৰিবলৈ

ধৰিলে । সেই দেখি, ইছলামৰ বুৰঞ্জীত এই বছৰক “কটকী-বছৰ” বোলে । ইছলামে নিজ গুণতেই কল্লনাভীত সফলতা লাভ কৰিব পাৰিছিল । অস্ত্ৰৰ লগত তাৰ কোনো প্ৰকাৰ সম্বন্ধ নাছিল ।

এই বিশ্ব-ভূমণ্ডলত এনে কোনো ধৰ্ম্ম-গুৰু জন্ম গ্ৰহণ কৰা নাই, যি তেওঁৰ কৰ্ত্তব্যৰ পূৰ্ণ সফলতা নিজ চকুৰে দেখিবলৈ পাই আনন্দিত হৈছে । কিন্তু এই নিৰ্ম্মল সুখ ভোগ কৰাটো আল্লাই কেৱল তেওঁৰ এই “উম্মি” (নিৰক্ষৰ) নবীৰ কপালতহে লিখিছিল ।

তায়ফৰপৰা উভতি অহাৰ পাঁচত ওবৰা-বেন-মছ’উদ নামেৰে তায়ফৰ এজন বৰ মুখিয়াল মানুহ মদিনালৈ আহি ইছলাম ধৰ্ম্মত দীক্ষা গ্ৰহণ কৰে । তেতিয়াৰ নিয়ম ইছলাম গ্ৰহণ আৰু অনুসৰি ওবৰাৰ বহুত তিৰোতা আছিল । হুকুম তেওঁৰ দ্বাৰাদ্বাৰ । হ’ল—একে সময়তে চাৰি গৰাকী তিৰোতাতকৈ বেচি বখ, ইছলামত নিষিদ্ধ । এই হুকুম শুনা মাহৰকেই ওবৰাই মাথোন চাৰিজনীকৈ তিৰোতা ৰাখিলে । এদিন ওবৰাই বহুল-কৰিমক (দঃ) ক’লে ‘মোৰ খেলৰ মানুহবোৰ এতিয়াও আংঘত ভল গৈ আছে । মই সিহঁতৰ মাজত ইছলাম প্ৰচাৰ কৰিব খুজিছোঁ ।’ তেখেতে ক’লে—“সেইটো ভাল কথা, কিন্তু মোৰ ভয় হৈছে যে, সিহঁতে তোমাক মাৰি পেলাব ।”

বহুল-কৰিমৰ (দঃ) অনুমতি পাই, ওবৰাই তায়ফলৈ গৈ সকলোকে সন্তা ধৰ্ম্মলৈ আহ্বান কৰিবলৈ ধৰাত, গোটেই ছফিক কৈদ তেওঁৰ প্ৰাণৰ বৈৰাট হৈ পৰিল । এদিন নিজৰ ঘৰত তেওঁ আশা-শুধীৱাকৈ আল্লাৰ নাম লৈ আছে, এনেতে সকলোৰে তেওঁলৈ কাঁড় মাৰিবলৈ আৰু শিল দৰিয়াবলৈ ধৰিলে । এটা কাঁড় তেওঁৰ প্ৰেগ পূৰ্ণ বুকুত লোমাই সৰাকি গ’ল । তেওঁ “আল্লাহে, আকবৰ” ধৰি .

কৰি মাটিত লুটিখাই পৰিল। তেওঁ অন্তৰ্হিত হ'ল। হয়, কিন্তু তেওঁৰ সাধনা বৈ গ'ল।

ওৰো মৰাৰ লগে লগে, তেওঁৰ স্বজাতীয়বিলাকৰ মাজত তেওঁৰ সাধনাৰ বিষয় আন্দোলন হবলৈ ধৰিলে। তাৰ তাৎক্ষণিক পিচত ৯ম হিজৰীৰ ৰমজান মাহত অৰ্থাৎ বহুল ইছলাম গ্ৰহণ। কাৰমক (দঃ) অপমান কৰি পছ-খেদা দিয়াৰ ৯ বছৰৰ পাচত, ইছলামৰ ঘাই শত্ৰু আক্কেয়াগিলে ৫ জন মানুহক লৈ বহুল-কাৰমক (দঃ) ওচৰলৈ গৈ দিনচেৰেক নানা প্ৰকাৰ ধমতত জানি, ইছলামত দীক্ষা লবলৈ তৈয়াৰ হৈ সন্মিলে —“আমাৰ ‘বাক্বাহ’ (মানাত দেৱীৰ মূৰ্ত্তি) সম্বন্ধে কি ব্যৱস্থা হব ?” বহুল-কাৰমে (দঃ) হাঁহি ক’লে—“কিহৰ ‘বাক্বাহ’ ? তাক ভাজি পেলোৱা।” মানুহ কেইজনে ইয়াকে শুনি চিঞাৰ উঠিল—‘বাক্বাহে এই কথা জানিলে, খিতাতে আপোনালোকৰ কণ-কঠীয়া মাৰি পেলাব, এনেকুৱা কথা মুখত নানিব। আমাৰো পো-পোৱালীৰ সঁচ মাৰি পেলাব।’ বহুল-কাৰমে (দঃ) ক’লে—“বাক, মই মানুহ পঠিয়াই তাৰ দিহা কৰিম।”

প্ৰতিনিধিবিলাকৰ লগত মূগীবা আৰু আবুছফিয়ানক পঠোৱা হ'ল। এওঁলোকে ‘বাক্বাহ’ ভাজিবলৈ আহিছে বুলি শুনি গোটেই নগৰত হাঁ-হাঁ-কা-কা লাগি পৰিল। তিবোতাবিলাকে কান্দি কোৱাল লগালে, নাজানো আজি কি বিলাই হয়। এনে হৰাছুৱা হৈ থাকোঁতে মূগীবাৰ লোৰ গদা ‘বাক্বাহ’ৰ মূৰত পৰিল আৰু অন্ধ-বিশ্বাসী ভক্তবিলাকৰ আগতে সি ডোখৰ ডোখৰ হৈ মাটিত পৰি গ'ল। পাচত এবছৰৰ ভিতৰতে ডায়েকৰ সকলো মানুহে ইছলাম গ্ৰহণ কৰিলে।

এইদৰে ‘তানিম’ খেল, ‘হানিকা’ খেল, ‘নাজৰণ’ খুটান আদি
আববৰ ভালেমান পুৰণি আৰু সম্ভ্ৰান্ত খেলৰ পোস্ত-
তানিম খেল, হানিকা লিক আৰু পাৰ্চিবিলাকে বহুল-কৰিমৰ (দঃ)
খেল, নাজৰণ খুটান ওচৰলৈ কটকটী আৰু প্ৰতিনিধি পঠিয়াই সিহঁতৰ
আদিব ইছলাম গ্ৰহণ। সকলোৱেই ইছলামৰ মাহাত্ম্যত আকৃষ্ট হৈ বৰ
হেপাহেৰে মুছলমান হয়।

এই সময়ত, ‘তায়’ খেলৰ বিখ্যাত হাতীম তায়ৰ (১) পুতেক
আদীতায়, এই ‘তায়’ খেলৰ চদাৰ আছিল। আদি-
তায় খেলৰ ভায়ে মুছলমানৰ বিৰুদ্ধে থিয় হোৱাত, ইজৰত
ইছলাম গ্ৰহণ। আলীয়ে অলপ ফৌজ লৈ তেওঁক ভেটা দিবলৈ
গ’ল। আদীৰ চুলিৰ আগে ধাতু উৰি গ’ল—তেওঁ
ভয়ত নিজৰ তিৰোতা, লৰা-ছোৱালীক লৈ উটত উঠি চিৰিয়ালৈ
পলাল। তেওঁৰ ভনীয়েক চুফানা বন্দিনী হৈ মদিনালৈ আহে।
চুফানাই বহুল-কৰিমৰ (দঃ) আগত তেওঁৰ বাপেকৰ মহত্ব আৰু
দানঞ্জীলতাৰ বিষয় কৈ তেখেতৰ কৃপা ভিক্ষা কৰিলে। তেখেতে
হাতীম তায়ৰ সন্মানৰ নিমিত্তে চুফানাক মুক্ত কৰি দিলে। চুফানাই
ক’লে—“প্ৰভু। মোৰ বাবাজানৰ তেজ মোৰ গাত আছে, মোৰ লগবীয়া
বন্দীবিলাকৰ মুক্ত নহলে মই আপোনাৰ কৃপা গ্ৰহণ কৰিব নোৱাৰোঁ।”
তৎক্ষণাতে এই খাটনি বন্ধা কৰি বাটখৰচ দি, উট এটাৰে চুফানাক
ভগনীয়া ককায়েকৰ তালৈ পঠিয়াই দিয়া হল। আদীয়ে ভনীয়েকৰ মুখে
বহুল-কৰিমৰ (দঃ) মহত্ব আৰু গুণ-কীৰ্ত্তন শুনি তেতিয়াই মদিনালৈ
আহি ইছলামত দীক্ষিত হ’ল। তাৰ পাচত আদীয়ে নিজৰ দেশলৈ
গৈ তেওঁৰ কৈদৰ সকলোকে ইছলামত দীক্ষিত কৰায়।

(১) হাতীমতায় এমন প্ৰদেশৰ বজা আছিল। তেওঁ বদান্ততাত স্বৰূপগাত আছিল।

বিদায়-হজ ।

(১০ হিজবী-৬৩২খঃ) ।

কা'বা তৈয়াৰ হৈ যোৱাৰ পাচত, জয়জয়তে হজৰত ইব্রাহিমেই হজৰ বিষয় মানুহবিলাকৰ মাজত ঘোষণা কৰিছিল। এতিয়া ইমান যুগৰ পাচত, বহুল কবিমৰ (দঃ) কঠোৰ সাধনাৰ ফলত, কা'বা 'খ্বিক'ৰ (অংশীবাদৰ) অপবিত্ৰতাৰপৰা সমূলি মুক্ত হৈছে। সেইদেখি, সময় বুজি নবম হিজবীৰ শেষ ছোৱাত সাধাৰণমতে ঘোষণা কৰি দিয়া হ'ল যে, বহুল-কবিয়ে (দঃ) আকৌ হজ-যাত্ৰা কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰিছে। এই কথা প্ৰচাৰ হোৱাৰ লগে লগে, আৱৰৰ চুকে চুকে আনন্দৰ এটা টো উঠিবলৈ ধাৰলে। সহত মুছলমানৰ আজিলৈকে নবী-কবিমৰ (দঃ) শ্ৰীচৰণ দৰ্শন সৌভাগ্য ঘটি উঠা নাই। সিহঁতে এই পুণ্য আৰ্জিবলৈ ব্যাকুল হৈ উঠিল। সকলোৰে মাজত উলহ-মালহ লাগি পৰিল।

* জিল্-কাদ মাহৰ ২৫ তাৰিখে (২৩ ফ্ৰেব্ৰুৱাৰী, ৬৩২খঃ) শনিবাৰে জোহোৰ নামাজৰ পাচত বহুল-কবিয়ে (দঃ) কছবা নামেৰে উটত উঠি তীৰ্থযাত্ৰা কৰিলে। ১,২৪,০০০ এক লাখ চৌবিছ হেজাৰ মুছলমান মদিনাৰপৰা লগত ওলাল। যাওঁতে বাটত আৰু বহুত কৈদৰ মানুহ লগ লাগিল। সুখী-দুখী, ডাকৰ-সক, দাস-প্ৰভৃ সকলো মুছলমানে আজি এক আল্লাৰ সেৱক আৰু এক আদমৰ সন্তান হৈ, একে সাধনা কেন্দ্ৰত গোট খাইছে। এডুখৰি এডুখৰি বগা কাপোৰৰ চাদৰ গাত, আৰু এডুখৰি এডুখৰি 'তহবন্দ' (কোপিন) কঁকালত, বহুল-কবিমৰ (দঃ) পৰা এটি অতি যুগিত ছাগছিগা গোলাবলৈকে সকলোৰে

আজি এই একে আকাৰ, একে সাজ-পাৰ । কাৰো ভাৰিত
জোতা-খৰম নাই, মূৰত আভৰণ নাই, সকলোৰে মুখত একে
'লাকাইক' ধ্বনি ! এইদৰে অসংখ্য সৈয়ক লৈ বহুল-কৰিমে (দঃ)
ঠিক 'জিহবত'ৰ বাটেদি গৈ শনিবাৰে ৪র্থ জিহজ্জ তাৰিখে
মকাত ওলালগৈ ।

পৰিত্ৰ মক্কা-ধামত আজি এক অপূৰ্ণ দৃশ্য ! সেই লাক্ষিত
উৎপীড়িত সত্যৰ সৈয়ক, দুই লাখ অমিয়া' ভৰুক লৈ আজি আকৌ
ক'বাব ওচৰত উপস্থিত । বিশাল সাগৰৰ বুকুত, যেনে এটা
চৌৰ পাচত এটা চৌ উঠিবলৈ ধৰে, সেই অনন্ত জন-সাগৰত
সেই দৰে এটা দলৰ পাচত এটা দল ওলাইছে । বৈ বৈ বহুল-
কৰিমৰ (দঃ) মুখৰ 'লাকাইক' ধ্বনি দুই লাখ কণ্ঠত প্ৰতিধ্বনিত
হৈ গগণ-পৰণ-কানন কঁপবলৈ ধৰিছে । নগৰত আজি দলদোপ-
হেন্দোলদোপ । বিৰ দি বাট পাৰলৈ নাইকিয়া হৈছে । মক্কা-
বাসীৰ মনত এটা নতুন ভাব খেলিবলৈ ধৰিছে । ৪ দিন মকাত
থাকি বহুল-কৰিমে (দঃ) মাত্ৰীসকলক লগত লৈ যিনালৈ যাত্ৰা কৰে ।
তাত বাতিটো কটাই, ৯ তাৰিখে (৭ মাৰ্চ, ১৩২ খৃঃ) বাতিপুৰা
বেলি ওলালত, আব্‌ফাতলৈ (১) যাত্ৰা কৰিলে । আল্লাৰ আগত সকলো
মাছুহেই সমান । তেওঁৰ পূজা-আৰ্চনাত, তেওঁৰ শাস্ত্ৰ-স্বৰ্ণিতত
(ধৰ্ম্ম বিধানত) ভিন্ ভিন্ ফৈদৰ ভিন্ ভিন্ খেলৰ ভিন্ ভিন
ব্যৱস্থা হ'ব নোৱাৰে ।

(১) আব্‌ফাত মক্কাৰপৰা ১৮ মাইল দূৰ । আদম (আ') আৰু মা হাৱাক
বিস্তৰণপৰা উলিয়াই দিহাত দুইবোৰ বিচ্ছেদ হয় । বহুত দিনৰ পাচত এই ঠাইতে দুয়ো
ওলাল আৰু দুয়ো দুইকো চিনি পালে । সেই বাবে, এই ঠাইখনক আব্‌ফাত
বোলে । ই 'গুফ' গাতুৰ পৰা ওলাইছে, অৰ্থ চিনা ।

বহুল-কৰিমে (দঃ) তাত যি 'খোৱা' (বক্তৃতা) পঢ়িছিল, তাৰে কেই
আধাৰমান তলত দিয়া গ'ল।

ককণাময় আল্লাৰ মহিম! কীৰ্ত্তন আৰু তেওঁৰ প্ৰতি কৃতজ্ঞতা
প্ৰকাশ কৰাৰ পাচত, বহুল-কৰিমে দঃ) সকলোকে সম্বোধন কৰি
কবলৈ ধৰিলে:—

“হে ভাই সকল! মোৰ কথা মন দি শুনা। মোৰ মনে ধৰিছে,
ইয়াৰ পাচত হজত যোগ দিয়াতো মোৰ পক্ষে
বহুল-কৰিমৰ বক্তৃতা। সম্ভৱ হৈ নুঠে। মুখতা যুগৰ গোটেই কু-সংস্কাৰ
১০ ম হিজৰীৰ ২ জিলহজ্জ। গোটেই অন্ধবিশ্বাস আৰু সকলো প্ৰকাৰৰ
৭ মাৰ্চ, ৬০২ পঃ। অনাচাৰ আজিৰ পৰা উঠিল। মুখতা যুগৰ শোণিতৰ
দাবি আজিৰপৰা নিষিঃ হ'ল। আৰু গোটেই
প্ৰাপ্য স্তৰ আজিৰপৰা বহিত হ'ল। এজনৰ অপৰাধত আনক
শাস্তি দিব নোৱাৰি। এতিয়াৰেপৰা বাপেকৰ অপৰাধৰ বাবে পুতেকক
আৰু পুতেকৰ অপৰাধৰ বাবে বাপেকক, দায়ী কৰা নচলিব। যদিওবা
কোনো নাক-কটা গোলামকো তোমালোকৰ “আমীৰ” (চৰ্দ্দাৰ) কৰি
দিয়া হয় আৰু তেওঁ আল্লাৰ শাস্ত্ৰ অনুসৰি তোমালোকক চলাই
থাকে, তোমালোকে সকলো ৰকমে তেওঁৰ হুকুম মানি চলিব।
সামধান! ধৰ্ম্মৰ সম্বন্ধে মিছামিছি বাক-বিতণ্ডা বা তৰ্ক বিতৰ্ক নকৰিব।
ইয়াকৈ কৰি তোমালোকৰ আগেয়ে বহুত ক্ষেদ ধ্বংস পাইছে।
মনত ৰাখিব, তোমালোক সকলোৱেই আল্লাৰ আগত হাজিৰ হব
লাগিব আৰু তেতিয়া সৰ্বশক্তিমান আল্লাই তোমালোকৰ ‘আমল-নামা’
(কামৰ বিবৰণী) ল'ব। সামধান! তোমালোকে যেন মোৰ পাচত
ধন্যভট্ট হৈ নোযোৱা। কাফিৰ হৈ ইটোৱে সিটোৰ বক্তৃতা নক-
ৰিব। চোৱা! আজিৰ এই হজ-দিন যেনে মহান, এই মাহ যেনে

সহিয়াপূৰ্ণ আৰু মৰুখামৰ 'হৰম' যেনে পবিত্ৰ—প্ৰত্যেক মুছলমানৰ ধন সম্পত্তি, প্ৰত্যেক মুছলমানৰ মান-সম্মত, প্ৰত্যেক মুছলমানৰ ভেজ টোপাও তোমালোকৰ প্ৰতি তেনে মহান আৰু পবিত্ৰ। কোনো মুছলমানৰ সম্পত্তিৰ, সম্মানৰ আৰু প্ৰাণৰ হানি কৰাও তোমালোকৰ প্ৰতি সেইদৰে 'হাৰাম' (নিষিদ্ধ)। সেইদৰে মহাপাতক। এক দেশৰ মানুহৰ, আন দেশৰ মানুহৰ ওপৰত প্ৰাধান্যৰ কোনো কাৰণ নাই। মানুহ মাতেই' আদমৰপৰা আৰু আদম মাটিৰপৰা উৎপন্ন। 'ইল্লাহাল্ মু'মিনুনা ইখ্ৰাতুন'—নিশ্চয় এজন মুছলমান আন জন মুছলমানৰ ভাই আৰু সকলো মুছলমানক লৈ এটা অবিচ্ছেদ্য ভ্ৰাতৃ-সমাজ। স্বৰ্গতান নিৰাশ হৈছে, সি আৰু কেতিয়াও তোমালোকৰ দেশত পূজা নেপায়। কিন্তু সাৱধান। অনেক বিষয়ক তোমালোকে তুচ্ছ বুলি মনত ভাবি, কিন্তু স্বৰ্গতানে তাৰ ভিতৰেদি সোমাই অনেক সময়ত তোমালোকৰ সৰ্বনাশ কৰি থাকে। এইবোৰ সম্বন্ধে খুব সতৰ্ক থাকিব। নবীসকলৰ সম্বন্ধে মই তোমালোকক সতৰ্ক কৰি দিছোঁ, এওঁলোকৰ প্ৰতি নিৰ্ভৰ ব্যৱহাৰ কৰিব খুজিলে, আল্লাৰ শাস্তিলৈ ভয় কৰিব। নিশ্চয় জানিব, তোমালোকৰ সহধৰ্ম্মিনীসকলৰ ওপৰত তোমালোকৰ যেনে দাবি আৰু অধিকাৰ আছে, তোমালোকৰ ওপৰতো তেওঁলোকৰ তেনে দাবি আৰু অধিকাৰ আছে। ইটোৱে সিটোক জিবোতাবিলাকৰ প্ৰতি সম্ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ কৰ। মনত ৰাখিব। এই অবলা আৰু নিঃসহাৱাবলাকৰ একমাত্ৰ বল আৰু সহায় তোমালোকেই, আৰু মনত ৰাখিব, 'ভালাক' দিয়াটো (স্ত্ৰী বৰ্জন কৰাটো) আল্লাহ্‌ভালাৰ আগত সকলোতকৈ যুগলীয়া। আৰু তোমালোকৰ বন্দী-বেটী—নিঃসহায় বন্দী-বেটী। সাৱধান। ইটোতকৈ মনত কষ্ট নিদিব। স্ত্ৰী, ইছলামৰ হুকুম :—তোমালোকে যি খাব

বন্দী-বেষ্টাবিলাককো তাকে খুৰাৰী ; তোমালোকে যি পিন্ধিবা, ইহঁতকো তাকে পিন্ধাবা। কোনো বকম ঠান-ডেড়ি কৰিব নোৱাৰী। যি মানুহে নিজৰ বংশৰ সলনি নিজক আন বংশৰ বুলি প্ৰচাৰ কৰে, তাৰ ওপৰত আল্লাৰ, ফিৰিত্তাবিলাকৰ আৰু গোটেই মানুহ জাতিৰ অনন্ত ‘লাহ্নত’ (অভিসম্পাত)। মই তোমালোকৰ ওচৰত আল্লাৰ গ্ৰন্থ (কোৰ্আন মজিদ) থৈ গৈছোঁ। যেতিয়ালৈকে এষ্ট শাস্ত্ৰক অহলদ্বন কৰি থাকিবা, তেতিয়ালৈকে তোমালোক পথভ্ৰষ্ট নোহোৱাঁ। নোছ’লিমসকল! সৰল আচৰণ, আনৰ হিতাকাঙ্ক্ষা আৰু ইটো-সিটোৰ মাজত একতা—এই তিনিউটাই মনক পবিত্ৰ আৰু উন্নত ৰাখে।

যিসকল ইয়াত উপস্থিত আছাঁ, তোমালোকৰ উচিত যে, মই যি উপদেশ দিছোঁ, তাক ইয়াত অনুপস্থিত থকা মানুহবিলাকক শুনাই দিবা।*

তাৰ পাচত বহুল-কৰিমে (দঃ) আকাশৰ ফালে চাই চিঞৰি কবলৈ ধৰিলে—“হে আল্লাহ! মই তোমাৰ বাণী পছছাই দিছোঁনে? মই নিজৰ কৰ্তব্য সম্পাদন কৰিছোঁনে?” গিৰ্জনি মাৰি লাথ কঠধ্বনি উঠিল—“নিশ্চয়, নিশ্চয়!” তেতিয়া বহুল-কৰিমে (দঃ) কবলৈ ধৰিলে :—“আল্লাহ! শুনা, সাক্ষী থাকাঁ, এওঁলোকে স্বীকাৰ কৰিছে—মই মোৰ কৰ্তব্য পালন কৰিছোঁ।”

“হে ভাহসকল! মোৰ সন্মুখে কিয়ামতৰ (শেষ বিচাৰ) দিন তোমালোকক সোধা যাব। তোমালোকে কি উত্তৰ দিবা?” জবল-আৰ্কাত প্ৰতিধ্বনি কৰি লাথ কঠে উত্তৰ দিলে—“আমি সাক্ষ্য দিম—আঁপুনি স্বৰ্গৰ বাণী আমাক শুনাই দিছে, ‘বেহালন্ত’ৰ প্ৰত্যেক কৰ্তব্য পালন কৰিছে।” তেখেতে তেতিয়া ভোল গৈ, আকাশৰ ফালে তিৰি বেলি আজুলি ভুলি চিঞৰি কবলৈ ধৰিলে—“হে আল্লাহ! শুনা।

সাক্ষী থাকি। হে মোৰ আল্লাহ! সাক্ষী থাকি।” আহা, কি মহান্ উপদেশ! কি মহান্ সাধন! “কহি ফিদাকা য়া বহুল্লাহ!!”

এই অভিভাষণ শেষ হোৱাৰ পাচত, বহুল-কৰিমে (দঃ) বাউজৰ ফালে মূখ ঘূৰাই, গহীন মাতেৰে ক’লে—“বিদায়!” সেই দেখি, ইয়াক সাধাৰণতঃ বিদায়-হজ বুলি কয়। হাদিচ শ্বৰিফত এই হজক “হজ্জতুল বিদা,” “হজ্জতুল বালাগ” “হজ্জতুল ইছলাম” আদি নাম দি উল্লেখ কৰা হৈছে।

সেই দিনাটো বোল প্ৰাত, নবা-কৰিমে (দঃ) মিনালৈ উভতি আহে।

অন্তিম কাল ।

আল্লাহ তা’লাই যি কাম কৰিবলৈ বহুল-কৰিমক (দঃ) পৃথিবীলৈ চকবৰ পৰা বহিউল পঠিয়াইছিল, তাৰ সকলোবোৰ পূৰ্বাংক কৰা হ’ল। আউবুল, ১১ হিজৰী মকা-বিজয়ৰ পাচৰপৰাই তেখেতৰ প্ৰাপ্ত মহাযাত্ৰাৰ ৬০২ খঃ। ইচ্ছা জাগি উঠিল আৰু সেই যাত্ৰাৰ যো-জা কৰিবলৈ ধৰিলে। তেতিয়াৰেপৰা তেখেতে দিনে ৰাতিয়ে নামকীৰ্ত্তনত লিপ্ত হৈ থাকে। হজৰপৰা উভতি আহি তেখেতে এই খন্ডেকীয়া দুনিয়াৰ সকলো কাম-কাজৰ দিহা কৰিবলৈ ধৰিলে। ১১ হিজৰাৰ প্ৰথমবেপৰা নিজৰ বন্ধুৰ লগত মিলিবলৈ ভেংখত বহু ব্যগ্ৰ হৈ পৰিল। আন আন বহু বমুজান মাহত তেখেতে এবাৰকৈ কোৰআন শ্বৰিফ শেখ কৰে, কিন্তু এটো বেলি ছুবাৰ শেষ কৰিলে। আগৈয়ে তেখেতে মুঠে দহ দিন ‘এ’তেকাফ’ত বহিছিল, কিন্তু এই বেলি পূৰা কৰি দিন এই সাধনাত কটালে। এটো বেলি হজত যি ‘খোৱা’ (বকুতা) পূৰ্ণ হৈছিল, তাতে এটো মহাযাত্ৰাৰ বিষয় ভেংখতে উত্থিকিয়াইছিল।

হজৰপৰা উভতি আহোঁতে বহুল-কৰিমে (দঃ) বদৰলৈ গৈ ‘শ্বহীদ’ (Martyr) সকলৰ কবৰত ‘জিয়াৰত’ (দৰ্শন) কৰে, তাৰ পাচত ওহোদলৈ গৈ তাৰ ‘শ্বহীদ’ সকলৰ কবৰতো ‘জিয়াৰত’ কৰে। তাৰ পৰা বিদায় লৈ মদিনালৈ আহি ‘জামাতুল-বাকি’ত (মদিনাৰ কবৰস্থানত) ‘জিয়াৰত’ কৰে।

চকৰ মাহৰ শেহ ছোৱাত বহুল-কৰিমৰ (দঃ) নৰিয়া আৰম্ভ হয়। তেখেতে এমাজৰ আগেয়ে নিস্তৰ মৃত্যু বাতৰি সকলোকে জনাই দিছিল। সময় চমু চাপিলত, তেখেতে চাহাবসকলক বিবি আয়শ্বাৰ ঘৰলৈ মাতি নি সকলোকে ‘দোৱা’ (আশীৰ্বাদ) কৰিলে আৰু আল্লাৰ ন্যায় শাস্তি সম্বন্ধে ভালকৈ সতৰ্ক কৰি ক’লে—“সাবধান! কোনো দেশৰ আৰু কোনো জাতিৰ ওপৰত অত্যাচাৰ আচৰণ নকৰিব, যদি কৰা তোমালোকক নিহঁতৰ বিদ্ৰোহী বুলি কৰািব লব। তোমালোকে আগলৈ যি বোৰ বিজয় লাভ কৰিবা, মই তাক দিব চকুৰে দেখিছোঁ। তোমা-লোক যি মোৰ পাচত ‘মোশ্বিক’ (অংশীবাদী) হৈ যাবা, তেনে আশঙ্কা মোৰ নাই। কিন্তু মোৰ ভয় হৈছে—মোৰ পাচত ধন-দৌলতৰ মায়া-মোহত তোমালোকে মুগ্ধ হৈ জানোচা ইটোৱে সিটোৰ বক্তৃপাত কৰা, এনে অপকৰ্মৰ কাৰণেই আগেয়ে অনেক জাতি ধ্বংস পাই গৈছে। তোমালোকে এতিয়া হাজিৰ নথকা ছাহাবসকলক মোৰ ‘ছালাম’ কৰা আৰু আজিৰপৰা কিয়ামতলৈকে (শেষ মহা প্ৰলয়) যিবিলাক মোৰ প্ৰচাৰিত ধৰ্ম্মত চলিব, তোমালোকৰ জৰিয়তে ভেঙলোকলৈও মোৰ ‘ছালাম’—অনন্ত আশীৰ্বাদ।”

বাত্ৰাৰ পাঁচ দিন আগেয়ে বহুল-কৰিমৰ (দঃ) নৰিয়া টান হয়। তাকে দেখি, ওচৰত থকা মতা-তিবোতা সকলোৱে অধীৰ হৈ গাইঐ-বিতৈ ‘কবৰলৈ’ ধৰিলে। বহুল-কৰিমে (দঃ) ভেঙলোকক

সাহসনা দি ক'লে' :—“ভাই ! তোমালোকে মোৰ মৃত্যু আশঙ্কা কৰি কিয় অধীৰ হৈছা ? কোনো নবীয়ে বাৰেওকাল তেওঁৰ ‘উম্মত’ৰ (অমুগামীলোকৰ) লগত থকা নাহি; সকলোৱে এদিন আল্লাৰ ওচৰলৈ উভতি যাব লাগিব। আল্লাৰ ইচ্ছামতে সকলো ঘটে। সকলোৱেই এটা নিৰ্দিষ্ট সময় আছে, তাৰ আগে বা পাচে কেও যাব নোৱাৰে। তোমালোক সকলোৱে মিলি থাকিব, সকলোৱে সকলোকে মান কৰিব। বিপদৰ সময়ত ইজনে-সিজনক সহায় কৰিব। ধৰ্মবিশ্বাস আৰু সংকামে মানুহক মজলৰ ফাললৈ আনে আৰু অসং আৰু অজ্ঞায় কামে মানুহক ধ্বংসৰ বাটলৈ নিয়ে। তোমালোকৰ শ্বাগৰ জাতিবিলাকে, তেওঁলোকৰ নবী আৰু মহাত্মা-সকলৰ কবৰবিলাকক ‘এবাদত গাহ’ (উপাসনা-ঠাই) কৰি লৈছে। সাৱধান ! যেন এই মগপাতকত গিপ্ত নোপোৱা। খুষ্টান আৰু উছনীবিলাকে এটো পাপও পৰি পাপী হৈছে। চোৱা, মই তোমালোকক নিবেশ কৰিছো, মই মোৰ দাই একৱাট লৈছো। মই তোমালোকক স্পষ্টকৈ নিবেশ কৰিছো—সাৱধান ! মোৰ কবৰত যেন তোমালোকে “ছিজ্জা গাহ” (মূৰেৰে সেৱা কৰা ঠাই) সাজি নোলোৱা। মোৰ এই শেষ অনুৰোধ কমান্ব কৰিলে, তোমালোকেই আল্লাৰ ওচৰত দায়ী হবা। হে আল্লাহ ! মোৰ কবৰ যেন পূজাৰ থান নহয়।”

১১ হিজৰী ৰবিউল-আউৱল মাহৰ ৯ তাৰিখে শুকুৰবাৰে বহুল-কৰিমৰ (দঃ) গা বৰ কমছোৰ হ'ল গতিকে সেইদিনা জুম্মাৰ নামাজ পঢ়িবলৈ যাব নোৱাৰি, তেপেতে হজৰত আবুবকৰক নামাজ পঢ়াবলৈ ক'লে। মুছলমানবিলাকে বহুল-কৰিমৰ (দঃ) ঠাইত ‘মিকব্বত (বেদীত) হজৰত আবুবকৰক দেখি, কাৰণ জানিবলৈ পাই, হৰাওৱাৰে কান্দিবলৈ ধৰিলে। বহুল-কৰিমে (দঃ) এই

কান্দোনৰ ধ্বনি শুনি, হজৰত আলী আৰু হজৰত ফজল-বেন্-আব্বাহৰ কান্ধৰ ওপৰত ভৰ দি এবাৰ মছকিদলৈ আহিল। নামাযৰ পাচত, তেখেতে উপস্থিত থকা মানুহবিলাকক সম্বোধন কৰি লাহে লাহে ক'লে—“ভাই! মোৰ অন্তিমকাল উপস্থিত। মই যদি কেতিয়াবা কাৰবাৰ কৰা অনিষ্ট কৰিছোঁ, তেনেহলে এই সময়ত তাৰ প্ৰতিশোধ লোৱা। যদি মই কাৰবাৰ ওচৰত কোনো বকম দায়ী আছোঁ, তেনেহলে তেওঁ খুলি কওক, মই ধন প্ৰাণ দি তাক পৰিশোধ কৰিবলৈ সাজু আছোঁ, এই পৃথিৱীৰ লাজ পৰকালৰ লাজতকৈ ভাল।” তেতিয়া এজন মানুহে হেপেতক মনত পেলাই দিলে যে, এদিন তেওঁ কেইটামান ‘দেৰ্হাম’ তেখেতৰ হুকুম অনুসৰি এটা দুখীয়া মানুহক দিছিল। তেখেতে এই কথা শুনি, তেতিয়াই সেই ধাৰ শুজিলে। এদিন তেখেতে ৰণত পোৱা মাল বস্তুবোৰ বাঁটি দিওঁতে, বহুত মানুহে তেখেতৰ চাৰিওফালে হেঁচা-হেঁচি কৰিবলৈ ধৰিছিল, তাৰে এজন তেখেতৰ গাৰ ওপৰত পৰাত, তেখেতে মানুহজনক আঁতৰাই দিবলৈ ধৰাত, তেখেতৰ হাতৰ এচাৰিডাল মানুহজনৰ মুখত লাগিছিল। তেখেতে সেই মানুহজনক ক'লে—‘তুমিও মোক এচাৰি এডালেৰে খোচ’।’ মানুহজনক ক'লে—“হ্যা! বহুলুগ্ৰাহ! মই মাফ কৰি দিছোঁ।” তাৰ পাচত হাজিৰ হৈ থকা মানুহসকলৰ মঙ্গলৰ অৰ্থে খোদায়ে-বেনিয়াজৰ ওচৰত ‘দোৱা’ (আশীৰ্বাদ) কৰি তেখেত ঘৰলৈ আহিল।

এই ঘটনাৰ তিনি দিনৰ পাচত ১১ হিজৰীৰ সোমবাৰ ১২ ৰবিউল আউৱলত (৬৩২ খ্ৰঃ, ৪ জুলাই) হজৰত বহুল-কৰিমৰ (দঃ) ‘কহ কুৎ’ (পবিত্ৰ আত্মা) ৬২ বছৰ ১১ মাহত আশ্বীয়-মুহৰ্ৰাম, ১৬৬-বাহ্ৰা সকলোকে শোক-সাগৰত পেলাই কনুয়াই, এই অনিত্য সংসাৰ এৰি জম্বু-বাৰুণলৈ যাত্ৰা কৰিলে।

“ইম্মা লিল্লাহে বা ইম্মা ইলায়হে বাজ়েউন” (নিশ্চয়, আল্লাহেই ওচরব পৰা অহা আৰু তেওঁৰেই ওচৰলৈ উভতি যোৱা) । শেষ সময়ত তেখেতৰ পবিত্ৰ মূৰপৰা এই কেই আয়াৰ মাত শুনা গৈছিল :—হাঁ আল্লাহ...মোৰ দোষ ক্ষমা কৰাঁ হাঁ . মই আহিছোঁ.....সেই ওপৰলৈমোৰ বন্ধুৰ ওচৰলৈ । ”

জনাব বেছালত্মাব বিবি আয়শ্বাৰ ঘৰন্দে, তেওঁৰেই কোলাত মূৰ মোৰাবক দি ‘ওফাত’ পায় । ‘ওফাত’ৰ সময়লৈকে বিবি ফাতিমাৰ হাত তেখেতৰ বুকৰ ওপৰত আছিল আৰু শেষ সময়লৈকে তেখেতে হাছনায়েনক (ইমাম তাছন আৰু হোছাইনক) বেলিয়েপতি সাদৰেৰে চুমা খাইছিল ।

‘ওফাত’ৰ বাতৰি প্ৰচাৰ হোৱাৰ লগে লগে ছাহাবাসকলৰ মাজত ঠাঁ হাঁ কা-কা লাগি পৰিল । গোটেই মদিনা যেন শোকৰ ডাৱৰে ঢাকি ধৰিলে । কোৱা বাছল্য মাথোন যে শোকত সকলো মুছলমানেই বলিয়াৰ দৰে হৈছিল ।

মক্কাৰ বাবে গধূলি, নিয়ম মতে ‘জানাজা’ (শ সম্মুখত লৈ অস্তিম প্ৰাৰ্থনা) পঢ়ি, তেখেতে যি খাটিয়াৰ ওপৰত ‘ওফাত’ পাইছিল, তাৰ তলতে তেখেতক ‘দফন’ (সমাধিস্থ) কৰা হ’ল ।

উত্তৰাকাণ্ড—সামৰণি ।

জনাৰ অফতাবে বেছালং এই ‘ফাণা’ (নথৰ) ছুনিয়াৰ পৰা গ’ল, কিন্তু অম্মালৈ বা তেখেতৰ উত্তৰাধিকাৰীলৈ কি থৈ গৈছে ? ধন-দৌলত, বন্দা-বেটা কোনো সম্পত্তি থৈ যোৱা নাই। ‘ওফাত’ৰ (মৃত্যুৰ) সময়ত তেখেতৰ জেৰাপোচটি (বস্ত্ৰটি) অলপ শস্ত্ৰৰ সলনি এজন ইহুদী মহাজনৰ হাতত সোঁতা থোৱা আছিল। এনেকি, ‘ওফাত’ৰ আগবাতি তেখেতৰ ঘৰত চাকি লগাবলৈ তেল নাছিল। বিবি আয়েশ্বাই এজন ওচৰচুবুৰীয়াৰ পৰা তেল কালিয়নে আনিছে, সেই বাতি চাকি লগায়। কিন্তু তেখেতে থৈ গৈছে কৰ্তব্য আৰু সত্য—‘দৌনে ইছলাম’, আল্লাৰ কালাম—‘কোব্ আন মজিদ’ আৰু তেখেতৰ বাণী—‘হদিচ শ্বৰিফ’, যাৰ ‘পন্নববি’ (অনুসৰণ) কৰিলে এই পৃথিৱীত দেৱত্ব লাভ কৰিব পাৰি। এই কোব্ আন-মজিদেই হৈছে ইছলামৰ ‘আইন’ আৰু হদিচ শ্বৰিফ হৈছে এই আইনৰ ঠাল-ঠেঙ্গুলি মাথোন আৰু ইয়াতে আছে তেখেতৰ সকলো আচাৰ-ব্যৱহাৰ। তেখেতৰ জীৱনৰ সকলো প্ৰকৃত ঘটনাবলী আৰু প্ৰকৃত আচাৰ-ব্যৱহাৰ যেনে নিৰ্ভাঁজ অৱস্থাত আৰু যেনে পুখ্ৰামুপুখ্ৰ বৰ্ণনাৰে সৈতে পোৱা যায় তেনে কোনো নবী-বছুলৰ পোৱা নোযায়। তেখেত যেনে পোলোজা আৰু ভংতলীয়া তেখেতৰ প্ৰচাৰিত ধৰ্মও তেনে সবল, উজ্জ্বল আৰু সহজ। ইছলামে কটকটীয়াকৈ বুজাই দিছে—এক স্মৃতিতীৰ আল্লাহ, এক ধৰ্ম, এক পুথি, এক নবী—একৰ পৰা দুই নাই,। এই ধৰ্ম বুজিবলৈ যেনে উজ্জ্বল, তেনে কোনো ধৰ্ম নহয়। তেখেতৰ জীৱনৌৰ

ঘটনাবিলাক ভাগটক চালে দেখিবলৈ পোৱা যায়, চৰিত্ৰৰ যি যি সকলোতকৈ উৎকৃষ্ট আৰু উন্নত, যাক ভাবি চালে আত্মা পবিত্ৰ হয়, মাহুহে পৃথিৱীতে দেৱত্ব লভিব পাৰে, তেখেতৰ জীৱনত তাৰ কোনো অভাৱ নাছিল। এই নিষ্ঠুৰতা, দাল দবিত্ৰ, এতীম (মাউৰা), ছাগলীৰখীয়া আজি ৰাজাধিৰাজ। আজি তেখেতৰ দৰ্বেৰত পৃথিৱীৰ অতি প্ৰতাপী গগাল বাদশ্বাহ সকলৰ কটকোবিলাকে মূৰ দোৱাই থিয় দি আছে। পাঠক ! মক্কাৰ সেই দুই জন নিষ্ঠুৰতা ভগনিয়াৰক আজি এই বিশাল মোছলিম জগতৰ লগত তুলনা কৰক ! আৰু সেই খাজূৰ পাতেৰে সজা টোকোৰা-পঁজাবাসী, ওববপৰা মূৰলৈকে তাপলিমৰা ফটা কাপোৰ পিন্ধা স্বাহানুস্বাহক (ৰাজাধিৰাজক), অতি ওখ কাৰেজবাসী নানা বকমৰ মূল্যবান সাজ-পাৰেৰে অলঙ্কৃত, ভেম আৰু ভোগবিলাসিতাৰ বাগিত মতলীয়া বাদশ্বাহসকলৰ লগত বিজাই চাওক !

ইছলাম ।

ধৰ্মৰ প্ৰকৃত অৰ্থ কি বা অভিপ্ৰায় কি ? মানুহৰ ধাৰণা আছিল যে, নানাবকমৰ উপাসনাৰে, বলি-উপহাৰ দানেৰে, পূজা-পাতলেৰে আল্লাক তুষ্ট কৰা, তেওঁৰ কোপানলৰ পৰা বক্ষা পোৱা আৰু তেওঁৰ ৰূপা লাভ কৰাই হৈছে ধৰ্মৰ অভিপ্ৰায় । অৱতাৰৰ তেজৰে মানুহৰ পাপৰ পৰাচিহ্ন হয়, প্ৰায় সকলো ঠাইতে যোছৰ আবিৰ্ভাৱৰ পাঁচ শ বছৰৰ আগৰে পৰা এই বিশ্বাস চলি আহিছিল । কিন্তু পোন প্ৰথমতে হজৰত বচুল-কৰিমেই (দঃ) উজু আৰু সবল ভাৱে শিক্ষা দিছে যে, সকলো সচা ধৰ্মৰ মূল উদ্দেশ্য পতিতক ত্ৰাণ কৰাই নহয়, ইয়াৰ বাই উদ্দেশ্য হৈছে— মানৱ প্ৰকৃতিৰ ক্ৰমোন্নতি, অমুহুৰ্ত্ত শক্তিৰ ক্ৰমবিকাশ, পাশৰ অৱস্থাৰ পৰা দেৱতাৰ অৱস্থালৈ উঠা, মানব আত্মাক দেবাত্মাত পৰিণত কৰা । সকলো মহাপুৰুষে এই বিষয় অগপ-অচৰণ শিক্ষা দি গৈছে, কোনোৱে কঠোৰ ব্ৰত বা তপস্তা কৰি বিপুল নিষ্ঠুৰ কৰিবলৈ কৈছে, কোনোৱেবা সংসাৰত্যাগী হবলৈ উপদেশ দিছে ; কিন্তু বচুল-কৰিমে (দঃ) যেনে চমুকৈ, উজুকৈ, সম্পূৰ্ণভাবে আৰু সংশয় শুচাই এই বিষয় শিক্ষা দিছে আৰু তাক কেনেকৈ সহজে লাভ কৰিব পাৰি দেখুৱাই দিছে, তেনেকৈ আন কোনো মহাপুৰুষে কৰা নাছিল । বিয়া-বাক কৰি সাংসাৰিক জীৱনৰ ভিতৰেদি গৈ কেনেকৈ গন্তব্য স্থললৈ যাব পাৰি, কেনেকৈ পাশব-স্বভাৱক তলতীয়া কৰি দেৱত্ব লাভ কৰিব পাৰি, তেখেতে নিজৰ জীৱনৰ অগস্ত উদাহৰণ দি তাক শিক্ষা দিছে । আন আন মহাপুৰুষৰো একে লক্ষ্য ; কিন্তু কি উপায়েৰে তাক লাভিব পাৰি, তাক তেওঁলোকে এনে জটিল আৰু কঠিন কৰি আৰু অসম্ভাৱনিকৰূপে দেখুৱাইছে যে, সাধাৰণ মানুহৰ পক্ষে তাক বুজা অসম্ভৱ ।

জগতৰ সকলো ধৰ্ম্মই কয় যে, আত্মাৰ উন্নতিৰ অৰ্থে বিপুল কৰ আৱশ্যক। এই বিপুল দমন কৰিবলৈ গৈ বহুতে সংসাৰ ধৰ্ম্ম, ঘৰ-বাৰী, লব-তিৰোতা সকলোকে এৰি, হাবি-বননি, পৰ্বত-পাহাড়ত বাস কৰে, কিন্তু বহুল-কৰিমে (দঃ) এনে মত সমৰ্থন নকৰে। ইছলামত সংসাৰ বৈবাগ্য নাই—ই ইছলামৰ এটি বিশেষত্ব। বহুল কৰিমে (দঃ) ঘোষণা কৰি দিছে—“লা বহ-বা’নীয়াতা ফিল ইছলাম”। বিনা-প্ৰথা প্ৰচাৰ কৰি তেখেতে সংসাৰ ধৰ্ম্মৰ ভেঁটি দৃঢ়তাৰ আৰু সন্মাস ধৰ্ম্মৰ মুণোচ্ছেদ কৰিছে। আৰু গৃহী চলোৱা প্ৰকৃত প্ৰেম, প্ৰীতি বিকাশ পায়।

আল্লাহ-তা’লাই নিজৰ প্ৰিয় বন্ধক, বহুল কুলৰ শ্ৰেষ্ঠ কৰি আৰু নিজৰ অভিপ্ৰায়ৰ সাঁচত গঢ়ি জগতলৈ পঠাইছে, বা’তে নিজৰ বান্দা (দাস) সকলে তেখেতৰ প্ৰকৃত উপদেশ আৰু ক্ৰিয়া-কলাপৰ (ব্যৱস্থা-বাগ্ৰীক্য, বিনা-বাৰু সহবাস, আহাৰ-বিহাৰ, খোৱা-পিন্ধা, কুৰা-চকা ইত্যাদিৰ) ‘পয়ববি’ (অনুসৰণ) কৰে। বহুল-কৰিমৰ (দঃ) ‘পয়ববি’ কৰিলে আল্লাহতা’লাৰ ‘এবাদত’ (উপাসনা) কৰা হয়। ইছলামে শিক্ষা দিছে, সংসাৰৰ সুখ-দুখ ভোগ কৰি, কি উপায়েৰে বিপুল দমন কৰিব লাগে। ই আমাৰ বিপুল নিৰ্মূল কৰিবলৈ কোৱা নাই, তেনে কৰা অস্বাভাৱিক; কিন্তু ই তাক কেনেকৈ বশীভূত কৰি শিকাই বুজাই সু-বাটলৈ নি টনকিয়াল আৰু পবিত্ৰ কৰি ভাল কামত লগাব পাৰি, তাৰে উজ্জ্বল উপায় দি গৈছে। খজক কু-বাটে দি নিলে শক্ততা, কুৰ্চ ট-কপট, অত্যাচাৰ আদি উৎপন্ন হয়, কিন্তু সু-বাটে নিলে, বীৰত্ব, সাহ, সহিষ্ণুতা, কমাণীলতা আদি গুণৰ উৎপত্তি হয়। তেনেকৈ, কাম-প্ৰবৃত্তি উন্নত অৱস্থাত, প্ৰেম কৃপা আত্মত্যাগ আত্মাৰ গুণবত ভক্তি আদিৰ উৎপত্তি হয়, কিন্তু অন্তৰ্গত অৱস্থাত, নীচতা অহংকাৰ হিংসা আদিৰ উৎপত্তি হয়। ইছলামে বিলাসিতা পছন্দ নকৰে। আল্লাহতা’লাই যি ভোগৰ বস্তু দিছে তাকে ভোগ কৰি, সেই আল্লাহতা’লাৰ ‘এবাদত’ (উপাসনা)

কৰিবলৈ ইচ্ছামে কৈছে ; কিন্তু সেই ভোগ বিলাসিতাত অমুৰস্ত হবলৈ
শক দিছে ।

ইচ্ছামে শিক্ষা দিছে, আবস্ততে প্ৰত্যেক সত্য-ধৰ্ম্মই আল্লাব পৰা
আহিছে । প্ৰত্যেক 'নবী'ক (স্বৰ্গীয়তত্ত্ববাহক) আল্লাই পঠাইছে । প্ৰত্যেক
সত্যতে আৰু ঠাইতে মহাপুৰুষ আবিৰূপিত হৈছে । প্ৰত্যেক যুগৰ প্ৰত্যেক
জাতিৰ প্ৰত্যেক মানুহৰ ধৰ্ম্মই ইচ্ছাম । মতা আৰু তিৰোতা জাতিৰ
নিমিত্তে ধৰ্ম্মৰ কোনো বকমৰ ছীন-ডেচি নাই । ইচ্ছাম জগতৰ আদি ধৰ্ম্ম, ই
সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ আৰু স্বাভাৱিক ধৰ্ম্ম ; ই সকলো দেশৰ সকলো মহাপুৰুষকে সৎ দুল
স্বীকাৰ কৰিবলৈ আৰু সন্মান দেখুৱাবলৈ শিক্ষা দি ইয়াৰ সাৰ্বজনীনতাৰ
প্ৰমাণ দিছে । সকলো মহাপুৰুষে সেই একে ধৰ্ম্মকে লৈ আহিছে আৰু
সকলোৱেই 'মোছলিম' । তেওঁ লোকে একে সত্যকে প্ৰচাৰ কৰি গৈছে ;
কিন্তু পাচত নানা মূৰিয়ে পাই, তাত ভাজ দিলে আৰু নানা দেশ আৰু ভিন্
ভিন্ জাতি হোৱাত সি বিকৃত হৈ পৰিল । ধৰ্ম্মৰ মাজত পাৰ্থক্য হোৱাৰ
এয়ে মূল কাৰণ ।

ইচ্ছামে শিক্ষা দিছে, নানান বকমৰ ছখ-কষ্ট, দৰিদ্ৰতা, ৰোগ-শোক,
প্ৰলোভন, মান্না-মোহৰ ভিতৰত থাকি কেনেকৈ ধৰ্ম্ম-জীৱন বাপন কৰিব
পাৰি আৰু মাক-বাপেক, লৰা-তিৰোতা আদি পৰিয়ালৰ প্ৰতি কৰ্ত্তব্য পালন
কৰি, সমাজ আৰু বাষ্ট্ৰজীৱনৰ ভিতৰেদি গৈ, কেনেকৈ আল্লাক পাব পাৰি ।
বহুল-কৰ্ম্মে (মঃ) নিজৰ জীৱনৰ বহুবছৰ জোৰা যি আত্মোৎসৰ্গৰ আকৰ্ষ
মানৰ জাতিলৈ থৈ গৈছে, তাৰ আগত বৃদ্ধৰ স্মৃতি-ত্যাগ আৰু বীচুৰ প্ৰাণ-
ত্যাগ অতি অকিঞ্চিৎকৰ । তেখেতে মানবত্বৰ যি মহিমা দেখুৱাইছে, ই
অসীমাস্ত—অতুলনীয় !

স্তব শ বহুবৰ আগৈয়ে যেতিয়া ধৰ্ম্মজানহীন আবৰ ৰেখত যুগব্যাপী
শত্ৰুতা নৱহত্যা কষ্টাহত্যা পৰত্নীহৰণ ব্যক্তিচাৰ আদিৰ সোত প্ৰবল বেগেৰে

বৈ আছিল, সেই সময়ত বহুল-কৰিমৰ (নঃ) আবিৰ্ভাৱ। সেই দেখি, আকৌ সত্যধৰ্ম বিস্তাৰ কৰি সকলো মানুহৰ মাজত শান্তি দিবলৈ, সেই আদি ধৰ্মই নানা বন্ধৰ বাধা বিধিনি অত্যাচাৰ অনাচাৰত পৰি আৰু কু-প্ৰথা কু-সংস্কাৰৰ ভিতৰেদি গৈ, সম্পূৰ্ণতা লাভ কৰি, 'ইছলাম' নামলৈ দেখা দিলেহি।

এই ইছলাম নামটি মানুহে দিয়া নহয়। হজৰত ইব্রাহিম আলৈই-সেছালামৰ দিনতে এই নাম ওলায়। পাক কোৰআনতো এই নামৰ উল্লেখ আছে। (১) এই শব্দটি আৰবী 'চল্ম' ধাতুৰ পৰা ওলাইছে, ইয়াৰ সাধাৰণ অৰ্থ হৈছে 'শান্তি', কিন্তু প্ৰকৃত আধ্যাত্মিক অৰ্থ 'আল্লাহতা'লাত আত্মসমৰ্পণ। ঈগাৰ পৰাই 'মোছলিম', 'মুছলমান' শব্দৰ উৎপত্তি, অৰ্থ 'আল্লাহৰ দাস'। এই শব্দটিয়েই মুছলমান-ধৰ্মৰ সাৰ মৰ্ম কি তাক বুজাইছে। পাক কোৰআনে কৈছে, "অৱশ্যে, যি সকলে সম্পূৰ্ণৰূপে আল্লাত আত্মসমৰ্পণ কৰি দিয়ে আৰু (লোকৰ প্ৰতি) সৎকাম কৰে অৰ্থাৎ পৰোপকাৰ কৰে, তেওঁলোকৰ নিমিত্তে তেওঁৰ আল্লাৰ ওচৰত বঁটা আছে আৰু তেওঁলোকৰ কোনো ভয় নাই আৰু তেওঁলোকে অনুতাপ কৰিবলৈ নেপাব (২)" এই শ্লোকটিতে 'ইছলাম' শব্দটিৰ ব্যাখ্যা পোৱা যায়।

ইছলাম শাস্তিৰ ধৰ্ম। শান্তিয়ে হৈছে মুক্তিৰ উপায়। এই ধৰ্ম আহিছে ভগবত শান্তি বিস্তাৰিত কৰিবলৈ। বহুল-কৰিমৰ (নঃ) ঐকান্তিক চেষ্টা আৰু অধ্যবসায়ৰ ফলত আববৰ নিচিনা অসত্য জাতিৰ মাজতো শান্তি আৰু সামান্যতা স্থাপিত হ'ল—ইছলাম শব্দটিৰ মৰ্যাদা আধৰে আধৰে বন্ধা কৰা হ'ল। হজৰত মুছলমানে দেখাদেখি হতেই "আছলামু আলৈইকুম" অৰ্থাৎ তোমাৰ ওপৰত শান্তি হওক বুলি অভিবাদন কৰিব লাগে আৰু

(১) কোৰআন চূৰা মায়দা, ৩ অ'বত ; চূৰা ইম্বাণ, ১৮ অ'বত।

(২) কোৰআন চূৰা বক্বৰ, ১১২ অ'বত

পাক কোব্‌আনে কৈছে বিহিস্ততো (স্বৰ্গতো) তাকে হব । (১) পাক কোব্‌আনে আক কৈছে যে, বিহিস্ততো সেই শাস্তি বিৰাজমান হৈ থাকিব, (২) আল্লাই মাতিছে সেই শাস্তি নিকেতনলৈহে (৩) । হেতুকে শাস্তিয়ে হৈছে ইছলামৰ সাৰ ।

প্ৰকৃত সঁচা ধৰ্ম্মই মানুহৰ মাজত হিংসা, ঘিণ আদিৰ সৃষ্টি নকৰে । বহুল-কৰিমে (২ঃ) কৈছে যে, যদি কোনোবাই আল্লাক ভাল পাব খুজিছে, তেওঁ তেওঁৰ সৃষ্টক ভাল পাব লাগিব । হজৰত আবুবকৰে তেওঁৰ খিলাফতৰ সময়ত চিপাহিবোৰক হুকুম দিছিল যে, কোনো অমুছলমানক উপসনাৰ সময়ত বিবস্ত্ৰ নকৰিব আৰু সেই সময়ত তেওঁলোকৰ ভজনালয়ৰ কাষেদি যাওঁতে মনে মনে যাব । কিন্তু বৰ্ত্তমান সভ্যতাই তাৰ বিপৰীত শিক্ষা দিছে ।

ইছলামে নিম্নৰ স্বাভাৱিক পৰিত্ৰতাৰ প্ৰভাৱত এতিয়ালৈকে আছে আৰু কিয়ামতলৈকে অটুট নিৰ্ভাঁজ হৈ সকলো ধৰ্ম্মৰ মাজত শ্ৰেষ্ঠ হৈ থাকিব । ইয়াৰ ধৰ্ম্ম-নীতি অলান্ধ অকাট্য আৰু অপৰিবৰ্ত্তনীয় । চাবে তেৰ শ বছৰৰ আগেয়ে যি ইছলাম, হেজাৰ যুগৰ পাচতো সেই একে ইছলাম । আববৰ যি ইছলাম, আসামৰ যি ইছলাম, চীনৰো সেই ইছলাম—এয়ে ইছলামৰ বিশেষত্ব ।

হিন্দু, বৌদ্ধ, খৃষ্ট আৰু ইছলাম—এই চাৰি ধৰ্ম্মই মঙ্গতত প্ৰধান । দেখা গৈছে, হিন্দু আৰু বৌদ্ধ ধৰ্ম্মাৱলম্বীৰ সংখ্যা কমি আহিবলৈ ধৰিছে । খৃষ্টধৰ্ম্মৰ প্ৰচাৰ-প্ৰণালী দেখিলে আচৰিত নহৈ থাকিব নোৱাৰি ।

(১) কোব্‌আন চূৰা ইউসুচ, ১০ আয়ত ।

(২) কোব্‌আন চূৰা আকিয়াহ, ২৫-২৬ আয়ত ।

(৩) কোব্‌আন চূৰা ইউসুচ, ২৫ আয়ত ।

তেওঁ বিলাকৰ বিপোর্টৰ পৰা জনা যায় যে, বৰ্ত্তমান ৭৭ হেজাৰতকৈ বেচি মতা-তিবোতা ত্ৰিভুবাদ অৰ্থাৎ তিনি ষোদা-বাদ (Trinity) প্ৰচাৰত নিযুক্ত আছে। বছৰে পতি ৫০ পঞ্চাশ কোটি টকা প্ৰচাৰৰ কামত খৰচ হয় আৰু ২৫০ টি সমিতিয়ে ২০,০০০ কেন্দ্ৰত অস্থান পাতিছে। কিন্তু শিক্ষিত মানুহৰ মাজত ই কাম কৰিব পৰা নাই। আজি জগতত ৪৫ কোটি মুছলমান আছে; কিন্তু উল্লেখযোগ্য এটিও প্ৰচাৰ-সমিতি বা প্ৰচাৰক নাই, আছে-মাত্ৰ 'দাৱাতখুৰ' (নিমন্ত্ৰণ ভোগী) আৰু তলে-হাত-পতা মোল্লা-মৌলবীৰ দল, তথাপি ইছলামৰ বুজী আৰু পাক কোব্-আনৰ ভাঙ্গনী পঢ়িয়েই জগতৰ নানা ঠাইত অনেক শিক্ষিত বিধৰ্ম্মীয়ে নিজে নিজেই ইছলামৰ স্তম্ভীতল কোলাত আশ্ৰয়লৈ জীৱনক ধৰা কৰিছে। তাৰ অসংখ্য উদাহৰণ জগতৰ কেইওফালে আছে।

১৯২৭ চনৰ ২৫ ডিচেম্বৰত দিল্লিত যি ডি অ'ল ইণ্ডিয়া তবলীগ কন্ফাৰেন্স বহিছিল, তাত বিলাতৰ নাম-জলা ডি বাইট অনাবেবল অল-হাজ্-ফাকক Lord Headley চাহেবে তেওঁৰ সভাপতিৰ অতিভাষণত কৈছে "মই নিজে এজন পুৰা ইংৰাজ আৰু মই আশা কৰোঁ। যে, মই অস্তবাবে নৈতে সম্পূৰ্ণ বিশ্বাসী এজন মুছলমান; কিন্তু কেঁৱে কেতিয়াও মোক ইছলাম গ্ৰহণ কৰিবলৈ কোৱা নাছিল...। মোৰ বিশ্বাস যে, যেতিয়া কোনো মানুহে কোনটো ধৰ্ম্মানো লবলগীয়া তাৰ বিচাৰ কৰিবলৈ আগবাঢ়ে, তেতিয়া ইছলামৰ বিধিবিলাকৰ সৌন্দৰ্য আৰু পবিত্ৰতা দেখি আৰু তাত অসম্ভৱ কথা নথকাটো বুজিব পাৰি, তেওঁ নিশ্চয় সকলো ধৰ্ম্মৰ মাজৰ পৰা ইছলামকে বাছি লবলৈ বাধ্য হ'ব।"

এই ধৰ্ম্মৰ ৫টি প্ৰধান অঙ্ক বা বাই উপকৰণ, তাৰে এটি মূলমন্ত্ৰ — 'কলমা' আৰু বাকী ৪টি মূলকৰ্ম্ম — 'ছালাত' অৰ্থাৎ নামাজ (উপাসনা), 'ছিয়াব' অৰ্থাৎ বোজা (ব্ৰত), 'হজ' (ভীৰ্ষ), 'জাৰাত' (দান)।

কল্মাৰ ভিতৰত মূল কল্মা—“আজ্ঞাত বাজে আৰু কোনো উপাস্ত নাই, মোহম্মদ (দঃ) মাথোন তেওঁৰ দাস আৰু তত্ববাহক ।”

মুছলমান মাছেই পুৱাৰ পৰা বাতিগৈকে নিতৌ ৫ বাৰ নামাজ পঢ়িব লাগে। ইয়াৰ বাহিৰেও আৰু নামাজ আছে। সেই নামাজ পঢ়াটো ইচ্ছাধীন। নামাজে মানুহৰ মনত পৱিত্ৰ ভাব জন্মায়, গুণাহৰ (পাপৰ) পৰা ৰক্ষা কৰে, ই. আত্মাৰ আহাৰ। ই নিজৰ উপকাৰৰ নিমিত্তে। অকল মছজিদ ঘৰেই মুছলমানৰ উপাসনাৰ মন্দিৰ নহয়। এই বিশাল মুক্ত আকাশৰ তলত গোটেই পৃথিৱীয়ে মুছলমানৰ পক্ষে ধৰ্ম্ম-মন্দিৰ, নিৰ্দিষ্ট সময় হ'লেই ব'তে চল পায় ত'তে নামাজ পঢ়িব পাৰে। নামাজ পঢ়োঁতে সৰু ডাঙৰ ভেদা-ভেদ নাই। বজাই হওক বা প্রজাই হওক, আজান শুনা-মাত্ৰক সাংসাৰিক কাম-কাজ এৰি সকলোৱেই লগে-ভাগে তৎক্ষণাত নামাজত তিয় হ'ব লাগে।

বোজাই হৈছে ইচ্ছিয় সংঘৰ্ষ আৰু হৰেক প্ৰকাৰ বোগৰ পৰা ৰক্ষা পোৱাৰ বাহিৰে উপায়। ই নৈতিক, আধ্যাত্মিক, আৰু শাৰীৰিক উপকাৰ কৰে। মুছলমানমাছেই বছেৰকৰ মাজত গোটেই বম্জান মাছটো উপবাসে থাকিব লাগে। ভাত-পানী নেথাই ল'থানে থাকিলেই নহয়, সকলো পাপপৰাৰ বিৰত থাকিব লাগে। এই বম্জান মাছটো বৰ পৱিত্ৰ। বম্জানৰ বোজাত বাজে আৰু বোজা আছে, সেইবোৰ পালন কৰা ইচ্ছাধীন। কোব্-আনত বোজাক “ছিয়াম” বুলিছে। “ছিয়াম”ৰ অৰ্থ আত্ম-সংবৰণ বা আত্ম-সংযম।

চহকী হলে জীৱনৰ ভিতৰত এবাৰ মজা খবিকটল গৈ হজ কৰিবই লাগে। ই এটা মুছলমানসকলৰ মহা মেলা। ইয়াত পৃথিৱীৰ সকলো দেশৰ মুছলমানে একে সময়তে গোটখাই একে বেশ ধাৰণ কৰি, সেই সৰ্বশক্তিমান বৰিষল আলোমীনৰ কৰুণা ভিক্ষা কৰে। এই মহা মিলন-দৃষ্ট অৰ্নিৰ্ৰচনীয় !

জাকাতৰ অৰ্থ পৰিষ্কাৰ কৰা । এই দান প্ৰত্যেক চহকী মুছলমানে, ৫২ টকা বাহি হৈ থাকিলেই, প্ৰতি বছৰে শতকৰা ২।০ টকা হিচাবে দিব লাগে ই দুখীয়াৰ উপকাৰৰ নিমিত্তে—ই লোক সেৱা । আন আন ধৰ্ম্মও দান দিবলৈ কৈছে ; কিন্তু ইছলামে প্ৰত্যেক চহকী মানুহক ‘জাকাত’ দিবলৈ বাধ্য কৰিছে ।

বছুল-কৰিমে (দঃ) কৈছে,—“সেই জনেই মোছলিম, যাৰ হাতৰ আৰু জিভাৰ পৰা কেৱেঁ কষ্ট ভূগিবলৈ নেপায়” । পাক কোব আনেও তাকে কৈছে । ইছলামৰ মূলমন্ত্ৰ হৈছে,—“লা ইলাহা ইল্লাল্লাহো মোহাম্মদৰুছল্লাহা” অৰ্থাৎ আঘাত বাজ আৰু কোনো উপাস্ত নাই, মোহাম্মদ (দঃ) তেওঁৰ দূত ।

খৃষ্টান পাহৰীবিলাকৰ দৰে ইছলামে আন মহাপুৰুষলকলক নিন্দন কৰে । ইহুদীবিলাকৰ পৰা খৃষ্টান ধৰ্ম্ম তললৈ যায় যায়, এনে সময়তে ইছলামে জগতত দেখা দি বজ্জগজীৱ স্বৰেৰে ঘোষণা কৰি দিলে যে, অবিয়ম ‘সত্যী’ আৰু তেওঁৰ পুতেক বীছু (ইছা আঃ) প্ৰকৃত ‘নবী’ । খৃষ্টানবিলাক এই বিষয়ত ইছলামৰ ওচৰত চিৰ ধৰুৱা । ইছলামে যথা সময়ত এনেটক সাক্ষা নিদিয়া হেতেন, খৃষ্টধৰ্ম্ম যে কুঁহিতেই জঁয় পৰিল হেতেন, ই ধুবুৰ ।

নামজলা বক্তা যিষ্টৰ বিগিনচক্স পালে ১৯২৮ চনৰ ১৭ জুন তাৰিখে কলিকতাৰ এলবাৰ্ট হলত ‘হজৰত মোহাম্মদৰ জীৱনী আলোচনা’ বিষয় বক্তৃতা দিওঁতে কৈছিল,—“ইছলামৰ ওচৰত হিন্দু-ধৰ্ম্ম বহুত পৰিমাণে ধৰুৱা আছে । নানকৰ পৰা আৰম্ভ কৰি খ্ৰীষ্টতন্ত্ৰ দেৱ আৰু বামমোহন বায়লৈকে সকলোৱেই ইছলামৰ আধ্যাত্মিক প্ৰভাৱত প্ৰভাৱান্বিত ।” (১)

স্বাধীনতা মানুহৰ বিশেষত্ব । এই স্বাধীনতাৰ পূৰ্বা ব্যবহাৰেই মনুষ্যত্ব । সনাতন ইছলামৰ উদ্দেশ্য মানুহক প্ৰকৃত মনুষ্যত্বৰ বাট আঙ্গুলিয়াই দেখুৱাই দিয়া । কেনেকৈ মানুহ প্ৰযুক্তিৰ দাস নহৈ প্ৰভু হব পাৰে, কেনেকৈ মানুহ বিপৰীত-মুখীয়া প্ৰযুক্তিবোৰৰ ওপৰত কৰ্তৃত্ব কৰিব পাৰে, কেনেকৈ মানুহ সংসাৰ-সাগৰৰ ধুমুহা আৰু উদ্ভাৱণ চৌবোৰৰ ওপৰেদি জীৱন নাও নিৰ্কীৰ্ণে পাৰি দি গন্তব্য-স্থান পাবলৈ পাৰে, এইবোৰ প্ৰশ্নৰ মোমাংসা কৰাই ইছলামৰ সৰ্ব্ব প্ৰধান সমস্যা ।

ইছলামে শিক্ষা দিছে, ধৰ্ম্ম সম্বন্ধে সকলোৱে স্বাধীন বিচাৰ কৰিব পাৰে, ইয়াত কোনো বাধা নাই । সেই বুলিয়েই অনেক খৃষ্টান পণ্ডিতে ইয়াৰ বিশেষ প্ৰশংসা কৰে । এনে স্বাধীনতা কোনো ধৰ্ম্মত নাই । জয়জয়তে বহুল-কৰিমই (দঃ) ঘোষণা কৰি দিলে যে, ধৰ্ম্মত বল-প্ৰয়োগ হব নোৱাৰে, সকলোৱে স্বাধীন ভাৱে ধৰ্ম্ম-মত দিব পাৰে । ইছলামে কাকো কাণি-মুনিকৈ ধৰ্ম্মগ্ৰহণ কৰিবলৈ কোৱা নাই । খৃষ্টান ধৰ্ম্মত, গেলিলিও (Galileo), লাটিমাৰ (Latimer) আদি যেনেকৈ উৎপীড়িত হৈছিল, তেনে উদ্ধাহৰণ ইছলামৰ বুৰঞ্জীত নাই । প্ৰত্যেক মানুহে নিজৰ ধৰ্ম্মমতৰ বাবে আত্মাৰ ওচৰত দায়ী, আন কেৱেঁ তেওঁক উৎপীড়ন কৰিব নোৱাৰে ।

ইছলামে আৰু শিক্ষা দিছে যে, মানুহৰ আৰু আত্মাৰ মাজত মধ্যস্থৰ দৰ্কাৰ নাই । সকলোৰে নিমিত্তে আত্মাৰ ছত্ৰৰ মুকলি, লাগে মাথোন সাধনা । মাথোন কোন বাটেদি গলে আত্মাৰ ওচৰলৈ যোৱা যায়, তাক দেখুৱাই দিওঁতাৰ আবশ্যকতা । আত্মাক পাবলৈ হলে নিজৰ যত্ন আৰু পৰিশ্ৰমৰ ওপৰত সমূলি নিৰ্ভৰ কৰে । বহুল-কৰিমই (দঃ) প্ৰথমে ঘোষণা কৰি দিলে যে, 'নবী' সকল মধ্যস্থ নহয়, তেওঁলোক মাথোন শিক্ষক—বাট দেখুৱাই দিওঁতা আৰু আদৰ্শ । কিন্তু খৃষ্টান ধৰ্ম্মত অকল যীচুয়েই .এজন মধ্যস্থ নহয়; মৰিয়ম (Mary), পিটাৰ (Peter), পোপ (Pope),

কাৰ্ডিনেল (Cardinals) আদিও মধ্যস্থ । ইছলামত বেলেগ পুৰোহিত-কৈদ নাই । গতোক মোছলিমেই নিজৰ পুৰোহিত ।

একমাত্ৰ বহুল-কৰিমেই (দঃ) ‘তোহিদ’ (একত্ববাদ) ধৰ্ম নিখুঁত নিষ্ঠাজ আৰু নিকপ্পপীয়াটক থাপনা কৰিলে । মিষ্টৰ বিপিনচন্দ্ৰ পালে ১৯২৮ চনৰ জুলাই মাহৰ ১৪ তাৰিখে ঢাকাৰ পূব-বঙ্গ ব্ৰাহ্ম সমাজত “Hundred Years Modern Bengal” বিষয়ে যি বক্তৃতা দিছিল তাত কৈছিল,—For his ideas of one God, Raja Ram Mohan Roy was indebted to Islam as Chaitanya, Nanak, Kabir & other religious reformers of earlier times were more or less indebted” (১)

খৃষ্টানবিলাকে কয়, আল্লাই নিজৰ মৰমৰ পুতেকক, নিজৰ প্ৰাণ দি পাণী খৃষ্টানবিলাকক পৰিত্ৰাণ কৰিবৰ নিমিত্তে, জগতলৈ পঠাই দিলে । ই কেনে অসম্ভৱ কথা ! পাণী সন্তানে শান্তি নেপায়, মৰমৰ নিষ্পাপী পুতেকে আবাবতে শান্তি পায়, ই কি অদ্ভুত কথা ! ই কেনে বিচাৰ !!

কোৰ'আন মজিদ ।

ইছলামৰ শাস্ত্ৰ হৈছে কোৰ'আন মজিদ। এই শাস্ত্ৰ স্বৰ্গীয় আদেশ আৰু নিষেধৰ সমষ্টি; ইয়াত ১১৪টি চুৰা (অধ্যায়) আছে। ই অতি অতুলনীয় অপূৰ্ব গ্ৰন্থ। এনে কাৰ্য্যকৰী ধৰ্ম্ম-গ্ৰন্থ জগতত হোৱা নাই আৰু নহবও। ই কিয়ামত (শেষ মহা-প্ৰলয়) লৈকে অটুট নিৰ্ভাঁজ হৈ থাকিব। সকলো ধৰ্ম্ম-গ্ৰন্থই লবচৰ হ'ল, কিন্তু আজি প্ৰায় চাৰে তেৰ শ বছৰৰ ভিতৰত ইয়াৰ এটি বিন্দুও মৌলিক অৱস্থাৰ পৰা বিকৃত হোৱা নাই আৰু কোনো লবচৰ হ'ব নেৱাৰে। যদিওবা বহুল-কবিতা (দঃ) 'উম্মি' (নিবন্ধৰ) আছিল, ইয়াৰ ভাষা অপূৰ্ব, অমূল্য আৰু চমৎকাৰ, ভাব বৰ ওখ, বচন অলৌকিক আৰু উপদেশ ও যুক্তিপূৰ্ণ। এনে বিপুল আৰবী ভাষা তেখেতে কব পৰা পালে? এনে পুথি আজিলৈকে কোনেও লিখিব পৰা নাই আৰু নোৱাৰে বুলি সকলো পণ্ডিতৰ মত। আজিলৈকে কোনো দেশৰ কোনো মানুহেই ইয়াৰ দোষ দেখুৱাবলৈ আগবঢ়া নাই—এয়ে হৈছে ইয়াৰ বিশেষত্ব আৰু সত্যতাৰ নিদৰ্শন। ইয়াত আধ্যাত্মিক, ঐহিক, পাবিত্ৰিক, ৰাজনৈতিক, সমাজনৈতিক বিষয়ৰ সাৰ তত্ত্ববিলাক আছে, ধৰ্ম্মৰ জয়, অধৰ্ম্মৰ ক্ষয়, 'নেকিৰ জাত' (পুণ্যৰ বঁটা), 'বদীৰ চাক্ষা' (আপৰ শাস্তি), মানুহৰ কৰ্ত্তব্যাকৰ্ত্তব্য সকলোবোৰৰ স্পষ্ট বিধান আছে। এই আশ্চৰ্য্য পৃথিবীৰ আগত পৃথিবীৰ সকলো বিজ্ঞান, দৰ্শন, নীতি আদি হাব মানিছে। এই বৰ্ত্তমান প্ৰোচা আৰু পাশ্চাত্য জগতৰ ৪৫ পৰ্য্যটক কোটি মানুহৰ ধৰ্ম্মনীতি আৰু শাসননীতি।

এসময়ত পৃথিবীৰ ওৰিগল অস্তৰীপৰ পৰা কুমাৰিকা অস্তৰীপলৈকে সকলোৱে ইয়াৰ শিক্ষা, আৰু ইছলামৰ একতা আৰু একত্বৰ আগন্ত .মু

দৌল্লাবলৈ বাধ্য হৈছিল। ইয়াৰ যুক্তি-সঙ্গত মহান ভাব-পৰিপূৰ্ণ নিঃস্বার্থ হিতোপদেশ, সদৌ শিক্ষিত জগতে মুক্তকণ্ঠে স্বীকাৰ কৰি আহিছে আৰু পৃথিৱীৰ প্ৰলয়কাললৈকে কৰি থাকিব। ইয়াত বিজ্ঞান-বিকল্প কোনো কথা নাই বুলিয়েই ই বি ধৰ্ম শিক্ষা দিছে, তাৰ নাম হৈছে Religion of Science অৰ্থাৎ বিজ্ঞান-অনুমোদিত ধৰ্ম। এই গ্ৰন্থ আন কোনো ধৰ্মগ্ৰন্থৰ অন্তৰূপ নহয়। ই মানুহৰ বচনা নহয়; স্বয়ং আল্লাৰ বাণী।

আববৰ নামজলা কৰিচুড়ামণি জাবিদ-বেনু বাবেয়াই মাথোন চুৰ। ‘এখলাচ’ৰ মধুৰতা আৰু বচনা-কৌশল দেখিয়েই চিঞৰিবলৈ ধৰিছিল— “লাইচা হাজ্জা কালামুল ব’খ্ব” অৰ্থাৎ নিশ্চয়, এই বচনা মানুহে কৰা নহয়। পাচত তেওঁ নিজেই ইচ্ছামত দীক্ষিত হয়।

এই মহাগ্ৰন্থ আৰু বহুল-কবিমব (দঃ) ‘হদিচ’, এই দুইকে মানি চলা মুছলমানৰ একান্ত কৰ্তব্য। ‘হদিচ’ বুজিবলৈ হলে বিদ্যা আৱণ্টক। তেতিয়াটলৈকে খোদা আৰু বহুলৰ প্ৰকৃতি আৰু গুণবিলাক, আচাৰ-বাহাৰৰ ভালকৈ বুজিব পৰা নেবাৰ, তেতিয়াটলৈকে ধৰ্মলৈ মন আকৃষ্ট হ’ব নোৱাৰে। বহুল-কবিমব (দঃ) জন্মৰে পৰা ‘ওকাত’ (মৃত্যু) লৈকে তেখেতৰ আচাৰ-বাহাৰ, ক্ৰিয়া-কলাপ সকলোবোৰ তন্ন-তন্নকৈ ‘হদিচ’ স্বৰিফত আছে। এইবোৰ প্ৰত্যেক মুছলমানৰে জনা উচিত। কাৰণ, আল্লাই মানুহৰ মাজত তেখেতক সকলো বিষয়তে আন সকলো মানুহৰ আদৰ্শ জগদগুৰু কৰি পঠাইছে।

বিলাতৰ বিখ্যাত বক্তা Edmund Burke চাহেবে তেওঁৰ ‘Impeachment of Warren Hastings’ বক্তৃতাত কৈছে—“The Mahomedan law (Quran) is binding upon all, from the crowned head to the meanest subject ; it is a law interwoven with a system of the wisest, the most learned,

and the most enlightened jurisprudence that ever existed in the world." Marmaduke Pickthal চাক্ষুৰ লিখিছে—
 "The Quran is the miracle to which Mahammed himself so often appealed as proof of his Divine mission, and a miracle indeed it seems For the Prophet, though cultured, was illiterate, and there is no reasonable room for doubt that a large part at any rate of that strange flood of eloquence so purely seen came to him in states of trance The book is like no other book on earth. It remains a wonder of the world".

সেই কালত আৰব দেশত লিখা-পঢ়া শিক্ষাৰ কোনো ভাৱ দিহা নথকাতে, প্ৰায় মানুহে মুখে-মুখেই শিক্ষা কৰিছিল; অলপ মানুহেহে লিখিব-পঢ়িব জানিছিল, কিন্তু তেওঁলোকৰ স্বৰণ-শক্তি বৰ চোকা থকা বাবেই কোৰআনৰ কোনো আয়ত (শ্লোক) হজৰত জিব্ৰাইলৰ (আঃ) দ্বাৰা অবতীৰ্ণ হলেই, প্ৰায় ছাছাৰাই বচুল-কৰিমৰ (দঃ) মুখৰ পৰা শুনি, তাক কঠিন কৰি থয় আৰু বচুল-কৰিমেও (দঃ) নিজেই কোনো লিখকৰ হতুৱা খাজুৰ পাতত ছাগলী ছালত, শিলৰ কলিত বা আন বস্তুত লিখোৱাই হাকিম (১) সকলৰ ওচৰত থৈ দিয়ে। এই দৰে কোৰআনৰ আয়ত লিখা মানুহ প্ৰায় ৪২ জন (২) মান আছিল। এই সুৰ্গীয় মহাশাস্ত্ৰৰ যেতিয়াই বি আয়ত অবতীৰ্ণ হৈছিল, তাক তেতিয়াই বচুল-কৰিমে (দঃ), প্ৰত্যাদেশৰ দ্বাৰা জানি, বি বি চুবাত

(১) কে এ আন কঠিন কৰি থকা ম.মুহক 'হাকিম' বোলে। 'হাকিম' এটা সম্বন্ধক পদাধি। সেই বাবেই মুছলমানৰ মাজত অলেখ হাকিম আছে।

(২) জ্বইদ, আব্বাকৰ, ওমৰ, ওচমান, আলী, অক্কাছ-যম্ভাছা, জাবৰ, সৈয়দ আদ্য আদি।

(অধ্যায়ত) আৰু যি যি ঠাইত ভুক্ত হব লাগে তাতে, এৰ্জন লিখকৰ হতুৱাই, তেখেতৰ চকুৰ আগতে (৩) শ্ৰীলাবদ্ধ কৰি (৪) লিখোৱাই থয় (৫) আৰু সেই চুবা-আয়ত-বিজ্ঞাস অমুসৰি হাফিজ সকলেও কোব্‌আন কণ্ঠস্থ কৰে ।

বছুল-কৰিম (দঃ) তেখেতৰ জীৱিত কালত সকলো ‘অহী’ (স্বৰ্গাৱ বাণী) গোটাই এটা সম্পূৰ্ণ গ্ৰন্থৰ আকাৰত প্ৰকাশ কৰি যাব নোৱাৰিলে, কাৰণ তেখেতৰ অন্তিম কাললৈকে ‘অহী’ আহি আছিল ।

হজৰত আব্বুকাৰৰ খিলাফতৰ সময়ত সম্পূৰ্ণ কোব্‌আন, এটা পুথিৰ আকাৰত, আৱশ্যক হৈ পৰিল । তাতে আকৌ আক্বেবা-বণত ১২০০ জন হাকিম স্থহীদ হ’ল । এনে অৱস্থা দেখি, হজৰত ওমৰৰ অনুৰোধত আৰু তেওঁৰ পৰামৰ্শ অমুসৰি হজৰত আব্বুকাৰে ঠাই-ঠাই হৈ থকা লিখিথোৱা ‘আহী’বোৰ ততাতৈয়াকৈ গোটাই বছুল-কৰিমৰ (দঃ) বিজ্ঞাস মতে, সেইবোৰ নকল কৰোৱাই এটা সম্পূৰ্ণ গ্ৰন্থাকাৰত প্ৰকাশ কৰি (৬) নিজৰ হাতত ৰাখে । তেওঁৰ ওফাতৰ পাচত সেই মূল গ্ৰন্থখন হজৰত ওমৰৰ হাতলৈ আহে তাৰ পাচত হজৰত ওছমানৰ হাতত পৰে ।

হজৰত ওমৰৰ খিলাফতৰ সময়ত এই পুথিৰ নকল আৰব, স্বাম্ম আদি সকলো ঠাইতে বিয়পি পৰে । হজৰত ওছমান যেতিয়া খলিফা হ’ল, তেওঁ দেখিলে যে, কোনো কোনো নকল কোব্‌আনৰ ছুটা এটা আয়ত আচল কোব্‌আনৰ লগত অমিল । সেইবাবে তেওঁ সকলো ঠাইৰ পৰা সকলো নকল কোব্‌আন অনাই চাই, ভুল নকল কোব্‌আনবোৰ পুৰি পেলোৱায়

(৩) Introduction to Muir’s Life of Muhammad, p. XXVIII.

(৪) কোব্‌আন-চুবা কোব্‌আন, ৩২ আয়ত ; চুবা কিয়ামাহ, ১৭-১৮ আয়ত

(৫) আব্বুকাউব, তিৱমিজি, আহম্মদ ।

(৬) কটছল বাৰি, ২য় ছোৱা, ১০ পিঠি ।

আৰু সেই চৰকাৰী মূল কোব্‌আনৰ পৰা মানুহ লগাই হজৰত আলীৰ
তত্ত্বাবধানত বহুত কোব্‌আনৰ নকল কৰোৱায় । এই শুদ্ধ চৰকাৰী নকল
কোব্‌আনবোৰ সকলো ঠাইতে বিলাই দিয়ে ।

বিদ্যা শিক্ষা ।

তেৰ শ বছৰৰ আগেয়ে অৰ্থাৎ খৃঃ ৬ষ্ঠ শতিকাত, যি সময়ত আৰবত
ধৰ্মজ্ঞান চৰ্চ্চা সমূলি নাছিল, সেই সময়ত বহুল-কবিত্বৰ (দঃ) আবিৰ্ভাৱ ।
তেখেত একেবেলি ‘উম্মি’ (অনক্ষৰ) আছিল । যদিওৱা তেখেতে লিখা-পঢ়াৰ
গোন্ধ-ভাপ সমূলি নাপালে, তথাপি অতি নামজলা পণ্ডিতসকলে তেখেতৰ
কথা-বতৰা আৰু বক্তৃতা শুনি তবধ খাইছিল । বিদ্যা শিকি জ্ঞান উপাৰ্জন
কৰাটো তেখেতে ‘এবাদত’ (ঈশ্বৰ উপাসনা) তকৈও ওখ ঠাই দিছে । তেখেতে
চিঞৰি চিঞৰি কৈ গৈছে—“তা’লাবুল্ এলমে কবিজাতুন্ আলা কুল্লে
মোছলিম্ ৰ অলমোছলিমাত” অৰ্থাৎ ঐত্যোক মতা তিবোতাৰ ওপৰত
বিদ্যা শিক্ষা কৰা ‘কবজ’ (অবশ্য কৰ্তব্য) । তেখেতে আৰু কৈছে যে,
বিদ্যা শিক্ষিবলৈ যদি চীনৰ নিচিনা দূৰ দেশলৈও যাব লাগে, তালৈকো
যাব ।

যোৰ আন্ধাৰত, অসভ্য সুৰ্খ মানুহৰ মাজত জন্মলৈও তেখেতৰ
ভাগ্যনিতেই যে, এশ বছৰৰ ভিতৰতে মুছলমানবিলাকে জ্ঞান-বিজ্ঞানত
অগস্ত্য মুখা ফুটাইছিল আৰু পশ্চিম আটলাণ্টিক মহাসাগৰ আৰু চীনৰ
দেৱাললৈকে ইছলামৰ প্ৰভাৱ বিস্তাৰিত হৈছিল, সেইটো কোনেওঁহুই কবিব
নোৱাৰে । একালে যেনেকৈ মুছলমানবিলাকৰ বিজয়-নিচান দেশ বিদেশে নানা
কৈঠম ওপৰত উৰি ভেঙবিলাকৰ বাহুবলৰ মহিমা ঘোষণা কৰিছিল, আন

ফালেদি তেনেকৈ পণ্ডিতসকলৰ জ্ঞানচৰ্চ্চাৰ জেউতিয়ে ইউৰোপৰ অন্ধকাৰ-
 যুগৰ অন্ত পেলাই, দৰ্শন বিজ্ঞান নানান ফল ফুলেৰে শোভিত কৰি নতুন ভাব
 সূমুৱাই সদৌ জগতক স্তম্ভিত কৰিছিল। মুছলমানৰ পৰাই যে ইউৰোপে
 সভ্যতাৰ পোহৰ পাইছিল, তাক The History of Saracens and The
 Spirit of Islam এই পুথি দুখন পঢ়ি চালেই হব। লৰ্ড এষ্টন চাহাবে
 তেওঁৰ History of Freedom পুথিত লিখিছে,—“জ্ঞান-বিজ্ঞান, বিবেক-
 বুদ্ধি আৰু সমাজ-নীতি পাশ্চাত্য জগতৰ পৰা লুপ্ত হৈ গৈছিল। পশ্চিম
 দেশীয় শিক্ষকসকলে আবব-গুৰুসকলৰ পদতলত শিক্ষাগাত কৰিয়েই জ্ঞান-
 বিজ্ঞান, বিবেক-বুদ্ধি আৰু সমাজ-নীতিৰ পুনৰ্জীৱন দিয়ে। মুছলমান-
 বিলাকে, বোগদাদ, চমবকন্দ, কায়বো, ডামেস্কচ, কৰ্ডভা আদি কেন্দ্ৰত
 বিশ্ববিদ্যালয় আৰু পুথিৰ ভঁৰাল আদি স্থাপন কৰি জগতৰ লুপ্তপ্ৰায় জ্ঞান-
 বিজ্ঞানৰ উদ্ধাৰ কৰি জগতত যেনে বশন্তা লাভ কৰিছিল, তাৰ তুলনা
 আজিলৈকে নাই। তেওঁলোকে বীজগণিত, জ্যোতিৰ্বিদ্যা, তত্ত্ব, ত্ৰিকোণ-
 মিতি, খগোল-বিজ্ঞান, ঠেংবজা শাস্ত্ৰ, বসায়ন শাস্ত্ৰ, আচক্ষী জ্যামিতি,
 গণিত, দৰ্শন, বায়ুতত্ত্ব (Metereology), আলোকবিজ্ঞান (Optics),
 আয়ুৰ্বেদশাস্ত্ৰ আদি প্ৰায় ২৫০ খন গ্ৰন্থ লিখি নিজৰ নাম জনমহুগীয়া
 কৰি গৈছে। জ্ঞানীপ্ৰবৰ আবুলহাছানে দূৰবৰ্ণন-যন্ত্ৰ আৰু মুছা জাহবে
 (Geber) বসায়ন শাস্ত্ৰ আবিষ্কাৰ কৰি জগতৰ নতৈ উপকাৰ কৰি গৈছে।
 জগদ্বিখ্যাত বু-আলোছিনা (Avecena) কবিৰাজ কুলবল্পক কোনে নেজানে ?
 ইছলামৰ শিক্ষানীতি গুণত বোগদাদাধিপতি হাৰুন, হাকৰ, মনচুৰ; স্পেন
 প্ৰদেশাধিপতি অকুববহমান, দিল্লী-সম্ৰাট আকবৰ আৰু আউবেজজেবে
 জগতত কৃষ্ণাট সকলৰ শীৰ্ষহান অধিকাৰ কৰিছে।

সকলো ধৰ্ম্ম গুৰুৰ মাজত পোন প্ৰথমে বহুল-কৰিমেই (৭২) শিক্ষা দিছে যে,
 ধৰ্ম্ম আৰু বিজ্ঞান বেলেগ বস্তু নহয়। ধৰ্ম্মৰ সভ্যতা প্ৰদৰ্শন কৰিবলৈ হলে

‘মনটিক’ (Logic) শাস্ত্ৰৰ আৱশ্যকতা। যুক্তি আৰু তৰ্ক নহলে কোনো বিষয়ৰ সীমাংসা হব নোৱাৰে।

জগতত যিমান ধৰ্ম আছে, প্ৰায় সকলোৱে বিশ্বধৰ্ম—ঈশ্ববাদিষ্ট ধৰ্ম (Revealed Religion) বুলি দাবি কৰে। ইছলামত মতে সকলো মহাপুৰুষ সঁচা ধৰ্মলৈ আন্তৰ্ভাৱ ফালৰ পৰা আহিছে; কিন্তু কালক্ৰমে তাত অনেক উৎপত্তি, গল্প সোমোৱাত আৰু নানান মুনিৰ নানান মত অমূল্যৰি মূলত লবচৰ হোৱাত, সেই ধৰ্মবিলাক বিকৃত হৈ পৰিছে। মূলতঃ সম্বন্ধীয় মতৰ পাৰ্থক্য থাকিলে, সেই ধৰ্ম নিৰ্ভাঁজ বিশ্বধৰ্ম বুলি গৃহীত হব নোৱাৰে। খৃষ্টানৰ মাজত ৪০০ চাৰিশতকৈও বেছি মত বিৰোধী দল আছে, সেইদৰে আন ধৰ্মাবলম্বীৰ মাজতো বহুত দল আছে। ইছলামত যদিওবা চিৰাহ আৰু চুল্লি দুখল আছে, মূলতঃ একো পাৰ্থক্য নাই। প্ৰত্যেক মত যুক্তিৰে প্ৰমাণ কৰিব লাগে। যুক্তিসঙ্গত নহলে সেই মত বাদ দিব লাগে। বুদ্ধদেৱ আৰু কনফুচিয়াচ (Confucius)ৰ শিক্ষাত আন্তৰ্ভাৱ নামৰ উল্লেখ নাই, তেওঁলোকে ধৰ্ম-নীতিৰ বিষয়হে উপদেশ দিছে। কোনোৱে আন্তৰ্ভাৱ পুনৰ্জন্ম বিশ্বাস কৰে, কোনোৱে নকৰে। বিশ্বধৰ্ম এনে পাৰ্থক্য থকা অমূল্যচিত। যেনেকৈ ইছলামত বাজে কোনো ঈশ্ববাদিষ্ট-ধৰ্ম আজিলৈকে নিখুঁত নিৰ্ভাঁজ হৈ থকা নাই, তেনেকৈ পাক কোৰআনৰ দৰেও আজিলৈকে কোনো ধৰ্মগ্ৰন্থ নিখুঁত নিৰ্ভাঁজ হৈ থকা নাই আৰু এই মহাগ্ৰন্থ কিয়ামত (শেষ মহাপ্ৰলয়) লৈকে এনে নিৰ্ভাঁজ হৈ থাকিব—কাৰণ, এয়ে হৈছে ঈশ্ববাদিষ্ট-ধৰ্মৰ শেষ পুৰ্ণি। কোনোও ইয়াক নিৰ্মূল বা লবচৰ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিলেও, ইছলামত অলেখ ‘হাফিজ’ (কোৰআন কঠক কৰি বখা মাজুহ) থকা গতিকে এটি বিন্দুও যদি কোনোবাই লবচৰ কৰিব ধোঁজে, তৎক্ষণাত কেউকালৰপৰা তেওঁলোকে বমলিয়াই পৃথিবীকে তলগৰ কৰি পেলাব।

ডাক্তৰ হেনচন (Dr. Henson, the Bishop of Durham) নামেৰে এজন বিশ্বপে (অধিপতি পাছৰীয়ে) ১৯২৭ চনৰ জুলাই মাহৰ The Nineteenth Century কাকতত লিখিছে—“আজিকালি ইছলামত বাজে কোনো ধৰ্ম সৰ্বসাধাৰণৰ ওপৰত তাৰ প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিব নোৱাৰে; কাৰণ, আন ধৰ্মবিলাকত ধৰ্মজীৱনৰ লগত সাংসাৰিক জীৱনৰ কোনো সম্পৰ্ক নাই আৰু বিজ্ঞানেৰে সেই ধৰ্ম ব্যাখ্যা কৰিব নোৱাৰি। হেজুকে, সেই সেই ধৰ্মৰ পৰা লাহে লাহে সৰ্বসাধাৰণ আঁতৰ হবলৈ ধৰিছে।”

কিন্তু হাঁয়! আমাৰ মোছলিম মতা-তিবোতা সকলৰ বৰ্ত্তমান অৱস্থা বৰ শোচনীয়। এতিয়া জ্ঞান শিক্ষা কথাটো উঠিলেই খৰিয়তৰ (ধৰ্মৰ বিধানৰ) বান্ধনি ছিগি যায়! কিন্তু খৰিয়তৰ বান্ধনি অটুট ৰাখি শিক্ষা লাভ কৰা নেদায় নে? হজৰত আয়েছা, হজৰত ফাতিমা আদিয়ে বিদ্যালাত কৰা নাইনে? বিবি আয়েছাই ধৰ্ম, সমাজ, আচাৰ-বিচাৰসংক্ৰান্ত ডাঙৰ ডাঙৰ বিষয়বোৰ সীমাংসা কৰা নাইনে? বোখাৰী, মুছলিম, আবুদাউদ, তিবমিজি, ইবনে-মাজা, নেচায়ী আদি ‘হদিচ’ৰ পুথিবিলাক তেঁৱেই বৰ্ণিত ‘হদিচ’ৰে থুল-থোৱা। তেওঁ এহেজাৰতকৈ বেচি ‘হদিচ’ বৰ্ণনা কৰি গৈছে। কৰ্ডভাত যেতিয়া জ্ঞান শিক্ষাৰ উন্নতি হৈছিল, তেতিয়া তেওঁলোকে জানো খৰিয়তৰ সীমাৰ বাহিৰলৈ গৈছিল? হাক হৈছে চৰাৰ আদৰ্শ শিক্ষয়িত্ৰী। সেই নিমিত্তে হাক শিক্ষিতা নহলে, পুতেকৰ শিক্ষালাভ কৰা টান। আলফ্ৰেদ-ডি-ব্ৰে’ন হাক যদি অশিক্ষিতা নহল হেতেন, তেওঁ জানো কেতিয়াও “ব্ৰে’ন” অৰ্থাৎ মহৎ এই গুণ উপাধি পালে হেতেন? জেম্চ গাৰিবিজৰ হাক যদি শিক্ষিতা নহল হেতেন, তেওঁ জুপুৰী বৰত থাকি আমেৰিকাৰ হোৱাইট-হাউচত সোমাব পাৰিল হেতেন নে? যি দেশত শিক্ষিতা হাক আছে, সেই দেশ ধৰ্ম।

আত্মত্যাগ ।

ইছলাম ত্যাগৰ ধৰ্ম । ই নিৰাশ্রয়ৰ আশ্রয়, ব্যথিতৰ সাহায্য । আত্মত্যাগ বহুল-কৰিমৰ (দঃ) এটা প্ৰধান গুণ আছিল । যবত চাকৰ নথকাত তেখেতৰ জীয়েক বিবি ফাতিমাই নিজে আটা গিহে, পানী আনে আৰু যবৰ সকলোবোৰ কাম-কাজ নিজ হাতেৰে কৰোঁতে হাতত পানীকোলা ফুটি যায় । নিজৰ অৱস্থাৰ কথা জনাবলৈ তেওঁ বহুল-কৰিমৰ (দঃ) ওচৰলৈ কেইবা বেলি গৈও, কব নোৱাৰি উভতি আহে । এদিন হজৰত আলীয়ে ছেগ চাই তেওঁলোকৰ ছুখৰ কথা জনালে আৰু জীয়েকৰ নিমিত্তে এজনী বান্দী খুজিলে । বহুল-কৰিম আলমানে ক'লে, 'আছ'হাবে ছুফ'ফা' ফকিববিলাক এতিয়ালৈকে কষ্টত পৰি আছে ; যেতিয়ালৈকে তেওঁলোকৰ অৱস্থা সুচল নহয়, যেতিয়ালৈকে মই আন কথাটো কাণ দিব নোৱাৰোঁ ।' (১)

এদিন এগৰাকী তিবোতাই বহুল-কৰিমক (দঃ) এখন চাদৰ 'হাদিয়া' (বঁটা) স্বৰূপে দিলে আৰু তেখেতৰে সেই কাপোৰখন বৰ লাগতিয়াল আছিল । এজন মানুহে কাপোৰখন দেখি ক'লে—“আহা, কি সুন্দৰ চাদৰ” ! তেখেতে স্তনি সেই চাদৰখন খিতাতে সেই মানুহজনক দি পেলালে । (২)

ভূসম্পত্তিৰ ভিতৰত আবৰত বাগিচাবেই আদৰ । এদিন মাখাইবিক কিস্তিৰে এজন মানুহে সাতখন বাগিচা বহুল-কৰিমক (দঃ) দিছিল । বাগিচাবনাম :—মাখিব, চানিকা, দালাল, ছচাইনি, বিবকা, আ'তাক আৰু আ'তাক-উম্মি-ইব্রাহিম । তেখেতে ছখীয়া মানুহৰ মাজত এই গোটেই সম্পত্তি 'ক্বাক্ব' কৰি দিলে অৰ্থাৎ দাতব্য কামত লগাই দিলে । (৩)

(১) আবুহাউদ ।

(২) যোখাবী ।

(৩) বুটহুল-বানি, ইছাৰা ।

এজন ছাহাবীৰ বিয়া হ'ল। বন্ধু-বান্ধবক খুৱাবলৈ তেওঁৰ ঘৰত একো নাছিল। বিবি আয়েশ্বাৰ ঘৰত এখেলা মাথোন আটা আছিল। এই অৱস্থা দেখি বছুল-কৰিম (দ:) তেওঁক বিবি আয়েশ্বাৰ ওচৰলৈ পঠাই দিলে। গধূলি খাবলৈ ঘৰত এই আটাত বাজে একো নাছিল, কিন্তু তাকে ছাহাবীজনক দি পঠালে। (১)

এদিন গাফ্ফাৰ কৈদৰ এজন মানুহ বছুল-কৰিম (দ:) ওচৰত আলহী হ'ল। অলপ ছাগলী গাখীৰত বাজে গধূলি খাবলৈ একো নাছিল। সেই আলহীজনক গোটেই গাখীৰ দি তেখেতে বাতিটো নিজে ল'বোনে কটালে। (২)

লোকৰ ছুখ-কষ্ট দেখি বছুল-কৰিম (দ:) বৰ বিচলিত হয় আৰু তেখেতৰ চকু ঢুলঢুলীয়। হৈ পৰে। তেখেতে শত্ৰু-মিত্ৰ সকলোৰে মৈতে বিনীত আৰু সদয় ব্যৱহাৰ কৰিছিল। তেখেতৰ দৈনিক কামৰ মাজত উৎসাহিত আৰু নবিয়া মানুহৰ বিচাৰ-খোঁচাৰ লোৱা, আৰু সাধনা ও সহানুভূতিৰে তেওঁলোকৰ মন চোঁচা কৰাও এটি বিশেষ কাম আছিল। এবাৰ খাবাব-বেন-আৰাট নামেৰে এজন ছাহাবী ঘৰত নথকাত, তেওঁৰ ঘৰত কাম কৰা মানুহ নাছিল। বছুল-কৰিম (দ:) এই অৱস্থা দেখি নিতৌ তেওঁৰ ঘৰলৈ গৈ উটৰ গাখীৰ খীৰাই দিছিল। তেখেতে উপায়হীনা ধাৰী আৰু ঠিকৰা মাউৰাৰ কাম কৰি, সিহঁতক সহায় কৰিছিল। এদিন এটা বন্ধু তেখেতৰ চোলাত ধৰি আঁজুৰি ক'লে—“মোৰ এটা সৰু কাম আছে, পাচলী পাহৰি যাব পাৰোঁ, আপুনি আহক, মোক সেই কামত সহায় কৰি দিয়কহি।” তেতিয়া তেখেতে জামাতৰে (দলবান্ধি) নামাজ পঢ়িব খুজিছিল। তেখেতে সেই জামাত এৰি ডাক সহায় কৰি, উত্ততি আহি, নামাজ পঢ়িলেহি। (৩)।

(১) ইয়ে-বান্ধবৰ মহান্নব।

(২) ইয়ে-বান্ধবৰ মহান্নব।

(৩) যোখাবী—আবাবুল মুকাব্ব।

তেখেতৰ লোভ সমূলি নাছিল। এদিন আবুজব্বৰ লগত কথা-বতৰা পাতি থাকোঁতে তেখেতে কৈছিল “আবুজব্বৰ! যদি ওহোদ পৰ্ব্বতটো সোণ হৈ যায় আৰু তিনি বাতি সেই সোণ মোৰ ওচৰত পৰি থাকে, মই কেতিয়াও তাক নলও।”(১)

বিশ্ব-ভ্ৰাতৃত্ব আৰু সাম্যভাব।

বিশ্বভ্ৰাতৃত্ব আৰু সাম্যভাব ইছলামৰ এটা বিশেষত্ব। ইয়াক পৃথিৱীত পোন প্ৰথম বহুল-কৰিমই (দঃ) স্থাপন কৰে। “সকলোৰে স্বার্থ এক, সকলোৰে উদ্দেশ্য এক, সকলোৰে উপাত্ত এক, সকলোৱে সেই মহিমাময় মহাশক্তি নিকেতনলৈ যাব লাগিব”। কেনে ভ্ৰাতৃত্বৰ মন্ত তেখেতে ফুৰালে, কেনে সাম্যৰ বাহী সদৌ আৰবত বজালে! সকলো কৈদ, সকলো খেল এক হৈ গ’ল, গোটেই আৰবভূমি শাস্তিময় হ’ল! ইটোৱে-সিটোক দেখা পালেই যুজিবলৈ আন্তিন আৰু নচপায়, ফাঁকৰ পৰা তৰোৱাল-ওলোৱাৰ ঠাইত হ’ল “আচ্ছালামু আলেইকুম (তোমাৰ ওপৰত শান্তি হওক)” আৰু তাৰ লগে লগে প্ৰাণস্বৰ ‘মোছাফাহ’ (পৰস্পৰ হাতমিলোৱা), ‘মোআবেকা’ (পৰস্পৰে বুকু লগাই মিলা)। কি মহা মিলন! এনে বিতোপন আৰু ওখ খাপৰ মিলন বিশ্ব-জ্ঞক বহুল-কৰিমত (দঃ) বাজে আন কোনে শিক্ষা দিব পাৰিছে? বতৰ ইছাই বিশ্বভ্ৰাতৃত্ব স্থাপন কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল হয়, কিন্তু নিৰ্বল পৰিণত নহৈ সপোনৰ দৰে হৈ থাকিল।

ইছলামৰ বিশ্বভ্ৰাতৃত্ব জগতত অদ্বৈত। ই ধনী-নিধনী, বগা-ক’লা, ভাৰ-সক সকলোৰে মাজত ভ্ৰাতৃত্ব স্থাপন কৰি, সকলোকে একাকৰ

কৰি পেলালে। ইয়াৰ ছাঁৰ তলত জগত্তৰ সকলো জাতিয়ে সমান ভাবে জিৰাব পাবে। আজানৰ ধ্বনি শুনিগেই দলে দলে মুছলমান মহাজিদলৈ আহি একে শাবীত থিয় হয়—তেতিয়া ‘আমীৰ’ কোন, ‘গবীৰ’ কোন বুজিবৰ সাধ্য নাই। ‘আমীৰ’ৰ ওচৰত ‘গবীৰ’, ‘গবীৰ’ৰ পাচত ‘আমীৰ’ থিয় দিছে। জাতি বৰণ বংশ পদবিৰ ভেদে তাত ঠুটিয়াব নোৱাৰে। ঘোৰ-প্রাণৰ বৈবীয়েও শত্ৰুতা পাহৰি, শত্ৰুৱে শত্ৰুৰ গাত গা ঘঁহাই আৰু গিৰিহতে চাকৰৰ কান্ধত কান্ধ লগাই, প্ৰবলপ্ৰতাপী বাজমুকুটধাৰী বাদশ্বাহে ফটাকানি-পিছা কান্দাল প্ৰজাৰ গাত হেঁচা-হেঁচিকৈ এইদৰে নিভৌ পাঁচবাৰ নামাজত থিয় হ’ব লাগে। তেতিয়া শত্ৰুতাৰ ভাব, কৌলিষ্ঠৰ গৰ্ক, পদ-মৰ্যাদাৰ ভেম, টকাৰ ‘গৰমি’ একো থাকিব নোৱাৰে। এটো বিশ্বভ্ৰাতৃত্বৰ পবিত্ৰ বান্ধনিত বান্ধখাই ‘ইমাম’ৰ (আচাৰ্য্যৰ) এটা চিয়াৰতে “আল্লাহো আকবৰ” ধ্বনিৰ লগে লগে হেজ্জাবে হেজ্জাৰ মুছলমানে দেই “গফুৰেহিম আল্লাহতা’লাব” উদ্দেশ্যত নিজৰ মূৰ মাটিত পেলাই, মইত্বক বলি দি, হাতযোড়কৈ কৰুণাময়ৰ কৰুণা ভিক্ষা কৰে। মুকলি পথাৰত উদ্দাৰ আকাশৰূপ চক্ৰতাপৰ তলত জঁদ-উৎসৱৰ দিনত এই মিলন-দৃশ্য কেনে পবিত্ৰ, শান্তিপ্ৰদ আৰু চমৎকাৰ! কেনে মহান!! ‘হজ’ৰ দিনাধন আবকাতৰ পথাৰত এই দৃশ্য কেনে অতুলনীয় আৰু বৰ্ণনাভীত!!

সকলো মানুহ আল্লাব আগত সমান। ‘কা’-নব্বাহু উম্মতন্ ৰাহিদাতন্”(১)
—নিশ্চয় সকলো মানুহ এক সমাজৰ ভিতৰৰ। পশ্চিমৰ আফ্ৰিকাবাগী
নিগ্ৰো মুছলমান, পূবৰ চীনা মুছলমানৰ ককাই-ভাই; কিন্তু আন ধৰ্ম্ম-ধৰ্ম্মাৱলম্বীৰ
মাজত, কাৰ্য্য ক্ষেত্ৰত, এনে ভ্ৰাতৃত্ব দেখিবলৈ পোৱা ধাবনে? Carlyle
চাহেবে লিখিছে—“Islam is the perfect equaliser of mankind.”
খৃষ্টানৰ মাজত বগা ক’লাৰ গিৰ্জা আৰু যিৰালি বেলেগ বেলেগ।

বগাব গিৰ্জাত আৰু মৰিশালিত ক'লাৰ ঠাই নাই। বীছুৰ জন্ম এতিয়াত, এতিয়া। ইউৰোপৰ অৱস্থা যেনেহে পৰিছে, বীছুৰ পুনৰাগমন ব'লে, তেওঁৰ ইউৰোপবাসী শিষ্যবিলাকে “ক'লা আদমো” বুলি তেওঁৰ ওচৰ চকুপনে নেচাপে, সেই বিষয় সন্দেহজনক। Dr H. W. Moreno চাহেবে ১৯২৮ চনৰ ১৭ জুন তাৰিখে কলিকতাৰ এলবাৰ্ট হলত ‘হজৰত মোহাম্মদৰ জীবনী আলোচনা’ বিষয় যি বক্তৃতা দিছিল তাত কৈছিল—“ইছলামে সকলোকে গাই বুলি গ্ৰহণ কৰিবলৈ শিক্ষা দিছে। ম'নুহৰ দুখনি হাত, এখনি হাত আল্লাৰ ফাললৈ আৰু আন খনি ম'নুহৰ ফাললৈ মেলি জীৱনৰ বাটত সোপাটোৱে ইছলামৰ বিধান। পৃথিৱীৰ নানান জাতিক একতা ভোলত কৰিবলৈ ইছলামে শিক্ষা দিছে, হজৰতৰ শিক্ষা সৰ্ব্বশ্ৰেষ্ঠ।”

ইছলামত সকলো মানুহ সমান। বচুগ-কৰিমে (৭ঃ) কৈছে, “আনাব'স্ব'কম্ মিচলুকুম্” (২)—মই তোমাগোকৰ নিচিনা এজন মানুহ। মই অৱতাৰ নহওঁ, আল্লাৰ পুতেক নহওঁ, ঐশ্বৰিক ক্ষমতা বা গুণ মে'ৰ বা আন ধৰ্ম-গুণৰ কাৰো নাই। তুমি সুন্দৰ পকো ঘৰত কোমল বিহুনাতে শুই বিছুলী বিচনীৰ বা'লৈ বাগিত লাল'কাল হৈ থাকিবা আৰু তোমাৰ ভাই এজনে ভগা টোকোৱা পজাত মাটিত শুই চকুলো টুকি কাল কটাব—ইছলামৰ চকুত তে'বৰ অসহ। সেই বাবেই ইছলামে ‘জাকাত’ দিবলৈ হুকুম দিলে। তুমি যদি তোমাৰ ভাইক এই ‘জাকাত’ দি সহায় কৰিবলৈ পাচ হোঁইকঁ, তেন্তে তুমি বচুগ-কৰিমে (৭ঃ) প্ৰকৃত ভক্ত নোহেওঁ। বীছু, বুদ্ধদেৱ নাইবা হজৰত মোহাম্মদ (৭ঃ) শিষ্য বুলি পৰিচয় দিলেই তেখেতসকলৰ প্ৰকৃত শিষ্য হ'ব নোৱাৰি। তেওঁলোকৰ আদৰ্শ সমুখত বাধি যি লোকে নিজৰ জীৱন—অন্তৰ আৰু বাহিৰ—তেওঁলোকেই প্ৰতিচ্ছবি কৰি তুলিছে, তেঁৱেই মহাপুৰুষসকলৰ প্ৰকৃত শিষ্য বা প্ৰকৃত মোছলিম।

প্ৰত্যেক পুৰণি ধৰ্ম্মতে পৌৰোহিত্য প্ৰথা চলি আছে, কিন্তু ইছলামত নাই, ইও এটা ইছলামৰ বিশেষত্ব। অম্পৃষ্ঠ জাতিয়ে “একমেবাদ্বিতীয়ম” বক্বিল-আলেমিনৰ উপাসনাৰ নিমিত্তে তেওঁবেই মন্দিৰত সোমাবৰ অধিকাৰ নাই। কিন্তু ইছলামত যোগ্যতা থাকিলে, প্ৰত্যেক মুছলমানেই ধৰ্ম্ম-শাস্ত্ৰ-পঢ়িব, গঢ়াব, ধৰ্ম্ম-প্ৰচাৰ কৰিব আৰু খোদাৰ ঘৰত সোমাই তেওঁৰ আগত নিজৰ কথা কব পাৰে। ইয়াত কাৰো হক-বাধা দিবৰ অধিকাৰ নাই।

ইছলামত বৰ্ণভেদ, বংশভেদ নাইবা জাতিভেদ একোৱে নাই। সকলো শ্ৰেণীৰ মুছলমানে একেলগে বহি আহাৰ কৰিব পাৰে। তেনে কৰিলে কাৰো মান হানি নহয়। ঘৰৰ চাকৰে গিৰিহঁতৰ জীয়েকক বিয়া কৰিলে, তাৰ বাবে কাৰো কোনো শাস্তিৰ ব্যৱস্থা নাই। আজি যি গোলাম, কাইলৈ সি বজা, বাতচক্ৰবৰ্তী হব পাৰে। বৰ্ণভেদৰ খিলজীৰ কীৰ্ত্তদাস কুতুবুদ্দিন দিল্লীৰ ৰাজ-পাটত বহোঁতে কোনো বাধা পৰা নাছিল। নিজেও কীৰ্ত্তদাস স্বামচুদ্দিন আলতামাচৰ বগত নিজৰ চেনেহৰ আতোলতোল জীয়েকক বিয়া দিয়াত হোঁইকা-পিছলা নকৰিলে। এই আলতামাচৰ জীয়েক বেজিয়া দিল্লীৰ সম্ৰাজী হৈছিল। গজনিৰ চুলতান মামুদৰ পুতেক চবকতগিন আতিলুতগিনৰ যুদ্ধ-বন্দী আছিল।

ইছলামত দাস প্ৰভৃদ্ধ ভিতৰত কোনো ভেদ নাই। ইছলামৰ উল্লেখ টিঙ্গত উঠিলে সকলোকে সমান দেখা যায়—তেতিয়া কোন ওখ হোঁকা চাপৰ—সমান অসমান সকলো একাকাৰ হৈ পৰে।

ইছলামত বজা প্ৰজা সকলোৱেই আইনৰ চকুত সমান। হজ্জবত ওহৰৰ খিলকতৰ কালত এজন জাফাৰ এবনোল আয়তাম নামেৰে গাছান সম্প্ৰদায়ৰ (Ghassanide) খুটান বজাই থলিকাৰ ওচৰত আহি ইছলামত দীক্ষিত হৈ ‘হজ’ কৰিবলৈ মক্কালৈ যায়। ক’বাত ‘জোৱাক’ (প্ৰদক্ষিণ)

কবোঁতে, তেওঁৰ গাত কেজাৰা সপ্তদায়ৰ এজন সামান্ত চহা মুছলমানৰ গা লাগিল। ইয়াতে বৰ খজ কৰি, জাগলাই সেই ছৰীয়া মানুহজনক এটা চৰ দাৰে। সেই মানুহ জনে সেই বজাৰ বিক্ৰে হজবত ওমৰৰ দৰবাৰ গোচৰ কৰে। জাবালাই সবল ভাবে দোষ স্বীকাৰ কৰাত হুকুম হ'ল—গোচৰীয়াই নিজে ক্ষমা নকৰিলে, বজায়ো তেওঁৰ হাতেৰে এটি চৰ খাব লাগিব।

জাবালা—“মই বজা, সি এটা সামান্ত চহা মানুহ।”

হজবত ওমৰ—“যেতিয়া আপোনালোক দুয়ে মুছলমান, দুয়ে সমান।

এই হুকুম শুনি বজাই এদিনৰ সময় লগে। পাচত অপমানৰ ভয়ত, তেওঁ বাতিয়েই খৰ-কাছুটি এৰি নিজৰ দেশলৈ পলাই গ'ল আৰু ইছলাম এৰি, হেম নগৰত গ্ৰীক সৈন্তৰ বগত মিলি মোছলিম সৈন্তৰ বিৰুদ্ধে থিয় হ'ল।

আচৰ্য্য চাব প্ৰফুল্লচন্দ্ৰ বায়ে ১৯২৮ চনৰ ১৭ জুন তাৰিখে কলিকতাৰ এলবাৰ্টহলত ‘হজবত মোহম্মদৰ জীৱনী আলোচনা’ বিষয় সভাপতি আসনৰ পৰা বক্তৃতা দিওঁতে কৈছিল—“মানব জাতিৰ ভিতৰত সাম্যতাৰ স্থাপন কৰাত ইছলাম ধৰ্ম্মই কমতা বাখে। ইছলামৰ বিশ্বজোৰা ভ্ৰাতৃত্বৰ নিমিত্তেই জগতৰ জাতিবিলাকে এই ধৰ্ম্মৰ হাঁড আশ্ৰয় লৈ থাকে; হিন্দুৰ ভিতৰত এনেকুৱা ভ্ৰাতৃ-ভাৰতৰ বৰ অভাৱ। ইছলামৰ সবলতা আৰু সাধাৰণ চাল-চলন অতি বিতোপন বস্তু। পূৰ্ববক্ত মুছলমানৰ সংখ্যা বৈচাৰ এক মাথোন কাৰণ ইছলামৰ উদাৰতা; তবোৱাল তাৰ কাৰণ হয়।” (১)

তিবোতা জাতি ।

“তাহানিয়েই খালে। টেল এতিয়াহে লাগিল তাৰ জেজ।” বিহিষ্টি (Eden Garden)ত মা-হাবাই (Eve) খোদাব হকুম ভাঙ্গি তেওঁৰ স্বামী হজবত আদম আলেই হেচ্ছালামক (Adam) ‘গন্দুম’ (Forbidden Fruit) খুওৱাত তেওঁ দোষী; সেই বুলিয়েই গোটেই তিবোতা জাতিক অ’দিবৈ পৰা সকলোৱে স্থগাৰ চকুৰে দেখি আহিছিল, প্ৰাণহীন জড়পদাৰ্থৰ দৰে ব্যবহাৰ কৰিছিল আৰু অপবিত্ৰ বুলি ভাবি কোনো পবিত্ৰ থানত সোমবলৈ নিদিছিল।

স্বামীত্বৰ মিলান্ত্ৰীভিয়েই সাংসাৰিক সুখ-স্বচ্ছন্দতাৰ মূল। কালৰ লগে লগে এই স্বামী-ত্ৰীয়ে ক্ৰমে পিতৃ-মাতৃ স্বৰূপ সংসাৰ বঢ়াই, নিজৰ স্নেহ-প্ৰীতি, মৰম-স্নেহৰ সীমা বহলাই নিয়ে। এই দৰে স্বার্থ-ভ্যাগী হবলৈ ছয়ো শিক্ষা পায়।

ধৰ্মৰ পাচত ধৰ্ম, সত্যতাৰ পাচত সত্যতা আহিয়েই আছিল, কিন্তু তিবোতা জাতিৰ এই শোচনীয় অৱস্থালৈ সকলো মহাপুৰুষে আওকাণ কৰিছিল। বুৰঞ্জীয়ে সাক্ষ্য দিছে যে, খৃঃ ৬ষ্ঠ শতিকাৰ শেষ ছোৱাত, মাথেন এক বহু ল’কৰিয়েই (দঃ) জয়জয়তে সিহঁতৰ অৱস্থালৈ মনকাণ দি সিহঁতক ওখ আসনত বহুৱালে—পাক কোব আনেই তাৰ প্ৰমাণ। ত্ৰীজাতিৰ প্ৰতি সম্মান ইছলামৰ আৰু এটা বিশেষত্ব।

মানব সৃষ্টিৰ ইছলাম-বুৰঞ্জীৰ পৰা দেখা যায়, সকলোতকৈ আগতে হজবত আদমৰ সৃষ্টি হয়, তাৰ পাচত তেওঁৰ সজিনীস্বৰূপ হজবত হাবাই সৃষ্টি হয়। হজবত আদমে বা হাবাক দেখি, বেজিয়াই তেওঁৰ কালে হাত মেলিলে, তেতিয়াই খোদাব আবেদন কৰে—“তিবোতা-জাতিৰ বিদায়ৰ বস্তু

নহয়, তেওঁক পাবৰ ইচ্ছা কৰিলে, নিকাৰ কৰি ধৰ্মপত্নীৰূপে লাভ কৰা।”
তেতিয়া হজৰত আদমে ইছলামৰ বিয়া পদ্ধতি অনুসৰি ‘দেনমোহৰ’ দি
সম্মানিত কৰি মুখেৰে ক’লে—“মই তোমাক জীৱন সঙ্গিনীৰূপে লব খোজোঁ,
যদি সম্মতি দান কৰা।” হজৰত হাৱাঃসা আনন্দেৰে সম্মতি দান কৰিলে,
হজৰত আদমে তেওঁৰ গাত হাত দিব পৰা অধিকাৰ লাভ কৰিলে। এনেকৈ
‘দেনমোহৰ’ দি মানধৰা ব্যবস্থা আন কোনো ধৰ্মত আছে নে ?

হিন্দুধৰ্ম মতে স্বামী তিবোতাৰ এজন উপাস্ত—তিবোতাই স্বামীৰ সেৱা
কৰিলেই, “কৰজ” (অবশ্য কৰ্তব্য) কামবোৰৰ পৰা নিগ্ৰতি লাভ কৰে।
দেৱ-দেৱীৰ পূজা আদি বামুণেহে কৰিব, তাক বামুণীয়ে কৰিব নোৱাৰে।
কিন্তু ইছলাম মতে ধৰ্মগত কামবোৰত যেনে অধিকাৰ মতাৰ আছে, তেনে
তিবোতাৰো আছে।

ধৰ্মত যেনে, সংসাৰিক আৰু সামাজিক কামতো তেনে মতা-তিবোতা,
ছইবে সমান অধিকাৰ। সংসাৰ জীৱনৰ প্ৰথমতে হৈছে বিদ্যাশিক্ষা।
ইছলামে কৈছে—“তা’লাবুল্ এলমে কৰিজাতুল্ আলা কুল্ল শোছলিম্ :
ব অল্ শোছলিমাতে” অৰ্থাৎ প্ৰত্যেক মতা তিবোতাৰ ওপৰত বিদ্যাশিক্ষা কৰা
‘কৰজ’ (অবশ্য কৰ্তব্য)। দ্বিতীয়তঃ—মতা তিবোতা, মুখেৰে আৰু কামেৰে
হয়ে ছইকে স্বামী বা তিবোতা বুলি স্বীকাৰ কৰিলেহে ছইবে ওপৰত ছইবে
অধিকাৰ জন্ম। কিন্তু হিন্দুধৰ্ম মতে তিবোতাই নিজ ইচ্ছাবে মতাক স্বামী
বুলি স্বীকাৰ কৰক বা নকৰক, এজনে তিবোতা জনক সম্প্ৰদান কৰিলে
আৰু মতা জনে চক্ৰ স্বৰ্গ্য ধৰ্ম ইত্যাদিক গান্ধ্য কৰি সেই তিবোতা জনক
আজীৱন পোহ-পালন আজীকাৰ কৰি গ্ৰহণ কৰিলেই, তেওঁ স্বামী হৈ পৰল।
স্বামী বিনানেই অত্যাচাৰী হওক, এৰা-এৰি হোৱাৰ আৰু একো উপায় নাই।
স্বামীৰ লোভা নকৰিলেই তিবোতা পোনেই নবৰগামী হয়।

তিবোতা মতাৰ সঙ্গিনী, সহকৰ্মিনী আৰু সকলো বিষয়ত সমান

অধিকাৰিণী । মতাৰ যেনে তিবোতাৰ ওপৰত দাবি আৰু অধিকাৰ আছে, তিবোতায়ো তেনে মতাৰ ওপৰত দাবি আৰু অধিকাৰ আছে । পুতেকে যেনেকৈ পৈতৃক সম্পত্তিৰ এটা নিৰ্দিষ্ট ভাগ পায় তেনেকৈ স্বামীৰ সম্পত্তিও তিবোতাৰ ভাগটো আছেই ; ‘মেনমোহৰ’ বুলিও স্বামীৰ পৰা তিবোতাই আৰু এটা ভাগ পায় । এইদৰে তিবোতা জাতিৰ উত্তৰাধিকাৰিত্বৰ স্বত্ব প্ৰথমে আৰবতেই প্ৰচলিত হয় ।

১ ইছলামে কেচুৰা মাইকী ছোৱালী-বধ একেবাৰেই উঠাই দিয়ে, ‘তালাক’ (জীবজৰ্জৰ) সম্বন্ধে বিশেষ কটকটীয়া নিয়ম কৰি দিয়ে ; বাঁৰী-তিবোতা-বলাকে যাতে সিহঁতৰ স্বামীৰ সম্পত্তিৰ পৰা বঞ্চিত নহয়, তাৰ উপায় কৰি দিয়ে আৰু তিবোতাবিলাকৰ ব্যবহাৰ, সাজ-পাৰ আদিৰ উন্নতিৰ সম্বন্ধে আৰু নৈতিক আৰু সামাজিক জীৱনৰ উন্নতিৰ বিশেষ নিয়ম কৰি দিয়ে ।

বহুল-কৰিমে (৮ঃ) কৈছে যে, সেই মাহুছেই উৎকৃষ্ট যি নিজৰ তিবোতাৰ পক্ষে উৎকৃষ্ট । যি আৰবে তিবোতা জাতিক আতিথৈক অনাদৰ কৰিছিল, তেওঁলোকেই তিবোতাৰ দাবি-স্বত্বৰ সমৰ্থক হৈ তিবোতাৰ মান ইমান বঢ়ালে যে, পৃথিবীৰ ভিতৰত আগেয়ে কোনেও তেনেকবা নাছিল ।

বাঁৰী-বিয়া ।

এজন মতা ববলা হলে তেওঁ নিজৰ ভোগ-বিলাসৰ নিমিত্তে তালিকোঁ এজনী তিবোতা আনি স্মৃথেৰে সংসাৰ কটাব পাৰিব ; কিন্তু এজনী তিবোতা নাৰী হলে তেওঁ চিৰকালটলৈ দাম্পত্য-সুখৰ পৰা বঞ্চিত হৈ অকল্যাণবীয়াই সংসাৰৰ আটল-বিলে তুগি লাহিঙ জীৱন কটাব লাগিব । ইছলাম এনে অস্তায়ৰ ঘোৰ বিৰোধী । বহুল-কৰিমৰ (৮ঃ) আৱিৰ্ভাৱৰ পূৰ্বে আৰবত বাঁৰীৰ অৱস্থা

বৰ যুগনীয় আছিল। তাতে আকৌ, যোৱা মহাবৰণ পাচৰ পৰা ইউৰোপত
বাৰীৰ সংখ্যা অতিপাতকৈ বেচিহৈ সিহঁতৰ যেনে শোচনীয় অৱস্থা হৈ পৰিছে,
আবহতো ষষ্ঠ শতিকাত বৰণত বহুত মতা মৰাত, বাৰীৰ সংখ্যা বহুত বেচি হৈ,
সিহঁতৰো হুবহু তেনে অৱস্থা হৈ পৰিছিল। এই উপায়হীনা নিৰাশ্ৰয়-
বিলাকক ‘গুণাহ’ৰ (পাপৰ) পৰা বক্ষা কৰিবৰ আৰু আশ্ৰয় দিবৰ নিমিত্তে
তেখেতে ঘোষণা কৰি দিলে যে, বৰলাৰ দৰে বাৰীয়েও দ্বিতীয় স্বামী লব পাৰে।
আৰু তেখেতে নিজেই পোন প্ৰথমতে বাৰী বিয়া কৰি উদাহৰণ দি দেখুৱালে।
তেতিয়াৰে পৰা আবহত বাৰীক ঘিণাবলৈ এৰিলে। যি ধৰ্ম্মাৱলম্বীৰ মাজত
এই প্ৰথা নাই, তেওঁলোকে বিষম ফল ভুগি, এতিয়াহে তাৰ প্ৰয়োজনীয়তা
বুজি, ইয়াক তেওঁলোকৰ মাজত প্ৰচলিত কৰিবলৈ অহোপুৰুষাৰ্থ কৰিছে।

বহু-বিয়া ।

ইজ্জামৰ আগেয়ে এজন পুৰুষে ভেড়া-ছাগলীৰ দৰে বিনা স্বৰ্গে সিমানে
পাৰে সিমানে ভিবোতা, এনেকি আবহত বাই-ভনী আৰু মাহিমাককো
অৰ্ধাধে বাৰিছিল। তেনেকৈ বহু ভিবোতা বখাটো গোববৰ বিষয় আছিল।
এই প্ৰথা অতীজ কালৰ পৰা হেণাৰাদে পৃথিবীত চলি আছিল। হজবত
ইয়াকুব আঃ (Jacob), হজবত চুলেমান আঃ (Solomon), হজবত দাউদ
আঃ (David), হজবত ইব্ৰাহিম আঃ (Abraham), শ্ৰীকৃষ্ণ আৰু
জৰোস্তাৰ (Zoroaster) আদি অনেক মহাপুৰুষে বহু বিয়া কৰি গৈছে।
উদাসীন বীচুৱে এই বিষয় একো ন’টক নিতাল মাৰি থাকিল। কিন্তু
হুশ বহুবৰ আগেয়ে বহু-বিয়া প্ৰথা খৃষ্টান-জগতত চলি আছিল। খৃষ্টান

মাজত এক-বিয়া প্ৰথা প্ৰথমে ৰোম সম্ৰাট ষষ্টিনিয়ানৰ (Roman Emperor Justinian) সময়ৰ পৰাহে চলিছে ।

অনেক সময়ত বহু-বিয়া আবশ্যক হৈ পৰে । জৰা-ছোৱালী নহ'লে কঁচাবাৰে মৰিশালিৰ নিৰ্চনা হয় । প্ৰথম তিবোতাজনী কাঠ বাঁজী বা চিৰকণীয়া হলে, দুনাই বিয়া কৰা নিতান্ত দৰ্কাৰ—কাৰণ, সন্তান নহলে সংসাৰ জ্বখ অসম্পূৰ্ণ । ভাৰতবৰ্ষত মুছলমানৰ মাজত প্ৰায় মানুহে আৱশ্যক হলে আৰু প্ৰথম তিবোতাই অনুমতি দিলেহে দ্বিতীয় বিয়া হয় । তিবোতাৰ সংখ্যা মতাভকৈ বেচি হলে, পাপৰ পৰা ৰক্ষা পাবলৈ বহু-বিয়া কৰা সজ্ঞত । এতিয়া মহাৰণৰ পাচত ইউৰোপৰ বহুত ঠাইত মতাভকৈ তিবোতাৰ সংখ্যা ছগুণ বেচি হোৱাৰ বাবেই, তাত ব্যক্তিচাৰৰ সোঁত যেনে দৰে বৈছে, তাক সকলোৱে জানে । এই অবলাবিলাকক পাপৰ পৰা ৰক্ষা কৰিবৰ নিমিত্তে বহু-বিয়াত বাজে আন কোনো প্ৰতিকাৰ হ'ব নোৱাৰে, এই কথা তাত এতিয়াহে বুজিব পাৰিছে । অবিবাহিতা হৈ থকাত অনেক পাপৰ ভয় আছে আৰু তেনে জীৱনো অস্বাভাৱিক । খুটান বা আন আন জাতিৰ মাজত বহু-বিয়া প্ৰথা বৰ্ত্তমান নচলিলেও, অবৈধ ভাবে তিবোতা-বধা প্ৰথা চলিয়েই আছে । জাৰজ-সন্তান হোৱা আৰু সমাজৰ আগত মাকৰ অপমান আৰু লাজ পোৱাৰ বিষয় ধৰ্ম্মই বা সন্তাতাই কিবা দিহা কৰিছেনে ? ৰোছলিম ভূমি আজি এই পাপৰ পৰা সম্পূৰ্ণৰূপে মুক্ত । সন্তানৰ কি দোষ যে, জহবা হোৱাৰ বাবে শৈৱিক সম্পত্তিৰ পৰা বঞ্চিত হয় । ইংলণ্ড আদি ঠাইত আজি কালি এনে জহবা-সন্তানৰ সংখ্যাই নাই । তাৰ নাম দিছে "War Babies" (যুদ্ধ সন্তান) । তাত এই অবৈধ-ভাৱে বহু-তিবোতা-পয়ন প্ৰথা চলিয়েই আছে । এনে দুৰ্ভাগ্যবন্তা অবলাবিলাকক এনে লাজ আৰু অপমানত নেপেলাই, বেস্তা বা লুটী নাম নিদি, দৰব সৰু দৈনীৰ পদন্ত বৰণ কৰিলে কি দোষ আছে ?

আচাৰ-ব্যৱহাৰ ।

বহুল-কবিয়ে (দঃ) কোনো পৰিশ্ৰমকে নিবিধাইছিল। আমাৰ হুখীয়া চহা মাহুছে যি কাম কৰিবলৈ অপমান বোধ কৰে, তেখেতে অতি বন্ধেৰে সেই কাম নিজ হাতেৰে কৰিছিল। ছাহাবাসকলে কবি দিব খুজিলেও তেওঁলোকক হাক দিছিল। তেখেতে নিজেই কটা কাপোৰ, জোতা আদি বাতিছিল, গাখীৰ খীৰাইছিল, বজাৰৰ পৰা বস্ত্ৰ কঢ়িয়াই নিছিল, নামৰণৰ পানী তুলিছিল। উট বান্ধিছিল, উটৰ গাত ভেল বঁহিছিল, উটক দানা খুৱাইছিল, ঘৰুৱা কামত নিজৰ বিবিৰ সহায় কৰিছিল, ঠাই সাৰিছিল ইত্যাদি। এদিন বাটত তেখেতৰ জোতা ফাটি যোৱাত, তেখেতে নিজেই ডাক বাতিবলৈ ধৰিলে। তাকে ছাহাবী এজনে দেখি ক'লে, "গ্যা বহুলুমাছ ! মই থাকোঁতে আপুনি কিয় এনে কাম কৰিব লাগিছে, মই কৰি দিওঁ।" তেখেতে উত্তৰ দিলে,—“এইটো মাহুছ-পূজা, মোৰ পূজা কেৱে কৰিব নেলাগে।” এবেলি মফস্বত ফুৰোঁতে এঠাইত বন্ধা-বঢ়াৰ যো-জা কৰোঁতে, তেখেতে নিজে খৰি গোটাৰলৈ ধৰিলে। ছাহাবাসকলে হাক দিয়াত, তেখেতে ক'লে, “মই আপোনালোকৰ ওপৰ-হ'ত হৈ থাকিব নোখোজোঁ, আল্লাহুতা'লাই তেনে হোৱা ভাল নেপায়।” (১) ল'ৰা কালত যেতিয়া কা'ৰা আকৌ মেৰামত কৰা হয়, তেখেতে বোগালীৰ কাম কৰিছিল। কোৱা মহম্মদ সাহোঁতে, আহলাব বণত খাৱৈ খানোঁতে, নহম্মদে নৱবী সাহোঁতে, তেখেতনো কোনজন, কুলিনো কোন জন, চিনা নগৈছিল (২)। নিজ হাতেৰে সকলো কাম-কাজ কৰি তেখেতে শিক্ষা দিলে

যে, নিজে শাৰিবীক পৰিশ্ৰম কৰাটো স্বপ্ননীয় নহয় । তেখেতৰ আৰু তেখেতৰ পৰিয়ালৰ পেট-প্ৰবৰ্ত্তনৰ নিমিত্তে নিজ আৰ্জ্জনত বাজে আন কাৰো দান তেখেতে, গ্ৰহণ নকৰিছিল আৰু কাৰো ওচৰত হাত নেপাতিছিল ।

বছল কবিমৰ (দঃ) প্ৰায় অনেক দিন পেটত ভাত নাই, কিন্তু ক্ৰান্তৰ অতি প্ৰতাপী বজাতকৈও প্ৰতাপী । সভ্যতাৰ বশবৰ্ত্তী হৈ যি আহাৰ আমি দুখীয়া-মগনিয়াৰৰ উপযোগী বুলি ভাবি ঘিণ কৰি নাক কোচাওঁ, তেখেতে তাক অতি হেপাহেৰে খাইছিল । তেখেতে যিহঁকে পায় তাকে খাইছিল, যদি 'হামাল' (পবিত্ৰ) হয় । খোৰ্মা (শুকান খাজূৰ) আৰু পানী তেখেতৰ দৈনিক আহাৰ আছিল । গাখীৰ আৰু মৌ তেখেতৰ উপাদেয় আহাৰ আছিল । কেতিয়াবা কেতিয়াবা য'ৰ-কটিও খাইছিল । আহাৰৰ সময়ত আটাইতকৈ পাচত আসন এৰিছিল, আল্লাৰ নাম লৈ আৰম্ভ কৰিছিল, খাই উঠাৰ পাচত নিমন্ত্ৰণকাৰীক ধন্যবাদ দিবলৈ আৰু দোৱা (আলীৰূদ্ধ) কৰিবলৈ আৰু আল্লাহতা'লাৰ কৃতজ্ঞতা প্ৰকাশ কৰিবলৈ কেতিয়াও নেগাহিৰিছিল । ভোক লাগিলে খাইছিল, আৰু কেতিয়াও পেট পূৰাই নেখাইছিল ।

গাধোৱা বা অজুৰকাৰ আগেয়ে তেখেতে সদায় দাতনেৰে দাত নাজিছিল । সুবস্ত্ৰ তেল আৰু চকুত 'চুৰমা' (অজুন) ব্যৱহাৰ কৰিছিল ।

বিপু বশ কবিবৰ নিমিত্তে তেখেতে অনেক সময়ত ভোকে-লঘোনেই দিন নিয়াইছিল, খাদ্যৰ অভাৱত কেতিয়াবা ক্ৰমাগত তিনি চাৰি দিন লঘোনে থাকিব সগাত পৰিছিল । ভোকত নিশ্কতীয়া হৈ পৰিলে তেখেতে ভোক বাৰ নিয়াবৰ নিমিত্তে নিজৰ পেটৰ ওপৰত শিল এডোখৰ হেঁচা মাৰি ৰাখি থৈছিল । 'গোটেই জীৱনৰ জিহ্বাত তিনি দিন লগা-লগিতকৈ কেতিয়াও আহাৰ কৰা নাছিল । কেতিয়াবা এনে অভাৱ হয় যে, কেইবা বাহুগ্ৰৈকে আখাত জুমেই নজলে ।

এদিন বহুল-কৰিষে (দঃ) মজ্জিমে নৱবীত বহি নমাজ পঢ়া দেখি, এজন মাহুহে স্মৃধিলে,—“য়া বহুলুনাহ ! আপুনি কৈছিল, বহি নমাজ পঢ়িলে আধা চাৰাব (পুণ্য) পোৱা যায় ।” তেখেতে উত্তৰ দিলে, “ভাই, মুই আজি তিন দিন অনাহাৰে আছোঁ, গোৰ থিয় হৈ নমাজ পঢ়াৰ শক্তি নাই ।” তেখেতে তেতিয়া পেট উলিয়াই দেখুৱালে, ভোক মাৰনিয়াবলৈ তাত এডোখৰ শিল বন্ধা আছে । তাৰ পাচত তেখেতে উঠি বিবি ফাতিমাৰ ওচৰলৈ গৈ ক’লে,—“আই ! যদি কিবা খোৱা বস্তু থাকে, অলপ আনি দে ।” বিবি ফাতিমাই চকুলো মচি এটি দীঘলীয়া ছমুনিয়াহ কাঢ়ি ক’লে,—“বাবাজান ! আজি ছদিন এই পানী কেচুৱা ইমাম হাচেন আৰু হোচেইনক লৈ অনাহাৰে আছোঁ ; হাচেনৰ বাপেকে (হজৰত আগিয়ে) আহাৰ বিচাৰি পুৱাৰে পৰা গধূলিলৈকে চেপ্টা কৰিও একো নেপালে ।” বহুল-কৰিষে (দঃ) তেতিয়া বাজলৈ আহি দেখিবলৈ পালে যে, এজন ইহুদীয়ে নাদৰ পানী তুলিবলৈ এটা কুলি বিচাৰিছে । তেখেতে নিজেই তাৰ পানী তুলিবলৈ সাজু হ’ল আৰু ডোলে পতি তিনিটি থোমা (শুকান খাজুৰ) দিম বুলি ইহুদীৰে ক’লে । কেইবেলিমান পানী ভোলাৰ পাচত নিশ্চিন্তভাৱে হোৱাত, হাতৰ পৰা ভোল-ডাল নাদত পৰি গ’ল । তেতিয়া ইহুদীদোৱে খজত তেখেতৰ গালত টানটক চৰ এটা মাৰি বেয়া বচনেৰে শপিবলৈ ধৰিলে । তেখেতে ইহুদীৰ ওচৰত ক্ষমা-প্ৰাৰ্থনা কৰি, কোনোমতে নাদত নাষি ভোল-ডাল তুলি আনিলে আৰু থোমা লৈ বিবি ফাতিমাক দিলে । পাচত ইহুদীয়ে জনাব বেছাগল্যমাকৰ পৰিচয় পাট, ক্ষমা-প্ৰাৰ্থনা মাগিবলৈ গৈ শুনে যে, বহুলুনাহ আগবীনে আন্ধাৰ আগত প্ৰাৰ্থনা কৰিছে, “প্ৰভু ! যি যোক নিচিনি এনে দুৰ্ব্যৱহাৰ কৰিছে, তুমি তেওঁক ক্ষমা কৰ ।” ইহুদীয়ে বহুল-কৰিষে (দঃ) এনে ‘চবুৰি’ (সহিষ্ণুতা), দয়া আৰু ক্ষমা-গুণ দেখি আচৰিত হৈ তেখেতৰ ভৱিত পৰি ক্ষমা প্ৰাৰ্থনা কৰি তৎক্ষণাত ইহুদীৰ অৰূপ কৰিলে ।

বছুল-কবিমে (দঃ) অতিপাত বা মিছা প্রশংসা বা সম্মান কবিবলৈ নিবেদন কৰিছে। তেখেতে কৈছে,—“খুষ্টানসকলে যীচুক কৰা দৰে য়োক অতিপাত প্রশংসা কৰিবা। মই আল্লাৰ “বান্দা” (দাস) আৰু ‘বছুল’ত (তত্ত্ববাহকত) বাঞ্জে একো নহওঁ (১)। কায়চ-বেন্-চাআদে লিখিছে যে, তেওঁ হিৰালৈ গৈ দেখে তাত মানুহবিলাকে সিহঁতৰ চৰ্দাৰ জনৰ আগত দৌঘল দি পৰি সেৱা কৰিছে। তেওঁ বছুল-কবিমৰ (দঃ) ওচৰলৈ আহি ক’লে,—“য়া বছুল্লাহ! আনি আপোনাক হিৰাৰ চৰ্দাৰতকৈ বেচিকৈ সম্মান কৰিব লাগে।” জনাব বেছালৎ-পানাহ তেনে কৰিবলৈ হাক দিলে (২)। তেখেতক অহা দেখি কোনো কোনো মানুহে সম্ভাৰ্থে ধিৰ হলে, তেখেতে তেওঁলোকক ধিয়হবলৈ হাক দিছিল।

এদিন এজনে ‘তেখেতক জগতৰ সকলোতকৈ উৎকৃষ্ট বুলি সম্বোধন কৰিছিল। তেখেতে শুনি ক’লে,—“ইব্রাহিম (আঃ) হে তেনে উৎকৃষ্ট”। (৩)

মোৱাজ-বেন্-আকবৰ জীয়েকৰ বিয়াত সৰু সৰু ছোৱালীবিলাকে বছুল-কবিমক (দঃ) দেখি বেৰি ধৰি বদৰ বগত শহীদ (martyr) সকলৰ জ্ঞান বৰ্ণাই কবিতা গাবলৈ ধৰিলে। তাৰে এজনীয়ে গালে “ফিনা নবীউন শালামো মা ফি গাদি” অৰ্থাৎ আশাৰ মাজত আছে এজন নবী যি জনে জানে কাইলৈ কি হব। বছুল-কবিমে (দঃ) ক’লে,—“এই আশাৰ গাবলৈ এবি লিয়া, যি কবিতা আগৈয়ে গাইছিল, তাকে গোৱাঁ”। (৪)

বছুল-কবিম (দঃ) বৰ অশ্লীল আছিল। এদিন এজনী বুঢ়ীয়ে তেখেতৰ ওচৰলৈ আহি সুমিলে, “কোৱাচোন, মই বিচিন্তলৈ যাৰ পাৰিমনে ?”

(১) বোধাৱী।

(২) আবুলউছ।

(৩) ইং হজ্বলন মত্বন।

(৪) সুহলিম।

তেখেতে উত্তৰ দিলে, “নাই, তোমাৰ নিচিনা বুঢ়ী কেতিয়াও বিহিস্তলৈ বাব নোৱাৰে।” হোজা বুঢ়ীয়ে এই কথা শুনি কান্দি আউলী-বাউলী হ’ল। তেখেতে তেতিয়া মিচিকিয়াই বুঢ়ীক সান্ত্বনা দি ক’লে, “বুঢ়ী, তুমি কেতিয়াও বিতং হৈছা, বিহিস্তত যে সকলোৱে গাভৰু হৈ সোমাব, তুমি জানো তেতিয়া বুঢ়ী হৈ থাকিব।” বুঢ়ীয়ে হাঁহি পেলালে।

তেখেত ইমান লাজকুৱীয়া আছিল যে, কোনো মানুহৰ মুখলৈ চাই থাকিব নোৱাৰে। হৰদৈ শ্বৰিকত আছে যে, তেখেত জীয়াৰী ছোৱালীতকৈয়ো বেচি লাজকুৱীয়া।

তেখেতৰ মুখত সদায় হাঁহি, কিন্তু তেখেতে .ঢেক-ঢেকাই কেতিয়াও নেহাঁহিছিল, হাঁহিলে কেতিয়াবা মিচিকাই হাঁহিছিল আৰু মিচিকিয়া হাঁহিত যোহিনী শক্তি আছিল।

আব্বাছ-বেন-চুৰাহবিল নামেৰে এজন মদিনাৰ ল’ৰাৰ বৰ ভোক লগাত বাবী এখনত সোমাই গছৰ গুটি খাইছিল, আৰু কেইটামান গুটি ভেপত ভৰাই থৈছিল। গিৰিহঁতে তাক ধৰি ভাৰতৈ এপালী দি কাপোৰ কানি কাঢ়ি ললে। ল’ৰাটিয়ে বচুল-কবিমৰ (৮ঃ) ওচৰত গোচৰ দিয়াত, তেখেতে গিৰিহঁত জনক মতাই অনাই ক’লে যে, ল’ৰাটি অজলা, তাৰ ভোক লাগিছিল, তুমি তাক খুৱাবহে লাগিছিল। ল’ৰাটোৰ কাপোৰ কানিবোৰ তেখেতে ওভোঙাই দিয়ালে আৰু ল’ৰাটিক নিজৰ পৰা ৩০ সেৰ বেৰ্ছ দি বিদায় দিলে। (১)

বচুল-কবিম (৮ঃ) বৰ নম্ৰ আছিল, ছখত পৰিলে সকলোৱে নম্ৰতা দেখুৱাব পাব, কিন্তু বচুল-কবিমৰ (৮ঃ) দৰে বাজাধিৰাজ ক্ষমতা পালে, নম্ৰতা দেখুওৱা বৰ টান। এদিন হঠাৎ মানুহ এটাই বচুল-কবিমৰ (৮ঃ) লগত দেখা কৰিবলৈ আহিছিল। তেখেতে শুনি ভতালিকে তাক ভিতৰলৈ

মতাই নি তাৰ লগত বৰ নত্ৰ হৈ কথা পাতিবলৈ ধৰিলে । বিবি আয়েছাই দেখি ভয় মানি পাচত তেখেতক সোধাত তেখেতে ক'লে,—“আল্লাৰ চকুৰ আগত, সেই মানুহটো অতি নিকৃষ্ট, যাৰ কঠুৰা মাতে তাৰ লগৰ পৰা মানুহৰ মন আঁতৰাই দিয়ে (১) ।” এদিন তেখেতে ছাহাবাসকলক লৈ বহি থাকোঁতে তেখেতৰ ধাই হেলমাৰ গিৰিয়েক আহিল । তেখেতে নিজৰ কাপোৰৰ এটা চুক পাৰি দিলে তাৰ পাচত সেই ধাইৰ মাক আহিলত, তেজুক বহিবলৈ আন এটা চুক পাৰি দিলে । তাৰ পাচত সেই ধাইৰ ককায়েক আহিল । তেতিয়া তেখেতে থিয় হৈ তেজুক তেখেতৰ আগতে যহুৱালে (২) । তেখেতৰ ধাইকো এনেকৈ কাপোৰ পাৰি বহুৱাইছিল (২) ।

আল্লাৰ কৃপাৰ ওপৰত এনে অটল বিশ্বাস যে, যোৰ বণৰ মাজত হজৰত বহুল-কৰিমে (দঃ) বৰ সাহসিকতা দেখুৱাইছিল । এবাৰ যেতিয়া শত্ৰু-বিলাকে তেখেতক মাৰিবলৈ বেঢ়ি ধৰিছিল, তেখেতে ধীৰ আৰু গগুন ভাবে খচ্চৰ পৰা মাটিলৈ নামি, ভয় নকৰি, নিজৰ পৰিচয় হে দিলে,—“মই আল্লাৰ বহুল আৰু আকুল-মোস্তালিবৰ নাতি ।” ৮ হিজৰত হোনেন-বণত যেতিয়া কেউকালৰ পৰা তেখেতক লক্ষ্য কৰি শত্ৰুবিলাকে অলেখ কাঁড় মাৰিবলৈ ধৰিলে, মোছলিম সৈন্তই, ইমান শত্ৰু সৈন্ত দেখি, ভয়ত পেপুৱা খালে, তেতিয়া তেখেতেহে ভয় নেখাই, অটল, ধীৰ হৈ নিজৰ ঠাটত আছিল । হজৰত আনছে কৈছে যে, গোটেই সৈন্তৰ মাজত বহুল-কৰিমেই (দঃ) আটাইতকৈ সাতসিক । কোনো সহায় সাৰাধি লগত নোলোৱাকৈ শত্ৰুৰ মাজলৈ অকলে অকলে গৈছিল ।

বহুল-কৰিমে (দঃ) কাকো ঘিণ নকৰিছিল । এদিন এটা ভোজত এটা বসন্তকণীয়া মানুহ ভোক্ত তৎ নেপাই তাত ওলালহি । খাবলৈ বহা ।

মাহুহবিলাকে তাক দেখি বিগত নাক শিয়ঁৰাবলৈ ধৰিলে । কোনো কোনোৰ বা'তিকে আছিল । কগীয়াটোৰ গাভ ঙুটিগোৰ পকি টৰলি পূঁজ বৈ আছিল । সকলোৱে ছেই ছেই কৰি তাক খেদি দিলে । বহুল-কৰিমে (দঃ) তাক দেখি নিজৰ ওচৰত বহুৱাই নিজ হাতেৰে আহাৰ তুলি তাৰ মুখত দিলে ।

বহুল-কৰিমে (দঃ) ডাঙ্গৰক আৰু বুঢ়াক সদায় মান কৰিছিল । দুখীয়া নিচলাৰ লগত সদায় সদালাপী আছিল বুলিয়েই দুখী-সুখী সকলোৱে তেখেতক ভাল পাইছিল আৰু সকলোৰে তেখেত শলাগৰ পাত্ৰ হৈছিল । সুখীয়াই হওক বা দুখীয়াই হওক, বন্দীয়েই হওক বা গিৰিহঁতেই হওক, সকলোৰে নিমন্ত্ৰণ গ্ৰহণ কৰিছিল । ভেম অহঙ্কাৰ একো নাছিল । যেনে দেখা কৰিবলৈ যায় তেওঁকে আদৰ কৰিছিল, তেখেতে কোনো গাকত হেঁচা দি বহি থাকিলে, তেওঁক সেই গাকটো দি দিছিল । তেখেতৰ ওচৰত থকা কোনো মাহুহ যেন তেখেতৰ পৰা বেজাৰ নেপায়, তাৰ বাবে সদায় চিন্তিত আছিল । কোনো দুখীয়া বা সৰু মাহুহক বাটত দেখিলে, বৈ তেওঁৰ দুখৰ কথা শুনিছিল আৰু বহিবলৈ তেওঁক নিজৰ কাপোৰ পাৰি দিছিল । সামাজিক অৱস্থা অনুসৰি দৰ্শকসকলক মান কৰিছিল ।

তেখেতৰ খঙ্গ বুলিবলৈ একোৱেই নাছিল আৰু কেতিয়াবা খঙ্গ উঠিলেও সেইটো তৎক্ষণাত্ত মাৰ গৈছিল । কিন্তু আলস্যৰ কামত খঙ্গ বা বঙ্গ হলে সেইটো তেখেতৰ মুখৰ চেহেৰাৰ পৰাই বুজা গৈছিল ।

তেখেতৰ হিয়া বৰ কোমল আছিল । আপোন মাহুহতকৈ দুখীয়া নিচলাক বেচিকৈ পুঠী কৰিছিল । তেখেতে আৰু তেখেতৰ পৰিয়ালে যি পাইছিল, গিদ্ধিছিল, বন্দী-বেটীকো ঠিক তেনেকুৱা কৈয়ে খাব, গিদ্ধিবলৈ দিছিল । সকলোলৈকে তেখেতৰ মৰম-বেখা আছিল । ল'ৰা-ছোৱালী-বিলাকক বাটত দেখিলেই বৈ সিহঁতৰ মুখত হাত মূলাই নগৈছিল ।

সিহঁতক, 'পোনা,' 'সোণ,' 'ময়না' এনে আদৰৰ নাম দিহে মাতিছিল। সিহঁতৰ ওচৰেদি গলে তেখেতে সিহঁতক চালাম দিহে গৈছিল। সেই দেখি সিহঁতেও তেখেতক বৰ ভাল পাইছিল। সিহঁতক আনন্দ দিবৰ কাৰণ তেখেতে সিহঁতৰ নিৰ্দোষ আমোদত যোগদান কৰিছিল আৰু উৎসাহ দিছিল।

বিয়াৰ ভোজৰ নিমন্ত্ৰণ গ্ৰহণ কৰিছিল। নৰিয়াৰ বিচাৰ-খোচাৰ লৈছিল, এনেকি নৰিয়া চাবলৈ নগৰৰ মূৰলৈকে গৈছিল। 'মোদী' (শ) নিয়া দেখিলেই 'লহৰ' (শ নিয়া চাকৰ) পাচে পাচে গৈ 'দফন' (সমাধি) ত যোগ দিছিল। অতি নিৰুপস্থিত মানুহৰ ওচৰলৈ গৈয়ো তাৰ হৃদয় সন্তুষ্ট দিছিল। সন্ন্যাসীৰ লগত সজ কৰিছিল আৰু হৃদয়ীৰ লগত আহাৰ কৰিছিল। অতি নিচলা মানুহৰ নিমন্ত্ৰণ আদৰেৰে গ্ৰহণ কৰিছিল। শিষ্ট মানুহক মান কৰিছিল। হৃদয়ী উপায়হীনৰ হৃদয়-কষ্ট দেখি কেতিয়াও আঁতৰ নহৈছিল, আৰু কোনো বজাৰ প্ৰতাপ ক্ষমতা বা ধন দেখি ভয় নোখাইছিল।

Dr. Weil চাহেবে লিখিছে :—

"Muhammad set a shining example to his people. His character was pure and stainless. His dress, his food, they were characterized by a rare simplicity. So unpretentious was he that he would receive from his companions no special mark of reverence, nor would he accept any service from his slave which he could do himself. Often and often was he seen in the market purchasing provisions; often and often was he seen mending his clothes in his room, or milking a goat in his courtyard. He was accessible to all and at all

times. He visited the sick and was full of sympathy for all. Unlimited was his benevolence and generosity, and so was his anxious care for the welfare of the community. Despite innumerable presents which from all quarters unceasingly poured in for him, he left very little behind, and even that he regarded as state property."

ব্যক্তিগত কাৰণত তেখেতে কাৰো ওপৰত হাত তোলা নাছিল আৰু ব্যক্তিগত অপৰাধ বা উৎপীড়নৰ কাৰণে কেতিয়াও প্ৰতিশোধ লোৱা নাছিল।

যেতিয়াই যেনে কোনো অস্বাস্থ্য-অভিযোগ জনাইছিল তাৰ প্ৰতিকাৰ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। অত্যাচাৰৰ পৰা ৰক্ষা আৰু দাসত্বৰ পৰা মুক্তি পাবৰ নিমিত্তে অতি নিৰুপদ্রৱ্য দাসেও তেখেতৰ হাত ধৰি তাৰ গিৰিহীতৰ ওচৰলৈ টানি নিছিল। বিচাৰত কাৰো খাটনি-লোটনি নেহানিছিল। মাধুজ্য ফৈদৰ এজনী তিৰোতাই চুব কৰিছিল। তাইৰ আপোন মামুহ-বিলাকে বৰকৈ ধৰাত ওছহান-বেন্-জৈয়দে (বাঃ) তেখেতৰ ওচৰলৈ গৈ তিৰোতাজনীক এৰি দিবলৈ খাটিলত তেখেতে ক'লে,—“মোৰ জী কাতিমাহো যদি চুব কৰিলেহেঁতেন নিশ্চয় তেওঁৰো হাত কাটিলোহেঁতেন। (১)

তেখেতে কথা বৰকৈ নকৈছিল। তেখেতৰ কথাত সবলতা আছিল। আগপকীয়া কথা কেতিয়াও নকৈছিল। আৱশ্যক হলে চমুকৈ যি কয়, তাকে শুনি মানুহ ভোল গৈছিল। কাকো বচা-বচন স্তম্ভিছিল। কিবা টান মাত মাতিলে “তাৰ কি গৈছে, তাৰ কপালখন ক'লা হওঁক” এই আশ্বাসতকৈ বেছি টান মাত তেখেতৰ মুখৰ পৰা নোহোৱিছিল। আন

বেয়া-পোৱা কাম নকৰিছিল আৰু বেয়া-পোৱা কথা নকৈছিল, ছাহাবাসকলে ভাল পাবলৈ তেওঁলোকৰ কৈদৰ উপাধিৰে বা ঘাৰ উপাধি নাই তেওঁক এটা উপাধি দিহে সন্মান কৰিছিল। ল'ৰা-ছোৱালী থকা তিবোতা-বিলাকক তেওঁলোকৰ ল'ৰা-ছোৱালীৰ নাম লৈ মাতিছিল আৰু নথকা-বিলাকক তেওঁলোকৰ কৈদৰ উপাধি দি মাতিছিল।

তেখেতে জাক-জমক ভাল নেপাইছিল। এদিন এজন মানুহে হজৰত আলীলৈ অলপ ভাল খোৱা-বস্তু পঠিয়াই দিছিল। তেওঁ অকলে সেই বস্তু খাবলৈ বেয়া পাই, বহুল-কৰিমকো (দঃ) মাতি আনিলে। তেখেতে হুৱাৰ মুখ পাই, বেবত পৰ্দা আৰি খোৱা দেখি উভতি গ'ল। হজৰত আলীয়ে ইয়াৰ কাৰণ সোধাত তেখেতে ক'লে,—“যি ঘৰত ইমান সাজ-বাজ, তেনে ঘৰত আল্লাৰ নবী সোমোৱা অযুক্ত।”

তেখেতে বোঁৰা, উট, খচ্চৰ যিহকে পায় তাতে উঠিছিল। বদৰ-বৰ্ণলৈ যাওঁতে, উটৰ নাটনি হোৱাত, তিনি তিনি জনৰ মাজত এটা-এটাকৈ উট ভগিচাই দিয়া হৈছিল। সেইদৰে বহুল-কৰিমও (দঃ) ভাগ পাইছিল। বাটত ছাহাবাসকলে তেখেতক ওৰেবাট উটৰ ওপৰত উঠি যাবলৈ অনুৰোধ কৰাত, তেখেতে ক'লে,—“আপোনালোকে মোতকৈ বেচিকৈ খোজ কাঢ়িব পাৰে বুলি মই নেভাবোঁ আৰু বঁটা আভিৰলৈ আপোনালোকতকৈ মোৰ বেচি হৈঁপাহ।” (১)

তেখেতে কেতিয়াবা উৰং ভৰি বগ গৈছিল। খোৱা-বোৱাৰ, পিন্ধা-উবাৰ একো লাগ-বান্ধ নাছিল। গুবলৈ বিছনা নিবিহাৰিছিল, পালে বিছনাত শুইছিল, নেপালে মাটিতে শুইছিল। ধুন-পেচ একো নাছিল। তেখেতৰ পোচাকত ওৰব পৰা সুবগৈক ভাপলি। যিহকে পায় তকৈ পিন্ধিছিল।

কেতিয়াবা ন' কাপোৰ এডোখৰ পিন্ধিবলৈ পালে, আল্লাহতা'লাব খলাপ লবলৈ কেতিয়াও নেপাহৰিছিল। কেতিয়াবা নোমাণ পাণ্ডবি, কেতিয়াবা এমনৰ চান্দৰ বা কেতিয়াবা মৰা পাতৰ পাণ্ডবি যুৰত মেৰিয়াইছিল। আৰু পাণ্ডবিৰ এটা আগ কাণৰ ওপৰত ওলমি পৰিছিল। বৃপৰ আঙ্গুঠিটো সোঁ বা বাওঁ হাতৰ কেএৱা আঙ্গুলিত পিন্ধিছিল। স্নগন্ধি বস্ত্ৰলৈ বৰ বাপ আছিল। কোনো বন্ধুক দেখিলে আগেয়ে তেখেতেহে চালাম দিছিল। বাটত যাওঁতে মতা-তিনাত, ল'ৰা-বুঢ়া যাক দেখে চালাম দিছিল। এদিন যাওঁতে বাটত মুছলমান, পৌত্তলিক আৰু মোনাফিক (পেট্ৰুপটীয়া মুছলমান) সকলো মলৰে মানুহ এঠাইত থিয় দি আছিল, বহুল-কৰিমে (মঃ) দেখি সকলোকেই চালাম দিলে। কোনো বন্ধুক পালে প্ৰথমতে তেখেতেহে 'মোছা-ফাহা' কৰিবলৈ (হাত মিলাবলৈ) হাত আগবঢ়াই দি়ে আৰু নিজৰ হাত সিজদা হাতৰ পৰা আগেয়ে কেতিয়াও টানি নানে আৰু গুচি নেযায়। তেখেতে জীৱনৰ এক মিনিটো অবাবত নকটাইছিল। ওৰেওদিন আল্লাব ধ্যানত মগ্ন থাকে। সদায় আল্লাব নাম যুথত। নামাজ পাঢ় থাকোঁতে কোনো মানুহে দেখা কৰিবলৈ আহিলে, নামাজ চমুকৈ পাঢ়ি তেওঁক অহাৰ সকাম কি সোধে আৰু কথাৰ ওৰ পৰিলে, আকৌ নামাজ পাঢ়িবলৈ ধৰে। যেতিয়াই তেখেতে কামৰ পৰা আঁতৰি পায়, তেতিয়াই আল্লাব 'এবাদত'ত (উপাসনাত) মগ্ন থাকে। ধ্যানত এনে উন্নয় চিত্ত হৈ থাকে যে, দুনিয়াৰ হাই-উকমি একেবাও অসম্ভব কৰিব নোৱাৰে। বাতি অলপ পৰহে শোৱে। (কেতিয়াবা কেতিয়াবা এনে হয় যে, 'এবাদত'ত থিয় দি থাকোঁতে থাকোঁতে তেখেতৰ ভৰি দুইখনি উথলি যায়। তেখেতে গোটেই জীৱন 'উন্নত' (অল্পগামী)ৰ কল্যাণৰ নিমিত্তে আল্লাব দৰ্শনৰ দোৱা মাগিছিল (প্ৰাৰ্থনা কৰিছিল)।

খোজ কাঢ়োতে তেখেতে তললৈ চকুদি বেগাই অৰুত খিৰকৈ খোজ

কাচি যায়। উত্ততি চালে গোটেই গাকে ঘূৰাই দিয়ে। খোজত আক চেহেৰাত নম্রতা আৰু চিন্তাৰ ভাব দেখা যায়।

যতে পায় ততে তেখেতে বহে। ঠাইৰ নাটনি হলে, ছাহাবাসকলৰ লগত বহোঁতে কেতিয়াও ভৰি মেলি নবহিছিল। বহোঁতে সাধাৰণতঃ ভৰিৰ কলাফুল এটা থিয় কৰি দুইখন হাতেৰে ভৰিখন মেৰিয়াই বহিছিল। ছাহাবাসকলেও নেইদৰে বহিছিল। য'তে তেখেতে বহে তাত কোনো হাই-উকমি নহয়। যেতিয়া সেই ঠাইৰ পৰা যায় তেখেতে কয় “চোব্‌ল্লাহ আল্‌হুচ্ছ-লিল্লাহে আশ্‌হাদোৱান্না লা ইলাহা ইল্লাল্লাহ”।

বৈধ বা নিৰ্দ্দেষ খেল বা ধেমালি তেখেতে চাইছিল আৰু তাক নকৰিবলৈ আনকো নিষেধ কৰা নাছিল। বৰ প্ৰিয় বন্ধুবিলাকৰ লগত বাজি মাৰি লৰা-লৰি কৰিছিল। ল'ৰা-ছোৱালীবিলাকৰ লগত ধেমালি কৰিছিল।

তেখেতে কাকো শাও নিদিছিল। এনেকি শত্ৰুকো ‘দোৱা’ (আশীৰ্বাদ) হে কৰিছিল। দোৰ্ষোব্‌ৰণ হৈ থাকোঁতেও কোনো ছাহাবোৱে শত্ৰুক শাও দিবলৈ অস্থবোধ কৰাতো, তেখেতে উত্তৰ দিছিল, “মই মানুহক শাও দিবলৈ অহা নাই, ‘নেক দোৱা’ (আশীৰ্বাদ) কৰিবলৈহে আহিছোঁ”। কি মুছলমান কি অমুছলমান সকলোকে আশীৰ্বাদ হে কৰিছিল। তেখেতে কাকো কঠুৱা মাত্ৰ মতা নাছিল। হজৰত আনচে কৈছে,—“মই দহ বছৰ নবী-কবিমৰ ওচৰত আছিলোঁ, কিন্তু ইয়াৰ মাজত তেখেতে মোলৈ, আহকাল পাই, “উক্” শব্দটিকে তেতিয়াও ব্যৱহাৰ কৰা নাছিল।

আববিলাকে আগৰে নাজঠ হৈ গা ধোৱাটো অশিষ্ট কাম বুলি নেভাবিছিল। কা'ৰাব ‘তোৱাক’ (প্ৰদক্ষিণ) নাজঠহৈহে কৰা নিয়ম চলি আহিল। নাজঠ হৈ গা-ধোৱা আৰু ‘তোৱাক’ কৰা দুইটা বহুল-কৰিমে (দঃ) নিষেধ কৰি দিলে। গত কাপোৰ লৈ বাজুৱা অৰ্থাৎ সকলোৱে ব্যৱহাৰ কৰিব পৰা

গোহলখানাত গাঁধুব পাৰে, কিন্তু তিবোতাৰ তেনে গোহলখানাতো গা-খোৱা
একেবাৰেই নিষিদ্ধ হ'ল ।

জামাতত (জুম্মপাতি) নামাজ পঢ়িলে বৰ দীঘল চুবা (শ্লোক) পঢ়িবলৈ
নিষেধ, কাৰণ মোকুদ্দিৰ মাজত বুঢ়া, ৰুগীয়া আৰু নিঃকিন মাগুহ থাকিব
পাৰে । এদিন এজন মাগুহে বহুল-কৰিমৰ (দঃ) ওচৰলৈ গৈ ক'লে যে
তেওঁৰ পক্ষে মুহাজ্জ-বেন-জবলৰ পাচত নামাজ পঢ়া বৰ টান, কাৰণ তেওঁ
দীঘল 'চুবা' পঢ়ে । আবুমাচুদ আনুহাৰীয়ে লিখিছে, "এই কথা শুনি
বহুল-কৰিমৰ (দঃ) যেনে খজ সেই ইমামলৈ উঠিছিল তেনে খজ তেখেতৰ
কেতিয়াও দেখা নাছিলে ।" (১)

Poole চাহাবে লিখিছে :—

"There is something so tender and womanly, and
withal so heroic about the man (Mohammad), that one is
in peril of finding the judgment unconsciously blinded
by the feeling of reverence and well-nigh love that such
a nature inspires. He who, standing alone braved for years
the hatred of his people, is the same who was never the
first to withdraw his hand from another's clasp ; the be-
loved of children, who never passed a group of little
ones without a smile from his wonderful eyes and a
kind word for them, sounding all the kinder in that
sweet-toned voice. The frank friendship, the noble
generosity, the dauntless courage and hope of the
man, all tend to melt criticism into admiration."

“He was an enthusiast in that noblest sense when enthusiasm becomes the salt of the earth, the one thing that keeps men from rotting whilst they live. Enthusiasm is often used spitefully, because it is joined to an unworthy cause, or fall upon barren ground and bears no fruit. So was it not with Mohammad. He was an enthusiast when enthusiasm was the one thing needed to set the world aflame, and his enthusiasm was noble for a noble cause. He was one of those happy few who had attained the supreme joy of making one great truth their very life-spring. He was the messenger of one God ; never to his life's end did he forget who he was, or the message which was the marrow of his being. He brought his tidings to his people with a grand dignity sprung from the consciousness of his high office, together with a most sweet humility, whose roots lay in the knowledge of his own weakness.”

আকৃতি ।

বছল-কবিম (দঃ) বৰ ওখও নাছিল আৰু বৰ চাপৰো নাছিল, মজলীয়া ।
তেখেতৰ গা পাতল, মূৰ ডাঙ্গৰ, কান্ধ বহল, বাউসি ছটি দীঘল আৰু বলিষ্ঠ,
বুকু বহল, ভৰি দীঘল, হাড় শক্ত, চুলি কলা, ঘন আৰু অলপ কেৰোৰা
আছিল আৰু কান্ধলৈকে পৰিছিল । মুখৰ গঢ় কণীৰ আকৃতিৰ নিচিনা ।
কপাল ওখ আৰু বহল, চেলগুৰি বোৰ দীঘল লগখোৱা আৰু খেঁচুৰ নিচিনা ।
চকুৰ নোম ঘন । চকু দুটি উজ্জল আৰু ক'লা । কপালৰ ওপৰত অলপ
বেকা এডাল শক্ত শিৰ আছিল । খজ উঠিলে সেই শিৰডাল ক'লা হৈ
পৰে আৰু কঁপিবলৈ ধৰে । নাক দীঘল আৰু ওখ । গাল দুখনি স্তম্ভৰ ।
দাঁত চক্‌চকীয়া বগা আৰু পৰিপাটীকৈ খাঁজ-খোৱা । ডাঢ়ি ঘন আৰু
দীঘল । গাৱ ছাল কোমল আৰু নিমজ । বৰণ তেজগোঁৱা । হাত আৰু
হাতৰ ওলুৱা ভিৰোতাৰ নিচিনা কোমল আৰু মজহাল আৰু আঙ্গুলিবিলাক
সুগঠিত । পিঠিত পাবৰ কণীৰ নিচিনা এটি ওখ আৰু অলপ বক্ৰা চিন
আছিল । তাকে 'মোহৰ নবুৱ' বোলে । তেখেতৰ চেহেৰা এনে গহীন,
এনে মহৎ, এনে মধুৰ আৰু তাত এনে আকৰ্ষণী শক্তি আছিল যে, সেই
বাবেই তেখেতে সকলোৰে ভক্তি আৰু সন্মান পাইছিল ।

আদৰ্শ নবী ।

বহুল-কবিম (নঃ) এজন অসাধাৰণ মহাপুৰুষ আছিল । যক্ষাত তেখেতৰ হৃথ আৰু পৰীক্ষাৰ জীৱন ; মদিনাত সম্পদ আৰু কৃতকাৰ্য্যতাৰ জীৱন । জন্মতেই পিতৃহীন মাউৰা, পিতৃ-চেনেহ কি তাৰ গোন্ধ নেপালে, কেঁচুৱা কালতেই মাতৃৰ মৰম-বেখাৰ পৰা বঞ্চিত হ'ল । ল'ৰাকালৰেপৰা হৃথৰ ওপৰত হৃথ । ল'ৰাকালত যেনে চিন্তাশীল, ডেকা কালত তাতোকৈ চিন্তাশীল । ল'ৰাকালত তেখেতৰ যেনে নিৰ্ম্মল পবিত্ৰ চৰিত্ৰ, ডেকা কালতো তেনে, আৰু 'নবুয়্যত'ৰ পাচতো যেনে নিৰ্ম্মল পবিত্ৰ । ডেকা কালত যেনে গধীন আৰু কৰ্ম্মশীল, আদবয়সতো তেনে । হৃথীয়া, হৃৰ্বলীৰ হৃথ-কষ্টলৈ সদায় তেখেতৰ কাণ থিয় । অন্তঃকৰণ সহায়ভূতিৰে সদায় পূৰ্ণ আৰু আল্লাৰ সৃষ্ট বস্তুলৈ সদায় মৰম আৰু ধাউতি । যৌচুৱে নিজৰ মাহুহৰ আগত বিশ্বাস জন্মাব নোৱাৰিলে,* কিন্তু বহুল-কবিমক (নঃ) দেখি শত্ৰুৱেও উভতি চায় আৰু আঙ্গুলিয়াই কয়, 'সোৱা গৈছে, আল্ আয়ীন' (সাধু, সত্যবাদী) । তেখেতে যি শিক্ষা দিছিল তাক সকলোৱে যুক্তিসঙ্গত বুলি মানি লৈছিল, কিন্তু সাতায়-পুৰুষীয়া বোপা-ককাৰ পুতলা পূজা এৰি, এক আল্লাহ-তা'লাৰ পূজা কৰাটোহে কোবেচবিলাকৰ সহ নহৈছিল । তেখেত প্ৰকৃত বন্ধু, অনুবক্ত স্বামী । মৰণ-জীৱন, মাহুহৰ দায়িত্ব, জীৱনৰ অভিশ্রাৱ ইত্যাদি বিষয়ৰ ভাবুক । আগতিৰ গতি, পতিত জাতিৰ উদ্ধাৰ, এনেকি অগতক উদ্ধাৰ কৰাই হৈছে তেখেতৰ ভ্ৰত—এনে কৰাই হৈছে তেখেতৰ মনৰ শাস্তি । কামত বিফল হলে বা হাৰিল হতাশ নহয় । যি কামৰ বোজা তেখেতৰ ওপৰত

দিয়া যায়, তাক অতি উদ্যমেৰে নেবা-নেপেৰাটক সমাধা কৰে। চৰিত্ৰৰ পবিত্ৰতা, হৃদয়ৰ শ্ৰেষ্ঠতা, আল্লাৰ 'বহম্ব' (কৃপাৰ) ওপৰত অটল বিশ্বাসৰ বাবে পাচত অনেক বিষাই আকুষ্টাই তেখেতৰ কেওকালে গোট খাবলৈ ধৰিলে (১)। ভাৰতবৰ্ষৰ ব্ৰাহ্মসমাজৰ নামজলা পণ্ডিত শ্ৰীযুক্ত গুৰুদেৱ চন্দ্ৰ সেনে লিখিছে—“তেৰ শ বছৰৰ আগেয়ে ঘোৰতৰ আন্ধাৰে আবৰি থকা আৰব দেশত হজৰত মোহম্মদে (দঃ) ছপৰীয়া বেগিৰ নিচিনা দীপ্তি পাইছিল। তেখেতৰ বিশ্বাস-বোধ্য, ঈশ্বৰ-নিষ্ঠা আৰু নিৰ্ভৰ আৰু প্ৰবল বাধা-বিধিনিৰ মাজত ঈশ্বৰ-জ্ঞা পালন কৰাত অতুল সাহস আৰু উৎসাহ, নিয়ম-বিধিৰ দৃঢ়তা আৰু জনমণ্ডলীৰ একতা-সাধন, সকলোবোৰেই অদ্ভুত আৰু অলৌকিক আছিল।” ঘোৰ বিপদ আহিলে, যেতিয়ালৈকে নিজৰ শিষ্যবিলাক নিৰাপদ নহয়, যেতিয়ালৈকে তেখেতে ধীৰ আৰু অটল ভাৱে নিজৰ ঠাইত থাকে। তেওঁলোক সকলো নিৰাপদ হলেহে, পাচত নিজক বন্ধা কৰিবলৈ চেষ্টা কৰে। সকলো বাধা-বিধিনি, সকলো অত্যাচাৰ—উৎপীড়ন আৰু প্ৰলোভনৰ বিৰুদ্ধে অটলই কাৰ্য্যক্ষেত্ৰত স্বয়ংতানক পৰাক্ৰম কৰি দেখুৱালে। মাহুহৰ বজা আৰু শাসনকৰ্তা, সমাজৰ নেতা, আইনজ্ঞ, প্ৰধান বিচাৰকৰ্তা, সাধাৰণতন্ত্ৰৰ কেন্দ্ৰ আৰু ধৰ্ম্ম-প্ৰচাৰক, কিন্তু তথাপি নাই অহঙ্কাৰ, নাই ভেম, নাই মইমতালি, নাই কিতাহি—সৰাং নম্ৰ আৰু সদায় বিনোত। আদিৰে পৰা মজ্জাত যি শিক্ষা দিছিল, মদিনাতো তাকেই শিক্ষা দিছিল, তাত একেবাও লবচৰ নাই, হেৰ-ফেৰ নাই। হজৰত মুছাই (আঃ) যি উপদেশ দিছিল, তাকে তাজি-পাতি বহলাই কৈছিল; হজৰত ইছাই (আঃ) যি স্বৰ্গ-ৰাজ্যৰ নিমিত্তে প্ৰাৰ্থনা কৰিছিল, তাকে তেখেতে জগতলৈ আনি কাৰ্য্যত দেখুৱালে; যি সমাজতন্ত্ৰৰ চিত্ৰ তেওঁ কল্পনা

কবিছিল, তাকে তেখেতে কাৰ্য্যত সম্পূৰ্ণৰূপে পৰিণত কৰি দেখুৱালে । আবন্ত (Aristotle) আৰু আক্লাতুনে (Plato) যি প্ৰজাতন্ত্ৰমূলক সমাজিক দেখিছিল, তেখেতে তাকে কাৰ্য্যক্ষেত্ৰত দেখুৱালে । বুৰঞ্জীয়ে সাক্ষ্য দিছে যে, তেখেতৰ আগেয়ে পৃথিৱীত কেঁৱে সমাজতন্ত্ৰমূলক ৰাজ্য স্থাপন কৰা নাই । তেখেতে এনে শাসনতন্ত্ৰ কৰিলে যে, সেইমতে মানুহে তাক চলাব পাৰিলে, তাত কোনো যুগ উলিয়াব নোৱাৰে—শাস্তিৰক্ষা কৰিবৰ নিমিত্তে, মানুহৰ কোনো ৰাজ-প্ৰহৰীৰ আৱশ্যকতা নাই, কোনো প্ৰকাৰ শ্ৰেণী, জাতি বা বৰণৰ বিভিন্নতা নাই, শাসন আৰু শাসিতৰ ভিতৰত পাৰ্থক্য নাই । শ্ৰেণী-বংশ-মৰ্যাদা-বৰণ-মতৰ যিমান বাধা আছিল, সকলোবোৰ ধ্বংস হ'ল । বগা-কলা-বজা-হালধীয়া সকলোবোৰ আল্লাৰ আগত সমান, সকলোবিলাক একে 'বনি-আদম' (আদমৰ সন্তান) । গোটেই জেজিৰতুল-আবব (Arabian Peninsula) বহুল-কৰিমব (দঃ) হাতলৈ আহিলত, মদিনা সোণ-ৰূপৰ ভঁৰাল হৈ পৰিল, কিন্তু তেখেতৰ ঘৰ উদং । নিজে অনাহাৰে বঁচোনে থাকি, লোকক খুৱায় । চৰকাৰী ভঁৰাল (Public treasury) নিজৰ ভোগ-বিলাসিতাৰ নিমিত্তে নহয়, সকলো বাইজৰ উপকাৰৰ নিমিত্তেহে । এই পৃথিৱী, গম্ভব্য ঠাইলৈ যোৱা বাটৰ, এটা জিবণি-ঘৰ মাথোন । তেখেতে কয়—“প্ৰত্যেক মানুহ এই পৃথিৱীত বাটকৱা, মানুহক বাটৰ নিমিত্তে যিমান বস্তু লাগে, তাতকৈ সবহ নেলাগে ।” এদিন এজনে তেখেতক শুবলৈ তুলী এখন দিব খুজিছিল । তেখেতে ক'লে, “বাটকৱাই যেনে অলপ পৰৰ কাৰণে গছৰ তলত বহি জিৰায়, পাচত গুচি যায়, সকলো মানুহৰে পৃথিৱীৰ লগত তেনেহে সম্পৰ্ক ।” বতে পায়, ততে থাকে, যিহকে পায় তাকে খায়, ব'তে ত'তে বহে, ব'তে ত'তে শোৱে ! এদিন মাণ্ডাবত হজৰত ওমৰে তেখেতৰ লগত দেখা কৰিবলৈ গৈ দেখে যে, তেখেতৰ গাত মাথোন এখন চাদৰত ৰাজে আন একো নাই । যি খাটিয়াখনত শুইছে,

ভাত বিছনা নাই, গাৰুটো খাজুৰ গাছৰ ছাল ভৰাই তৈয়াৰ কৰা হৈছে ।
 বৰৰ এটা চুকত মাথোন অলপমান ব'ৰ ধান, মূৰৰ ওপৰত পানীৰ মোখক
 (চামৰাৰ পাত্ৰ) এটা আছে । "এই অৱস্থা দেখি হজৰত ওমৰৰ চকুৱা বৰলৈ
 ধৰিলে । তেওঁ ক'লে, "ম্যা বছুলুৱাহ ! যি খাটিয়াত আপুনি শুইছে, তাৰ
 জৰী লাগি আপোনাৰ গাত সাঁচ বহি গৈছে, ঘৰটোও আপুহ । ইবাণৰ
 (পাৰস্তৰ) বাদশ্বাহ আৰু বোমৰ সন্মানে ভোগ-বিলাসিতাতে মত্তলীয়া হৈ
 থাকে । আপুনি আল্লাৰ বচুল হৈ আপোনাৰ এনে অৱস্থা দেখি সহিব নোৱাৰা
 হৈছে ।" তেখেতে উত্তৰ দিলে, "ম্যা ইবনে খিতাব ! তেওঁলোকে হুনিয়া
 লৈছে আৰু মই 'আথেৰত' (পৰকাল), তুমি এইটো মনোনীত কৰা নাই নে ?"
 লাক্ষিত আৰু উৎপীড়িত হৈ তেখেতে ধৰ্ম্মোপদেশ দি ফুৰিছে আৰু স্বার্থত্যাগ
 কৰি নিজৰ উদাহৰণেৰে কাৰ্য্যক্ষত্ৰত তাক দেখুৱাইছে, আৰু দেখুৱাইছে যে,
 সন্ধি আৰু প্ৰতিজ্ঞা উপলজ্জাৰ বস্তু নহয়, সন্ধিৰ স্বত আৰু প্ৰতিজ্ঞা-কাৰকত
 পবিত্ৰ বস্তু, তাৰ আধৰে আধৰে তাক পালন কৰিবই লাগিব । ৬ষ্ঠ হিজৰীত
 হোদায়বিয়া-সন্ধি স্বত অমুসৰি আবুজান্নলে, ওংবায়ে আৰু আবুৰাকিয়ে বৰকৈ
 কাণ্ড-ৰাও কৰাত, তেওঁলোকক শত্ৰুৰ হাতত দিয়া হ'ল । এনেকি 'নবুয়ত'ৰ
 আগেয়েও তেখেতে প্ৰতিজ্ঞা নেভাঙিছিল । আকুলা-বেন্-আবলিআম্‌সা
 নামেৰে এজনৰ লগত তেখেতৰ কিবা এটা কথাৰ সোমাংসা কৰিব লগাত, এদিন
 ছুটকনে এটা নিৰ্দিষ্ট ঠাইত, এটা নিৰ্দিষ্ট সময়ত গোট খাবলৈ ঠিৰ কৰিলে ।
 আকুল্লাই সেই প্ৰতিজ্ঞাৰ কথা পাহৰি গ'ল । পাচত তিন দিনৰ মূৰত
 দেখ গৈ যে, জনাব বচুল-কৰিম (দঃ) তাত এই তিন দিন বৈ আছে । সেই-
 বাবেই লব'-কালৰ পৰা তেখেতে, 'আল্ আমীন' (বিশ্বাসী) নাম পালে ।
 * পৰম শত্ৰু আবুছফিয়ানে নিজেই বোম সন্মতিৰ আগত স্বীকাৰ কৰিছিল যে,
 নবী-কৰিমে (দঃ) কেতিয়াও প্ৰতিজ্ঞা নেভাঙে । বদৰ বশত আবু-হুজ্জাইফা
 আৰু জাব্ব-হিচল নামেৰে দুজন সন্ধাৰ মানুহ মদিনাতলৈ আহে, বাটতে কোবেচ-

বিলাকে ভেঙলোকক পাই যাবলৈ বাধা দিয়ে । পাচে নিহঁতে বহুল-কবিমৰ (দঃ) লগত যোগ নিদিও বুলি প্ৰতিজ্ঞা কৰি, কথম্পি এবাই আহি তেখেতৰ ওচৰত হাঁজৰ হয় । শত্ৰুৰ সৈন্ত মুছলমান সৈন্ততকৈ তিনি গুণ বেচি, এনে অৱস্থাতো সকলো কথাৰ আঁতিগুৰি লৈ তেখেতে ক'লে, “তোমালোক উভতি যাব লাগিব, তোমালোকে তোমালোকৰ প্ৰতিজ্ঞা কেতিয়াও ভাঙিব নোৱাৰাঁ, মই আল্লাৰ সহায়ত বাজে কাৰো সহায় নিবিচাৰোঁ ।” (১)

মামুহে যেনেকৈ এফালে, যাকে শক্তিশালী দেখিছিল, তাকেই দেৱতা পাতি আল্লাৰ পুতেক বা অৱতাৰ ভাবি, মহান আৰু অদ্বীম আল্লাক পাহৰি তেওঁক নিলগ কৰি দিছিল ; তেনেকৈ আনকালে নিজৰ মহতী সত্তা হেৰুৱাই মামুহৰ প্ৰাণ্যক দেৱতাৰ লগত মিলাই দি নিজক নিকৃষ্ট কৰি পেলাইছিল । বহুল-কবিমে (দঃ) মামুহৰ এই বহুযুগ জোৰা ভ্ৰমাস্থকাৰ, মৰ সাহসেৰে দ্বৰ কৰি ইছলামৰ বীজ-মন্ত্ৰ স্বৰূপে ‘কলমায়ে শাহাদতেৰে’ ঘোষণা কৰি দিছে “লা ইলাহা ইল্লাল্লাহু” একমাত্ৰ আল্লাত বাজে আৰু কোনো উপাস্ত নাই, “শাকহু ৰ বহুলহু” মই আল্লাৰ দাস আৰু দূত—মই দেৱতা নহওঁ, অৱতাৰ বা আল্লাৰ পুতেক নহওঁ । ‘হানা ব’শ্ব’কম্ মিচলুকুম্’—মই তোমালোকৰ নিচিনাই এজন মামুহ । সাৱধান ! খৃষ্টানবিলাকে যেনেকৈ বিবি মৰিয়মৰ পুতেক বোছক বঢ়াওতে বঢ়াওতে নিৰাকাৰ পৰম পিতাৰ আসনত বহুৱাই দিছে, তোমালোকে যেন মোৰ ওপৰত সেইদৰে অতিপাত বহণ নেসান ।”

বহুল-কবিম আববীয়ে (দঃ) নিজক আল্লাৰ দাস আৰু মামুহ বুলি ঘোষণা কৰি মামুহৰ গোটেই জীৱন-ব্যাপাৰত নিজক মিলাই মামুহৰ মনত

এই মহা সত্য ভাঙকৈ আঁকি দিছে যে, মহাপুৰুষ মানুহৰ সোমৰ বাহিৰ নহয়, তেওঁ। মানুহ, মানুহৰেই তেওঁ মহত্তম পৰিণাম মাথোন ।

যেনে বীজ বুলিলে তাৰ ভিতৰত অল্পত গুণ বা শক্তি আছে, সেই বীজ ফলে গছ হ'ব, তাত সাৰ জাবৰ দিলে তাৰপৰা ফুল হ'ব আৰু ফুলৰ পৰা ফল হ'ব, তাতে অন্ত নহয় । সেই ফল মানুহে খালে মানুহক সেই ফলে শক্তি দিব । তেনেকৈ, মানুহ বুলিলে তাৰ ভিতৰত নানা বৰকমৰ অল্পত শক্তি আছে, সেই শক্তিবোৰ পাচত বিকাশিত হৈ মানুহে দেহত তত্ত্ব পাবৈ ।

সুখ-সম্পদৰ কোলাত উঠিও যি নানং নংদ্রং হৈ দাল-দৰিদ্ৰৰ দৰে জীৱন যাপন আৰু আহাৰ-বিহাৰ কৰিছিল, যাৰ আত্মালি সঙ্কেতত ৰাজাধি-ৰাজৰ মুকুটো ভূমিনুষ্ঠিত হৈছিল, যাৰ অলৌকিক প্ৰভাৱত নৰদেহধাৰী সহস্ৰ সহস্ৰ মৰুভূমিৰ অসুৰেও চাওঁতে চাওঁতে নিজৰ পাশৰ স্বভাব পৰিহাৰ কৰ, প্ৰকৃত মহাত্ম্যৰ জ্যোতি হাত কৰিছিল, যাৰ বিষল চৰিত্ৰত জ্ঞান কৰ্ম আৰু প্ৰেমৰ মণিকাঞ্চন সমাবেশ, তেনে মহাপুৰুষৰ বিষয় চিন্তা কৰিলে, মানবাত্মাৰ অতুল ঐশ্বৰ্য্য দেখি, হৃদয় আচৰিত আৰু আনন্দিত নহৈ থাকিব নোৱাৰে ।

যি কেতিয়াও সংসাৰত সোমোৱা নাই, যি কেতিয়াও সংসাৰৰ নিদাকণ অস্তাৱ অভিলেগৰ কঠোৰ পৰীক্ষাত পৰা নাই, তেওঁৰ সাধু জীৱনৰ মূল্য কিমান কৰ নোৱাৰি আৰু তেওঁ সাংসাৰিক মানুহৰ আদৰ্শ-পুৰুষ হ'ব কেনেকৈ ?

বহুল-কৰিম (দঃ) কৰ্মক্ষেত্ৰৰ কঠোৰ পৰীক্ষাত উত্তীৰ্ণ হৈ শত্ৰু-মিত্ৰ সকলোৰে মাজত "আল্ আমীন" নাম পাইছিল । বিশ্বস্ত বুলিয়েই তেখেতৰ প্ৰাণৰ বৈবীৰ্য্যকেও 'হিজৰত'ৰ (যদিনাটলৈ গমনৰ) আগলৈকে তেখেতৰ হাতত তেওঁলোকৰ বহুত সুখবান অলঙ্কাৰাদি আৰু ধন-বিস্ত জমা বাৰিছিল ।

আবুজ্জেহেলৰ নিচিনা পৰম শত্ৰুৱও কবলৈ বাধ্য হৈছিল, “হে মোহাম্মদ ! মই তোমাক কেতিয়াও মিছলোয়া বুলি মনত নেভাবোঁ ; কিন্তু তোমাৰ যি ধৰ্ম, মোৰ মন্থে গৈহেটো গ্ৰহণ কৰিবলৈ কেতিয়াও নেমানে ।”

সকলো মহাপুৰুষ অবগ্যাচাৰী সন্ন্যাসী নাছিল। পশ্চিম এচিয়াত যিসকল মহাপুৰুষৰ আবিৰ্ভাব হৈছিল, তেওঁলোকৰ মাজত বীহুখুটত বাক্য, তেওঁলোকৰ কাৰো জীৱনৰ লগত গৃহ-ধৰ্মৰ বিবোধ নাছিল। ভাৰতৰ বুদ্ধ, শঙ্কৰ আৰু চৈতন্য গৃহস্থীন সন্ন্যাসী আছিল হয়, কিন্তু যি খ্ৰীষ্টিয় হিন্দুৰ শিৰামণি, যাক ইউৰোপবাসীসকলে ৰাজনৈতিক চক্ৰী-পুৰুষ বুলিবলৈ পাচ নোহোঁহকে, তেওঁ গৃহবাসী আছিল। মানৱহিঁতৈষী আত্মত্যাগী মহাপুৰুষক কেৱল সন্ন্যাসী-বেশত সজাবলৈ গৈ মানুহে আত্মশক্তিক তুচ্ছ কৰি পেলাইছে। গৃহস্থীন সন্ন্যাসীৰ ত্যাগ যিমানেই মোহিনী হওক, কেতিয়াও বৰণীয়া হব নোৱাৰে। গৃহস্থীন খুঁট আৰু বুদ্ধৰ প্ৰেম আৰু ত্যাগে আমাৰ মনক মুগ্ধ কৰিব নোৱাৰে। তেওঁলোকৰ উপদেশ সংসাৰ-ত্যাগী ফকিৰৰ উপযোগী হব পাৰে, কিন্তু জাতীয় বা আন্তৰ্জাতিক জীৱনৰ উপযোগী হব নোৱাৰে। তেওঁলোকৰ উপদেশ কাৰ্য্যক্ষেত্ৰত লগোৱা অসম্ভৱ। মানৱ-সেৱাই আল্লাহ-সেৱাৰ জখলা।

যি গৃহ-জীৱনক তুচ্ছ নকৰি পৱিত্ৰ আৰু মধুৰ কৰিছে, যি ৬০ বছৰ জুৰি বজা-প্ৰজা, ধনী-দৰিদ্ৰ, পণ্ডিত-মুৰ্খ, দাস-প্ৰভু, সংসাৰী-বৈবাগী সকলো শ্ৰেণীৰ মানুহক নিজৰ দৃষ্টান্তেৰে নিজ নিজ কৰ্তব্য তথা তত্ত্বকৈ পূৰ্ণভাবে শিক্ষা দিছে, যি মানুহৰ বিচিত্ৰ সুখ-দুখ-আশা-আকাঙ্ক্ষাময় মনজীৱনক প্ৰকৃত জীৱন দি সাৰ্থক আৰু সুন্দৰ কৰিছে; মানৱ সমাজক ত্যাগ নকৰি, মানুহৰ মাজত বাস কৰি পৰিবাৰ-পৰিজন, আত্মীয়-স্বজন, দেশী-বিদেশী, স্বজাতি-বিজাতীৰ লগত সম্পৰ্ক আটুট বাধি মানুহৰ লগত বিচৰণ কৰি, বিশ্বমানৱৰ জীৱনৰ লগত মিলি মানুহক চেতনহ কৰিছে, বন্ধা কৰিছে,

ত্যাগৰ হৃদয় সাধনা কৰিছে, সাত দিন অনাহাৰে থাকি জীৱিকা আৰ্জনৰ পৰিশ্ৰম কৰিছে, লাঞ্ছনা ভুগিছে, শত্ৰুৰ তৰোৱালৰ তলত মূৰ থৈ আল্লাৰ নাম লবলৈ পাহৰা নাই, মাক-পুতেক-ভিৰোতাৰ মৃদুশোক বুকুত লৈ জীৱনৰ বোজা বৈছে, চাকৰৰ সেৱা কৰিছে, বন্ধুৰ বিয়া-উৎসৱত আনন্দ কৰিছে আৰু শোকত সাহুনা দিছে ; দুখ, দৰিদ্ৰতা, ৰোগ-শোক, প্ৰলোভন, স্বার্থতাড়ণা, ম'য়ামোহত থাকি অৰ্থাৎ পুৰাতক সংসাৰত থাকি কেনেকৈ সংসাৰ-বৈৰাগী হব পাৰি, কি উপায়েৰে ধৰ্ম্মৰ লগত জীৱন যাত্ৰা কৰিব পাৰি ; আই-বোপাই, পুত্ৰ-পৰিবাৰ, ওচৰ-চুবুৰীয়াৰ প্ৰতি স্বৰ্ভব্য পালন কৰি সমাজ আৰু ৰাষ্ট্ৰজীৱনৰ মাজেদি গৈ কি দিহাৰে আল্লাৰ ওচৰ চাপিব পাৰি; যি তাৰ শিক্ষা দিছে আৰু যাৰ শিক্ষা অবলম্বন কৰি আজি সভ্য জগৎ গৌৰৱান্বিত, যি এই 'চিৰাতুল মুস্তাকীম' (সৰল বাট) দেখুৱাই দিছে, যি বাটেদি গৈ দুই 'জাহান'ত (জগতত) সৌভাগ্যৰ সকলোতকৈ ওখ টিক্ত উঠিব পাৰি, তেৱেঁই মানুহৰ পৰমাত্মীয়, মহাপুৰুষৰ মাজত তেৱেঁই মুধাকুটা। "মই মানুহ"—এই কথাৰৰ সেই মহাপুৰুষৰমুখত শুনি আজি বহুত দিনৰ পাচত মানুহে নিষ্ঠক চিনিব পাৰিছে।

খৃষ্ট, বুদ্ধ আৰু চৈতন্তই অহিংসা আৰু প্ৰেমৰ মন্ত প্ৰচাৰ কৰি, মানুহক উৎকৃষ্ট নীতি শিক্ষা দিছে হয়, কিন্তু তেওঁলোক মানুহৰ উপাস্ত সম্বন্ধে টলকা মাৰি থকাত, তেওঁলোকক মানুহে ঈশ্বৰৰ আসনত বহুৱাবলৈ গৈ নিজৰ আধ্যাত্মিক জীৱনক ত্যাগ কৰি পেলাইছে। কিন্তু বহুল-কৰিমে (দঃ) মানুহক প্ৰেম আৰু ক্ষমাৰ উপদেশ দি, আত্মজীৱনত তাৰ জলন্ত দৃষ্টান্ত দেখুৱাই আৰু মহাপুৰুষৰ কল্পিত দেৱ-সিংহাসনক ভৰিৰে ঠেলি, মানবতাৰ উদাৰ সমখলত থিয় দি ওপৰলৈ আত্মনিয়্যাই ঘোষণা কৰিছে—
 "সেই একমাত্ৰ মহান সৰ্বশক্তিমান, সৰ্বব্যাপী, সৰ্বজ্ঞ বৰিগল আগেমিনত বাজে, হে মানুহ ! তোমাৰ আৰু কোনো উপাস্ত নাই।"

বৈদান্তিক শব্দবাচ্য্যাই মানুহক দৈশ্বৰ বুলিছে। তেওঁ ইয়াৰ দ্বাৰা মানুহৰ জয় ঘোষণা কৰা নাই। আল্লাৰ সৰ্ব্বময়ত্ব এনেটক ঘোষণা কৰিছে যে, জীৱৰ স্বতন্ত্ৰ-অস্তিত্ব একেবাৰেই নোহোৱা হৈছে। তেওঁ সংসাৰত্যাগী জ্ঞানবাসী, এমুঠি সন্ন্যাসীৰ আদৰ্শ হব পাৰে মাথোন, বিশ্বমানৱৰ হব নোৱাৰে।

জীৱনভাৰ ববলৈ অসমৰ্থ হৈ, জীৱন-যুক্ত হাবি মৃত্যুৰ আশ্ৰয় লোৱা বা সংসাৰত থাকিবলৈ অক্ষম হৈ লোকালয়ৰ পৰা পলাই, অৰণ্য চাৰী হোৱা টান নহয়। সংগ্ৰামলৈ ভয় কৰি পলোৱাতকৈ সংগ্ৰাম জয় কৰা, ভোগৰ মাজত থাকি ত্যাগৰ সাধনা কৰা, সংসাৰত থাকি কৰ্ত্তব্য পালন কৰা বেচি প্ৰশংসনীয়।

মানুহৰ মাজত, স্বাভাবিক ধৰ্ম্ম-জীৱনৰ আদৰ্শ, মাথোন দুজন মহাপুৰুষহে চকুৰ আগত পাবে—এজন শ্ৰীকৃষ্ণ, আনজন বহুল-কবিত মোহম্মদ মোস্তফা (ঃ)। দুয়ো গৃহী হৈ সমাজত বাস কৰি, জাতীয় জীৱনত কাম কৰি, মানুহক স্বাভাবিক উপায়েৰে ধৰ্ম্ম সাধনাৰ উপদেশ দিছে। কিন্তু শ্ৰীকৃষ্ণ সম্পূৰ্ণ অনৈতিহাসিক পুৰুষ। তেওঁৰ জীৱনৰ-কাহিনী আৰু চৰিত্ৰ-কথা ৰূপক আৰু উপকথাৰে ভৰা, আকৌ তাতে, তেওঁ মানুহ নহয়, মানুহৰ মহত্ব মহিমা নহয়—দৈশ্বৰ্য্যতাৰ, তেওঁৰ কামবোৰ দেৱতাৰ লীলা মাথোন। কিন্তু বহুল-কবিতৰ (ঃ) জীৱন আৰু চৰিত্ৰ তেনে কবি কল্পিত বস্তু নহয়। তেখেত মানুহৰ আকাৰত মানুহৰ আদৰ্শ, তেখেত হাড় হাড় মানুহ। তেখেতৰ নিৰ্ভাজ দৈনিক কাৰ্য্যকলাপ আৰু উপদেশ, আদিৰে পৰা অন্তলৈকে পুছাপুছ বৰ্ণনাৰে সৈতে বুৰঞ্জীৰ পাতত আজিলৈকে জিলিকি আছে। তেখেত নিজৰ কোনো স্বাৰ্থসিদ্ধিৰ নিমিত্তে অহা নাছিল, দেৱতা হব ধোজা নাছিল, লোকৰ উপাস্ত হবৰ অভিপ্ৰায় নাছিল। তেখেত মানুহ হৈ আল্লাৰ বাণী আনি মানুহক দিছেহি। নিজে সেই মতে চলি কাৰ্য্যক্ষেত্ৰত নিজৰ উদাহৰণেৰে মানুহক শিক্ষা দিছে। আল্লাৰ নিৰ্ভাজ ‘কালাম’ (বাণী) আৰু

তেখেতৰ কাম, এই হুৱে মাহুহক চলিবলৈ বাট দেখুৱাই দিছে। তেখেতৰ আবিৰ্ভাবৰ আগেয়ে ইছলামৰ নিচিনা নিখুঁত, নিভাঁজ সম্পূৰ্ণ 'তৌহিদ' (একেশ্বৰবাদ) ধৰ্ম্ম জগতত কতো নাছিল।

শ্ৰেষ্ঠতম আদৰ্শ।

বছুল-কবিম (দঃ) মাহুহৰ শ্ৰেষ্ঠতম আদৰ্শ। তেখেতৰ আগেয়ে কোনো নবী-বছুলে নিজৰ সকলোবোৰ শিক্ষা আৰু উপদেশ নিজে নিজৰ কামেৰে সৈতে প্ৰমাণ কৰি দেখুৱাই যোৱা নাই। কবিবপৰা শক্তি থাকিলেই নহ'ব, সেই শক্তি কামত লগাই দেখুৱাব লাগে। মৌখিক উপদেশে কাম নিদিয়, যিটো কাম নিজে কৰা নাই, সেই বিষয় আনক কেনেকৈ শিক্ষা দিব পাৰি? বীছুলে নিজৰ শক্তি আৰু গুণ দেখুৱাবলৈ তেওঁৰ জীৱনত স্তৰোপস্ৰৱণে নেপালে। তেওঁ সম্পূৰ্ণ আদৰ্শ কেনেকৈ হ'ব পাৰে? নানা বকমৰ নৈতিক গুণ বা চৰিত্ৰ দেখুৱাবলৈ হলে, নিজৰ জীৱনত দৌভাগ্য আৰু দুৰ্ভাগ্য, দুইটা ঘটিব লাগে। বছুল-কবিমৰ (দঃ) জীৱনত ভাগ্যী-বখীয়া বাট নাউৱাৰ পৰা বাক্যবিবাক্যলৈকে সকলো বকমৰ অৱস্থা ঘটছিল। তেখেতে জীৱনৰ প্ৰত্যেক কৰ্ত্তব্যক সমাধা কৰি আদৰ্শ দৃষ্টান্ত দেখুৱাই গৈছে। তেখেতৰ বিষয় ভাৱকৈ জানিব খুজিলে, তেখেতৰ মৌখিক উপদেশ বা শিক্ষাৰ পৰা নহ'ব, তেখেতৰ কামৰ পৰাহে। কথাবোৰেই বিশ্ব-আদৰ্শ পুৰুষ হ'ব নোৱাৰি। পাঁক কোব-আনত বিমান উপদেশ, আদেশ আৰু নিষেধ আছে, সকলোবোৰ তেখেতৰ কাৰ্য্যক্ষেত্ৰত নিজৰ উদাহৰণেৰে দেখুৱাই গৈছে। সকলোবোৰ তেখেতৰ জীৱন-দৰ্শনত কটকটীয়াকৈ দেখিবলৈ পোৱা যায়। কোব-আন

মজিদৰ ব্যাখ্যাৰ কাৰণ পণ্ডিতৰ ওচৰলৈ যাবৰ দৰ্কাৰ নকৰে, তেখেতৰ জীৱনীয়ে হৈছে তাৰ সকলোবোৰৰ ব্যাখ্যা ।

ঈশী আৰু বিদ্বান পৰিয়ালৰ মাজত হজৰত মুছাৰ জন্ম, অতি ওখ ঋণৰ সভা জাতিৰ মাজত হজৰত ইছাৰ জন্ম । দুয়োজন নিজৰ ব্ৰতত কৃতকাৰ্য্য হ'ব নোৱাৰিলে । হজৰত ইছাই নিজৰ মানুহকে বিশ্বাস কৰাব নোৱাৰি কৈছিল যে, নিজ দেশ আৰু নিজ ঘৰৰ বাহিৰতেহে 'নবী'ৰ মান (১)। এংলোক আৰু আগৰ আন আন সকলো নবীয়ে, যি কল্পনা কৰিছিল, তাৰ সফলতা নিজৰ জীৱনত দেখিবলৈ নেপালে । মুক্ত হোৱা মিশিৰ (Egypt)ৰ বন্দী-বিলাকে বেলিয়ে পতি হজৰত মুছাৰ অবাধ্য হৈছিল । পিটাৰ (Peter) আৰু আন আন শিষ্যবিলাকে তেওঁলোকৰ প্ৰভুক বিপদৰ সময়ত অস্বীকাৰ কৰিছিল । কিন্তু বহুল-কৰিমৰ (দঃ) সময়ত গোটেই ছনিয়া এনে বোৰ আন্ধাৰত পৰি আছিল যে, নৈতিক উন্নতিৰ কোনো আশাই নাছিল । এনে জাতিৰ মাজত তেখেতৰ জন্ম হ'ল, যাক অন্ধ কাৰ, অসভ্যতা, কুসংস্কাৰ, নিৰ্ভৰতা আৰু হৰেক বৰুৱাৰ পাপে ঢাকি ধৰিছিল । এই নিষ্ঠুৰতা নিবন্ধৰ মাউৰা ছাগলী-ৰখীয়া, আবুতালেবৰ সহায়ৰ মুখাপেক্ষী মক্কাভূমিৰ প্ৰচাৰকে, অহংকাৰী অত্যাচাৰী আববৰ মাজত, তেখেতৰ 'নবুয়্যত'ৰ ২৩ বছৰৰ (১৩ বছৰ মক্কাত আৰু ১০ বছৰ মদিনাত) প্ৰথম ৫ বছৰৰ ভিতৰতে এনে পৰিবৰ্ত্তন ঘটালে যে, তাক জা'ফৰ আল-তায়াবে আৰিচিনিয়াৰ খুষ্টান নজ্জাটী (বজা) আছ-মাহাৰ আগত ইছলাম শিক্ষাৰ বিষয় যি বৰ্ণনা কৰিলে, দেয়ে তাৰ উজ্জ্বল প্ৰমাণ । এনে সফলতা আন কোনো নবীয়ে কেতিয়াও ইয়াৰ আগেয়ে লভিব পৰা নাই । বহুল-কৰিমে (দঃ) কাৰ্য্যক্ষেত্ৰত সকলো মহাপুৰুষকে চেৰ পেলাইছে ।

Sir William Muir নিচিনা খৃষ্টান লিখকেও কবলৈ বাধ্য হৈছে—
 “Few and simple are the precepts of Muhammad. His teaching had wrought a marvellous and mighty work. Never had men seen the like rousing of spiritual life....Thirteen years before the Hijra (July 2, A.D., 622), Mecca lay lifeless in the debased state. What a change had those thirteen years now produced !...Jewish truth had long sounded in the ears of the men of Medina, but it was not until they heard the spirit-stirring strains of the Arabian Prophet that they, too, awoke from their slumber and sprang suddenly into a new and earnest life.”

Encyclopædia Britannica 11th edition ; art, “Koran”ত
 লিখিছে “The Holy Prophet was the most successful
 of all the prophets and religious personalities”

কি বাজনৈতিক, কি সামাজিক, কি মানসিক, কি আধ্যাত্মিক, সকলো
 বিষয়তে তেখেত অদ্বিতীয় গুৰু। সকলো বিষয়তে তেখেতৰ জীৱনৰ
 ভিতৰতে এনে পৰিবৰ্তন ঘটিল যে, তেনে কোনো জাতিৰ ভিতৰত, কোনো
 কালত আৰু কোনো দেশত হোৱা নাই আৰু তেখেতৰ পাচতো কোনো
 সংস্কাৰকে কবিব পৰা নাই। ধুমুহাৰ লগত তুলা উৰি যোৱা দৰে, তেখেতৰ
 বক্তৃতাৰ উক্তিৰ আগত অতি বন্ধমূল পাপাচাবো উৰি গ’ল। ওৰ-যোৰ
 টোপনিত লাল-কালহৈ পৰি থকা মাহুহক জগাই উন্নতিৰ সকলোতকৈ
 ওখ টিল্লত বহুৱালে। তেখেতৰ পৰা মুছলমান জগতত যি ‘মাবকত’
 (সাধন-ভজনৰ প্ৰণালী) চলি আছে, সি অতুলনীয়। প্ৰতাপী বীৰ হজৰত

ওমৰৰ 'নিচিনা ঘোৰ পৌত্তলিককো প্ৰকৃত, নিৰ্ভাজ' একেশ্বৰবাদী কৰি পেলালে। "আল্লাহো আক্বব" ধ্বনি কেইওকালে প্ৰতিধ্বনিত হবগৈ ধৰিলে। এনেকি আৰবৰ ১২ হাজাৰ বৰ্গ মাইলৰ ভিতৰত পুণ্ডলা পূজকে একেবেলিয়েই নিৰ্মূল হ'ল। যি মানুহৰ মাজত নবহত্যা বা 'খুন' কৰাটো নিত্য ব্যৱসায় আছিল, সিহঁতৰ মাজত ভ্ৰাতৃত্ব স্থাপিত হ'ল। অগ'ধ মূৰ্খ আৰব জাতি পৃথিবীৰ মাজত সভ্যতা আৰু বিদ্যাৰ আবিষ্কাৰী হ'ল। Carlyle চাহেবে লিখিছে,—*"A poor shepherd people, roaming unnoticed in its deserts since the creation of the world : a Hero Prophet was sent down to them with a word they could believe : see, the unnoticed becomes world-noticeable, the small has grown world-great ; within one century afterwards, Arabia is at Granada, on this and, at Delhi on that ; glancing with valour and splendour and the light of genius, Arabia shines through long ages over a great section of the world."*

শাস্তি বক্ষা কৰিবৰ নিমিত্তে পুলিচ নাছিল। টিক্‌টিক বিভাগৰ আৱশ্যকতা সমূলি নাছিল। তেখেতৰ দিনত পাপ সমূলি লোপ পালে আৰু কোনোৱে গোপনীয় ভাৱে কিবা পাপ কৰিলেও তেখেতৰ চেহেৰা দেখিলেই, সেই দোষীয়ে আল্লাক সৰ্বব্যাপী, সৰ্বজ্ঞ আৰু সৰ্বশক্তিমান বুলি বিশ্বাস কৰি, নিজেই নিজৰ দোষ সৈ কাঢ়ি দিছিল, নিজেই নিজক ধৰা দিছিল। মিছা সমূলি লুপ্ত হ'ল। উকিল টবাণি, মুক্তিদ্দাৰ, বেন্দৰ বা দৰ্খাস্ত মহবী, কাৰো প্ৰয়োজন নাছিল। *"Thy kingdom come"*— এই বুলি যীচুয়ে প্ৰাৰ্থনা কৰিছিল; কিন্তু বহুল-কৰিমৰ (দঃ) আব্দুলি চিৰাঁবতে, ই কাৰ্য্যক্ষেত্ৰত বাট উঠিল; আজি আমেৰিকাৰ পণ্ডিতসকলে

গোটখাই জ্ঞান-বিজ্ঞানৰ বলত যি ফটিকা পানকবাটো অনিষ্টকৰ 'বুলি স্থিৰ কৰি, বন্ধ কৰিবলৈ আইনৰ সহায় লৈও কৃতকাৰ্য্য হব পৰা নাই—মাহুহে লুকাই লুকাই বেচিকৈহে মদ খাবলৈ ধৰিছে—তেৰে শ বছৰৰ পূৰ্বে 'উন্নি' নবীয়ে আক্ৰমৰ পবিত্ৰ মুখৰ পৰা "ই হাবাম" এই এফুৰা কথা ওলোৱাৰ লগে লগে আৰম্ভ তাৰ গোল্ফ ভাপ সমূলি উৰি গ'ল। এনে কি, বহু যুগ জোৰা নিতৌ পাঁচবাৰ ফটিকা-দেৱতাৰ পূজাৰ ঠাইত নিতৌ পাঁচবাৰ সৰ্বশক্তিমান বৰিল অ'লেম্বীনৰ-পূজা নিকপক্ণীয়াতকৈ চিৰকাল লৈ স্থাপিত হ'ল। এনে সফলতা জগতৰ বুৰঞ্জীত কোনো ধৰ্ম্ম-গুৰুৰ পোৱা নেযায়। তেখেতে যে অসাধাৰণ আধ্যাত্মিক উন্নতিৰ অতি উচ্চতম টিঙত উঠিছিল, এয়ে তাৰ প্ৰমাণ। সংস্কাৰকৰ প্ৰতি ভক্তি নহলে, কোনো জাতিতে কোনো সংস্কাৰ হব নোৱাৰে। আধ্যাত্মিক বল নহলে, ধন সম্পত্তি বা ক্ষমতা বা 'মুআজ্জ'জাই' (আলৌকিকতাই) মাহুহৰ মনত প্ৰেম আৰু ভক্তিৰ ভাব আৰু বশুতা উদয় কৰাব নোৱাৰে। বহুল-কৰিমৰ (দঃ) উক্তি বা শিক্ষাত বাক্য আদেশৰ চিন ছাব নাই। বৰং তেখেতে কব, "মোৰ গাত কোনো বিশেষ ক্ষমতা নাই আৰু মই কোনো 'ফিৰিত্তা' (স্বৰ্গীয় দূত) নহওঁ, খোদাৰ ধনৰ ভঁৰাল মোৰ হাতত নাই।" তথাপি তেখেতলৈ মাহুহৰ যেনে ভক্তি, যেনে সন্মান, যেনে প্ৰেম হৈছিল, ই কল্পনাভীত। যিহুৱে পানীক মদ কৰি দেখুৱাব পাৰিছিল, কিন্তু তেওঁৰ ইচ্ছা অনুসৰি নিজৰ শিষ্যৰ স্বভাৱ ৰচৰ কৰিব নোৱাৰিছিল ১)। পৰাক্ৰম সময় আছিলন্ত, তেওঁৰ সকলো শিষ্যই তেওঁৰ লগ এৰিলে। তেওঁৰ সেই কিম্বদন্তি বিদ্যা নাছিল, বাবে পিতলক উজ্জল দোণ কৰিব পাৰি। হজৰত মুছাৰ শিষ্যবিলাকৰো তেওঁলৈ বিশেষ ভক্তি নাছিল, কিন্তু ওহোদ বণ-ক্ষেত্ৰত যেতিয়া কেউকাল

পৰা শত্ৰু সৈন্য জাহুল খাই উঠি বহুল-কবিতক (দঃ) হেঁচা মাৰি ধৰিছিলহি, তেখেত এটা গাঁতত পৰি গৈছিল, তেখেতৰ গোটেই গাঙ ৮০টা জখমহৈ ভেজৰ তুম্বলি বৈছিল আৰু জীৱনৰ আশঙ্কা হৈছিল, তেতিয়া ছাহাবা কেইজনৰে এই আসন্ন বিপদৰ পৰা বক্ষা কৰিবৰ নিমিত্তে তেখেতক বেচি ধৰিছিল। এই ভক্ত কেইজনে নিজৰ দেহকে ঢাল কৰিলে আৰু শত্ৰু সৈন্যৰ কাঁড় আহি তেওঁলোকৰ গা থকা-সৰকা কৰিলে, কিন্তু তথাপি এটি কাঁড়ো তেখেতৰ গাত পৰিবলৈ নিদিলে। এজন এজনকৈ ছাহাবা-সকল মৰিবলৈ ধৰিলে, আন ছাহাবা আহি তেওঁলোকৰ ঠাইত থিয় হৈ গা পাতি দিলে। এনেকি এই অৱস্থা দেখি উম্মে-নাছিবা, উম্মে-চলমা, আয়েশা আদি মহিলাসকলেও হাতত তবোৱাল লৈ তেখেতক বক্ষা কৰিবৰ নিমিত্তে শত্ৰুক বাধা দিবলৈ ধৰিলে। এই মকবাসীসকলে যে, অকল যুদ্ধক্ষেত্ৰত এনেকৈ শত্ৰুক বাধা দিছিল তেনে নহয়, তেওঁলোকে মানুহৰ যে অতি ভয়ানক শত্ৰু-বিপ্লৱো দমন কৰিছিল। বহুল কুঅভ্যাস পাপাচাৰ আদি সকলোকে নিৰ্মূল কৰিছিল।

বহুল-কবিত (দঃ) আজীৱন কঠোৰ পৰিশ্ৰম কৰি নানা অত্যাচাৰ উৎপীড়ন সহ কৰিও অসভ্য মূৰ্খ আববজাতিক জগতৰ আদৰ্শ মানুহ কৰি তুলিছিল। পণ্ডৰ অৱস্থাৰপৰা কেনেকৈ দেৱতাৰ অৱস্থালৈ উঠিব পাৰি, মানুহক তেখেতে ওৰ উচ্চ শিক্ষা দি গৈছে। সকলো পাপৰ সোঁতৰ গতিত ভেটাদি, যি নিৰ্মল ধৰ্মৰ জেউতি দি গৈছে, আজি গোটেই জগতে সেই জেউতি পাইছে। শিক্ষা, সভ্যতা, সাম্য সকলো তেখেতৰ সাধনাৰ ফল। তেখেত ধৰ্ম-মন্দিৰত পৰমাচাৰ্য আৰু উপদেষ্টা, সাধন-সুটীৰত মহা সাধক, কৰ্মক্ষেত্ৰত মহা উদ্যমী কৰ্মী, বিচাৰালয়ত স্তূৰ্ণ বিচাৰক, বর্ণক্ষেত্ৰত স্তনিপুণ সাহিয়াল সেনাপতি, গৃহ-কামত অভিজ্ঞ গৃহী, বৈয়াক্য ব্যৱস্থা দিয়াত স্তম্মদৰ্শী ব্যৱহাৰকাৰী আছিল। আগৰ কোনো

মহাপুৰুষৰ জীৱনত এনে সকলো বিষয়ত পূৰ্ণতা দেখা পোৱা নেযায়।
এনে বিষয় নাই, য'ত তেখেতে নতুন শিক্ষা দিয়া নাই।

শেষ নবী ।

জগতত মহাপুৰুষৰ পাঁচত মহাপুৰুষৰ আবিৰ্ভাৱ হৈ আছে। বুৰঞ্জী
ভালকৈ ফঁহিয়াই, চালি-জাবি আৰু মথি চালে দেখা যায়, বহুল-কবিত্ত (দঃ)
বাজে আন কোনো মহাপুৰুষ, সকলো সদৃশ্যৰ আকৰ হব নোৱাৰে। যোৰ
আন্ধাৰত অসভ্য আৰু মুৰ্খ মানুহৰ মাজত অতি উৎকৃষ্ট গুণেৰে, উচ্চতম
নীতিজ্ঞানেৰে আৰু উচ্চতম আচাৰ-ব্যৱহাৰেৰে তেখেতক পাক বৰিল-
আলমোনে ভূষিত কৰি ছনিয়াটৈ পঠাইছিল। সেই দেখি যোৰ শত্ৰুবিলাকেও
তেখেতৰ গুণবান্ধিত মুগ্ধ হৈ, তেখেতক এজন অতি অসাধাৰণ মহাপুৰুষ বুলি
বিশ্বাস কৰি ইছলামৰ ছাঁৰ তলত জিৰাইছিল।

অপ্ৰসিদ্ধ খুষ্টান বুৰঞ্জীলিখক Bosworth Smith চাহেবে লিখিছে :—
“কোনো স্থায়ী সৈন্তদল নোহোৱাকৈ, গাৰখীয়া নোহোৱাকৈ, বাজ-প্ৰসাদ
নোহোৱাকৈ বা নিৰ্দিষ্ট বাজ-ঘৰ নোহোৱাকৈ, যদি কোনো কালে কোনো
মানুহৰ কবৰ স্বত্ব আছে যে তেওঁ এক মাথোন দেৱদত্ত শক্তিৰ প্ৰভাৱত
পৃথিৱী শাসন কৰিছিল, তেন্তে সেইজন মোহম্মদ—কাৰণ, যদিওস্তা তেখেতৰ
শক্তিৰ কোনো উপায় বা অবলম্বন নাছিল, তথাপি তেখেতত সৰ্বশক্তি
বিদ্যমান আছিল।”

সবলতা, দয়ালুতা, সাধুতা, সত্যবাদিতা, বদান্যতা, মিতব্যয়িতা, মনৰ
প্ৰশস্ততা, উদাৰতা, কামত দৃঢ়তা, বিশ্বপ্ৰেম, মহত্বতা, আত্মত্যাগ, ছখত
হিবত, ধৈৰ্য্যশীলতা, অকপটতা, সাহ, উৎসাহ, উদ্যম, ন্যায়পৰায়ণতা,

আল্লাহ ওপৰত অটল ভক্তি আৰু বিশ্বাস, ক্ষমতাশালী হৈও নম্রতা, ৰাজপন পায়ো দীনতা, পশুৰ প্ৰতি যত্ন, ল'ৰা-ছোৱালীলৈ চেনেহ, কামত ঐকান্তিকতা আৰু অধ্যৱসায় আদি সকলো গুণতে তেখেতে আম সকলো নবীকে চেৰ পেলাইছে ।

তেখেতেই শেষ নবী আৰু কোৰআন মজিদেই শেষ ধৰ্মগ্ৰন্থ । যি ধৰ্মপ্ৰচাৰকৰ বাণী (হাদিচ) আৰু জীৱনৰ ঘটনাৱলী অবিকৃত অৱস্থাত আজিলৈকে আছে আৰু শেষ মহা প্ৰলয়লৈকে তেনেকৈয়ে থাকিব, তেখেতেই মাহুহৰ শিক্ষাৰ নিমিত্তে যথেষ্ট নহয় নে ?

যীচুৰ প্ৰকৃত জীৱনী আমাৰ চকুৰ আগত নাই আৰু তাৰ জানিবলৈকো কোনো উপায় নাই । বুদ্ধ, কৃষ্ণ আদি মহাপুৰুষসকলৰ জীৱনীত এনে অতিপাতৰহন সনা হৈছে যে, তেওঁলোকৰ প্ৰকৃত স্বৰূপ কি তাকো জানিবলৈ একো উপায় নাই । মহাভাৰতৰ কৃষ্ণৰ লগত বৰ্তমান বৈষ্ণৱসকলৰ ধৰ্মপুথিত বৰ্ণিত কৃষ্ণৰ কোনো সাদৃশ্য নাই । দুয়ো যে একেজন পুৰুষ তাক চিনিবৰ উপায় কিবা আছে নে ? যিমান প্ৰধান প্ৰধান ধৰ্মপ্ৰচাৰক বা ধৰ্মসংস্কাৰকৰ নাম আমি পাইছোঁ, তাৰ মাজত এক বহুল-কৰিমত (দঃ) বাজে আন কবো জীৱনীৰ প্ৰমাণিক বুৰঞ্জী নাই ।

যদি প্ৰমাণিক ধৰ্মগ্ৰন্থৰ অস্তিত্ব আছে, তেনে সেইটি কোৰআন মজিদ । আৰু ধৰ্মপ্ৰচাৰকৰ অবিকৃত বাণীৰ অস্তিত্ব যদি বৰ্তমান আছে, সেইটি বহুল-কাৰিমৰ (দঃ) পবিত্ৰ বাণী—‘হাদিচ’ ।

বহুল-কাৰিমৰ (দঃ) শিক্ষা সম্পূৰ্ণ । তেখেতৰ শিক্ষাত এনে কোনো খুঁত বা ত্ৰুটি নাই যে, আমি আনৰ হুৱাৰ মুখলৈ যাব লাগে । এনে ধৰ্মোপদেশ পূৰ্ণ নিছল, নিভাঁজ, পবিত্ৰ স্বৰ্গীয় পুথি ‘কোৰআন’ আৰু ‘হাদিচ’ বৰ্তমানে আৰু এনে অভূতপূৰ্ব সম্পূৰ্ণ অবিকৃত ‘ৰোহিদ্দ’ (একত্ববাদ) ধৰ্ম বৰ্তমানে আন কোনো ধৰ্মপ্ৰচাৰক বা ধৰ্মশাস্ত্ৰৰ আৱশ্যকতা হব নোৱাৰে । সেইহে

বছুল-কবিম মোহম্মদ মোস্তাফাই (৮ঃ) শেষ নবী, পাক কোব্-আন-মজিদেই শেষ ধৰ্ম্মগ্রন্থ আৰু ইছলামেই বিশ্ব-মানবৰ একমাত্র ধৰ্ম্ম ।

খৃষ্টান মহাপণ্ডিত Arthur Leonard চাহেবে কবলৈ বাধ্য হৈছে :—
 “প্রকৃত পক্ষে ইছলামে এটা মহৎ কাম সাধনা কৰি গৈছে । মানবজাতিৰ বৰজীৱ পাতত ইছলামে যি স্থায়ী ছাব থৈ গৈছে, তাক কেতিয়াও কোনেও মোহাবি মচি পেলাব নোৱাৰে । পৃথিবীৰ মানুহে যেতিয়া ইয়াতকৈও বেচিকৈ জ্ঞান লাভ কৰিব অৰ্থাৎ জ্ঞান-সূৰ্য্যই যেতিয়া অজ্ঞানতাৰ কলা ডাৱৰক দূৰ কৰি পেলাব, তেতিয়াহে সম্পূৰ্ণকৈ ইছলামৰ সত্যতা উপলব্ধি কৰিব পাৰিব ।”

শুধৰণী ।

পিঠি	শাৰী	আছে	হব লাগে ।
১	মূৰত	বহুল-কাৰম ।	বহুল-কৰিম
৩	১০	পতাল	পাতাল
"	১৯	বা	বাট
৪	১১	আল্লাব	আল্লাব
৫	১২	ঈশ্বৰ	ঈশ্বৰ
"	২২	গুৰু-পুৰহিত	গুৰু পুৰোহিত
৬	১৩	বন্দী-বেটীতকৈও	বন্দী-বেটীতকৈও
৭	৮	যীশু	যীছু
"	১২	"	"
"	১৮	"	"
৮	১	"	"
১১	৪	"	"
"	৮	"	"
"	৯	"	"
"	১১	"	"
১২	৯	"	"
১৫	২৩	'আবাব	'আব্বা'
১৬	১৩	যীশু	যীছু
১৯	১৭	মোৰ্চেলিম	মোৰ্চেলিন

পিঠি	শাবী	আছে	হব লাগে
২০	১০	আক	আক
২১	১৬	খাতুম	খাতুন
২২	১০	ল'লোঁ।।	ল'লোঁ।।'
"	১৩	বছবিয়া	বছবীয়া
২৫	৩	লবা-কাল।	
২৬	২	নেই	সেই
২৯	৯	বাথিছে	বাথিছে
"	২১	যো-যা	যো-জা
৩০	৭	গির্জাত	গির্জাত
"	৯	বীণুরে	বীণুরে
৩১	৫	বাঁবা	বাঁবী।
"	১৭	গ'ল	গ'ল।
৩৩	১২	হোবাত-বছল	হোবাত, বছল
৩৫	৩	বাকলি	বাকলী
৩৭	১৬	বীণু	বীণু
৩৮	৩	"	"
"	১৭	"	"
৪৫	৪	কোবআণ	কোব'আন
"	৯	ক'পিছে।	ক'পিছে।
"	১১	যোষ	"যোষ
"	২০	কুদুচ"	কুদুচ
"	২১	উক্কিয়াইছে"	উক্কিয়াইছে

পিঠি	শাবী	আছে	হব লাগে।
৫২	১৪	৯	১৩
৫৫	১৮	জুড়োখব	দোড়োখব
৫৮	২২	অধিব	অধীব
৬১	১৫	মব	মব
৬৪	১১	যীশু	যীছু
৬৬	১২	„	„
৬৭	১৪	„	„
৬৮	১২	আন্ধ	আন্ধু
৬৯	৭	খুঁটানে-মনে পতা	খুঁটানে মনে-পতা
৭০	১১	যীশু	যীছু
৭১	১২	যীশু	যীছু
৭২	১৫	„	„
৭৩	১৯	কাণ্ড	কান্ড
৭৪	১৪	মুআজ্জা	মুআ'জ'জা
৭৫	১৬	কমতা কব	কমতা আছে কব
৭৬	১২	শক্রতা	শক্রতা
৭৭	১৪	হতা-ওপবা	হেঁটা-ওপবা
৭৮	২	ভনৌয়েবা	ভনৌয়েবা
৭৯	১৪	লোজোহ	লুজোহ
৮০	ধাঁতিত	কঠোবতব পবীক্ষা। (২) কঠোবতব পবীক্ষা।	
৮১	„	বছবব শেষলৈকে।)	বছবব শেষলৈকে)
৮২	১০	উখিব	উখিব

পিঠি	শাবী	আছে	হব লাগে।
৮৪	৫	ফতিমাই	ফাতিমাই
৮৫	১০	নবধামহঁতে	নবাধমহঁতে
৮৬	৯	পো-পারলি	পো-পোৱালি
৮৭	২০	আপুনি	“আপুনি
৮৮	৮	আবুবকাৰে	আবুবকৰে
৮৯	১১	আবুবকাৰক	আবুবকৰক
৯০	২০	বছল-কৰিমে	বছল-কৰিমক
৯১	দাঁতিত	বছৰ শেষ	বছৰৰ শেষ
৯২	১৭	মোশৰিক	মোশৰিক
৯৩	১১	উছদি	উছদী
৯৪	১৯	নবী’	‘নবী’
৯৫	২২	‘নবী	‘নবী’
৯৬	৬	সমাধি	সমাধিস্থ
৯৭	৭	পাৰি	মাৰি
৯৮	১৭	ওছমান-বেন্ তাল্হা	ওছমান-বেন্-তাল্হা
৯৯	৩	যো-যা	যো-জা
১০০	১২	সকলোৱ	সকলোৱে
১০১	১১	আক	আক
১০২	১	‘আছল্‌ম্	“আছল্‌ম্
১০৩	১	‘শাস্তি	শাস্তি
১০৪	১৪	সকলো	সকলোৱে
১০৫	২	ছল	‘ছল’

পিষ্ঠি	শাৰী	আছে	হব লাগে
১২৩	১৬	মানুহবিলাকে	মানুহবিলাক
১২৬	৮	‘এবাদত’ত	‘এবাদত’ত
১২৮	৮	মোহাজ্জিব	মোহাজ্জিব
”	৯	ইল্লামল্	ইল্লামল্
”	১১	মোহাজ্জিবসকল	মোহাজ্জিবসকল
১২৯	৫	‘বয়তুলমা’ল’	‘বয়তুলমা’ল’
১৩২	১১	ছাআদ-বেন্মআজ	ছাআদ-বেন্মআজ
”	১১	আনুছাব’	আনুছাব’
১৩৫	১৯	কবিবলৈ	কবিবলৈ
১৩৭	টাকা ৩	কোৰ’আন	কোৰ’আন-চুৰ’ বকব, } ১৫৪ আগত }
”	টাকা ৪	চুৰা বকব	১৫৪ আগত
১৪০	৫	ককাই-ভাই	ককাই-ভায়ে
১৪১	৬	আতা	অতা
১৪২	৩	ইহুদি	ইহুদী
”	৪	মুছলমানবিলাকে)	মুছলমান) বিলাকে
”	১১	কোবেচব	কোবেচ
১৪৪	২	ওমৰ-কাৰকে	ওমৰ-কাককে
১৪৫	৩	আলায়কুম’ব	‘আলায়কুম’
১৫১	১৪	ইয়তব	ইয়তব ৭
১৬০	১৪	থানুছাব	আনুছাব
১৬২	৪	জাপ-দি	জাপ দি

পিঠি	শাৰী	আছে	হব লাগে।
১৬৬	১৮	—ওমৰ	তিম্ৰ। মৰ
১৭২	৪	চানেকী	চানেকি
১৭৫	ফুটনোট ২	মোশৰিক	মোশ'ৰিক
„	১১	হয়তৰ	হৰিতৰ
১৯২	১৯	সম্ৰাজ্য	সাম্ৰাজ্য
১৯৫	২১	আঠে-পথে	আঠে পথে
২০০	৬	বাতিবি	বাতিবি
২০৭	১২	হাঁ'দিয়া	'হাঁদিয়া'
২১২	দাঁতিত	জামাদি আবলউ	জামাদি আউবল
২১৮	৮	ঘোঁৰাবে	ঘোঁৰাবে
২২২	১	হুবা নেবেআ	আহুহানেবে
২২৬	১৩	যোতয়া	যোতয়া
২৩৩	৬ আক্ৰমা-বেন্-আবুজোহেল আক্ৰমা-বেন্-আবুজেহেল্		
২৩৯	৩	ফৈদে	ফৈদেবে
২৪৯	৮	আদি	আদী
২৫০	১৮	এডুখবি	এডুখবি
২৫১	১৮	পূজা-আৰ্চনাত	পূজা-আৰ্চনাত
১ X	১	অফ্-তাবে	আফ্-তাবে
৩ X	৯	অবস্থাব	অবস্থাব
৫, X	৬	বিয়া-প্ৰথা	বিয়া-প্ৰথা
৮ X	১৮	ধন্যনো	ধন্যনো
১০ X	১৭	এই	ই

পিঠি	শাৰী	আছে	হব লাগে ।
১৩ X	২০	অন্তৰীপলৈকে	অন্তৰীপলৈকে
২৪ X		পথাৰত	পথাৰত
৬ X	৭	সোমবলৈ	সোমবলৈ
৩০ X	২	দাৰি	দাৰি
৩৩ X	৫	বহু-বিয়াব-প্রথাৰ	বহুবিয়া-প্রথাৰ
৪২ X	১২	ক'লে ।	ক'লে ।"
৫৪ X	১৫	বদৰ	বদৰ
৮০ X	১১	ফৰিবৰ	ক'ববৰ

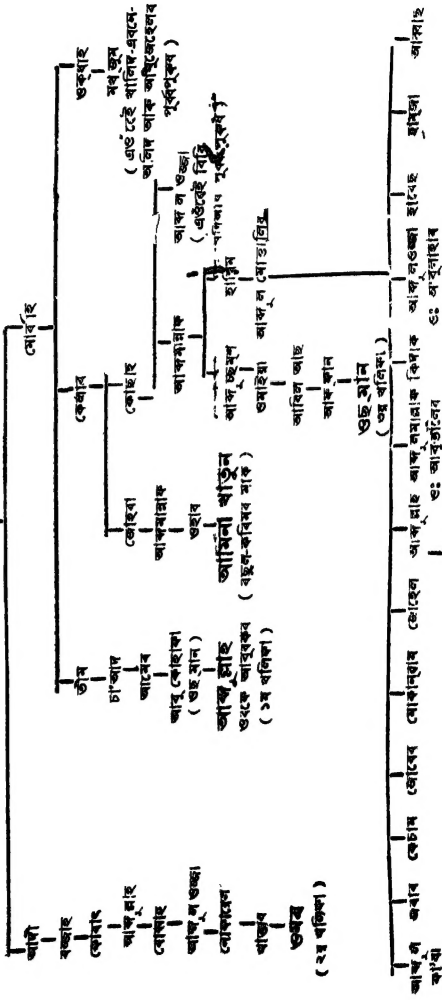
বংশাবলী

ফের (কোবেচ)

পাশিব

সোবাই

কাআব

বহুল কবির আলী
মোহাম্মদ (ক:) (৪র্থ খণ্ড)